

Fundusze Europejskie

Ewaluacja dotycząca postępu rzeczowego i finansowego FE SL 2021-2027 w zakresie funduszu EFRR i EFS+ na potrzeby przeglądu śródkresowego

Raport końcowy

Fundusze Europejskie
dla Śląskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Województwo
Śląskie

imapp consulting

Wykonawca badania:

Imapp Consulting sp. z o.o.

ul. Twarda 44,

00-831 Warszawa

www.imapp.consulting

hello@imapp.consulting

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

ul. Ligonía 46

40 - 037 Katowice

www.slaskie.pl

kancelaria@slaskie.pl

Warszawa – Katowice, listopad 2024

Badanie współfinansowane w 85 % ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji w ramach Priorytetu FESL.13 Fundusze Europejskie na Pomoc Techniczną FST Działanie FESL.13.01 Pomoc Techniczna FST oraz w 15 % z wkładu budżetu województwa śląskiego.

Spis treści

STRESZCZENIE	5
SUMMARY	19
WYKAZ SKRÓTÓW	33
1 WPROWADZENIE	35
1.1 Cele i zakres badania	35
1.2 Metodyka badania i źródła danych	38
2 ZAŁOŻENIA FE SL 2021-2027	40
2.1 Spójność wewnętrzna i zewnętrzna FE SL 2021-2027	42
2.1.1 Spójność wewnętrzna FE SL 2021-2027	42
2.1.2 Spójność zewnętrzna FE SL 2021-2027	59
2.2 Wymiar terytorialny interwencji	75
2.2.1 Obszary strategicznej interwencji	75
2.2.2 Obszary wiejskie	90
2.3 Wkład w realizację polityk unijnych	98
2.3.1 Wkład w realizację zasad Europejskiego Filaru Praw Socjalnych	98
2.3.2 Unijna wartość dodana	111
2.4 Aktualność założeń dla interwencji z FE SL 2021-2027	114
3 POSTĘP WDRAŻANIA FE SL 2021-2027	131
3.1 Priorytet I Fundusze Europejskie na inteligentny rozwój	133
3.1.1 Stan wdrażania	133
3.1.2 Postęp realizacji celów	136
3.2 Priorytet II Fundusze Europejskie na zielony rozwój	145
3.2.1 Stan wdrażania	145
3.2.2 Postęp realizacji celów	150
3.3 Priorytet III Fundusze Europejskie dla zrównoważonej mobilności	160
3.3.1 Stan wdrażania	160
3.3.2 Postęp realizacji celów	161
3.4 Priorytet IV Fundusze Europejskie dla sprawnego transportu	166
3.4.1 Stan wdrażania	166

3.4.2	Postęp realizacji celów	167
3.5	Priorytet V Fundusze Europejskie dla rynku pracy	169
3.5.1	Stan wdrażania	169
3.5.2	Postęp realizacji celów	174
3.6	Priorytet VI Fundusze Europejskie dla edukacji	185
3.6.1	Stan wdrażania	185
3.6.2	Postęp realizacji celów	187
3.7	Priorytet VII Fundusze Europejskie dla społeczeństwa	196
3.7.1	Stan wdrażania	196
3.7.2	Postęp realizacji celów	200
3.8	Priorytet VIII Fundusze Europejskie na infrastrukturę dla mieszkańca	208
3.8.1	Stan wdrażania	208
3.8.2	Postęp realizacji celów	212
3.9	Priorytet IX Fundusze Europejskie na rozwój terytorialny	222
3.9.1	Stan wdrażania	222
3.9.2	Postęp realizacji celów	224
3.10	Postęp realizacji przedsięwzięć priorytetowych	229
3.11	Podsumowanie postępu wdrażania	238
3.12	Zidentyfikowane ryzyka dla wdrażania i osiągnięcia zakładanych celów FE SL 2021-2027	242
3.13	Kwota elastyczności	248
3.14	Ocena systemu monitorowania	249
4	TABELA WNIOSKÓW I REKOMENDACJI	253
5	ANEKSY	272
5.1	Szczegółowy opis sposobu w jaki wsparcie z Priorytetów I-IX FE SL 2021-2027 przyczynia się do realizacji zasad Europejskiego Filaru Praw Socjalnych	272
5.2	Lista wskaźników z rekomendowaną zmianą wartości docelowej	272
5.3	Szczegółowy opis postępu wdrażania FE SL 2021-2027	272

STRESZCZENIE

Cele i zakres badania

Celem badania była ocena dotychczasowego postępu we wdrażaniu Programu w zakresie funduszy EFRR i EFS+, w tym w realizacji jego celów pośrednich i końcowych oraz weryfikację wyzwań zdefiniowanych w Programie w odniesieniu do bieżącej sytuacji w województwie śląskim i wskazanie ewentualnych rekomendacji do modyfikacji Programu w zakresie wdrażania ww. funduszy. Cele te zrealizowane zostały poprzez analizy w ramach 4 obszarów badawczych:

1. Obszar A. Ocena postępów wdrażania FE SL 2021-2027.
2. Obszar B. Ocena spójności zewnętrznej i wewnętrznej FE SL 2021-2027.
3. Obszar C. Ocena potencjalnego wpływu FE SL 2021-2027 na realizację celów regionu, polityki regionalnej kraju i polityki UE.
4. Obszar D. Analiza konieczności modyfikacji FE SL 2021-2027.

Zakres tematyczny badania objął priorytety I-IX FE SL 2021-2027, natomiast czasowy okres od akceptacji programu przez Komisję Europejską do dnia 30.06.2024 r.

Metodyka badawcza

W ramach ewaluacji wykorzystano metody badawcze bazujące zarówno na danych zastanych, jak i wywołanych. Analiza danych zastanych objęła m.in.: przegląd dokumentów programowych, wytycznych i rozporządzeń określających założenia i ramy prawne interwencji, a także dane dotyczące wniosków o dofinansowanie i trudności napotykanymi w trakcie realizacji projektów (zarówno w obecnej, jak i poprzedniej perspektywie finansowej). Wykorzystano również dane ze statystyki publicznej oraz raporty ewaluacyjne i opracowania tematyczne. Dane wywołane pochodzą z wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z pracownikami Instytucji Zarządzającej (dalej IZ) i Pośredniczących (dalej IP) FE SL 2021-2027 (łącznie 18 wywiadów) i przedstawicielami beneficjentów przedsięwzięć priorytetowych (łącznie 26 wywiadów). Przeprowadzono także badanie ankietowe wśród potencjalnych beneficjentów FE SL 2021-2027, obejmujące przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i powiatowych urzędów pracy (łącznie 108 ankiet). Na zakończenie

badania przeprowadzono 2 zogniskowane wywiady grupowe z przedstawicielami IZ i IP, po jednym poświęconym interwencji z EFRR i EFS+. Ich celem było omówienie wyników i wniosków oraz wypracowanie ostatecznych rekomendacji z badania.

FE SL 2021-2027 – podstawowe informacje

FE SL 2021-2027 jest jednym z pięciu regionalnych, tryfunduszowych programów wdrażanych w Polsce w obecnej perspektywie finansowej ¹. Jego obecni i potencjalni beneficjenci mogą w nim pozyskać wsparcie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS+) oraz Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Na realizację programu przeznaczono łącznie 5,14 mld euro, z czego niemal 59% stanowi wsparcie z EFRR i EFS+. Fundusze te rozdysponowano w ramach 10 priorytetów merytorycznych i 3 poświęconych pomocy technicznej. W ramach niniejszej ewaluacji oceniana jest interwencja w ramach priorytetów:

- I Fundusze Europejskie na inteligentny rozwój
- II Fundusze Europejskie na zielony rozwój
- III Fundusze Europejskie dla zrównoważonej mobilności
- IV Fundusze Europejskie dla sprawnego transportu
- V Fundusze Europejskie dla rynku pracy
- VI Fundusze Europejskie dla edukacji
- VII Fundusze Europejskie dla społeczeństwa
- VIII Fundusze Europejskie dla na infrastrukturę dla mieszkańca
- IX Fundusze Europejskie na rozwój terytorialny

Analiza danych statystycznych obrazujących kluczowe wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego wskazuje, że pierwotne przesłanki wsparcia z FE SL 2021-2027 pozostają aktualne. Jednocześnie od momentu opracowania Programu zmiany uległy warunki jego wdrażania, pojawiły się również kwestie utrudniające realizację przyjętych założeń. Do najważniejszych z nich zaliczyć można:

¹ Pozostałe programy to: Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 oraz Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027.

- Wybuch pełnoskalowej wojny na Ukrainie i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski oraz migracje uchodźców z Ukrainy.
- Gwałtowny wzrost inflacji, po pandemii COVID-19 i wybuchu wojny na Ukrainie. Silne skumulowanie środków z różnych programów w najbliższych latach.
- Pojawienie się bardzo restrykcyjnej interpretacji KE i MFiPR dotyczącej artykułu 7 ust. 1 lit. h Rozporządzenia EFRR/EFS+, de facto eliminującej możliwość finansowania maszyn, urządzeń, środków transportu etc. w projektach wspieranych z FE SL 2021-2027.
- Zmiany legislacyjne w obszarze OZE.
- Powódź na południu Polski w tym na terenie woj. śląskiego we wrześniu 2024 r. – chociaż na obecnym etapie niemożliwe jest oszacowanie jej kosztów dla regionu, czy szerzej dla kraju. To niewątpliwie wpłynie ona – ze względu na potrzeby związane z odbudową po zniszczeniach spowodowanych powodzią – na wzrost cen i spadek dostępności produktów i usług budowlano-montażowych.

Powyższe czynniki mogą mieć istotne, zazwyczaj negatywne znaczenie dla wdrażania FE SL 2021-2027, potencjalnie wydłużając proces realizacji projektów i zwiększając ich koszty. Problemy takie są już sygnalizowane przez część beneficjentów przedsięwzięć priorytetowych. Niektóre z tych wyzwań mogą być zaadresowane w Programie, w szczególności działania zwiększające odporność regionu na zagrożenia naturalne i te wywołane przez człowieka, a także te związane z ryzykiem konfliktu zbrojnego. FE SL 2021-2027 może też stać się źródłem finansowania inwestycji na rzecz odbudowy i wzmocnienie obszarów dotkniętych powodzią, np. na wzór instrumentu REACT-EU, jako odrębna oś wsparcia lub dedykowane nabory w ramach istniejących działań.

Postęp wdrażania FE SL 2021-2027

Program FE SL 2021-2027 został zatwierdzony przez Komisję Europejską 22 grudnia 2022 r. Od momentu rozpoczęcia wdrażania w priorytetach I-IX do 30 czerwca 2024 r. ogłoszono 85 naborów, na które przeznaczono niemal 7,13 mld zł ze środków UE, co odpowiada niemal 59% alokacji tych priorytetów. W analizowanym okresie zakontraktowano łącznie 28% dostępnych środków dla priorytetów I-IX.

Priorytet I ukierunkowany jest na wspieranie inteligentnego rozwoju regionu. Główna część wsparcia adresowana jest bezpośrednio lub pośrednio do przedsiębiorstw – obejmuje m.in. finansowanie infrastruktury i prac B+R, wsparcie w zakładaniu i rozwijaniu własnej firmy, pożyczki inwestycyjne, wsparcie internacjonalizacji firm czy wprowadzanie innowacji cyfrowych. W ramach Priorytetu I finansowane są też projekty rozwoju infrastruktury B+R organizacji badawczych oraz cyfryzacji administracji publicznej i ochrony zdrowia. Łączna alokacja na Priorytet I wyniosła 376,5 mln euro. Do końca czerwca uruchomiono 9 naborów, na które alokowano 314 mln euro. Do 1 połowy 2025 roku planowane jest uruchomienie jeszcze 1 naboru, na 20,9 mln euro. W zakończonych 7 naborach, złożono łącznie 303 wnioski o dofinansowanie na łączną kwotę 1,73 mld zł. Największym zainteresowaniem cieszyły się nabory konkurencyjne dla firm (prace B+R, innowacje cyfrowe), w których wartość złożonych wniosków ponad 2-krotnie przekraczała budżety naborów. Podpisano 3 umowy o dofinansowanie, w tym 2 na przedsięwzięcia priorytetowe i 1 umowę z BGK na wdrażanie pożyczki rozwojowej dla MŚP oraz spółek typu small mid-cap i mid-cap.² Postęp finansowy należy ocenić jednak pozytywnie, z szansą na szybkie zakontraktowanie środków w zakończonych już naborach konkursowych. Możliwe jest także zwiększenie alokacji w cieszących się dużym zainteresowaniem obszarach infrastruktury B+R organizacji badawczych, innowacji cyfrowych MŚP oraz cyfryzacji administracji publicznej.

W ramach **Priorytetu II** realizowano wsparcie ukierunkowane na zielony rozwój, w tym zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, rozwój OZE, infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, gospodarkę odpadami czy adaptację do zmian klimatu. Łącznie alokowano na nie 703,5 mln euro. Wsparcie wdrażane było w nim z wykorzystaniem m.in. instrumentu ZIT, OSI, wsparcia wynikającego z lokalnych strategii rozwoju jak również poprzez instrumenty finansowe (pożyczki z umorzeniem wdrażane przez EBI). Do końca czerwca uruchomiono 15 naborów (w tym 3 nabory techniczne dla EBI), na łączną kwotę 393 mln euro.

Do połowy 2024 roku zakończono 12 naborów, w których złożono łącznie 153 wnioski na kwotę 336 mln euro dofinansowania. Przy czym umiarkowane

² Small mid-cap - mała spółka o średniej kapitalizacji, mid-cap - spółka o średniej kapitalizacji.

zainteresowanie wnioskodawców wynika przede wszystkim ze specyfiki wdrożeniowej – w Priorytecie II praktycznie nie było otwartych naborów konkursowych dla szerokiego grona wnioskodawców. Wsparcie ograniczone było do projektów z listy ZIT, dedykowane poszczególnym OSI, wyłącznie dla podregionu częstochowskiego (OZE) lub na Menedżera Funduszu Powierniczego. Wnioskowane dofinansowanie istotnie przekraczało alokację jedynie w naborze konkursowym na ochronę przyrody i bioróżnorodność. Wciąż nie uruchomiono wsparcia dotacyjnego w szeregu działań, m.in. na termomodernizację budynków mieszkalnych komunalnych, adaptację do zmian klimatu czy rekultywację terenów zdegradowanych.

Priorytet III przeznaczony jest na wsparcie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej, z budżetem 212,9 mln euro dofinansowani UE. Wdrażanie tego priorytetu odbywa się za pomocą instrumentu ZIT. Do końca czerwca 2024 r. w ramach trzech działań ogłoszono 10 naborów z alokacją wynoszącą niemal 130,8 mln euro. Do końca 2024 planowane jest uruchomienie kolejnych 2 konkursów, z budżetem 12,25 mln euro, co oznacza, że na koniec roku na wsparcie w tym obszarze przeznaczone będzie około 65% alokacji.

Do połowy tego roku zakończono 5 naborów, w ramach których złożono 20 wniosków, ubiegających się o niemal całość dostępnych środków. Pomimo tego, że w okresie objętym badaniem nie podpisano jeszcze żadnej umowy o dofinansowanie, wdrażanie priorytetu ocenić można pozytywnie, zakładając pozytywną weryfikację wniosków i szybkie zakontraktowanie projektów obecnie podlegających ocenie.

W ramach **Priorytetu IV** pierwotnie zakładano dofinansowanie dróg wojewódzkich, gminnych i powiatowych oraz regionalnego taboru kolejowego, na które przeznaczono 301,24 mln euro dofinansowania UE. W okresie objętym badaniem zdecydowano się na przeniesienie alokacji z działania dedykowanego drogom lokalnym, na wsparcie dróg wojewódzkich oraz kolei. Środki te przeznaczone zostały na trzy nabory, w ramach których do dofinansowania wybrano 5 z 8 złożonych projektów. Na realizację tych inwestycji przeznaczono niemal całą alokację na priorytet IV.

Priorytet V przewiduje wsparcie w ramach 16 działań, na które przeznaczono niemal 281,5 mln euro dofinansowania UE. Obejmują one szeroką gamę interwencji,

skierowanej na poprawę dostępu do zatrudnienia, wsparcie pracowników instytucji rynku pracy, a także szkolenia i doradztwo w zakresie równości na rynku pracy. Uwzględniono również interwencję poświęconą zdrowiu pracowników oraz usługi rozwojowe dla różnych grup docelowych.

Pomimo tego, że wsparcie znajduje się jeszcze na wstępnym etapie wdrażania, uruchomiono już 16 naborów, w odpowiedzi, na które wpłynęło 120 wniosków. W okresie objętym badaniem podpisano 38 umów, konsumujących 15% alokacji. Rozstrzygnięcie trwających naborów, zarówno tych prowadzonych w trybie konkurencyjnym, jak i niekonkurencyjnym, powinno znacznie podnieść poziom kontraktacji w najbliższych miesiącach.

Priorytet VI obejmuje 9 działań, na które alokowano 252,4 mln euro dofinansowania UE. Z tych środków możliwe jest dofinansowanie projektów z obszaru edukacji na poziomie przedszkolnym, kształcenia ogólnego i zawodowego, a także edukacji osób dorosłych. W ramach priorytetu przewidziano również realizację strategicznych projektów edukacyjnych o znaczeniu regionalnym. Wsparcie części działań edukacyjnych jest wdrażane z wykorzystaniem instrumentu terytorialnego RLKS. W ramach interwencji przewidziano stosowanie nowoczesnych narzędzi podnoszenia kompetencji, takich jak Upskilling pathways, które spotkały się z dużym zainteresowaniem wnioskodawców oraz modelu Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji, o które jednak aplikowało niewiele gmin.

Do połowy 2024 roku ogłoszono 11 naborów, angażujących 54% alokacji. W uruchomionych naborach wpłynęły liczne wnioski w obszarze edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego, a także edukacji osób dorosłych. W analizowanym okresie podpisując 45 umów, zakontraktowano 5% z dostępnych środków. Dodatkowo kolejne 6% alokacji zostanie wkrótce zakontraktowane, ponieważ wybrano już kolejne wnioski do dofinansowania. W rezultacie, poziom kontraktacji ma szansę istotnie wzrosnąć do końca roku.

Priorytet VII dedykowany jest projektom z obszaru włączenia społecznego. Obejmuje szeroki zakres działań, m.in. rozwój ekonomii społecznej, integrację społeczno-zawodową osób z niepełnosprawnościami, rozwój usług społecznych kierowanych do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, integrację cudzoziemców, wsparcie osób bezdomnych, wsparcie rodziny i rozwój

pieczy zastępczej i adopcji, oraz rozwój 3 sektora (NGO). Łącznie na wsparcie w ramach Priorytetu VII przeznaczono w FE SL 2021-2027 kwotę 262,4 mln euro. Do końca czerwca 2024 r. uruchomiono 11 naborów, z czego 6 konkursowych i 5 pozakonkursowych (na projekty priorytetowe). Łącznie alokowano na nie 135,5 mln euro. W planach jest uruchomienie kolejnych 5 naborów, na łączną kwotę 23,5 mln euro.

Nabory konkursowe cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem, szczególnie w obszarze aktywnej integracji osób z niepełnosprawnościami oraz usług społecznych dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Wartość złożonych w nich wniosków o dofinansowanie kilkakrotnie przekraczała budżety naborów. Największe problemy występowały w przypadku projektów priorytetowych. Z realizacji części z nich zrezygnowano, zastępując je nowymi propozycjami lub przenosząc alokację na nabory konkursowe. Postęp finansowy w Priorytecie VII należy ocenić pozytywnie. Większość alokacji powinna zostać zakontraktowana w zakończonych już naborach, a pozostałe środki będą bez większych trudności wykorzystane. Możliwe jest zwiększenie alokacji na wsparcie aktywizacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Priorytet VIII dedykowany jest wsparciu inwestycji w obszarze szkolnictwa zawodowego, infrastruktury edukacji włączającej na wszystkich etapach kształcenia aż do poziomu średniego, a także tworzeniu laboratoriów do praktycznej nauki zawodu w szkołach wyższych. Priorytet ten obejmuje także finansowanie infrastruktury mieszkalnictwa treningowego i wspomaganego oraz rozwój placówek dziennego pobytu, jak również ochrony zdrowia oraz inwestycji w obszarze infrastruktury kultury, realizowanych w trybie niekonkurencyjnym. Na inwestycje w tym obszarze przeznaczono 176,7 mln euro dofinansowania UE.

Do połowy 2024 r. ogłoszono 10 naborów, na które przeznaczono relatywnie niewielkie środki, odpowiadające 37% dostępnej alokacji. Wnioski można było składać na wsparcie jednego przedsięwzięcia priorytetowego w obszarze infrastruktury edukacji wyższej, na projekty wnikające ze Strategii ZIT Subregionu Północnego w obszarze infrastruktury szkolnictwa zawodowego oraz przedsięwzięcia priorytetowe z zakresu kultury. W okresie objętym badaniem podpisano dwie umowy na realizację przedsięwzięć priorytetowych, kontraktując 15% dostępnych środków.

W związku z tym należy uznać, że wdrażanie Priorytetu VIII jest relatywnie mało zaawansowane.

W **Priorytecie IX** zaplanowano wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich oraz innych niż miejskie. Wsparcie to uzależnione jest od przygotowania przez gminy Gminnych Programów Rewitalizacji (dalej GPR) oraz ujęcia inwestycji w strategiach ZIT. Alokowano na nie łącznie około 238 mln euro, w tym niemal 216 mln na obszary miejskie i ponad 22 mln euro na obszary inne niż miejskie.

Do końca czerwca 2024 uruchomiono 7 naborów, wszystkie w ramach wsparcia obszarów miejskich. Łącznie uruchomiono w nich środki w wysokości nieco ponad 47 mln euro. Kolejne 2 nabory zaplanowano na koniec 2024, przeznaczając na nie nieco ponad 22,7 mln euro. W uruchomionych naborach złożono 21 wniosków. Dotychczas podpisano umowy na realizację 3 projektów, w tym 1 złożonego przez Europejski Bank Inwestycyjny, dedykowanego uruchomieniu instrumentów finansowych w obszarze rewitalizacji. Do połowy 2024 r. nie przeprowadzono żadnego naboru dla wsparcia obszarów wiejskich, nie zaplanowano ich również do końca tego roku. Z uwagi na uruchomienie relatywnie niewielkiego wsparcia w ramach Priorytetu IX ocena postępu wdrażania tego priorytetu nie może być pozytywna. Niemniej, opóźnienia w tym obszarze związane są z czynnikami w dużej mierze niezależnymi od IZ, tj. brakiem odpowiedniej liczby GPR oraz gotowej dokumentacji dla projektów, wpisanych do strategii ZIT i GPR. **Propozycja modyfikacji wartości wskaźników FE SL 2021-2027**

Z uwagi na opóźnienia w uruchomieniu perspektywy finansowej 2021-2027 możliwość osiągnięcia celów pośrednich 17 wskaźników jest raczej iluzoryczna. Analiza aktualnie dostępnych danych wskazuje również, że niemożliwe będzie osiągnięcie celów końcowych 56 wskaźników. Ryzyko niezrealizowania celów końcowych zidentyfikowane zostało w każdym priorytecie FE SL 2021-2027. Z tego powodu w ramach niniejszego badania ponownie oszacowane zostały cele końcowe dla tych wskaźników.

Spójność wewnętrzna i zewnętrzna

W Programie FE SL 2021-2027 generalnie udało się zachować spójność wewnętrzną, między działaniami finansowanymi ze środków EFRR / EFS+ oraz finansowanymi z FST, unikając niepotrzebnej konkurencji między nimi. Kluczowym elementem spójności było zintegrowanie wdrażania FST w ramach jednego programu regionalnego, zarządzającego przez tą samą Instytucję Zarządzającą. Pozwoliło to na ścisłą koordynację procesu programowania i wypracowanie podziału działań między interwencją finansowaną z EFRR/EFS+ i FST, z uwzględnieniem preferencji i ograniczeń dotyczących poszczególnych funduszy. W celu uniknięcia konkurencji wypracowano różne metody demarkacji między działaniami finansowanymi z obu źródeł. Obejmowała ona m.in. demarkację terytorialną, tematyczną i demarkację odbiorców wsparcia. Mimo zastosowanej demarkacji, w niektórych obszarach wsparcia pewna konkurencja między działaniami finansowanymi z EFRR/EFS+ i FST może jednak występować (np. prace B+R przedsiębiorstw, inwestycje w MŚP).

W ramach ewaluacji przeanalizowano także ewentualny negatywny lub pozytywny wpływ środków zewnętrznych (spoza FE SL 2021-2027) na wdrażanie Programu. Pod uwagę wzięto m.in. programy krajowe finansowane ze środków polityki spójności UE (FEnIKS, FENG, FERS oraz FERC), Krajowy Plan Odbudowy, a także inne źródła. W przypadku programów krajowych, wsparcie podobnych obszarów jest generalnie komplementarne wobec FE SL 2021-2027, dzięki wypracowaniu odpowiedniej linii demarkacyjnej. W przypadku KPO sytuacja jest bardziej zróżnicowana. W części obszarów środki te uzupełniają interwencję realizowaną na poziomie regionalnym, nie stanowiąc dla niej konkurencji (np. instalacje OZE, cyfryzacja przedsiębiorstw, infrastruktura wodno-kanalizacyjna). W innych, taka konkurencja jest możliwa (np. termomodernizacja budynków mieszkalnych wielorodzinnych, zakup taboru autobusowego zeroemisyjnego, zakup regionalnego taboru kolejowego). Generalnie jednak, z uwagi na przyjęte rozwiązania wdrożeniowe oraz często większą atrakcyjność wsparcia z FE SL 2021-2027, konkurencja ta nie powinna mieć negatywnego wpływu na wdrażanie Programu. W innych obszarach, wpływ środków zewnętrznych powinien być pozytywny (np. wsparcie potencjału PSZ ze środków KPO czy środki Funduszu Pracy w projektach PUP). Inne programy krajowe (np. program „Senior+”, „Dostępność+”, „Aktywni+”) są

w pewnych obszarach komplementarne wobec wsparcia oferowanego w ramach FE SL 2021-2027, nie powinny jednak istotnie wpływać na wdrażanie Programu.

Wymiar terytorialny interwencji

Podstawowym instrumentem terytorialnym mającym na celu koncentrację wsparcia dopasowanego do specyficznych potrzeb rozwojowych są wyznaczone na poziomie krajowym i regionalnym Obszary Strategicznej Interwencji (OSI). Podejście do wsparcia OSI jest niejednorodne w FE SL 2021-2027. Możliwość wzmocnienia dostępu do wsparcia dla OSI przeważnie ma charakter preferencji punktowych w naborach konkurencyjnych. Takie podejście zastosowano w wielu obszarach wsparcia, premiując dodatkowymi punktami w naborach projekty realizowane na terenie poszczególnej kategorii OSI. Do tej pory jedynie na wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych przewidziano osobne pule środków dla poszczególnych gmin stanowiących obszary strategicznej interwencji.

Wsparcie OSI w postaci premii punktowych było często stosowane w Programie, jednak na dodatkowe punkty mogły liczyć często wszystkie projekty, ponieważ każda gmina w regionie była przyporządkowana do jednej z kilku kategorii wspieranych obszarów. Ponadto, stosowane premie nie miały realnie wysokiej wagi punktowej, więc w ograniczonym stopniu wpływały na wybór projektów do dofinansowania.

W Programie występują zapisy umożliwiające stosowanie preferencji dla OSI, umożliwiając elastyczne kształtowanie interwencji w zależności od aktualnych potrzeb i rozłożenia terytorialnego dotychczasowego wsparcia bez konieczności modyfikacji Programu. Nie zawsze charakter planowanej i wdrażanej interwencji wymaga stosowania preferencji dla OSI, tak więc tam, gdzie nie jest to silnie uzasadnione wskazane jest usunięcie zapisów FE SL 2021-2027 i SZOP obligujących do wspierania OSI, zaś w obszarach interwencji, gdzie powinno mieć charakter fakultatywny lub premiujący, należy wyegzekwować je dla wsparcia, które tego wymaga. W przypadku interwencji w obszarze usług społecznych i ochrony zdrowia oraz dotyczącej integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a także integracji obywateli państw trzecich w Programie pojawił się zapis wskazujący na konieczność (a nie tylko możliwość) zastosowania preferencji dla wybranych gmin OSI. Jednak wsparcie, kierowane do grup w

najtrudniejszej sytuacji społecznej, powinno w pierwszej kolejności docierać do osób go potrzebujących, niezależnie od tego na jakim terenie mieszkają.

Modyfikacje przede wszystkim zaleca się wdrożyć tam, gdzie SZOP przewiduje preferowane warunki wsparcia dla OSI, a dla których nie przyjęto jeszcze kryteriów i nie wykorzystano alokacji. Co do zasady bowiem przyjęte kryteria, które były stosowane w naborach już uruchomionych, nie były błędne, więc nie ma silnych podstaw do ich modyfikacji.

W FE SL 2021-2027 nie skierowano osobnego wsparcia na obszary wiejskie, poza pewnymi wyjątkami. W niektórych obszarach (edukacji pozaformalnej dzieci i młodzieży, wsparcia edukacyjnego osób dorosłych o niskich kompetencjach i umiejętnościach podstawowych, wsparcia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym) wyodrębniono wsparcie, o które będą mogły się ubiegać jedynie Lokalne Grupy Działania (LGD) wdrażające Lokalne Strategie Rozwoju (LSR) z obszarów poza miastami. Zaś w przypadku finansowania Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji (LOWE) beneficjenci musieli wykazać, że projekt będzie realizowany na obszarach cechujących się trudniejszym dostępem do dobrej jakości oferty edukacyjnej, w tym na terenach wiejskich. Dla projektów z zakresu infrastruktury ochrony zdrowia zapisano w SZOP preferencję dla działań, które wpłyną na wyrównywanie różnic geograficznych w dostępie do opieki zdrowotnej w szczególności na obszarach wiejskich. W szczególny sposób wyróżniono obszary wiejskie w przypadku działań rewitalizacyjnych, gdzie 18% alokacji wyodrębniono na rewitalizację obszarów wiejskich, tym samym umożliwiając gminom wiejskim aplikowanie o środki bez konkurowania z ośrodkami miejskimi.

W przypadku interwencji dostępnej na wszystkich obszarach regionu zastosowano bezpośrednio preferencje w naborach na tereny o niskiej urbanizacji jedynie na wsparcie edukacji przedszkolnej. W niektórych innych naborach preferencje przy wyborze projektów zostały także pośrednio skierowane do niektórych gmin wiejskich (np. gmin atrakcyjnych przyrodniczo). Silniejsze premiowanie terenów nisko zurbanizowanych nie jest jednak konieczne, choć wsparcie nie rozkłada się równo poprzez wszystkie tereny wiejskie. Brak preferencji nie jest jednak decydującym czynnikiem w tym zakresie.

Wkład FE SL 2021-2027 w realizację polityk unijnych

Europejski Filar Praw Socjalnych obejmuje: ochronę socjalną i integrację społeczną, równe szanse i dostęp do zatrudnienia i uczciwą pracę. Są one realizowane poprzez 20 zasad. FE SL 2021-2027 realizuje wiele z nich. Największy potencjał Programu widać w przypadku realizacji zasady kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie, w szczególności poprzez wsparcie osób dorosłych, co docelowo może się przełożyć na wzrost wartości wskaźnika uczenia się przez całe życie. Także zasada Aktywnego wsparcia na rzecz zatrudnienia znajduje swoje odzwierciedlenie w Programie poprzez udostępnienie szerokiej gamy instrumentów rynku pracy, sukcesywnie przyczyniając się do wzrostu wartości wskaźnika zatrudnienia. FE SL bezpośrednio przyczyni się też do poprawy sytuacji w zakresie wsparcia dzieci poprzez projekty edukacyjne dla przedszkoli. Ważną zasadą Filaru Praw Socjalnych jest zapewnienie opieki zdrowotnej mieszkańcom, co także zaplanowano w FE SL. Kolejny z filarów, Integracja osób z niepełnosprawnościami, jest szczególnie obecny w FE SL 2021-2027 dzięki wsparciu tej grupy poprzez dedykowane projekty, rekrutację premiującą udział osób z orzeczeniem oraz inwestycje wprowadzające udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami. Kwestia mieszkalnictwa także znalazła swoje miejsce w FE SL 2021-2027. Zaplanowano interwencję dla osób w kryzysie bezdomności lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań. Dostęp dla mieszkańców do niezbędnych usług wysokiej jakości jest rozwijany dzięki wielu działaniom zaplanowanym w FE SL 2021-2027 ze środków z EFRR. Odpowiednia interwencja obejmuje poprawę jakości i dostępu do wody (przez rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej), energii (FE SL wspiera m.in. rozwój OZE i modernizację źródeł ciepła) i transportu (poprzez inwestycje w drogi oraz transport zbiorowy) oraz łączności (np. w zakresie nowych e-usług publicznych).

FE SL 2021-2027 to nie tylko projekty tematyczne w obszarach odpowiadających zasadom Europejskiego Filaru Praw Socjalnych. Istotny wkład w jego realizację mają także ściśle określone zasady horyzontalne, w tym w szczególności równości płci i szans. Jednak ze względu na wczesny etap wdrażania Programu, jest to, póki co wpływ potencjalny, który można będzie zweryfikować w kolejnych latach, w szczególności wykorzystując do tego wybrane wskaźniki monitorowania, określające zarówno strukturę uczestników projektów, jak i osiągnięte efekty.

Wnioski i Rekomendacje

1. Analiza dostępnych danych wskazuje na potrzebę urealnienia celów końcowych łącznie 56 wskaźników produktu i rezultatu.
2. W FE SL 2021-2027 w większym stopniu niż w poprzednich perspektywach finansowych wykorzystywane będą instrumenty finansowe, w tym w obszarze zwiększania efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkaniowych komunalnych. Ponieważ instrumenty finansowe w tym obszarze nie zostały jeszcze uruchomione, zainteresowanie podmiotów publicznych tego typu wsparciem nie jest znane. Niemniej, należy ściśle monitorować pierwszy okres wdrażania pożyczki z umorzeniem, tak by ocenić, na ile odpowiada ona na potrzeby samorządów w zakresie modernizacji energetycznej budynków.³ Jeśli zainteresowanie to po pierwszym roku / dwóch latach będzie niewielkie, dla zachęcenia samorządów do korzystania z instrumentów finansowych należy rozważyć uatrakcyjnienie oferty.
3. Stosunkowo słaby postęp wdrażania interwencji w działaniach, w których warunkiem ubiegania się o wsparcie jest przygotowanie dokumentów strategicznych oraz wpisania projektu na listy przedsięwzięć w tych dokumentach stanowi pewne zagrożenie dla wykorzystania wsparcia dedykowanego ZIT i GPR. Konieczne jest monitorowanie postępów potencjalnych beneficjentów w tym obszarze oraz motywowanie ich do przyspieszenia procesu przygotowania niezbędnej dokumentacji. Jeśli IZ zidentyfikuje ryzyka dla wykorzystania alokacji dedykowanej tym instrumentom, powinna rozważyć przeniesienie środków, które mogą nie zostać wykorzystane do innych obszarów wsparcia
4. Potrzeby związane z odbudową gmin dotkniętych powodzią z września 2024 są obecnie niemożliwe do oszacowania. Po ich poznaniu warto rozważyć wyodrębnienie w programie wsparcia dedykowanego tym obszarom, np. w formie oddzielnych naborów w ramach istniejących działań lub stworzenia

³ Wnioski z przeprowadzonych wywiadów wskazują, że samorzady dosyć niechętnie podchodzą do tej formy wsparcia i mogą rezygnować z części planów inwestycyjnych, w przypadku braku dotacji.

działań/priorytetu im dedykowanych, na kształt wsparcia z instrumentu REACT-EU.

5. Sytuacja geopolityczna w Europie i zagrożenie konfliktem zbrojnym, jak również zagrożenia związane z klęskami naturalnymi i wywołanymi przez człowieka, wskazują na potrzebę podjęcia działań przygotowawczych, zwiększających odporność regionów na nie. Część tego typu działań mogłaby być realizowana w ramach wsparcia z FE SL 2021-2027. Dotyczy to m.in.: przygotowania gminnych planów działań w sytuacji zagrożenia, przygotowania kluczowych obiektów w regionie na wypadek przerw w dostawach prądu, rozszerzenia zakresu działań wspieranych w ramach modernizacji energetycznej budynków o elementy służące ochronie ludności, wsparcia magazynów energii, wzmocnienia potencjału służb ratowniczych oraz rozszerzenia zakresu usług rozwojowych dla kadr administracji samorządowej o działania z zakresu zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej.
6. W Programie występują zapisy umożliwiające stosowanie preferencji dla OSI, umożliwiając elastyczne kształtowanie interwencji w zależności od aktualnych potrzeb i rozłożenia terytorialnego dotychczasowego wsparcia bez konieczności modyfikacji Programu. W przypadku interwencji z ESO4.9, ESO4.11, ESO4.12 w Programie zapisano obowiązek zastosowania preferencji dla wybranych gmin OSI. Dla zachowania elastyczności wdrożeniowej, dla wybranych tych obszarów proponuje się zmianę zapisów Programu, aby dopuścić możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji OSI Gminy tracące funkcje społeczno –gospodarcze
7. Dotychczasowe sposoby wspierania OSI nie umożliwiały skutecznego skierowania wsparcia na wybrane obszary. Dla silnego premiowania gmin OSI wskazane jest zwiększenie premii punktowych w obszarach, w których jeszcze nie przyjęto kryteriów wyboru projektów.

SUMMARY

Objectives and Scope of the Study

The aim of the study was to assess the current progress in the implementation of the Program in terms of the ERDF and ESF+ funds, including the achievement of its intermediate and final objectives, as well as to verify the challenges defined in the Program in relation to the current situation in the Silesian Voivodeship and provide potential recommendations for modifying the Program concerning the implementation of the aforementioned funds. These objectives were achieved through analyses in four research areas:

1. Area A: Assessment of the implementation progress of the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027.
2. Area B: Evaluation of external and internal coherence of the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027.
3. Area C: Assessment of the potential impact of the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027 on achieving the region's goals, national regional policy, and EU policy.
4. Area D: Analysis of the need for modifications to the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027.

The thematic scope of the study covered priorities I-IX of the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027, while the time period was from the program's approval by the European Commission to June 30, 2024.

Research Methodology

The evaluation employed research methods based on both secondary and primary data. The analysis of secondary data included, among other things, a review of program documents, guidelines, and regulations defining the assumptions and legal framework for interventions, as well as data on funding applications and difficulties encountered during the implementation of projects (both in the current and previous financial perspectives). Public statistics, evaluation reports, and thematic studies were also utilized.

Primary data were obtained from in-depth interviews conducted with staff members of the Managing Authority (MA) and Intermediate Bodies (IB) of the Silesian ERDF

and ESF+ Operational Program 2021-2027 (a total of 18 interviews), as well as representatives of beneficiaries of the priority actions (a total of 26 interviews). Additionally, a survey was conducted among potential beneficiaries of the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027, including representatives of local government units and county labour offices (a total of 108 surveys).

At the conclusion of the study, two focus group interviews were held with representatives of the MA and IB, one focusing on ERDF and the other on ESF+ interventions. The aim was to discuss the findings and conclusions and develop final recommendations based on the study.

Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027 – Key Information

The Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027 (FE SL 2021-2027) is one of five regional, multi-fund programs being implemented in Poland during the current financial perspective⁴. Its current and potential beneficiaries can obtain support from the European Regional Development Fund (ERDF), the European Social Fund Plus (ESF+), and the Just Transition Fund (JTF). A total of €5.14 billion has been allocated to the implementation of the program, with nearly 59% of this amount coming from the ERDF and ESF+ funds. These funds are distributed across 10 substantive priorities and 3 priorities dedicated to technical assistance.

This evaluation focuses on interventions under the following priorities:

- Priority I: European Funds for Smart Growth
- Priority II: European Funds for Green Growth
- Priority III: European Funds for Sustainable Mobility
- Priority IV: European Funds for Efficient Transport
- Priority V: European Funds for the Labor Market
- Priority VI: European Funds for Education
- Priority VII: European Funds for Society
- Priority VIII: European Funds for Infrastructure for Citizens
- Priority IX: European Funds for Territorial Development

⁴ The other programs are: European Funds for Lower Silesia 2021-2027, European Funds for Łódź Voivodeship 2021-2027, European Funds for Małopolska 2021-2027, and European Funds for Greater Poland 2021-2027.

An analysis of statistical data illustrating key socio-economic development indicators shows that the initial rationale for support under FE SL 2021-2027 remains valid. At the same time, since the development of the Program, the conditions for its implementation have changed, and new challenges have emerged that complicate the realization of the assumed objectives. The most significant of these include:

- The outbreak of full-scale war in Ukraine and its impact on Poland's security, as well as the migration of refugees from Ukraine.
- A sharp rise in inflation, following the COVID-19 pandemic and the outbreak of the war in Ukraine. A significant accumulation of funds from various programs in the coming years.
- The emergence of a very restrictive interpretation by the European Commission (EC) and the Ministry of Funds and Regional Policy (MFIPR) regarding Article 7(1)(h) of the ERDF/ESF+ Regulation, which effectively eliminates the possibility of financing machinery, equipment, transport means, etc., in projects supported by the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027.
- Legislative changes in the area of renewable energy sources (RES).
- The flood in southern Poland, including the Silesian Voivodeship, in September 2024 – although it is currently impossible to estimate the cost of the damage to the region or to the country as a whole. This will undoubtedly affect, due to the need for reconstruction following flood damage, an increase in prices and a decrease in the availability of construction and assembly products and services.

These factors may have significant, usually negative, implications for the implementation of the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027, potentially prolonging project implementation timelines and increasing costs. Such issues have already been raised by some beneficiaries of priority actions. Some of these challenges may be addressed within the Program, particularly through actions aimed at increasing the region's resilience to natural and man-made threats, as well as those related to the risk of armed conflict. The Program may also become a source of funding for investments aimed at reconstruction and strengthening areas affected by the flood, for example, in a manner similar to the REACT-EU instrument, either as a separate support axis or through dedicated calls within existing actions.

Progress in Implementing the Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027

The Silesian ERDF and ESF+ Operational Program 2021-2027 was approved by the European Commission on December 22, 2022. Since the start of implementation, 85 calls for projects have been announced under priorities I-IX, with a total allocation of nearly PLN 7.13 billion from EU funds, representing almost 59% of the allocated budget for these priorities. As of the period under review, 28% of the available funds for priorities I-IX have been contracted.

Priority I focuses on supporting the smart development of the region. The main part of the support is directed directly or indirectly to enterprises, covering areas such as financing infrastructure and R&D activities, support for setting up and expanding businesses, investment loans, support for company internationalization, and the introduction of digital innovations. Priority I also finances projects aimed at the development of R&D infrastructure for research organizations and the digitization of public administration and healthcare. The total allocation for Priority I is EUR 376.5 million. By the end of June, 9 calls were launched, with an allocation of EUR 314 million. Another call, with an allocation of EUR 20.9 million, is planned for the first half of 2025. In the 7 completed calls, a total of 303 applications for funding were submitted, amounting to PLN 1.73 billion. The most competitive calls for businesses (R&D, digital innovations) attracted the greatest interest, with the value of submitted applications more than twice exceeding the available budget for those calls. Three funding agreements have been signed, including two for priority projects and one agreement with BGK for the implementation of an investment loan program for SMEs and small mid-cap and mid-cap companies⁵. The financial progress is generally positive, with the potential for rapid contracting of funds in the already completed competitive calls. There is also a possibility of increasing the allocation for highly demanded areas, such as R&D infrastructure for research organizations, digital innovations for SMEs, and public administration digitization.

Priority II focuses on supporting green development, including improving energy efficiency in public and residential buildings, promoting renewable energy sources

⁵ Small mid-cap – a small company with medium capitalization, mid-cap – a company with medium capitalization.

(RES), water and sewage infrastructure, waste management, and climate change adaptation. A total of EUR 703.5 million was allocated for these areas. Support has been implemented through various instruments, including the Integrated Territorial Investment (ITI) mechanism, Local Development Strategies, and financial instruments (loans with a grant element implemented by the European Investment Bank - EIB). By the end of June, 15 calls were launched (including 3 technical calls for EIB), with a total allocation of EUR 393 million.

By mid-2024, 12 calls had been completed, in which a total of 153 applications were submitted, amounting to EUR 336 million in requested funding. The moderate interest from applicants is primarily due to the specific implementation model— Priority II had almost no open competitive calls for a wide range of applicants. The support was limited to projects on the ITI list, dedicated to specific Local Development Strategies, available only to the Częstochowa subregion (for RES projects), or through the Fund Manager for specific calls. The requested funding significantly exceeded the allocation in only one competitive call, focused on nature conservation and biodiversity. Support has not yet been launched in several areas, such as grants for the thermal modernization of municipal residential buildings, climate change adaptation, or the reclamation of degraded land.

Priority III is dedicated to supporting sustainable multimodal urban mobility, with a budget of €212.9 million in EU funding. The implementation of this priority is carried out through the Integrated Territorial Investment (ITI) instrument. By the end of June 2024, 10 calls with a total allocation of nearly €130.8 million were announced under three actions. An additional 2 calls are planned for the end of 2024, with a budget of €12.25 million, which means that by the end of the year, approximately 65% of the allocation will have been dedicated to support in this area.

By mid-2024, 5 calls had been completed, resulting in 20 applications, which applied for nearly all available funds. Although no funding agreements have been signed during the period covered by the study, the implementation of this priority can be considered positive, assuming a favourable evaluation of the applications and rapid contracting of the projects currently under review.

Priority IV originally aimed to fund regional roads, municipal roads, county roads, and regional railway rolling stock, with a total of €301.24 million in EU funding

allocated for these purposes. During the period under review, it was decided to transfer the allocation from the action dedicated to local roads to support regional roads and railways. These funds were allocated to three calls, resulting in 5 out of 8 submitted projects being selected for funding. Nearly the entire allocation for Priority IV has been dedicated to the implementation of these investments.

Priority V provides support through 16 actions, with nearly €281.5 million in EU funding allocated. These actions cover a wide range of interventions aimed at improving access to employment, supporting labour market institutions, as well as offering training and counselling on equality in the labour market. The priority also includes an intervention focused on workers' health and development services for various target groups.

Although the support is still in the early stages of implementation, 16 calls have already been launched, resulting in 120 applications. During the period under review, 38 contracts were signed, consuming 15% of the allocation. The resolution of ongoing calls, both competitive and non-competitive, is expected to significantly increase the contracting level in the coming months.

Priority VI covers 9 actions, with a total of €252.4 million in EU funding allocated. These funds can be used to finance projects in the areas of preschool education, general and vocational education, as well as adult education. The priority also includes the implementation of strategic regional educational projects. Some of the educational actions are being implemented using the territorial instrument for Community-led local development (CLLD). The intervention foresees the use of modern competency development tools, such as Upskilling Pathways, which have generated significant interest among applicants, as well as the model for Local Knowledge and Education Centres, for which, however, only a few municipalities applied.

By mid-2024, 11 calls have been announced, engaging 54% of the allocation. Numerous applications were received in areas such as preschool education, general and vocational education, and adult education. During the period under review, 45 contracts were signed, contracting 5% of the available funds. Additionally, another 6% of the allocation is expected to be contracted soon, as further applications have

already been selected for funding. As a result, the level of contracting is expected to significantly increase by the end of the year.

Priority VII is dedicated to projects in the area of social inclusion. It covers a broad range of actions, including the development of social economy, social and professional integration of people with disabilities, the development of social services aimed at individuals in need of daily support, the integration of foreigners, support for homeless individuals, family support and the development of foster care and adoption, as well as the development of the third sector (NGOs). A total of €262.4 million has been allocated for support under Priority VII in the FE SL 2021-2027 programme. By the end of June 2024, 11 calls have been launched, including 6 competitive calls and 5 non-competitive ones (for priority projects), with a total allocation of €135.5 million. Another 5 calls are planned, with a total budget of €23.5 million.

Competitive calls have attracted significant interest, particularly in the areas of active integration of people with disabilities and social services for those requiring support in daily functioning. The value of applications submitted in these calls has several times exceeded the available budgets. The biggest challenges have occurred with the priority projects. Some of these projects were cancelled, replaced with new proposals, or the allocation was shifted to competitive calls. Financial progress in Priority VII can be assessed positively. The majority of the allocation should be contracted through the calls already concluded, and the remaining funds are expected to be easily utilised. There is also potential to increase the allocation for supporting the social and professional activation of people with disabilities.

Priority VIII is dedicated to supporting investments in vocational education, inclusive education infrastructure at all stages of education up to the secondary level, as well as the creation of vocational training laboratories in higher education institutions. This priority also includes funding for supported housing infrastructure and the development of day care centres, as well as investments in health care and cultural infrastructure, implemented through non-competitive procedures. A total of €176.7 million in EU funding has been allocated for investments in this area.

By mid-2024, 10 calls have been announced, with relatively modest funds allocated, corresponding to 37% of the available budget. Applications could be submitted for

support for a single priority project in the area of higher education infrastructure, for projects resulting from the ZIT Subregion North Strategy in vocational education infrastructure, and for priority projects in the cultural sector. During the period covered by the study, two contracts were signed for the implementation of priority projects, contracting 15% of the available funds. Therefore, it should be concluded that the implementation of Priority VIII is relatively underdeveloped.

Priority IX is designed to support the integrated and inclusive development of social, economic, and environmental aspects, culture, natural heritage, sustainable tourism, and safety in both urban and non-urban areas. This support is contingent upon municipalities preparing Municipal Revitalisation Programmes (GPR) and including investments in ZIT strategies. A total of approximately €238 million has been allocated for this, with nearly €216 million designated for urban areas and over €22 million for non-urban areas.

By the end of June 2024, 7 calls were launched, all within the framework of urban area support. A total of just over €47 million was allocated through these calls. Another 2 calls are scheduled for the end of 2024, with an allocation of just over €22.7 million. In the calls launched so far, 21 applications have been submitted. To date, contracts have been signed for 3 projects, including one submitted by the European Investment Bank (EIB), dedicated to launching financial instruments in the field of revitalisation. By mid-2024, no calls had been made for supporting rural areas, and none are planned for the remainder of the year. Due to the relatively modest support launched under Priority IX, the assessment of its implementation progress cannot be positive. However, delays in this area are largely due to factors outside the control of the Managing Authority, such as the insufficient number of GPRs and the lack of ready documentation for projects included in the ZIT and GPR strategies.

Proposal for the modification of indicator values for the FE SL 2021-2027

Due to delays in the launch of the 2021-2027 financial perspective, the likelihood of achieving the intermediate targets for 17 indicators is quite low. An analysis of the currently available data also suggests that it will be impossible to achieve the final targets for 56 indicators. The risk of failing to meet the final targets has been

identified in every priority under FE SL 2021-2027. For this reason, as part of this study, the final targets for these indicators have been re-estimated.

Internal and External Consistency

The FE SL 2021-2027 Programme has generally managed to maintain internal consistency between actions financed by the ERDF/EFS+ and those funded by the FS (Fundusz Spójności - Cohesion Fund), avoiding unnecessary competition between them. A key element of this consistency has been the integration of FS implementation within a single regional programme, managed by the same Managing Authority. This approach has allowed for close coordination of the programming process and a clear division of actions between interventions financed by ERDF/EFS+ and the FS, taking into account the preferences and limitations of each fund. To avoid competition, various demarcation methods were developed between actions funded from both sources. This included territorial, thematic, and target group demarcation. Despite these efforts, some competition between the ERDF/EFS+ and FS -funded actions may still occur in certain areas of support (e.g. R&D projects for enterprises, investments in SMEs).

As part of the evaluation, the potential negative or positive impact of external funding sources (outside FE SL 2021-2027) on the programme's implementation was also analysed. This included national programmes financed by EU cohesion policy funds (FEnIKS, FENG, FERS, FERC), the National Recovery Plan, and other sources. In the case of national programmes, support for similar areas is generally complementary to FE SL 2021-2027, thanks to the establishment of appropriate demarcation lines. The situation is more varied with the National Recovery Plan (KPO). In some areas, these funds complement regional interventions without competing with them (e.g. Renewable Energy Installations (RES), Digitalisation of Enterprises, Water and Sewage Infrastructure). In others, competition is possible (e.g. Thermomodernisation of multi-family residential buildings, Purchase of zero-emission buses, Regional Railway Rolling Stock). However, in general, due to the implementation solutions adopted and often the greater attractiveness of support from FE SL 2021-2027, this competition should not negatively affect the programme's implementation. In other areas, the impact of external funds should be positive (e.g. support for the potential of Public Employment Services (PSZ) from the KPO, or

funding from the Labour Fund in PUP projects). Other national programmes (e.g. the Senior+, Accessibility+, Active+ programmes) are complementary in some areas to the support offered under FE SL 2021-2027, but should not significantly impact the implementation of the programme.

Territorial Dimension of Intervention

The main territorial instrument designed to concentrate support tailored to specific developmental needs is the Strategic Intervention Areas (OSI), designated at national and regional levels. The approach to supporting OSI is heterogeneous in FE SL 2021-2027. The possibility of strengthening access to support for OSI is mostly in the form of additional points in competitive calls. This approach has been applied in many areas, with additional points awarded in calls for projects carried out in specific OSI categories. To date, only in the case of energy efficiency and the reduction of greenhouse gas emissions have separate allocations been made for municipalities within Strategic Intervention Areas.

Support for OSI through point premiums has been widely used in the programme, but in many cases, all projects were eligible for additional points, as every municipality in the region was assigned to one of several supported OSI categories. Furthermore, the points awarded were not of significant weight, meaning they had a limited effect on the selection of projects for funding.

The Programme includes provisions allowing for the application of preferences for OSI, enabling flexible adjustment of interventions based on current needs and the territorial distribution of previous support, without the need for amendments to the Programme. However, not all planned and implemented interventions require the application of preferences for OSI. Therefore, where it is not strongly justified, it is recommended to remove provisions in FE SL 2021-2027 and the Regional Development Strategy (SZOP) that obligate support for OSI, while in areas where such support should be optional or incentivised, it should be enforced for interventions that require it.

In the areas of social services, healthcare, social integration of people at risk of poverty or social exclusion, and the integration of third-country nationals, the Programme includes provisions indicating the necessity (rather than just the possibility) of applying preferences for selected municipalities in OSI. However,

support directed at groups in the most difficult social situations should first and foremost reach those in need, regardless of where they live.

Modifications are primarily recommended in cases where the SZOP foresees preferential conditions of support for OSI, but where no criteria have yet been set, and allocations have not been used. In principle, the criteria already applied in calls that have been launched are not incorrect, so there is no strong basis for modifying them.

In the FE SL 2021-2027 Programme, no separate support has been allocated specifically for rural areas, except in certain exceptional cases. In some areas (such as non-formal education for children and youth, educational support for adults with low skills and basic competences, and support for people at risk of poverty or social exclusion), support has been earmarked for Local Action Groups (LAGs) implementing Local Development Strategies (LDS) in rural areas, outside urban centres. In the case of Local Knowledge and Education Centres (LOWE), beneficiaries were required to demonstrate that the project would be implemented in areas with limited access to high-quality educational offerings, including rural areas. For projects related to healthcare infrastructure, the Regional Development Strategy (SZOP) specifies a preference for actions aimed at reducing geographical disparities in access to healthcare, particularly in rural areas. Special attention has been given to rural areas in the case of revitalisation actions, where 18% of the allocation has been set aside for the revitalisation of rural areas, allowing rural municipalities to apply for funding without competing with urban centres.

For interventions available across all areas of the region, direct preferences in calls for projects in low-urbanised areas were applied only for preschool education support. In some other calls, preferences for project selection were indirectly directed towards certain rural municipalities (e.g., municipalities with natural attractions). However, a stronger emphasis on low-urbanised areas is not deemed necessary, although the support is not evenly distributed across all rural areas. The lack of preferences is not a decisive factor in this regard.

Contribution of FE SL 2021-2027 to the Implementation of EU Policies

The European Pillar of Social Rights encompasses social protection and social integration, equal opportunities and access to employment and fair work. These are

realised through 20 principles. FE SL 2021-2027 addresses many of these principles. The Programme's greatest potential is evident in the principle of education, training, and lifelong learning, particularly through support for adults, which can ultimately contribute to an increase in the lifelong learning indicator. The principle of Active Support for Employment is also reflected in the Programme through a wide range of labour market instruments, gradually contributing to the rise in the employment indicator. FE SL will directly contribute to improving the situation of children through educational projects for preschools. Another important principle of the Social Rights Pillar is ensuring access to healthcare, which is also planned in FE SL. Additionally, the Pillar on the Integration of People with Disabilities is particularly present in FE SL 2021-2027, through dedicated projects supporting this group, recruitment favouring the inclusion of people with disabilities, and investments introducing facilities for people with disabilities. The issue of housing also finds its place in FE SL 2021-2027, with interventions planned for people facing homelessness or excluded from access to housing. Access to essential high-quality services for residents is being developed through various actions planned in FE SL 2021-2027 funded by the ERDF. The relevant interventions include improving access to water (through the development of water and sewage infrastructure), energy (with support for renewable energy sources (RES) and the modernisation of heating systems), transport (through investments in roads and public transport), and connectivity (e.g., through new public e-services).

FE SL 2021-2027 is not only about thematic projects in areas corresponding to the principles of the European Pillar of Social Rights. It also makes a significant contribution through the application of horizontal principles, particularly those related to gender equality and equal opportunities. However, given the early stage of the Programme's implementation, the impact is still potential and can be verified in the coming years, particularly through selected monitoring indicators, which will track both the structure of project participants and the outcomes achieved.

Conclusions and Recommendations

1. Analysis of available data indicates the need to revise the final targets for a total of 44 output and result indicators.
2. FE SL 2021-2027 will make greater use of financial instruments than previous financial perspectives, including in the area of improving energy efficiency in

public utility buildings and municipal residential buildings. Since financial instruments in this area have not yet been launched, the level of interest from public entities in this type of support is not yet known. However, it is essential to closely monitor the initial period of the implementation of loans with a write-off component, in order to assess whether they meet the needs of local authorities in the field of energy modernisation of buildings. If interest is low after one or two years, consideration should be given to making the offer more attractive to encourage local authorities to use financial instruments.

3. The relatively slow progress in implementing interventions where the preparation of strategic documents and inclusion of the project on the list of actions within those documents is a prerequisite for receiving support presents a risk to the effective use of funding dedicated to ZIT and GPR. It is crucial to monitor the progress of potential beneficiaries in this area and motivate them to accelerate the preparation of the necessary documentation. If the Managing Authority (MA) identifies risks to the use of the allocation dedicated to these instruments, it should consider transferring any unused funds to other support areas.
4. The needs related to the recovery of municipalities affected by the floods of September 2021 (2021-2027) are currently impossible to estimate. Once these needs are assessed, it would be worth considering allocating support specifically for these areas in the Programme, either through separate calls within existing actions or by creating new actions or priorities dedicated to them, similar to the support provided by the REACT-EU instrument.
5. The geopolitical situation in Europe and the threat of armed conflict, as well as risks associated with natural and man-made disasters, point to the need for preparatory actions to increase the resilience of regions to these threats. Some of these actions could be implemented under FE SL 2021-2027. This includes, among other things: preparing municipal contingency plans, ensuring the readiness of key regional facilities for power outages, expanding the scope of actions supported under energy modernisation of buildings to include elements related to civil protection, supporting energy storage solutions, strengthening the capacity of rescue services, and expanding the scope of training services for local government staff to include crisis management and civil defence.

6. The Programme contains provisions allowing for the application of preferences for Strategic Intervention Areas (OSI), enabling flexible shaping of interventions according to current needs and the territorial distribution of previous support without the need to modify the Programme. In the case of interventions under ESO4.9, ESO4.11, and ESO4.12, the Programme mandates the use of preferences for selected OSI municipalities. To maintain implementation flexibility, it is proposed that the Programme be amended to allow for the possibility of project selection procedures in specific OSI areas in municipalities experiencing a loss of socio-economic functions.
7. Previous methods of supporting OSI have not enabled effective targeting of support to selected areas. To strengthen the incentives for OSI municipalities, it is recommended to increase the point premiums in areas where project selection criteria have not yet been established.

WYKAZ SKRÓTÓW

B+R	Badania i Rozwój
CAWI	Computer-Assisted Web Interview
CS	Cel Szczegółowy
CST2021	Centralny system teleinformatyczny 2021
DNSH	Do Not Significant Harm
EAV	European Added Value
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
EWD	Europejska wartość dodana
FE SL 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027
FGI	Focus Group Interview
FST	Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji
GOZ	Gospodarka o Obiegu Zamkniętym
GPR	Gminne Programy Rewitalizacji
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IDI	Individual In-depth Interview
IF	Instrumenty Finansowe
ION	Instytucja Organizująca Nabór
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KPGO	Krajowy Plan Gospodarki Odpadami
LGD	Lokalne Grupy Działania
LOWE	Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji
LSR	Lokalne strategie rozwoju

OSI	Obszary Strategicznej Interwencji
PRT	Program Rozwoju Technologii
PT	Pomoc Techniczna
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
RIS	Regionalne Inteligentne Specjalizacje
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
RPO WSL 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020
SZOP	Szczegółowy Opis Priorytetów
UE	Unia Europejska
WPGO	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

1 WPROWADZENIE

1.1 Cele i zakres badania

Niniejsze badanie miało na celu ocenę dotychczasowego postępu we wdrażaniu Programu w zakresie funduszy EFRR i EFS+, w tym w realizacji jego celów pośrednich i końcowych oraz weryfikację wyzwań zdefiniowanych w Programie w odniesieniu do bieżącej sytuacji w województwie śląskim i wskazanie ewentualnych rekomendacji do modyfikacji Programu w zakresie wdrażania ww. funduszy.

Cele te zrealizowano przez analizy w czterech głównych obszarach:

A. Ocena postępów wdrażania FE SL 2021-2027:

1. Jaki jest stan realizacji wskaźników w kontekście osiągnięcia celów pośrednich oraz końcowych przypisanych do funduszy EFRR i EFS+?
2. W jakim stopniu możliwe jest osiągnięcie celów pośrednich? Jakie czynniki, w tym w szczególności istotne trudności, negatywnie wpłynęły lub mogą wpłynąć na stopień osiągnięcia celów pośrednich?
3. W jakim stopniu możliwe jest osiągnięcie celów końcowych? Czy istnieją istotne czynniki, które wystąpiły w trakcie wdrażania poszczególnych celów w przeszłości (w przeszłych i obecnych programach regionalnych i krajowych zawierających analogiczne do FE SL 2021-2027 typy interwencji), a które mogą mieć wpływ na wdrażanie FE SL 2021-2027⁶ i mogące zagrozić osiągnięciu celów końcowych?
4. Czy istnieją działania, które mogłyby zminimalizować oddziaływanie negatywnych czynników wpływających na osiągnięcie celów pośrednich i końcowych? Czy jest możliwe ich wdrożenie w FE SL 2021-2027?
5. Jak należy ocenić postęp finansowy FE SL 2021-2027? Czy dotychczasowe i przewidywane tempo wydatkowania środków pozwoli na skuteczne ich wydatkowanie?

⁶ Szczególnie w odniesieniu do nowych typów interwencji niewdrażanych wcześniej w programach na obszarze województwa śląskiego.

6. Jak należy ocenić postęp w realizacji przedsięwzięć przypisanych do CP 1-5 FE SL 2021-2027 jako operacje o znaczeniu priorytetowym⁷? Czy ich realizacja odbywa się/odbędzie się zgodnie z przyjętymi założeniami i harmonogramem? Jakie są powody ewentualnych modyfikacji/opóźnień w realizacji projektów?
7. Czy przyjęty system monitorowania pozwala na trafne, skuteczne i rzetelne mierzenie poziomu realizacji celów programu? Czy w sposobie mierzenia wskaźników nie występują niejasności związane z raportowaniem wskaźników i wyliczaniem osiągniętych wartości na poziomie priorytetu i całego programu?
8. Czy w trakcie szacowania celów pośrednich i końcowych, wskaźników produktu i rezultatu w ramach FE SL 2021-2027 uwzględniono wszystkie kluczowe informacje i założenia pozwalające na trafne oszacowanie możliwych do osiągnięcia wartości wskaźników? Czy przyjęte wskaźniki są realnie oszacowane, zarówno na połowę okresu realizacji Programu jak i na jego zakończenie??

B. Ocena spójności zewnętrznej i wewnętrznej FE SL 2021-2027:

9. Czy działania w ramach EFRR i EFS+ są spójne z działaniami wdrażanymi w ramach FE SL 2021-2027 finansowanymi z funduszu FST? Czy istnieje zjawisko konkurencji pomiędzy poszczególnymi działaniami Programu?
10. Czy istnieją interwencje/działania finansowane z innych źródeł (poza FE SL 2021-2027), które wpływają negatywnie/pozytywnie na wdrażanie interwencji w ramach FE SL 2021-2027?

C. Ocena potencjalnego wpływu FE SL 2021-2027 na realizację celów regionu, polityki regionalnej kraju i polityki UE:

11. W jaki sposób FE SL 2021-2027 przyczynia się do realizacji zasad Europejskiego Filaru Praw Socjalnych?
12. W jaki sposób FE SL 2021-2027 wspiera obszary strategicznej interwencji? Czy dotychczasowe wsparcie należy ocenić jako skuteczne? Czy istnieją

⁷ Wykaz przedsięwzięć priorytetowych znajduje się w załączniku nr 10 do Kontraktu Programowego dla Województwa Śląskiego.

aspekty wsparcia, które należy zmodyfikować? Jeśli tak to dlaczego i w jaki sposób?

13. W jaki sposób FE SL 2021-2027 wspiera rozwój obszarów wiejskich oraz powiązania miasto-wieś? Czy konieczne są modyfikacje w ramach tego wsparcia? Jeśli tak to dlaczego i w jaki sposób?

14. Czy interwencja realizowana w ramach EFRR i EFS+ cechuje się unijną wartością dodaną? Czy udało się osiągnąć podobne efekty bez zaangażowania środków unijnych? Jakie dodatkowe rezultaty osiągnięto/prognozuje się osiągnąć dzięki finansowaniu z UE?

D. Analiza konieczności modyfikacji FE SL 2021-2027:

15. Czy nastąpiły istotne zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej regionu, w tym w zakresie potrzeb terytorialnych? Czy nastąpiły istotne zmiany legislacyjne i w zakresie kierunków rozwoju na poziomie krajowym i europejskim, które mogą wpływać na aktualność zapisów Programu? Czy mogą one mieć wpływ na realizację Programu? Czy istnieją istotne wyzwania, których nie ujęto w Programie, a wobec których należałoby ukierunkować wsparcie?

16. Czy istnieje konieczność zmiany Programu (w tym w odniesieniu do wartości wskaźników i kwot alokacji na poszczególne cele)? Jakie zmiany w zapisach Programu należy wprowadzić? Jakie są powody konieczności wprowadzenia wskazanych zmian?

17. Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia z wdrażania Programu oraz aktualne wyzwania w jaki sposób należy ukierunkować kwotę elastyczności, o której mowa w art. 86 ust. 1 Rozporządzenia ogólnego?

Zakres badania objął priorytety I-IX Programu, podczas gdy priorytet X był przedmiotem osobnej ewaluacji. Badanie obejmowało okres od akceptacji programu przez Komisję Europejską do 30 czerwca 2024 r. Przy ocenie postępów kontraktacji i realizacji celów pomocniczo uwzględniono dane aktualne na wrzesień 2024 r.

W oparciu o wyniki przeprowadzonych analiz opracowano rekomendacje dotyczące aktualizacji celów pośrednich i końcowych oraz wskazówki na temat wdrażania wsparcia w dalszych latach perspektywy 2021-2027. Sformułowano również propozycje modyfikacji zakresu oraz warunków wsparcia w wybranych obszarach

Programu. Badanie przeprowadzono w okresie maj–listopad 2024 r., a jego wyniki posłużą jako wkład do śródkresowego sprawozdania z realizacji Programu.

1.2 Metodyka badania i źródła danych

Ze względu na złożony zakres tematyczny badania, zastosowano zarówno metody badawcze jakościowe, jak i ilościowe, oparte na danych zastanych i wywołanych.

Analizy rozpoczęto od przeglądu dokumentów programowych oraz rozporządzeń i wytycznych określających ramy interwencji Programu FE SL 2021-2027. Następnie zbadano dane z systemów CST2021 i LSI2021-2027, które pozwoliły na określenie postępu w realizacji Programu oraz jego celów pośrednich i końcowych. Dalsze informacje uzupełniono dzięki wywiadam z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej (IZ) i Instytucji Pośredniczących (IP), które dostarczyły pogłębionych analiz dotyczących wsparcia, postępów i problemów napotkanych na etapie wdrażania.

W ramach wywiadów indywidualnych z beneficjentami przedsięwzięć priorytetowych zebrano dane o realizacji tych projektów – zarówno ich zakresu, oczekiwanych efektów, jak i harmonogramów. Informacje te okazały się kluczowe, gdyż przedsięwzięcia priorytetowe stanowią znaczną część (13%) alokacji funduszy z EFRR i EFS+, a często są jedynymi realizowanymi inwestycjami w ramach wybranych działań.

Aby zebrać dane dotyczące planów i potrzeb inwestycyjnych jednej z kluczowych grup potencjalnych beneficjentów Programu, przeprowadzono ankietę metodą CAWI, obejmującą przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i powiatowych urzędów pracy. Informacje uzyskane z dotychczas złożonych wniosków o dofinansowanie, wyniki ankiety oraz dane o metodologii szacowania wskaźników pośrednich i końcowych pozwoliły na weryfikację wykonalności tych celów. W przypadkach, gdzie cele okazały się trudne do osiągnięcia, zaproponowano nowe wartości wskaźników.

Wnioski i rekomendacje dotyczące modyfikacji wskaźników programowych i pozostałych zmian w Programie uwzględniają także zmiany w kontekście społeczno-gospodarczym, które zaszły od czasu przygotowania diagnozy do połowy 2024 r.

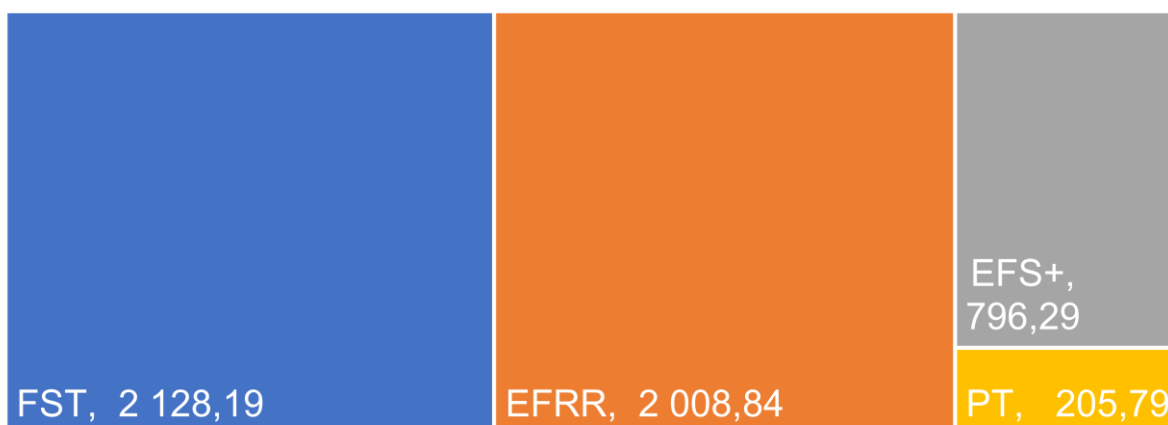
Podsumowanie kluczowych elementów metodyki badania:

2 ZAŁOŻENIA FE SL 2021-2027

FE SL 2021-2027 jest jednym z pięciu trzyfunduszowych programów wdrażanych w obecnej perspektywie finansowej w Polsce⁸. Jego obecni i potencjalni beneficjenci mogą pozyskać wsparcie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS+) oraz Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Na jego realizację przeznaczono niemal 5,14 mld euro. Z tej kwoty nieco ponad 41% stanowią środki z FST, a niecałe 40% z EFRR.

Wykres 1. Alokacja na FE SL 2021-2027 w podziale na fundusze

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z załącznika 1 do SZOP wersja 10.

Dostępne wsparcie zostało rozdysponowane w ramach interwencji realizującej 6 Celów Polityki, obejmujących 10 priorytetów merytorycznych i 3 priorytety związane z pomocą techniczną. Z uwagi na specyficzną sytuację województwa śląskiego⁹, największy udział w dostępnej alokacji ma Priorytet X, realizujący 6 Cel polityki, który pochłania całość środków przeznaczonych na FST.

Tabela 1. Alokacja (wkład UE) na poszczególne Priorytety FE SL 2021-2027

Cel Polityki	Priorytet	Alokacja [EUR]
1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa	I. Fundusze Europejskie na inteligentny rozwój	376 525 979

⁸ Pozostałe programy to: Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 oraz Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027.

⁹ Jest to region o największej alokacji z FST w całej Unii Europejskiej.

Cel Polityki	Priorytet	Alokacja [EUR]
2. Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa	II. Fundusze Europejskie na zielony rozwój	703 541 121
3. Lepiej połączona Europa	III. Fundusze Europejskie dla zrównoważonej mobilności	212 900 000
3. Lepiej połączona Europa	IV. Fundusze Europejskie dla sprawnego transportu	301 240 000
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym	V. Fundusze Europejskie dla rynku pracy	281 467 421
	VI. Fundusze Europejskie dla edukacji	252 423 557
	VII. Fundusze Europejskie dla społeczeństwa	262 398 620
	VIII. Fundusze Europejskie na infrastrukturę dla mieszkańców	176 677 235
	5. Europa bliżej obywateli	IX. Fundusze Europejskie na rozwój terytorialny
6. Łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu	X. Fundusze Europejskie na transformację	2 128 194 229
PT EFRR	XI. Pomoc Techniczna EFRR	83 483 911
PT EFS+	XII. Pomoc Techniczna EFS+	33 632 294
PT FST	XIII. Pomoc Techniczna FST	88 674 760

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z załącznika 1 do SZOP wersja 10.

Zakres tematyczny wsparcia dostępnego w FE SL 2021-2027 jest szeroki, co jest charakterystyczne dla programów regionalnych. Szczegółowe informacje o inicjatywach wspieranych w ramach poszczególnych działań zaprezentowane zostały w załączniku nr 3 do raportu, w którym omówiony jest postęp wdrażania każdego celu szczegółowego i działania wdrażanego w FE SL 2021-2027.

2.1 Spójność wewnętrzna i zewnętrzna FE SL 2021-2027

2.1.1 Spójność wewnętrzna FE SL 2021-2027

Ze względu na finansowanie FE SL 2021-2027 zarówno ze środków EFRR i EFS+, jak i z FST, konieczne było przygotowanie wewnętrznej demarkacji działań, tak by zachować spójność interwencji i uniknąć niepotrzebnej konkurencji. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia FST¹⁰, zasoby FST powinny stanowić bowiem uzupełnienie innych zasobów dostępnych w ramach polityki spójności.

Spójność pomiędzy funduszami można definiować na różne sposoby. Na potrzeby niniejszej ewaluacji, przyjęto, że działania finansowane z EFRR / EFS+ i FST są ze sobą spójne, jeśli:

- realizują cele, które nie są ze sobą sprzeczne (tzn. nie realizują przeciwstawnych celów),
- są realizowane w ścisłej współpracy między podmiotami odpowiedzialnymi za wdrażanie,
- nie powielają tych samych typów interwencji, chyba że wymagają one wzmocnienia w wybranych obszarach (większej koncentracji), lub zapewniona jest demarkacja między nimi,
- nie generują rezultatów osłabiających rezultaty interwencji z innych działań.

Przyjęto również, że konkurencja między działaniami występuje w szczególności wówczas, gdy w ich ramach wdrażane jest wsparcie o tym samym lub bardzo podobnym zakresie, w zbliżonym czasie, do tożsamej lub częściowo tożsamej grupy odbiorców, na tym samym obszarze, przy czym jeden z instrumentów jest wyraźnie korzystniejszy od drugiego. Warto jednak zauważyć, że nie zawsze taka konkurencja powoduje negatywne efekty – w części przypadków, gdy zapotrzebowanie potencjalnych beneficjentów jest bardzo duże, oba konkurencyjne źródła finansowania mogą być z powodzeniem wykorzystane przez odbiorców.

¹⁰ ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/1056 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji

Co do zasady przy programowaniu wsparcia w ramach FE SL 2021-2027 udało się generalnie zachować dużą spójność między działaniami finansowanymi z EFRR / EFS+ i środków FST, unikając przy tym niepotrzebnej konkurencji między nimi. Kluczowym elementem spójności było zintegrowanie wdrażania FST w ramach jednego programu regionalnego, zarządzającego przez tą samą Instytucję Zarządzającą. Pozwoliło to na ścisłą koordynację procesu programowania i wypracowanie matrycy działań w podziale na interwencję finansowaną z EFRR/EFS+ i FST, z uwzględnieniem preferencji i ograniczeń wpisanych w regulacjach dotyczących poszczególnych funduszy. Jest to jedną z zalet wdrażania FST z poziomu regionalnego.

Cele realizowane w ramach interwencji z EFRR / EFS+ i FST wzajemnie się uzupełniają. Wsparcie ze środków EFRR / EFS+ ukierunkowane jest na realizację 5 celów polityki spójności na lata 2021-2027. Można je podsumować jako budowanie regionu bardziej konkurencyjnego i inteligentnego, bardziej przyjaznego dla środowiska, lepiej połączonego, o silniejszym wymiarze społecznym, i będącego bliżej obywateli. Z kolei celem FST jest łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu, w tym jej wpływu na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko.¹¹ Można więc zauważyć, że cele finansowane z EFRR / EFS+ obejmują szerszy zakres interwencji, a FST ukierunkowany jest ściśle na ograniczanie negatywnych skutków transformacji energetycznej w regionie, i wykorzystanie potencjalnych szans, jakie ona niesie.

Spójność realizowanego wsparcia udało się w dużej mierze osiągnąć dzięki wypracowaniu odpowiedniej demarkacji między obszarami finansowanymi ze środków EFRR/EFS+ a FST. Do najważniejszych sposobów demarkacji można zaliczyć:

1. Demarkację terytorialną:

- EFRR i EFS+: Wsparcie z tych funduszy realizowane jest co do zasady na terenie całego woj. śląskiego. Jednak w wybranych działaniach (np. wsparcie OZE w 2.6 i 2.7) wsparcie ukierunkowane jest wyłącznie na

¹¹ Por. Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce, Warszawa 2022

obszarze podregionu częstochowskiego (subregionu północnego), który wyłączony jest ze wsparcia w ramach FST.

- FST: wsparcie realizowane wyłącznie na obszarze 7 podregionów górniczych (katowicki, sosnowiecki, tyski, bytomski, gliwicki, rybnicki, bielski), zgodnie z zapisami TPST

2. Demarkację tematyczną:

- EFRR i EFS+: Możliwość realizacji wsparcia o relatywnie szerokiej tematyce, określonej w Umowie Partnerstwa i rozporządzeniach EFRR / EFS+. Przy czym w wybranych działaniach, starano się koncentrować wsparcie na innych obszarach niż w FST, np. w Priorytecie III finansowano również inwestycje w tabor niskoemisyjny, podczas gdy w FST dopuszczony był tylko tabor zeroemisyjny.
- FST: Wsparcie musi być związane bezpośrednio z celami sprawiedliwej transformacji, a wykaz możliwych typów wsparcia jest ściśle określony w art. 8 Rozporządzenia FST. Przy czym w celu zachowania demarkacji z działaniami finansowanymi z EFRR / EFS+, z niektórych obszarów zrezygnowano w FST (np. wsparcia dedykowanego inwestycjom w GOZ, czy inwestycjom firm w EE / OZE)¹², lub koncentrowano na nieco innych obszarach (np. w prace B+R w 10.2 musiały być zgodne z Programem Rozwoju Technologii, a w 1.2 – z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami).

3. Demarkację odbiorców wsparcia:

- EFRR i EFS+: W działaniach miękkich, odbiorcami wsparcia mogły być osoby pracujące lub zamieszkujące na terenie całego woj. śląskiego. Jednak w celu zachowania demarkacji, w części działań ukierunkowano wsparcie na inne osoby niż w FST (np. w kształceniu osób dorosłych w 6.6 wsparcie adresowane jest w szczególności do osób z najtrudniejszych grup docelowych), lub wykluczono udział osób z branży górniczej i okołogórniczej, dla których przygotowano

¹² W FST nie ma działań dedykowanych tego typu wsparciu, może być ono jednak finansowane w ramach wsparcia inwestycji w MŚP.

dedykowano wsparcie w FST (np. programach outplacementowych w 5.16).

- FST: Wsparcie ukierunkowane na osoby pracujące lub zamieszkujące na terenie 7 podregionów górniczych. Jednak w części działań, wsparcie ukierunkowano w szczególności na byłych i obecnych pracowników branży górniczej i okołogórniczej (outplacement w 10.19, wsparcie na założenie działalności gospodarczej w 10.20, kształcenie dorosłych w 10.17).

Pogłębiona analiza spójności oraz ewentualnej konkurencyjności wsparcia w ramach poszczególnych działań finansowanych z EFRR / EFS+ z działaniami wspieranymi ze środków FST przedstawiona została w tabeli poniżej.

Tabela 2. Analiza spójności i konkurencyjności wsparcia oferowanego w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) i Priorytetu X (FST).

Priorytet	Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)
Priorytet I – Fundusze Europejskie na inteligentny rozwój	Wsparcie zaplanowane do wdrażania w ramach Priorytetu I jest częściowo zbieżne z wybranymi działaniami realizowanymi ze środków FST. W ramach Działania 1.2 (Badanie, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach) przewidziano finansowanie prac, wdrożeń i rozwoju zaplecza B+R, dla przedsiębiorstw z całego woj. Śląskiego. Z kolei ze środków FST, wsparcie prac i wdrożeń B+R (w Działaniu 10.2) jest bardziej zawężone – dotyczy wyłącznie firm prowadzących działalność na terenie jednego z 7 podregionów górniczych (a więc z wyłączeniem podregionu częstochowskiego), a finansowane prace B+R muszą być związane tematycznie z procesem transformacji. Jednocześnie, w ramach pewnej demarkacji, w Działaniu 1.2

Priorytet

Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)

wspierane są projekty wpisujące się w **Regionalne Inteligentne Specjalizacje (RIS)**, a w Działaniu 10.2 – projekty zgodne z **Programem Rozwoju Technologii (PRT)**. Komplementarne wobec wsparcia w ramach Działania 1.2 będzie Działanie 10.5 (Innowacyjna infrastruktura wspierająca gospodarkę), w ramach którego przewidziano m.in. wsparcie rozwoju infrastruktury badawczo-rozwojowej, parków i hubów technologicznych, centrów kreatywności i innowacji. Infrastruktura ta może wspierać firmy w realizacji projektów badawczo-rozwojowych.

Podobny zakres wsparcia występuje w przypadku działań 1.6 (Rozwój przedsiębiorczości – EFRR) oraz 10.16 (Rozwój przedsiębiorczości FST); oba działania będą jednak wobec siebie komplementarne.

Wsparcie w ramach Działania 1.6 będzie wdrażane na terenie całego województwa i w większym stopniu **ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości** - zaplanowano w nim realizację projektu priorytetowego, obejmującego utworzenie sieci akredytowanych instytucji oferujących wsparcie doradcze pomagające w rozwoju młodych firm. Składa się ono z etapu animowania przedsiębiorczości (weryfikacja biznesplanu, informacje, gdzie szukać dofinansowania, wynajęcie biura, jak założyć firmę) oraz vouchera do 150 tys. zł na usługi doradcze oferowane przez akredytowane IOB. Zbliżony

Priorytet

Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)

projekt priorytetowy będzie realizowany w ramach Działania 10.16, przy czym w tym wypadku wsparcie będzie ograniczone do przedsiębiorstw już działających, nie będzie limitu 3 lat działalności firmy, dotyczy tylko firm zlokalizowanych na terenie jednego z 7 podregionów górniczych, a **samo wsparcie doradcze bardziej nakierowane na innowacje, cyfryzację i zieloną gospodarkę. Pewna konkurencja między środkami z FST oraz EFRR może wystąpić w obszarze finansowania inwestycji w MŚP.** W ramach Działania 1.9 (Konkurencyjność przedsiębiorstw IF), zaplanowano wsparcie dla MŚP¹³ z całego woj. śląskiego, wdrażane w formie zwrotnej (pożyczki). Przy czym w ramach tego instrumentu finansowany będzie szeroki zakres inwestycji przyczyniających się do poprawy konkurencyjności firm (a więc de facto wszystkich inwestycji rozwojowych), ze szczególnym naciskiem na inwestycje związane ze zmianą profilu prowadzonej działalności, wejściem na rynki zagraniczne oraz rozwojem infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, a uzyskana pożyczka będzie mogła być przeznaczona na inwestycje w rzeczowe aktywa trwałe, wartości niematerialne i prawne oraz kapitał obrotowy. Dodatkowo, w ramach Działania 1.10, firmy MŚP będą mogły otrzymać dotacje na dostosowane do

¹³ A także znacznej części dużych przedsiębiorstw, spełniających definicję tzw. small mid-caps i mid-caps, tj. zatrudniających nie więcej niż 499 (small mid caps) lub 3000 (mid-caps) pracowników.

Priorytet

Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)

indywidualnych potrzeb danej firmy różnorodne działania wspierające internacjonalizację / rozwój działalności eksportowej. Z kolei w ramach Działania 10.3, finansowanego ze środków FST, **bardzo duża alokacja (łącznie 425,5 mln euro) została przeznaczona na finansowanie dotacyjne inwestycji MŚP prowadzących działalność na terenie jednego z 7 podregionów górniczych**, w tym firm produkcyjnych i usługowych. W zależności od typu projektu, finansowane będą m.in. inwestycje w rzeczowe aktywa trwałe, wartości niematerialne i prawne, roboty i materiały budowlane. Przy czym w Działaniu 10.3, realizowane inwestycje mają przyczyniać się do transformacji woj. śląskiego, m.in. poprzez dywersyfikację działalności, zasadniczą zmianę procesu produkcji (w tym automatyzację), zwiększenie zdolności produkcyjnej lub utworzenie nowego zakładu. **W rezultacie, można zauważyć, że w tym wypadku występują cechy konkurencji między środkami z EFRR i FST (zbliżone wsparcie, kierowane to tożsamej grupy odbiorców, w podobnym czasie i na podobnym obszarze).** Pewne różnice jednak pozostają – z wsparcia w 10.3 wykluczone są firmy z subregionu częstochowskiego oraz firmy tzw. small mid caps i mid-caps. Mimo występowania konkurencji między środkami z obu analizowanych działań, z uwagi na skrócony okres wydatkowania środków z FST (tj. do końca 2026

<p>Priorytet</p>	<p>Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)</p>
	<p>r.) w stosunku do pozostałych środków Programu, duże potrzeby w tym obszarze i zainteresowanie przedsiębiorców, a także atrakcyjne warunki oferowanych instrumentów finansowych można założyć, że wsparcie z FST będzie miało ograniczony negatywny wpływ na wdrażanie Działania 1.9.</p> <p>W przypadku dużych przedsiębiorstw, wsparcie inwestycyjne będą mogły one uzyskać głównie ze środków FST (Działanie 10.4 Wsparcie dużych przedsiębiorstw na rzecz transformacji). Przy czym mogą z niego skorzystać wyłącznie firmy zidentyfikowane w TPST, na inwestycje przyczyniające się do ograniczenia liczby miejsc pracy wskutek transformacji. Wsparcie to nie będzie miało wpływu na wdrażanie wsparcia w ramach Priorytetu I.</p>
<p>Priorytet II – Fundusze Europejskie na zielony rozwój</p>	<p>W ramach Priorytetu II FE SL 2021-2027 przewidziano szeroki zakres wsparcia inwestycji związanych z zieloną gospodarką. W obszarze OZE dla podmiotów innych niż przedsiębiorstwa, wsparcie oferowane w ramach Działań 2.6 (dotacje na magazyny energii) oraz 2.7 (pożyczki z umorzeniem, na instalacje do produkcji energii z OZE i magazyny energii) będzie komplementarne terytorialnie wobec wsparcia oferowanego ze środków FST w ramach Działania 10.6.</p> <p>Wsparcie ze środków EFRR będzie bowiem oferowane wyłącznie na projekty realizowane na</p>

Priorytet

Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)

terenie podregionu częstochowskiego (subregionu północnego), natomiast wsparcie ze środków FST – wyłącznie na projekty realizowane na terenie pozostałych 7 podregionów woj. śląskiego (tzw. podregionów górniczych). Wobec tego środki te nie będą dla siebie wzajemnie stanowiły konkurencji. Warto zaznaczyć, że wsparcie OZE w ramach w/w działań (2.6, 2.7, 10.6) będzie kierowane do różnorodnych podmiotów (m.in. JST, wspólnot energetycznych, różnego rodzaju instytucji publicznych), w przypadku wsparcia dotacyjnego i zwrotnego¹⁴ finansowane będą projekty parasolowe i grantowe, ale wykluczone z wsparcia w tych działaniach będą przedsiębiorstwa.¹⁵

W ramach przyjętej demarkacji, **wsparcie obszaru GOZ w firmach realizowane jest przede wszystkim ze środków EFRR**, w ramach pożyczki z umorzeniem w Działaniu 2.13. **Aby uniknąć konkurencji, nie przewidziano takiego dedykowanego wsparcia finansowanego z FST.** Elementy GOZ mogą być dofinansowane w ramach dotacji na wsparcie MŚP na rzecz transformacji (Działanie 10.3), ale nie mogą stanowić dominującej części projektu.

¹⁴ W przypadku IF możliwa jest realizacja projektów o charakterze hybrydowym zgodnie z art. 40 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 oraz realizacji projektów przez podmioty publiczne o charakterze parasolowym, grantowym

¹⁵ Z wyjątkiem przedsiębiorstw należących do JST.

Priorytet**Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)**

Wsparcie na zwiększenie efektywności energetycznej i OZE dla przedsiębiorstw oferowane jest głównie ze środków EFRR, w formie pożyczek z umorzeniem oferowanych w Działaniu 2.5. Dodatkowo rozwiązania oparte na OZE mogą być częścią projektów finansowanych w ramach Działania 2.13 Gospodarka o obiegu zamkniętym (IF).¹⁶ W ramach FST nie przewidziano działań dedykowanych wsparciu EE i OZE w firmach; mogą być one dofinansowane w ramach dotacji z Działania 10.3, ale nie mogą stanowić dominującej części projektu.

Wsparcie oferowane ze środków FST w ramach Działania 10.7 (Rekultywacja terenów przemysłowych, zdewastowanych, zdegradowanych na cele środowiskowe) jest częściowo konkurencyjne względem wsparcia finansowanego ze środków EFRR w ramach Działania 2.16 (Rekultywacja terenów zdegradowanych). W obu działaniach będą mogły być złożone podobne projekty, polegające na rekultywacji terenów zdegradowanych na cele środowiskowe. Przy czym w FST będą realizowane tylko projekty przemysłowe na terenach 7 podregionów górniczych i tylko na terenach zdegradowanych wskutek działalności przemysłowej / górniczej, natomiast wsparcie w 2.16 będzie wdrażane na terenie całego woj.

¹⁶ Z opisu zawartego w SZOP i w Strategii Inwestycyjnej wynika, że OZE może być finansowane wyłącznie jako jeden z elementów inwestycji

Priorytet	Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)
	<p>śląskiego (przy czym priorytetem będą inwestycje realizowane na terenie subregionu północnego) i obejmowało tereny zdegradowane szeroko pojętą działalnością człowieka. Oba źródła finansowania rekultywacji gruntów są tak samo atrakcyjne (dofinansowanie do 95% wartości inwestycji), jednak z uwagi na priorytetowe traktowanie wydatkowania środków z FST, wsparcie z tego funduszu opóźnia uruchomienie wsparcia ze środków EFRR.</p>
III	<p>Wsparcie oferowane w ramach Priorytetu III finansowanego ze środków EFRR (3.1 – Zakup taboru autobusowego / trolejbusowego ZIT, 3.2 – Zrównoważona multimodalna mobilność miejska ZIT, 3.3 – Regionalne trasy rowerowe ZIT) jest zakresowo bardzo zbliżone do wsparcia finansowanego z FST w ramach Działania 10.12 (Poprawa mobilności mieszkańców regionu i spójności transportowej podregionów górniczych). Zarówno ze środków EFRR, jak i FST możliwe będzie sfinansowanie zakupu taboru zeroemisyjnego, infrastruktury rowerowej, czy infrastruktury z zakresu transportu multimodalnego (centra przesiadkowe, parkingi Park&Ride i inne). Przy czym wsparcie ze środków EFRR będzie mogło finansować również tabor niskoemisyjny (w tym autobusy napędzane LNG, CNG, LPG, hybrydy PHEV), a ze środków FST – tylko zeroemisyjny. Dodatkowo, wsparcie w ramach FST ma być w szczególności</p>

Priorytet	Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)
	ukierunkowane na poprawę możliwości dojazdu do pracy środkami transportu publicznego i będzie realizowane w ramach projektu priorytetowego ¹⁷ ; nie będzie, więc stanowiło konkurencji dla projektów finansowanych z EFRR, wdrażanych poprzez mechanizm ZIT.
IV	Działania zaplanowane do realizacji w ramach Priorytetu IV (rozwój dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich oraz regionalnego taboru kolejowego) nie mają swoich odpowiedników w ramach Priorytetu X finansowanego z FST.
V	Wsparcie działań z zakresu aktywizacji zawodowej i szerzej – rynku pracy, jest oferowane przede wszystkim ze środków EFS w ramach Priorytetu V. Jego uzupełnieniem jest wsparcie finansowane z FST, które skupia się na pracujących lub zamieszkujących na terenie jednego z 7 podregionów górniczych, w tym w szczególności na osobach zagrożonych utratą pracy w sektorze górniczym i okołogórniczym. Komplementarność wykorzystania środków z EFRR i FST jest bardzo dobrze widoczna w Działaniach 5.16 (Outplacement EFS+) i 10.19 (Outplacement FST). Z wsparcia finansowanego z EFS+ wykluczeni są byli lub obecni pracownicy branży górniczej i okołogórniczej, natomiast w działaniu finansowanym z FST bezwzględne

¹⁷ „Zrównoważona, inteligentna mobilność – kluczem do transformacji regionu”, realizowanego przez Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolię wraz z partnerami (etap I)

Priorytet	Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)
	<p>pierwszeństwo udziału w projekcie mają właśnie obecni i byli pracownicy tych branż. Bardzo podobne wsparcie jest oferowane w ramach Działania 10.20, przy czym tutaj osoby (przede wszystkim z branż górniczej i okołogórniczej), zamiast wsparcia w zmianie pracy, mogą otrzymać dotację na założenie działalności gospodarczej w wysokości do 100 tys. zł. Spójne z wsparciem outplacementowym jest także Działanie 10.18 (Redeployment), które ma zapobiegać utracie pracy przez osoby zatrudnione w branżach okołogórniczych, poprzez bezpośrednie działania skierowane do ich pracowników (szkolenia przekwalifikowujące) oraz pośrednio przez wsparcie przebranżowienia profilu działalności zatrudniającego ich przedsiębiorstwa.</p>
VI	<p>W obszarze edukacji, najwięcej punktów stykających się między działaniami finansowanymi ze środków EFS+ (Priorytet VI), i FST (Priorytet X) występuje w przypadku kształcenia zawodowego oraz kształcenia dorosłych. Działania 6.3 i 10.23 koncentrują się na upowszechnieniu i zwiększeniu jakości kształcenia zawodowego, a także lepszym dostosowaniu umiejętności uczniów do potrzeb rynku pracy, m.in. poprzez rozwój współpracy z przedsiębiorcami. W obu działaniach możliwe jest również pewne wsparcie infrastrukturalne, w postaci dostosowania / wyposażenia sal edukacyjnych, przy czym w Działaniu 6.3 jedynie na zasadach</p>

Priorytet

Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)

crossfinancingu, jeśli będzie to konieczne do osiągnięcia celów projektu. **Oba działania służą podobnym celom, przy czym wsparcie z FST będzie ukierunkowane na rozwój umiejętności zawodowych w branżach związanych z inteligentnymi i technologicznymi specjalizacjami regionu (RIS, PRT). Wsparcie z EFS+ i FST jest więc względem siebie komplementarne, przyczyniając się do rozwoju szkolnictwa zawodowego w różnych branżach,** natomiast w przypadku branż związanych z RIS / PRT będzie występować pewna konkurencja, i zapewne preferowane będzie skorzystanie ze środków z Działania 10.23 (ze względu na wyższą intensywność możliwej do uzyskania dotacji). Komplementarne względem Działania 10.23 będzie również Działanie 6.4 (Strategiczne projekty dla obszaru edukacji), w ramach, którego realizowany będzie projekt systemowy zwiększenia atrakcyjności kształcenia zawodowego w woj. śląskim.

W obszarze kształcenia osób dorosłych, wsparcie oferowane w ramach Działania 6.6 będzie komplementarne wobec wsparcia ze środków FST w ramach Działania 10.17. W obu działaniach osoby dorosłe będą mogły z własnej inicjatywy podnieść swoje umiejętności i kwalifikacje zawodowe (w tym uzyskać ich potwierdzenie (walidacja, certyfikacja). Przy czym wsparcie finansowane z FST będzie

<p>Priorytet</p>	<p>Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)</p>
	<p>adresowane przede wszystkim do osób z branży górniczej i okołogórniczej, w szczególności na rozwój kompetencji związanych z RSI / PRT, oraz potrzeb zielonej i cyfrowej gospodarki, wyłącznie zamieszkujących lub pracujących na terenie jednego z 7 podregionów górniczych.</p> <p>Konkurencja między oboma działaniami zostanie dodatkowo ograniczona poprzez wprowadzenie warunku wykluczającego możliwość sfinansowania tożsamej usługi rozwojowej finansowanej z Działania 10.17 dla Działania 6.6 i odwrotnie.</p>
<p>VII</p>	<p>W obszarze włączenia społecznego i usług społecznych wsparcie oferowane ze środków EFS+ (Priorytet VII) jedynie w niewielkim stopniu są powiązane z działaniami finansowanymi ze środków FST. Działania w ramach Priorytetu VII w przeważającej części koncentrują się na specyficznych obszarach, takich jak rozwój ekonomii społecznej, wsparcie rodziny, dzieci i młodzieży oraz deinstytucjonalizacja w pieczy zastępczej, wsparcie osób zagrożonych bezdomnością, integracja cudzoziemców, aktywna integracja czy rozwój usług społecznych. W ramach FST, w niektórych działaniach dopuszczono uzupełniająco finansowanie usług asystenckich i opiekuńczych, ale tylko jako wsparcie umożliwiające uczestnikowi udział w</p>

<p>Priorytet</p>	<p>Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)</p>
	<p>projekcie. Nie będzie to miało żadnego wpływu na wdrażanie wsparcia w ramach Priorytetu VII.</p>
<p>VIII</p>	<p>Wsparcie oferowane w wybranych działaniach Priorytetu VIII jest zbieżne z działaniami finansowanymi ze środków FST w ramach Priorytetu X.</p> <p>W przypadku infrastruktury szkolnictwa wyższego (Działania 8.1 i 10.13), zakres obu działań jest de facto identyczny (rozbudowa/remont infrastruktury uczelni wraz z wyposażeniem w specjalistyczny sprzęt służący do praktycznej nauki zawodu). Przy czym wsparcie z EFRR mogło dotyczyć tylko kierunków zawodowych, a w FST – również innych. Ogółem, interwencja z EFRR i FST będzie się w obszarze szkolnictwa wyższego uzupełniać – realizowane będą w nich wyłącznie projekty priorytetowe, pozwalające na silny impuls dla nauki i kształcenia studentów w szczególności w kluczowych dla regionu branżach związanych z RIS / PRT.</p> <p>W przypadku infrastruktury szkolnictwa zawodowego, wsparcie oferowane w ramach Działań 8.3 i 10.14 również obejmuje de facto ten sam zakres inwestycji (rozbudowa/remont sal wraz zapewnieniem wyposażenia do praktycznej nauki zawodu) i jest adresowane do szkół branżowych I i II stopnia oraz techników. Działania te będą jednak wobec siebie komplementarne, a konkurencja wyeliminowana poprzez demarkację terytorialną (Działanie 8.3</p>

Priorytet	Spójność / konkurencyjność wsparcia w ramach Priorytetów I-IX (EFRR, EFS+) z Priorytetem X (FST)
	adresowane jest wyłącznie do ZIT Subregionu Północnego, czyli podregionu częstochowskiego), a Działanie 10.14 – do pozostałych 7 podregionów (górnictwa).
IX	Działania zaplanowane do realizacji w ramach Priorytetu IX (rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich, zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju ZIT, rozwój ZIT) nie mają swoich bezpośrednich odpowiedników w ramach Priorytetu X finansowanego z FST. Ewentualnie, pewne działania finansowane ze środków FST mogą być komplementarne wobec interwencji zaplanowanej do realizacji w Priorytecie IX, w tym Działania 9.1, obejmującego m.in. sieciowanie atrakcji turystycznych i tworzenie szlaków turystycznych . Takie sieciowanie może obejmować obiekty kulturalne i turystyczne utworzone na terenach przemysłowych (w tym pogórnictwa) w ramach wsparcia z Działań 10.1 (adresowanego do przedsiębiorstw) i 10.9 (adresowanego do podmiotów publicznych / społecznych).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów programowych i dokumentacji programowej FE SL 2021-2027 oraz wywiadów z przedstawicielami IZ i IP.

Podsumowując, należy podkreślić, że w ramach Programu FE SL 2021-2027 udało się w bardzo dużym stopniu zapewnić spójność wewnętrzną między działaniami finansowanymi ze środków EFRR / EFS+ a działaniami finansowanymi z FST.

Kluczowe dla osiągnięcia takiego efektu były wypracowanie odpowiedniej demarkacji między działaniami finansowanymi z obu źródeł. Było to możliwe dzięki przyjętym rozwiązaniom organizacyjnym, tj. zintegrowaniu wdrażania FST i EFRR / EFS+ w

ramach jednej Instytucji Zarządzającej. Mimo przyjętej demarkacji, pewne ryzyko konkurencji między środkami wdrażanymi w Priorytetach I-IX i Priorytecie X występuje. Ma to miejsce m.in. w przypadku finansowania prac B+R przedsiębiorstw w Działaniach 1.2 i 10.2 (przy czym to raczej wsparcie z 1.2 negatywnie wpływa na zainteresowanie firm działaniem 10.2), finansowaniu inwestycji MŚP (dotacje z 10.3 stanowią konkurencje dla pożyczek oferowanych w Działaniu 1.9, jednak z uwagi na duże potrzeby w tym obszarze negatywny wpływ dotacji z FST na wdrażanie wsparcia z EFRR będzie niewielki), rekultywacji terenów zdegradowanych (konkurencja środków z Dz. 10.7 spowodowała odsunięcie na późniejszy okres naborów w Dz. 2.16, tak by zastosować demarkację czasową i jednocześnie zapewnić dostępność środków dla beneficjentów w dłuższym okresie), wsparciu kształcenia zawodowego w branżach związanych z RIS / PRT (preferowane wsparcie z 10.23 ze względu na większą intensywność dotacji niż w Dz. 6.3),

2.1.2 Spójność zewnętrzna FE SL 2021-2027

Interwencja realizowana w ramach FE SL 2021-2027 jest częścią polityki spójności Unii Europejskiej, ukierunkowanej na realizację 6 celów (CP1 - Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa, CP2 - Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa, CP3 - Lepiej połączona Europa, CP4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, CP5 - Europa bliżej obywateli, CP6 - Łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu). Przy czym cele te są realizowane zarówno poprzez programy wdrażane na poziomie regionalnym (w tym FE SL 2021-2027), jak i na poziomie krajowym, w ramach 4 głównych programów operacyjnych (FEnIKS, FENG, FERS oraz FERC). Dodatkowo, w trakcie obecnej perspektywy finansowej będzie wdrażany Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), którego celem ma być minimalizowanie skutków pandemii COVID-19, oraz przyspieszenie transformacji niskoemisyjnej oraz cyfrowej i technologicznej, szczególnie w zakresie zielonych technologii, a środkiem do realizacji tych celów będą zdefiniowane w KPO reformy oraz powiązane z nimi inwestycje. Warto również wziąć pod uwagę inne źródła finansowania, w tym środki, które mogą zostać wykorzystane do sfinansowania wkładu własnego w projektach wspartych ze środków FE SL 2021-2027.

Zarówno Polityka Spójności, jak i KPO mają więc przyczyniać się do realizacji strategicznych celów rozwojowych Polski, przy czym akcenty w obu tych mechanizmach są inaczej rozłożone. Zakres interwencji realizowanej w ramach polityki spójności będzie szerszy, obejmując wszystkich 6 wymieniowych celów polityki UE; KPO koncentrować się będzie przede wszystkim na zielonej energii, cyfryzacji i ochronie zdrowia. Niemniej jednak, interwencja wdrażana w ramach KPO w wielu obszarach będzie dotyczyła tych samych zagadnień, które będą wspierane poprzez politykę spójności. Z kolei w ramach polityki spójności, interwencja w zakresie poszczególnych celów szczegółowych będzie często realizowana zarówno na poziomie krajowym (w ramach programów FEnIKS, FENG, FERS czy FERC) oraz regionalnym. Oznacza to, że interwencja realizowana w ramach poszczególnych priorytetów FE SL 2021-2027 będzie się częściowo pokrywała tematycznie z działaniami realizowanymi w ramach programów krajowych polityki spójności oraz KPO.

Na potrzeby niniejszej analizy przyjęto, że negatywny wpływ innych źródeł finansowania na wdrażanie FE SL 2021-2027 może wystąpić głównie w sytuacji, gdy środki zewnętrzne będą wdrażane w tych samych obszarach, dla podobnej grupy odbiorców, w podobnym czasie, przy czym brak będzie wyraźnej demarkacji z FE SL 2021-2027, i jednocześnie środki zewnętrzne będą wdrażane na korzystniejszych zasadach, co potencjalnie może ograniczyć zainteresowanie beneficjentów wsparciem ze środków regionalnych. Z kolei pozytywny wpływ może być zauważalny przede wszystkim w sytuacji, gdy inne źródła finansowania pozwolą na lepsze przygotowanie projektów do realizacji w ramach FE SL 2021-2027, gdy pomogą w montażu finansowym, lub gdy będą silnie komplementarne, stymulując zainteresowanie beneficjentów środkami z programu regionalnego.

W celu określenia, w jakim stopniu inne źródła finansowania mogą negatywnie lub pozytywnie wpływać na wdrażanie interwencji w ramach FE SL 2021-2027, w pierwszym kroku zmapowane zostały podobne obszary wsparcia realizowanego w ramach programów krajowych polityki spójności, KPO oraz poszczególnych priorytetów FE SL 2021-2027 (tabela poniżej). W kolejnym kroku dokonano analizy, na ile poszczególne źródła finansowania są wobec siebie komplementarne, a na ile konkurencyjne, czy zaplanowano demarkację między nimi, oraz, w konsekwencji, jaki

może być wpływ interwencji finansowanej z innych źródeł na wdrażanie interwencji w ramach poszczególnych priorytetów FE SL 2021-2027.

Pozytywny lub negatywny wpływ środków zewnętrznych na wdrażanie interwencji w CP1 FE SL 2021-2027

W obszarze CP1, podobny zakres interwencji jest realizowany przede wszystkim w ramach programu FENG (Priorytet 1 – Wsparcie dla przedsiębiorców, oraz Priorytet 2 – Środowisko sprzyjające innowacjom), FERC (Priorytet 1 – Zwiększenie dostępu do internetu szerokopasmowego), oraz w ramach KPO (Komponent A – Odporność i konkurencyjność gospodarki, oraz Komponent C – Transformacja cyfrowa).

Przy czym ze względu na przyjętą demarkację, wsparcie z poszczególnych źródeł finansowania w większości przypadków będzie względem siebie komplementarne, wzajemnie się uzupełniając i pozostając bez istotnego wpływu na wdrażanie interwencji w ramach FE SL 2021-2027. Taka sytuacja będzie miała miejsce m.in. w obszarze wsparcia infrastruktury B+R instytutów badawczych: w ramach FENG finansowany będzie rozwój infrastruktury organizacji badawczych w ramach Polskiej Mapy Infrastruktury Badawczej oraz w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz zlokalizowanych poza Warszawą, w ramach KPO rozbudowa potencjału Sieci Badawczej Łukasiewicz oraz projektów umieszczonych na Polskiej Mapie Infrastruktury Badawczej zlokalizowanych w Warszawie, natomiast w FE SL 2021-2027 – rozwój infrastruktury organizacji badawczych spoza Polskiej Mapy Infrastruktury Badawczej.

Natomiast potencjalnie pewien negatywny wpływ na wdrażanie wsparcia w obszarze finansowania działalności B+R przedsiębiorstw mogłaby mieć modułowa ścieżka SMART wdrażana w ramach FENG – ze względu na brak wyraźnej demarkacji względem Działania 1.2 FE SL 2021-2027, większą kompleksowość wsparcia (w tym możliwość wsparcia w ramach 1 projektu również internacjonalizacji i zazielenienia firmy), bardzo dużą alokację (5,5 mld euro) a także możliwość sfinansowania, podobnie jak w FE SL 2021-2027, wdrożenia innowacji, bez prac B+R. W praktyce jednak, potrzeby w tym obszarze są na tyle duże, a atrakcyjność dotacji w Działaniu 1.2 na tyle wysoka, że nie zaobserwowano negatywnego wpływu FENG na zainteresowanie realizacją projektów w ramach tego działania. Z drugiej strony, pozytywnie na możliwość realizacji projektów B+R przez przedsiębiorstwa w woj.

śląskim powinno wpływać wsparcie z FENG rozwoju infrastruktury B+R instytucji badawczych wdrażane w ramach Działania 2.4, które ma być ukierunkowane przede wszystkim na rozwój współpracy badawczej z przedsiębiorstwami, w tym zapewnienie im dostępu do infrastruktury badawczej na przejrzystych i niedyskryminujących zasadach.

W obszarze cyfryzacji przedsiębiorstw, podobny zakres wsparcia do Działania 1.8 będzie oferowane w Inwestycji A2.1.1 KPO, w ramach której udzielane będą dotacje na inwestycje wspierające robotyzację i cyfryzację w przedsiębiorstwach; nie będzie ono stanowiło jednak konkurencji dla interwencji ze środków FE SL 2021-2027 ze względu na fakt, że będzie ono adresowane wyłącznie do dużych przedsiębiorstw (a w programie regionalnym wyłącznie do MŚP). Komplementarne wobec wsparcia ze środków regionalnych, jednak bez większego wpływu na ich wdrażanie, będą programy realizowane w ramach Priorytetu 2 FEREC, w tym w zakresie zwiększenia dostępu przedsiębiorstw do ultra-szybkiego internetu szerokopasmowego.

Pozytywny lub negatywny wpływ środków zewnętrznych na wdrażanie interwencji w CP2 FE SL 2021-2027

W obszarze CP2, podobny zakres interwencji jest realizowany przede wszystkim w ramach programu FEnIKS (Priorytet 1 i 2 – Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności i EFRR, Priorytet 3 – Transport miejski) oraz KPO (Komponent B – Zielona energia i zmniejszenie energochłonności, Komponent E – Zielona, inteligentna mobilność).

W przypadku programu FEnIKS, wsparcie sektorów energetyki i środowiska powinno być w przeważającej części komplementarne względem interwencji realizowanej w ramach FE SL 2021-2027, i nie będzie miało istotnego wpływu na wdrażanie interwencji ze środków regionalnych. Wynika to wprost z przyjęcia dość precyzyjnej linii demarkacyjnej w tym obszarze między wsparciem realizowanym na poziomie regionalnym i krajowym (w tym m.in. w obszarze instalacji OZE, efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej). Przy czym pewien negatywny wpływ wsparcia ze środków FEnIKS może być widoczny w obszarach, w których woj. śląskie wynegocjowało wyjątek w linii demarkacyjnej w Kontrakcie Programowym.¹⁸

¹⁸ Aneks nr 1 do Kontraktu Programowego Dla Województwa Śląskiego z 28.04.2023

Dotyczy w szczególności konkurencji ze strony FEnIKS w finansowaniu termomodernizacji budynków wielorodzinnych należących do spółdzielni mieszkaniowych, które w ramach wynegocjowanego wyjątku będą również wspierane w pożyczkach z umorzeniami w Działaniu 2.5 FE SL 2021-2027. Z kolei w przypadku drugiego wynegocjowanego wyjątku – możliwości objęcia wsparciem w programie regionalnym projektów poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw średnich, takie inwestycje zostały jednocześnie wykluczone z wsparcia na poziomie krajowym (FEnIKS, FENG); nie będzie więc ono stanowiło konkurencji dla wdrażania FE SL 2021-2027. Z przeprowadzonych wywiadów wynika również, że pewnym utrudnieniem dla wdrażania wsparcia w obszarze gospodarki odpadami komunalnymi (Dz. 2.12) jest możliwość finansowania w programie regionalnym wyłącznie projektów poniżej 12 mln zł co jest relatywnie niewielką kwotą. Być może jednak, w dalszym okresie wdrażania programu, zostanie wynegocjowane odstępstwo w tym zakresie. Mimo precyzyjnie określonej demarkacji, wsparcie z programu FEnIKS utrudni również wdrażanie na poziomie regionalnym interwencji w ramach adaptacji do zmian klimatu (w tym tworzenia Miejskich Planów Adaptacji do zmian klimatu – MPA, oraz dostosowania infrastruktury do zmian klimatu (Dz. 2.8, 2.9). Wynika to z przydzielenia wsparcia w tym obszarze dla miast powyżej 20 tys. mieszkańców do FEnIKS, a w programie regionalnym pozostawienie wsparcia tylko dla miast poniżej 20 tys. mieszkańców, których zainteresowanie tego typu inwestycjami może być relatywnie niewielkie.

Pewną konkurencją dla interwencji wdrażanej w obszarze CP2 FE SL 2021-2027 będą stanowiły środki z KPO, w którym zaplanowano znaczące środki na obszar energetyki i środowiska. W obszarze zwiększania efektywności energetycznej budynków wielorodzinnych, środki KPO dofinansują Fundusz Termomodernizacji i Remontów BGK, z którego finansowana jest tzw. premia termomodernizacyjna. Środki te jednak, ze względu na mniejszą atrakcyjność wsparcia niż pożyczki z umorzeniami wdrażane w ramach Działania 2.5 FE SL 2021-2027, nie powinny mieć istotnego negatywnego wpływu.

W innych obszarach zielonego rozwoju, środki z KPO nie powinny mieć negatywnego wpływu na wdrażanie wsparcia z FE SL 2021-2027 ze względu na przyjętą demarkację (np. w przypadku termomodernizacji budynków użyteczności

publicznej, efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach, instalacji OZE, infrastruktury wodno-kanalizacyjnej).¹⁹

W obszarze zrównoważonej mobilności, w KPO zaplanowano finansowanie dotacyjne transportu nisko i zeroemisyjnego (w tym zakup taboru autobusowego), co będzie stanowić pewną konkurencję dla Działania 3.1 FE SL 2021-2027, i może mieć negatywny wpływ na wdrażanie interwencji w programie regionalnym.²⁰ Przy czym wpływ ten powinien być ograniczony ze względu na inny sposób wdrażania Działania 3.1 (mechanizm ZIT). Konkurencją dla wdrażania wsparcia z FE SL 2021-2027 w tym obszarze może potencjalnie stanowić również wsparcie realizowane w ramach Priorytetu 3 FEnIKS, w którym oferowane mają być dotacje m.in. na zakup taboru autobusowego, na projekty zawarte w strategiach ZIT (choć same projekty nie będą realizowane w ramach mechanizmu ZIT).

Pozytywny lub negatywny wpływ środków zewnętrznych na wdrażanie interwencji w CP3 FE SL 2021-2027

W obszarze CP3, podobny zakres interwencji jest realizowany przede wszystkim w ramach programu FEnIKS (Priorytet 4 i 5 – Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności i EFRR), oraz w ramach KPO (Komponent E – Zielona, inteligentna mobilność).

Interwencja z programu FEnIKS będzie komplementarna względem wsparcia realizowanego w ramach CP3 FE SL 2021-2027, nie będzie miała jednak istotnego znaczenia dla wdrażania wsparcia ze środków programu regionalnego. Wynika to z przyjętej linii demarkacyjnej, która ściśle rozgranicza zakres interwencji realizowanej w obszarze transportu z funduszy krajowych i regionalnych. Zgodnie z jej zapisami, planowane w regionie inwestycje w zakup taboru kolejowego do przewozów regionalnych i budowę lub modernizację dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych nie będą mogły być wspierane w ramach FEnIKS (w którym realizowany

¹⁹ Por. Podział zadań realizowanych w ramach krajowego planu odbudowy oraz polityki spójności na lata 2021-2027

²⁰ m.in. z uwagi na wysoki poziom dotacji w KPO, w szczególności w gminach o niskim wskaźniku dochodów podatkowych Gg. Patrz:

<https://www.cupt.gov.pl/konkurs/aktualnie-trwajace/e1-1-2-zero-i-niskoemisyjny-transport-zbiorowy-autobusy-2-0/>

będzie zakup taboru do przewozów ponadregionalnych, w tym w ramach sieci TEN-T, oraz inwestycje na drogach krajowych, w tym należących do TEN-T).

Częściowo podobny typ przedsięwzięć może być realizowany w ramach KPO. Dotyczy to zakupu regionalnego taboru kolejowego, dla którego przewidziano w KPO dedykowane środki do rozdysponowania w trybie konkursowym.²¹ Przy czym z uwagi na realizację w ramach FE SL 2021-2027 projektu priorytetowego w tym obszarze, na który została już podpisana umowa, konkurencja ze strony KPO nie będzie miała negatywnego wpływu na wdrażanie programu regionalnego. W przypadku infrastruktury drogowej, zakres wsparcia z KPO będzie inny niż w ramach FE SL 2021-2027, i nie będzie miał wpływu na interwencję realizowaną w programie regionalnym (w ramach KPO finansowane będą wybrane obwodnice dróg na drogach krajowych, przy czym z dostępnej listy planowanych do realizacji projektów, żadna z tych obwodnic nie będzie się łączyła z drogami wojewódzkimi, które będą remontowane ze środków FE SL 2021-2027).²²

Pozytywny lub negatywny wpływ środków zewnętrznych na wdrażanie interwencji w CP4 FE SL 2021-2027

W obszarze CP4, podobny zakres interwencji jest realizowany przede wszystkim w ramach programu FERS (Priorytet 1 – Umiejętności, Priorytet 4 – Spójność społeczna i zdrowie, Priorytet 3 - Dostępność i usługi dla osób z niepełnosprawnościami), programu FENIKS (Priorytet 6 – Zdrowie, Priorytet 7 – Kultura) oraz w ramach KPO (Komponent A – Odporność i konkurencyjność gospodarki, Komponent C – Cyfrowa transformacja, Komponent D – Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia).

W obszarze rynku pracy, wsparcie ze środków krajowych w ramach Priorytetu 4 FERS nie będzie miało istotnego wpływu na wdrażanie FE SL 2021-2027, z uwagi na przyjętą linię demarkacyjną. Zgodnie z przyjętym podziałem, całe wsparcie aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych przez PUP i OHP będzie realizowane na szczeblu regionalnym, a na poziomie krajowym wdrażane będą jedynie

²¹ Por. nabór CUPT w ramach komponentu E.2.1.2 KPO:

<https://www.cupt.gov.pl/konkurs/zakonczone/komponent-e2-1-2-pasazerski-tabor-kolejowy/>

²² Por. lista obwodnic budowanych ze środków KPO:

<https://www.gov.pl/web/infrastruktura/pieniadze-z-kpo-wspieraja-budowe-obwodnic>

preferencyjne pożyczki z możliwością umorzenia na założenie działalności gospodarczej. Będą one stanowiły pewną konkurencję dla dotacji za założenie firmy oferowanych przez PUP, jednak zapotrzebowanie w tym obszarze jest na tyle wysokie, że trudno oczekiwać istotnego negatywnego wpływu na wdrażanie interwencji z FE SL 2021-2027.

Pozytywny wpływ na realizację projektów będą miały z kolei niewątpliwie środki z Funduszu Pracy, z których sfinansowany będzie wkład własny PUP w ramach realizowanych projektów. Dodatkowo, pozytywny wpływ na realizację projektów PUP wspartych z FE SL 2021-2027 powinny mieć projekty wzmacniające potencjał Publicznych Służb Zatrudnienia, finansowane z KPO (digitalizacja usług PSZ, szkolenia IT dla pracowników PSZ, wypracowanie nowych metod pracy i standardów funkcjonowania systemu instytucjonalnego PSZ) oraz finansowane z FERS (przygotowanie i wdrożenie standardów obsługi klientów PSZ, w tym docierania do konkretnych grup klientów, rozwój kompetencji i kwalifikacji pracowników PSZ).

W obszarze edukacji, komplementarne wobec projektów wsparcia kształcenia zawodowego i kształcenia osób dorosłych w FE SL 2021-2027 będą finansowane z KPO projekty utworzenia Branżowych Centrów Umiejętności, oraz Wojewódzkich Centrów Koordynacji. Również komplementarne powinny być projekty finansowane z FERS (Dz. 1.4), w tym w zakresie wspierania współpracy między pracodawcami a szkołami zawodowymi, rozwój systemu monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych, czy system doradztwa zawodowego i promocja kształcenia zawodowego. Z kolei w obszarze kształcenia osób dorosłych, komplementarne dla wsparcia z FE SL 2021-2027 będą nieoprocentowane pożyczki na kształcenie wdrażane ze środków FERS (Dz. 1.11), z których będzie można sfinansować szeroki zakres szkoleń, kursów zawodowych oraz studiów podyplomowych, z możliwością umorzenia do 35% kwoty pożyczki. Nie powinny one stanowić jednak istotnej konkurencji dla wsparcia oferowanego w programie regionalnym, ze względu na mniejszą atrakcyjność finansową (konieczność zwrotu min. 65% kwoty pożyczki).

W obszarze wsparcia dla społeczeństwa, pozytywny wpływ na wdrażanie projektów ekonomii społecznej ze środków FE SL 2021-2027 (głównie dotacje na utworzenie i utrzymanie przez min. 12 miesięcy miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych) powinny mieć projekty realizowane na poziomie krajowym. Ze środków FERS

oferowane będą pożyczki i fundusze kapitałowe na tworzenie i rozwój PES na różnych etapach rozwoju (Dz. 4.9), oferowane będzie również wsparcie finansowe dla JST zlecających lub powierzających PES realizację usług społecznych (Dz. 4.13). Zwiększy to potencjał finansowy przedsiębiorstw społecznych oraz popyt na ich usługi, co powinno zwiększyć ich skłonność do korzystania z dotacji na zatrudnienie nowych pracowników.

W obszarze wsparcia infrastruktury dla mieszkańców, wsparcie realizowane z programów krajowych polityki spójności będzie bardzo ograniczone i nie powinno mieć istotnego wpływu na realizację działań wdrażanych w ramach FE SL 2021-2027. Tam, gdzie wsparcie z poziomu krajowego będzie realizowane (infrastruktura kultury i obiekty dziedzictwa kulturowego, infrastruktura ochrony zdrowia), realizowane projekty wskutek wypracowanej linii demarkacyjnej nie będą stanowiły konkurencji dla wdrażania wsparcia w programie regionalnym (m.in. w obszarze kultury, ze środków FE SL 2021-2027 realizowane będą wyłącznie projekty wymienione w Kontrakcie Programowym dla woj. Śląskiego). Z kolei wsparcie z KPO w tym obszarze powinno być co do zasady komplementarne wobec interwencji w ramach FE SL 2021-2027 (w tym np. w zakresie wyposażenia szkół w sprzęt IT, rozwijania umiejętności cyfrowych, rozwój centralnych usług cyfrowych z zakresu e-zdrowia).

Pozytywny lub negatywny wpływ środków zewnętrznych na wdrażanie interwencji w CP5 FE SL 2021-2027

W obszarze CP5, wsparcie w ramach FE SL 2021-2027 obejmuje przede wszystkim rewitalizację obszarów miejskich i wiejskich, rozwój ZIT, oraz rozwój infrastruktury kultury i turystyki w ramach ZIT. Obszary te co do zasady nie będą wspierane na poziomie krajowym, z wyjątkiem infrastruktury kultury wspieranej w Priorytecie VII FEnKS. Interwencja ta, ze względu na zapisy linii demarkacyjnej, nie będzie stanowiła konkurencji interwencji realizowanej na poziomie regionalnym.

Warto również zwrócić uwagę na pozytywny wpływ na wdrażanie interwencji środków zwróconych z instrumentów finansowych perspektywy 2014-2020 oraz 2007-2013. Śląski Fundusz Rozwoju oferuje z nich pożyczkę „Po Dotację – Pożyczka dla JST”, z której gminy i powiaty mogą sfinansować wkład własny do wysokości 10% wartości projektu, w przypadku otrzymania dotacji. Takie wsparcie

pozytywnie wpływa na ich zdolność do ubiegania się o wsparcie dotacyjne, a w konsekwencji ułatwia wdrażanie interwencji w ramach FE SL 2021-2027. Podobną funkcję pełnią środki otrzymywane z budżetu państwa w części działań, które obniżają wymagany wkład własny beneficjentów poniżej 15%.²³

Pozytywny lub negatywny wpływ innych środków zewnętrznych na wdrażanie FE SL 2021-2027

W przypadku interwencji finansowanej z innych programów regionalnych perspektywy 2021-2027, co do zasady nie będą one miały negatywnego wpływu na wdrażanie interwencji w ramach FE SL 2021-2027 ze względu na demarkację terytorialną. Pewna konkurencja może jednak wystąpić w przypadku inwestycji szczególnie dużych przedsiębiorstw, które mogą rozpocząć działalność produkcyjną lub badawczo-rozwojową na terenie wybranego województwa, zależnie od atrakcyjności oferowanego na jego terenie wsparcia. Jednak z uwagi na fakt, że woj. śląskie wciąż jest regionem, należącym do grupy regionów słabiej rozwiniętych, poziom dofinansowania jest w nim nie mniejszy niż w innych regionach, dlatego interwencja z innych programów regionalnych nie powinna negatywnie wpływać na wdrażanie FE SL 2021-2027.

Nie zidentyfikowano ryzyka konkurencji pomiędzy wsparciem Interreg²⁴ a FE SL 2021-2027. Wsparcie w ramach programów Interreg koncentruje się na działaniach o transgranicznym oddziaływaniu. Z uwagi na ograniczenia terytorialne oraz relatywnie niewielkie środki dostępne dla podmiotów z województwa śląskiego, ich wpływ na realizację FE SL 2021-2027 będzie minimalny.

W wielu przypadkach projekty Interreg będą komplementarne do działań w ramach FE SL 2021-2027, co może przynieść efekty synergiczne. Przykłady takich synergii to m.in.: rozwój lokalnej infrastruktury drogowej i rowerowej (projekty infrastrukturalne w FE SL 2021-2027 i Interreg), wsparcie turystyki (rozwój regionalnych produktów

²³ Środki z budżetu Państwa części działań zwiększają maksymalną intensywność wsparcia (do 95%), w innych zwiększają dostępną pulę środków bez wpływu na maksymalny poziom dofinansowania.

²⁴ Interreg Czechy - Polska 2021-2027, Interreg Polska – Słowacja 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Europa 2021-2027.

turystycznych i potencjału turystycznego terenów przygranicznych), a także ochrona środowiska (działania związane z adaptacją do zmian klimatu i ochroną przyrody).

Krajowe dokumenty strategiczne w zakresie polityki energetycznej Polski (Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, Polityka Energetyczna Polski do 2040 r.) obejmują w swoich założeniach całość działań na rzecz transformacji energetycznej Polski. Zakładają one sfinansowanie transformacji z różnorodnych źródeł, w tym zwiększenie udziału środków krajowych (publicznych i prywatnych) w finansowaniu niezbędnych inwestycji. Inwestycje realizowane ze środków krajowych i prywatnych powinny być komplementarne wobec inwestycji dofinansowanych ze środków FE SL 2021-2027 w tym obszarze.

Inne programy krajowe, finansowane z budżetu państwa, powinny co do zasady mieć neutralny lub umiarkowanie pozytywny wpływ na wdrażanie wsparcia w ramach FE SL 2021-2027. W części obszarów programy te są komplementarne wobec wsparcia z programu regionalnego. Taka sytuacja ma miejsce m.in. w przypadku Programu wieloletniego „Senior+” na lata 2021-2025, w ramach którego wspierane jest tworzenie i utrzymanie sieci dziennych domów „Senior+” i klubów „Senior+”, oraz Programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021-2025, który wspiera aktywność społeczną osób starszych. Wsparcie to jest komplementarne względem wsparcia usług społecznych w Priorytecie VII. Program „Dostępność+” na lata 2018-2025 i Ustawa o zapewnianiu dostępności przyczyniają się do likwidacji barier w dostępie do budynków, transportu, edukacji, służby zdrowia i innych, co jest działaniem komplementarnym względem wsparcia oferowanego w ramach aktywnej integracji w Priorytecie VII. Instrumenty wsparcia zawarte w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku finansowane są z różnych źródeł (zarówno krajowych, jak FP, PFRON, jak i unijnych – EFS+, KPO), są one co do zasady komplementarne wobec wsparcia oferowanego w Priorytecie VII na rzecz Ekonomii Społecznej (Dz. 7.1). Z kolei Program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027 oferuje wsparcie m.in. w zakresie posiłków dla osób bezdomnych i paczek żywnościowych, co jest komplementarne względem wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności planowanego do uruchomienia w ramach Dz. 7.9.

Podsumowując powyższą analizę, należy stwierdzić, że wsparcie ze środków zewnętrznych nie powinno mieć negatywnego wpływu na wdrażanie interwencji w

ramach CP1 – CP5 FE SL 2021-2027. W przypadku programów krajowych finansowanych ze środków polityki spójności, udało się uniknąć niepotrzebnej konkurencji dzięki wypracowaniu odpowiedniej linii demarkacyjnej. Bardziej zróżnicowana sytuacja występuje w przypadku KPO, gdzie w pewnych obszarach oferowane wsparcie jest komplementarne względem oferowanego w FE SL 2021-2027, a w innych (np. termomodernizacja budynków mieszkalnych wielorodzinnych, zakup taboru autobusowego zeroemisyjnego, zakup regionalnego taboru kolejowego) może stanowić konkurencję. Nie będzie ona miała jednak negatywnego wpływu na wdrażanie wsparcia z programu regionalnego ze względu na generalnie większą atrakcyjność wsparcia ze środków FE SL 2021-2027 oraz przyjęte rozwiązania wdrożeniowe. Dodatkowo, w niektórych obszarach, wsparcie z innych źródeł finansowania powinno pozytywnie wpływać na wdrażanie Programu (np. środki z Funduszu Pracy w projektach PUP, pożyczki na wkład własny ze środków zwróconych z poprzednich perspektyw finansowych, wsparcie potencjału PSZ ze środków KPO). Inne programy krajowe (np. program „Senior+”, „Dostępność+”, „Aktywni+”) są w pewnych obszarach komplementarne wobec wsparcia oferowanego w ramach FE SL 2021-2027, nie powinny jednak istotnie wpływać na wdrażanie Programu.

Tabela 3. Analiza spójności zewnętrznej wsparcia oferowanego w ramach Priorytetów I-IX FE SL 2021-2027 (EFRR, EFS+).

Cel polityki UP	FE SL 2021-2027	KPO	FEniKS	FENG	FERS	FERC
CP1 - Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa	Priorytet I – Fundusze Europejskie na inteligentny rozwój	Komponent A – Odporność i konkurencyjność gospodarki Komponent C – Cyfrowa transformacja Komponent D – Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia		Priorytet FENG.01 Wsparcie dla przedsiębiorców Priorytet FENG.02 Środowisko sprzyjające innowacjom		Priorytet FERC.01 Zwiększenie dostępu do ultra-szybkiego internetu szerokopasmowego
CP2 - Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa	Priorytet II – Fundusze Europejskie na zielony rozwój	Komponent A – Odporność i konkurencyjność gospodarki Komponent B – Zielona energia i zmniejszenie energochłonności	Priorytet FENX.01 – Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności Priorytet FENX.02 –	Priorytet FENG.03 Zazielenienie przedsiębiorstw		

Cel polityki UP	FE SL 2021-2027	KPO	FEnIKS	FENG	FERS	FERC
		Komponent G – REPowerEU	Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR			
	Priorytet III - Fundusze Europejskie dla zrównoważonej mobilności	Komponent B – Zielona energia i zmniejszenie energochłonności Komponent E – Zielona, inteligentna mobilność	Priorytet FENX.03 Transport miejski			
CP3 - Lepiej połączona Europa	Priorytet IV - Fundusze Europejskie dla sprawnego transportu	Komponent E – Zielona, inteligentna mobilność	Priorytet FENX.04 Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności Priorytet FENX.05 Wsparcie			

Cel polityki UP	FE SL 2021-2027	KPO	FEnIKS	FENG	FERS	FERC
			sektora transportu z EFRR			
CP4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym	Priorytet V - Fundusze Europejskie dla rynku pracy	Komponent A – Odporność i konkurencyjność gospodarki			Priorytet FERS.04 Spójność społeczna i zdrowie	
	Priorytet VI - Fundusze Europejskie dla edukacji	Komponent A – Odporność i konkurencyjność gospodarki			Priorytet FERS.01 Umiejętności	
	Priorytet VII - Fundusze Europejskie dla społeczeństwa	Komponent A – Odporność i konkurencyjność gospodarki			Priorytet FERS.04 Spójność społeczna i zdrowie	
	Priorytet VIII - Fundusze Europejskie na infrastrukturę dla mieszkańca	Komponent A – Odporność i konkurencyjność gospodarki Komponent C – Cyfrowa transformacja	Priorytet FENX.06 Zdrowie Priorytet FENX.07 Kultura			

Cel polityki UP	FE SL 2021-2027	KPO	FEnIKS	FENG	FERS	FERC
		Komponent D – Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia				
CP5 - Europa bliżej obywateli	Priorytet IX - Fundusze Europejskie na rozwój terytorialny	Pośrednio – całe KPO	Priorytet FENX.07 Kultura			

2.2 Wymiar terytorialny interwencji

2.2.1 Obszary strategicznej interwencji

Obszar strategicznej interwencji (OSI) to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne²⁵. OSI zostały zdefiniowane w średniookresowej strategii rozwoju kraju (KSRR 2030) oraz w strategiach regionalnych.

Wyznaczenie OSI ma na celu koncentrację odpowiedniego wsparcia na tych terenach za pomocą instrumentów terytorialnych dopasowanych do ich specyficznych potrzeb rozwojowych. Takie podejście bazuje na założeniu odejścia od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania interwencji w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów²⁶.

OSI wyznaczone w KSRR 2030 to: obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze, wschodnia Polska oraz Śląsk. Dwa pierwsze wspierane są za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Regionalne strategie rozwoju muszą zaprogramować dla tych OSI wsparcie, koncentrując terytorialnie wybrane interwencje na tych obszarach. Założenia tego wsparcia powinny się znaleźć w kontraktach programowych województw i powinien uwzględniać specyficzne potrzeby OSI wskazanych na poziomie krajowym lub regionalnym²⁷.

W artykule 9 Kontraktu Programowego dla Woj. Śląskiego zobowiązano Samorząd Województwa Śląskiego do zapewnienia ze środków FE SL 2021-2027 instrumentów

²⁵ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2006 Nr 227 poz. 1658).

²⁶ KSSR 2030 s. 39

²⁷ KSRR 2030 s. 99

wsparcia dla Obszarów Strategicznej Interwencji, zwanymi dalej „OSI”, o znaczeniu krajowym, wskazanych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030), to jest:

Rysunek 1 OSI o znaczeniu krajowym, wskazane w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

- Bytom,
- Jastrzębie-Zdrój,
- Piekary Śląskie,
- Rydułtowy,
- Siemianowice Śląskie,
- Sosnowiec,
- Świętochłowice,
- Zabrze,
- Zawiercie

**miasta średnie
tracące funkcje
społeczno -
gospodarcze**

- Koniecpol,
- Irządze,
- Rajcza,
- Ujszoły.

**obszary zagrożone
trwałą marginalizacją**

Źródło: Kontrakt Programowy dla Woj. Śląskiego

Instrumenty wsparcia mogą w szczególności mieć formę: instrumentów terytorialnych, dedykowanych naborów lub preferencji, określonych w Programie.²⁸ OSI zdefiniowano także na poziomie Strategii Rozwoju Województwa „Śląskie 2030” (SRW). Wyznaczono w niej OSI tematyczne:

1. OSI konkurencyjne
 - a. obszary cenne przyrodniczo
 - b. ośrodki wzrostu.
2. OSI problemowe²⁹
 - a. gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze
 - b. gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza,

Zdefiniowane w Strategii Rozwoju Województwa 22 gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze tylko częściowo pokrywają się z listą miast średnich

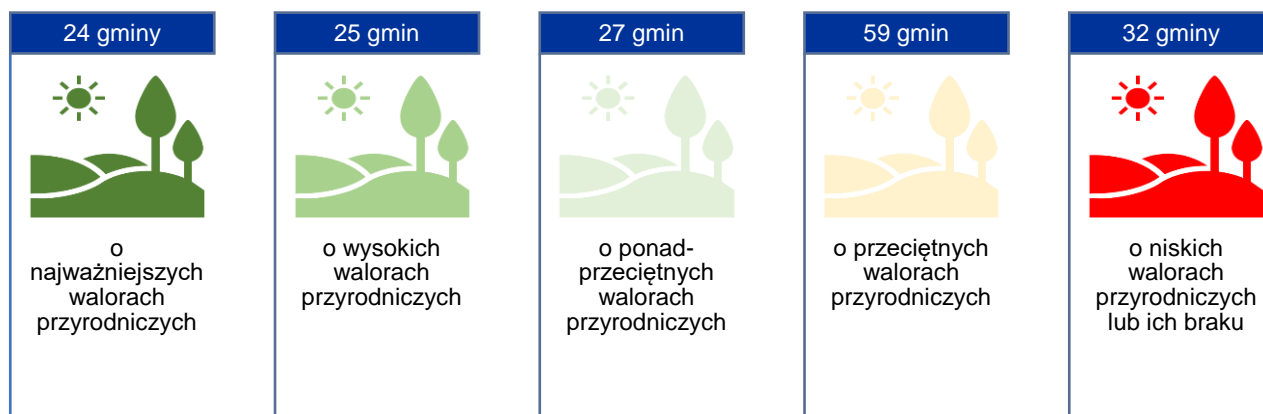
²⁸ Art. 9 Kontraktu Regionalnego dla Woj. Śląskiego.

²⁹ Dla gmin w transformacji górniczej wyodrębniono X OP FE SL 2021-2027.

tracących funkcje społeczno-gospodarcze, wskazanych w KSSR 2030. Dokładnie 7 z 9 miast wskazanych w KSSR zostało zakwalifikowanych jako tracące funkcje również w delimitacji przeprowadzonej na potrzeby Strategii Rozwoju Województwa. Dwa miasta, które zakwalifikowano w KSSR, ale nie w Strategii Województwa, to Piekary Śląskie oraz Siemianowice Śląskie.

Jedną z kategorii OSI są obszary cenne przyrodniczo. Wszystkie 167 gmin województwa śląskiego zakwalifikowano do jednej z pięciu kategorii w zależności od ich walorów przyrodniczych. Ponad 80% sklasyfikowano jako cenne przyrodniczo, z czego 29 jako posiadające wysokie lub najważniejsze walory przyrodnicze. Strukturę podziału przedstawiamy poniżej.

Rysunek 2 OSI obszary cenne przyrodniczo w województwie śląskim

Źródło: Strategia Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Kolejnymi OSI wyznaczonymi w SRW są **ośrodki wzrostu**, czyli obszary mogące pełnić wiodące funkcje gospodarcze i społeczne w województwie, które w szczególności przyczyniają się do rozwoju regionu jako całości oraz wpływają na jego pozycję w kraju i Europie.³⁰ Bazując na wybranych wskaźnikach społeczno-gospodarczych wyznaczono 15 ośrodków wzrostu i 23 ośrodki uzupełniające.

³⁰ Strategia Rozwoju Województwa „Śląskie 2030”, s. 103.

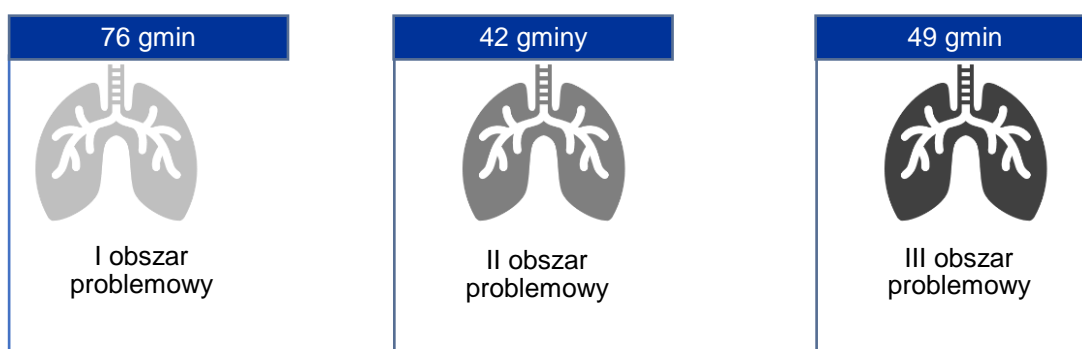
Rysunek 3 OSI ośrodki wzrostu w województwie śląskim

Źródło: Strategia Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Ostatnią kategorizacją OSI są gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza. W SRW do przypisania gminy według stopnia (I, II, III) wykorzystano dane o jakości powietrza, mówiące o średniorocznej liczbie przekroczeń występowania pyłów zawieszonych PM_{2,5}, pyłów zawieszonych PM₁₀ oraz benzo(α)pirenu. Te jednostki, w których występowało przekroczenie jednego dowolnego wskaźnika jakości powietrza przypisano do I obszaru problemowego oraz analogicznie do II (przekroczenie dwóch dowolnych wskaźników) i III obszaru problemowego (przekroczenie średniorocznych norm powietrza dla wszystkich wskaźników). W analizie uwzględniono także wskaźnik gęstości zaludnienia. W kategorii III, charakteryzującej się najgorszą jakością powietrza, znalazło się blisko 30% gmin z regionu.

Rysunek 4 OSI gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza. w województwie śląskim

Źródło: Strategia Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

W odniesieniu do tych kategorii OSI możliwe było stosowanie koncentracji wsparcia poprzez ukierunkowanie terytorialne interwencji na OSI lub zastosowanie preferencji

dla OSI. Ogólne zapisy odwołujące się do tych kwestii można odnaleźć w treści samego Programu, gdzie dla wybranych celów szczegółowych wskazuje się możliwość stosowania mechanizmów regulujących wsparcie dla OSI. Bardziej szczegółowe zapisy, odwołujące się do stosowania wymogów koncentracji interwencji na OSI lub preferencji dla nich znajdują się w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP). Zapisy SZOP mają swoje przełożenie w organizowanych naborach, gdzie sposób uwzględnienia OSI jest operacjonalizowany w regulaminie konkursów. Tym samym OSI stały się jednym z elementów określania preferencji i wymogów w niektórych z organizowanych i planowanych naborów.

Najsilniejsze ukierunkowanie wsparcia na Obszary Strategicznej Interwencji przewidziano w działaniach dla Celu szczegółowego RSO 2.1 czyli na wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych. W przypadku wsparcia w zakresie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej (Działanie 2.1) przewidziano osobne pule środków dla obszarów strategicznej interwencji o znaczeniu krajowym, wskazanych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Uwzględniono w tym podziale OSI dla miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (Bytom, Piekary Śląskie, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec) oraz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją (Koniecpol, Irządze, Rajcza, Ujszoły). W SZOP znalazł się odpowiedni zapis wśród warunków regulujących obligatoryjne warunki wsparcia o przeznaczeniu puli środków dla tych właśnie jednostek samorządu terytorialnego.

Koncentracja wsparcia na Obszarach Strategicznej Interwencji została zaplanowana także poprzez stosowanie preferencji w naborach. Zapisy SZOP wstępnie regulują tę kwestię wskazując na premiowanie gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza zaklasyfikowanych jako obszary cenne przyrodniczo w Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Zapisy z SZOP, odwołujące się zarówno do obligatoryjnych, jak i preferowanych warunków wsparcia, powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w kryteriach naboru. I tak postępowanie FESL.02.01-IZ.01-132/24 ograniczało się do 8 gmin OSI dla miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją oraz spółki ze 100% udziałem ww. gmin. Dla każdej z tych gmin przewidziano osobną pulę środków.

Tabela 4. Pula środków w naborze FESL.02.01-IZ.01-132/24 dla miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją

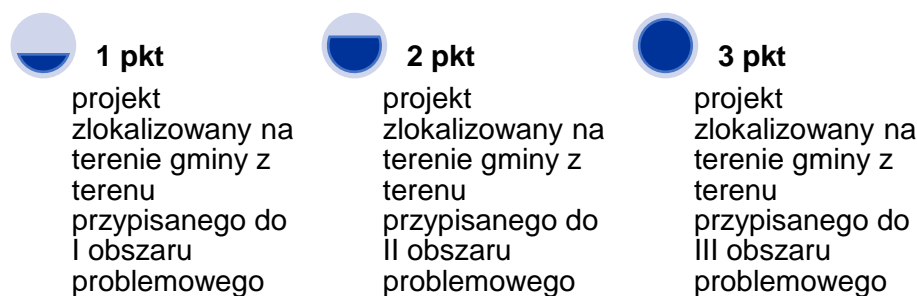
Nazwa JST z OSI	Pula środków w EUR	Pula środków w PLN ³¹
Bytom	5 000 000 EUR	21 424 000 PLN
Piekary Śląskie	5 000 000 EUR	21 424 000 PLN
Siemianowice Śląskie	5 000 000 EUR	21 424 000 PLN
Sosnowiec	5 000 000 EUR	21 424 000 PLN
Konieczpol	1 500 000 EUR	6 427 200 PLN
Irządze	1 500 000 EUR	6 427 200 PLN
Rajcza	2 000 000 EUR	8 569 600 PLN
Ujsoły	2 000 000 EUR	8 569 600 PLN
Łącznie	27 000 000 EUR	115 689 600 PLN

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji naboru FESL.02.01-IZ.01-132/24

Oprócz ograniczenia wsparcia do wybranych OSI w przywołanym naborze zastosowano kryterium premiujące projekty zlokalizowane na terenie gminy zaliczanej do Obszarów Strategicznej Interwencji z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza zgodnie z wykazem gmin na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2030". Jednostki samorządowe ubiegające się o wsparcie mogą otrzymać do 3 punktów w zależności od kategorii obszaru problemowego, do jakiej zostały zakwalifikowane. Im wyższa kategoria, tym wyższa wartość punktowa. Należy przy tym mieć na uwadze, że każda ze 167 gmin w regionie została zaklasyfikowana do 1 z 3 kategorii, o czym pisano wcześniej, tak więc żaden projekt planowany do realizacji na terenie województwa nie powinien otrzymać oceny zerowej w tym kryterium. Ponadto, w przypadku wydzielenia puli środków dla poszczególnych gmin, ich dodatkowe premiowanie wskaźnikami odnoszącymi się do charakterystyki gminy nie ma żadnego wpływu na wynik oceny, ponieważ gminy nie konkurują między sobą.

³¹ Przeliczone wg kursu euro obowiązującego na moment ogłoszenia naboru, tj. 1 EUR = 4,2848 PLN.

Rysunek 5 Preferencje punktowe dla projektów na terenie gmin z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza w naborze FESL.02.01-IZ.01-132/24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji naboru FESL.02.01-IZ.01-132/24

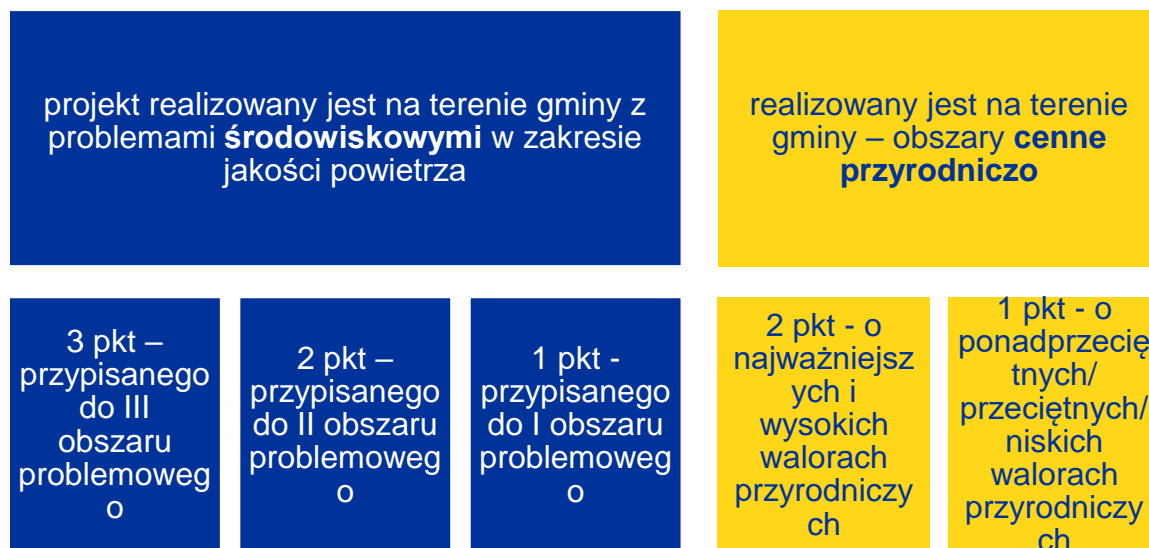
W analogicznym działaniu, ale skierowanym na wsparcie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (**Działanie 2.2** Efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej – ZIT) w SZOP także wpisano preferencję na Obszary Strategicznej Interwencji. Wyróżniono gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza oraz OSI Obszary cenne przyrodniczo. W czterech uruchomionych naborach (każdy dla innego ZIT)³² przewidziano jednak wyłącznie preferencje dla obszarów o znacznym zanieczyszczeniu pyłowym (3 pkt – projekt zlokalizowany na terenie gminy z terenu przypisanego do III obszaru problemowego, 2 pkt – projekt zlokalizowany na terenie gminy z terenu przypisanego do II obszaru problemowego, 1 pkt – projekt zlokalizowany na terenie gminy z terenu przypisanego do I obszaru problemowego). Realnie jednak gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza mogły być premiowane maksymalnie 2 punktami, ponieważ, jak napisano wcześniej, przyznanie przynajmniej 1 punktu wszystkim gminom (z I, II lub III grupy) osłabia tę preferencję. Tak ukształtowana punktacja mogła dać nieznaczną przewagę projektom z obszaru OSI względem porównywalnego projektu nie realizowanego na obszarze OSI, tj. z dwóch porównywalnych projektów ten z wyżej punktowanego obszaru OSI ma mieć nieznaczną przewagę.

³² Nabór dla ZIT Południowego FESL.02.02-IZ.01-109/24, ZIT dla Subregionu Północnego (FESL.02.02-IZ.01-108/24), ZIT dla Subregionu Centralnego. FESL.02.02-IZ.01-107/24, ZIT dla Subregionu Zachodniego FESL.02.02-IZ.01-120/24.

Preferencje dla OSI zapisano w SZOP także w zakresie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych, zarówno w ramach ZIT, jak i poza nim (**Działanie 2.3 i 2.4**). Ma to swoje źródło i uzasadnienie w zapisach Programu dla całego RSO.2.1. W przypadku przywołanych działań zapisy SZOP przewidują premiowanie projektów realizowanych na Obszarach Strategicznej Interwencji, wskazanych w Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza oraz OSI Obszary cenne przyrodniczo. Z uwagi na fakt, że nie uruchomiono jeszcze żadnego naboru w żadnym z tych działań, nie wiadomo jak ostatecznie ta preferencja zostanie przełożona na warunki oceny projektów.

Tak samo, jak dla Działania 2.2, sformułowano w SZOP preferencje dla RSO2.2 w **Działaniu 2.6 Odnawialne źródła energii**, kierując je w stronę terenów z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza oraz obszarów cennych przyrodniczo. Jednak znalazły one inne odzwierciedlenie w dokumentacji ogłoszonych naborów niż w przypadku Działania 2.2. W naborze nr FESL.02.06-IZ.01-077/23 (projekty inne niż grantowe i parasolowe) oraz FESL.02.06-IZ.01-076/23 (projekty grantowe i parasolowe) możliwe było zdobycie do 5 punktów premiujących, w tym do 3 punktów za realizację projektu na terenie gminy z problemami **środowiskowymi** w zakresie jakości powietrza oraz do 2 punktów za projekt realizowany na terenie gminy o obszarach **cennych przyrodniczo**. Schemat punktacji tego kryterium zapisano następująco:

Rysunek 6 Preferencje punktowe dla projektów na terenie gmin z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza oraz obszarów cennych przyrodniczo dla Działania 2.6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji naborów FESL.02.06-IZ.01-077/23 i FESL.02.06-IZ.01-076/23.

Z uwagi na fakt, że wszystkie gminy w regionie przypisano do jednej z 5 kategorii obszarów cennych przyrodniczo, to przyznanie po 1 punkcie zarówno gminom o ponadprzeciętnych, przeciętnych, jak i niskich walorach przyrodniczych zrównuje je między sobą. Tym samym realnie jedynie gminy o najważniejszych i wysokich walorach przyrodniczych są premiowane, ale tylko 1 punktem (jako że każda inna gmina, niezależnie od kategorii, też otrzyma przynajmniej 1 punkt). Tym samym preferencja jest osłabiona. Łącznie więc każda gmina otrzymałaby przynajmniej 2 punkty premiujące, co sprawia, że gminy o najwyższych problemach środowiskowych oraz gminy o najwyższych walorach przyrodniczych mogą liczyć na 1 punkt premiujący, ponieważ przeważnie te dwa kryteria się wykluczają (tzn. gminy najcenniejsze przyrodniczo nie należą do grupy gmin o największym problemie w zakresie jakości powietrza³³). Preferencja dla OSI jest w tym przypadku niewielka, ale wciąż może mieć charakter rozstrzygający.

Ostatecznie w przywołanych naborach premie punktowe dla projektów na terenie gmin z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza oraz obszarów

³³ Żadna gmina o najważniejszych walorach przyrodniczych nie znajduje wśród gmin o najwyższych problemach środowiskowych w zakresie jakości powietrza, zaś 3 gminy o wysokich walorach przyrodniczych są także wśród gmin w III grupie problemów środowiskowych. Są to Czechowice-Dziedzice, Skoczów i Wilkowice.

cennych przyrodniczo nie miały znaczenia ze względu na mniejsze, niż oczekiwano, zainteresowanie potencjalnych beneficjentów. Łącznie w obu uruchomionych naborach udział procentowy wniosków złożonych do wkładu UE naborów wyniósł jedynie 65%, więc nie dochodziło do konkurencji pomiędzy wnioskodawcami.

Inne podejście zastosowano w przypadku interwencji skierowanej na wsparcie dla klimatu (RSO2.4), jednak w Działaniu 2.8 poświęconym tej interwencji nie uruchomiono jeszcze naboru, nie są one również jeszcze zaplanowane.

Sformułowanie obligatoryjnych warunków wsparcia w SZOP sugeruje jednak, że podobnie jak w przypadku działania 2.1, wsparcie dla obszarów strategicznej interwencji będzie ograniczone do OSI o znaczeniu krajowym - miasta średniego tracącego funkcje społeczno-gospodarcze (Jastrzębie-Zdrój) oraz na obszary zagrożonych trwałą marginalizacją (Koniecpol, Irządze, Rajcza), a dla każdego z tych obszarów zostanie wyodrębniona pula środków.

Zastanawiające jest podejście do wdrażania preferencji dla OSI w celu RSO 2.7 w ramach Działania 2.14 Ochrona przyrody i bioróżnorodność. W SZOP zapisano wśród obligatoryjnych warunków wsparcia wyodrębnienie puli środków OSI dedykowanych dla miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, tj. Zabrze i Zawiercia. Jednak w dotychczasowych naborach, z których dwa miały charakter niekonkurencyjny a jeden konkurencyjny, nie wyodrębniono środków na OSI. W naborach niekonkurencyjnych sfinansowano projekty realizowane na obszarze Aglomeracji Beskidzkiej oraz Parku Śląskiego w Chorzowie³⁴, a więc poza Zabrzem i Zawierciem. W naborze konkurencyjnym za to zastosowano kryteria merytoryczne specyficzne punktowe bazujące na przynależności terenu do OSI obszarów cennych przyrodniczo. Maksymalnie można było uzyskać 3 punkty, przydzielane w następujący sposób:

Rysunek 7 Preferencje punktowe dla projektów na terenie gmin cennych przyrodniczo dla Działania 2.14

³⁴ Nabór nr.: FESL.02.14-IZ.01-126/24 oraz nabór nr.: FESL.02.14-IZ.01-006/23.

 1 pkt – OSI obszary cenne przyrodniczo (obszar II lub III w zakresie walorów przyrodniczych)

 2 pkt – OSI obszary cenne przyrodniczo (obszar IV w zakresie walorów przyrodniczych)

 3 pkt – OSI obszary cenne przyrodniczo (obszar V w zakresie walorów przyrodniczych)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji naboru Nabór nr FESL.02.14-IZ.01-095/24

Jeżeli projekt był realizowany na terenach OSI o niskich walorach przyrodniczych lub braku walorów przyrodniczych zgodnie z zapisami Strategii „Śląskie 2030”, otrzymywał 0 punktów. Z uwagi na fakt, że zainteresowanie wsparciem było znaczące, ponieważ wnioskowane dofinansowanie UE wynosiło 180% alokacji konkursu, to w tym działaniu punkty przyznawane obszarom cennym przyrodniczo będą mogły faktycznie wpłynąć na wyniki, premiując tereny o szczególnym znaczeniu.

Wszystkie trzy ogłoszone nabory konsumowały łącznie nie więcej niż 80% alokacji. Oznacza to, że pozostałe 13 mln EUR, które zostaną z alokacji na Działanie 2.14, jeśli bieżące konkursy będą rozstrzygnięte na całą dostępną dla nich kwotę, będą mogły zostać ukierunkowane na OSI, zgodnie z zapisami SZOP.

W przypadku Działania 2.16 poświęconego rekultywacji terenów zdegradowanych, przewidziano wsparcie dla obszarów strategicznej interwencji o znaczeniu krajowym. Zapisy SZOP wskazują, że część środków zostanie wydzielona dla dwóch miast z OSI: Zawiercia jako miasta średniego tracącego funkcje społeczno-gospodarcze oraz Koniecpola, jako obszaru zagrożonego trwałą marginalizacją. Do tej pory nie uruchomiono ani nie zaplanowano naborów w tym działaniu. Z tego powodu nie można stwierdzić jaka część alokacji zostanie wyodrębniona jako pula środków dla wskazanych miast.

Preferencje dla Obszarów Strategicznej Interwencji przewidziano także w celu RSO4.3 w Działaniu 8.4 na infrastrukturę usług społecznych. Zapisy SZOP wskazują preferencje w zakresie wsparcia projektów z terenu gmin tracących funkcje społeczno-gospodarcze, wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”. Z uwagi na fakt, iż nie ogłoszono ani nie zaplanowano naborów w tym działaniu, nie ma pewności w jaki sposób będą premiiowane projekty z terenu OSI. Podobna preferencja nie była stosowana w uruchomionych naborach z innych

działań. Tam, gdzie warunki wsparcia przewidywały intensyfikację interwencji na obszarze OSI miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze przewidywano przeważnie wyodrębnienie puli środków na projekty ze wskazanych terenów. Były to jednak warunki obligatoryjne wsparcia, a nie premiujące, jak w Działaniu 8.4.

Nie ma jeszcze pewności w jaki sposób będą premiowane gminy w OSI w projektach rewitalizacyjnych. Zarówno dla Działania 9.3, jak i Działania 9.5 zapisano w SZOP preferencję dla projektów realizowanych w OSI - Gminach wskazanych w Regionalnej Polityce Rewitalizacji. W przywołanym dokumencie nie wskazano jednak katalogu takich gmin. Zapisano jedynie, że z polityką rewitalizacji związane są dwa rodzaje OSI należące do OSI problemowych, tj. gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz gminy w transformacji górniczej³⁵. Faktyczny sposób przełożenia tych zapisów na warunki oceny wniosków pozostaje nieznanymi, co pozostawia pewną elastyczność w kształtowaniu interwencji.

W przypadku kilku celów strategicznych wsparcie na Obszary Strategicznej Interwencji zostało zapisane w FE SL 2021-2027, ale nie znalazło ono odzwierciedlenia w SZOP, ani tym bardziej na poziomie regulaminów naborów. Autorzy Programu dopuścili w celu szczegółowym RSO1.1. Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii, wdrażanych przez Działania 1.1, 1.2 i 1.3 koncentrację wsparcia na konkretne Obszary Strategicznej Interwencji wskazane w Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Ośrodki wzrostu. Jednak zapisy realizujące tę zasadę nie znalazły się w dokumentach wdrożeniowych. W FE SL 2021-2027 sposób sformułowania zasady koncentracji wsparcia na OSI ma charakter fakultatywny, to znaczy, że jest ono dopuszczalne, ale nie wymagane. Tym samym w razie konieczności zastosowania takiej preferencji, można to zrobić modyfikując sam SZOP, a nie Program. Takie rozwiązanie pozostawia pewną elastyczność we wdrażaniu. W razie ujawnienia się zasadności ukierunkowania takiego wsparcia na późniejszym etapie wdrażania, będzie istniała taka możliwość.

Podobne rozwiązanie pozostawiono w przypadku wdrażania wsparcia na infrastrukturę wodno-kanalizacyjną w Celu Szczegółowym RSO2.5, realizowanego w

³⁵ Regionalna Polityka Rewitalizacji Województwa Śląskiego przyjęta Uchwałą Zarządu nr 2327/383/VI/2022 z dnia 2022-12-21.

Działaniu 2.11. W Programie znalazł się zapis dopuszczający możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Obszary cenne przyrodniczo. Póki co, w obowiązującej 10. wersji SZOP, nie przewidziano wyodrębnienia naborów czy puli środków na OSI. Natomiast w samym naborze FESL.02.11-IZ.01-005/23 zastosowano kryterium merytoryczne specyficzne punktowe, premiujące projekty realizowany na terenie OSI obszary cenne przyrodniczo (do 3 pkt.).

Zapisy FE SL 2021-2027 dla Celu Szczegółowego ESO4.9 Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów, wdrażanego poprzez Działanie 7.3, sugerują stosowanie preferencji dla OSI Gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”. Zapis w Programie sformułowano w taki sposób, że preferencje dla OSI są nie tylko *dopuszczone*, ale obowiązujące. Nie zastosowano bowiem sformułowań sugerujących warunkowe ich stosowanie. Jednak ani w SZOP ani w kryteriach wyboru projektów z naboru FESL.07.03-IP.02-143/24 żadnych preferencji dla OSI nie uwzględniono.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku Celów Szczegółowych ESO4.11. (EFS+) w zakresie usług społecznych i ochrony zdrowia (Działanie 7.4, 7.5, 7.6) oraz ESO4.12 dotyczącym integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (Działania 7,7, 7.8, 7.9, 7.10, 7.11, 7.12) dla których preferencję dla OSI Gminy tracące funkcje społeczno- gospodarcze wpisano do Programu także bez trybu warunkowego, zaś ani w SZOP ani w naborach żadne takie preferencje nie zostały zaplanowane ani zastosowane.

Jak widać na podstawie opisanego wyżej przeglądu, podejście do wsparcia OSI jest niejednorodne, co jest wynikiem dostosowania mechanizmu koncentracji terytorialnej do poszczególnych obszarów wsparcia, z uwzględnieniem pewnej elastyczności przy wdrażaniu. Możliwość wzmocnienia dostępu do wsparcia dla OSI przeważnie ma charakter preferencji i najsilniej dotyczy interwencji w CP2. W wielu obszarach, dla których takie wsparcie jest przewidziane, nie zostało do tej pory zastosowane. Dopiero po zakontraktowaniu znacznej części środków w trwających i kończących się naborach można będzie przeprowadzić szczegółową analizę jaka część wsparcia

trafiła na poszczególne OSI a także jaki był realny wpływ przynależności do OSI na dostęp do finansowania z FE SL 2021-2027. Tam, gdzie pierwsze nabory nie pozwolą na wykorzystanie pełnej alokacji, możliwe będzie w przyszłości silniejsze wsparcie poszczególnych Obszarów Strategicznej Interwencji.

Warto przy tym rozważyć, czy w każdym obszarze wsparcia takie premiowanie jest uzasadnione. W przypadku interwencji w Priorytecie VII, skierowanej głównie do grup w szczególnej sytuacji, brak takiej preferencji może stanowić celowy zabieg, pozwalający skoncentrować pomoc dla osób najsilniej jej potrzebującej, niezależnie od tego czy zamieszkują obszar bardziej lub mniej uprzywilejowany.

Na wsparcie OSI można spojrzeć także z perspektywy wdrożeniowej. Jak wskazywali rozmówcy reprezentujący instytucje systemu realizacji FE SL 2021-2027, sprawniejsze jest wdrażanie interwencji przy zastosowaniu preferencji punktowych, niż wyodrębnianie puli środków na poszczególne JST mające status OSI. W przypadku tego ostatniego rozwiązania, może dochodzić do opóźnień, gdy wybrane jednostki samorządowe nie są gotowe ze swoimi projektami w momencie uruchomienia skierowanych dla nich naborów. Z kolei osobne koperty finansowe dla wybranych miast i gmin są jednym z narzędzi ograniczających konkurencję pomiędzy Aglomeracją (zwłaszcza Katowicami), a mniejszymi, peryferyjnymi ośrodkami, co pozytywnie wpływa na rozkład terytorialny wsparcia.

Jak potwierdzają przeprowadzone wywiady oraz analiza poziomu zainteresowania wsparciem w poszczególnych konkursach, w zrealizowanych do tej pory naborach preferencje dla OSI nie miały istotnego przełożenia na ich wyniki. Wiązało się to w dużej mierze z ograniczonym zainteresowaniem ze strony wnioskodawców, których wnioskowane wsparcie było zbliżone lub nawet mniejsze, niż dostępna alokacja. Tym samym kryteria premiujące nie miały istotnego znaczenia. Z drugiej strony, co może być istotne na dalszym etapie wdrażania, premie punktowe były niewielkie. W tym zakresie system wsparcia obszarów strategicznej interwencji, jeśli nie będzie zmodyfikowany, może okazać się nie dość skuteczny.

Podsumowując, należy stwierdzić, że dotychczasowe sposoby wspierania OSI były niewystarczające dla skutecznego skierowania wsparcia na wybrane obszary. Stosowano jedynie, poza jednym wyjątkiem, preferencje punktowe. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, w naborach objętych badaniem nie

przełożyły się one na wyniki. Mimo możliwości uzyskania w niektórych konkursach teoretycznie do 5 punktów, realnie premiowano OSI jednym lub dwoma dodatkowymi punktami, ponieważ zastosowano premie, które przyznawano wszystkim wnioskodawcom lub których nie było możliwości połączyć, ponieważ się wzajemnie wykluczały (obszary cenne przyrodniczo i z problemem zanieczyszczenia pyłowego). Niewielkie premie punktowe przełożyłyby się na wyniki naborów tylko w sytuacji dużego zainteresowania wnioskodawców i wyrównanych ocen pozostałych elementów wniosków. Warto w tym kontekście porównać sposób premiowania w działaniach z EFRR i EFS+ ze wsparciem z FST w Priorytecie X. Tam kilkunastopunktowe premie były powszechnie stosowane. Gdyby intencją władz regionalnych było silne premiowanie gmin OSI, aby wsparcie skoncentrować w tych gminach, to system premiowy należy zmodyfikować albo poprzez zwiększenie premii punktowych albo poprzez wydzielenie puli środków dla wybranych gmin. Jeśli zaś ma on stanowić narzędzie przyznawania nieznacznej przewagi na listach rankingowych projektom z obszaru OSI względem porównywalnych projektów lokalizowanych w innych gminach, to spełnia on swoją rolę. Ponadto, sugeruje się modyfikację sposobu premiowania OSI cennych przyrodniczo tak, by przyznanie dodatkowych punktów wynikało z oceny walorów środowiskowych. W tym aspekcie sugeruje się przyznawanie wyższej premii punktowej gminom o ponadprzeciętnych, walorach przyrodniczych. Podobnie zaleca się skorygowanie preferencji dla projektów na obszarach gmin w zależności od obszaru problemowego w zakresie jakości powietrza, wyżej premiuując gminy z II i III obszaru. Dzięki tym modyfikacjom preferencje będą silniejsze, a system stosowania kryteriów premiujących będzie bardziej przejrzysty. Zaproponowane modyfikacje przede wszystkim zaleca się wdrożyć tam, gdzie SZOP przewiduje preferowane warunki wsparcia dla OSI, a dla których nie przyjęto jeszcze kryteriów i nie wykorzystano alokacji. Co do zasady bowiem przyjęte kryteria, które były stosowane w naborach już uruchomionych, nie były błędne, więc nie ma silnych podstaw do ich modyfikacji.

Perspektywa wdrożeniowa powinna uwzględniać także pozostawienie pewnej elastyczności przy uruchamianiu kolejnych naborów i ten aspekt należy ocenić pozytywnie w przypadku FE SL 2021-2027. Za uzasadnioną strategię należy uznać, kiedy w Programie pojawia się możliwość koncentracji wsparcia na OSI, która nie zostaje wprost przeniesiona do SZOP. Dzięki temu wprowadza się pewną

elastyczność, dającą możliwość działania bez konieczności zmiany Programu. Nieco inaczej wygląda sytuacja w przypadku zapisania w FE SL 2021-2027 wsparcia OSI bez trybu warunkowego, a więc jeśli z zapisów Programu wynika konieczność preferencji lub wydzielenia puli środków na OSI. Taka sytuacja występuje w przypadku interwencji w obszarze usług społecznych i ochrony zdrowia oraz dotyczącej integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a także integracji obywateli państw trzecich. W programie dla odpowiadających im celów szczegółowych zapisano, że: „Działania będą realizowane na terenie całego województwa, natomiast preferencje będą miały projekty (...) OSI Gminy tracące funkcje społeczno –gospodarcze wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”. Zapis ten obliuguje do wprowadzenia preferencji w naborach. Jednak wsparcie, kierowane do grup w najtrudniejszej sytuacji społecznej, powinno w pierwszej kolejności docierać do osób go potrzebujących, niezależnie od tego na jakim terenie mieszkają. W tym zakresie wskazana jest modyfikacja. Sugeruje się rezygnację z zapisów Programu wprowadzających obligatoryjne preferencje dla OSI w przypadku ESO4.9 (integracja społeczno-gospodarcza obywateli państw trzecich, w tym migrantów) oraz ESO4.11 (usługi społeczne i ochrony zdrowia) i ESO4.12 (integracja społeczna osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym).

2.2.2 Obszary wiejskie

Województwo śląskie charakteryzuje wysoki poziom urbanizacji. Ludność miejska w 2023 r. stanowiła 75,8%, co stawia region na pierwszym miejscu, przy średniej dla Polski 59,5%. Intensyfikacja urbanizacji nastąpiła w wyniku XIX wiecznej industrializacji, wzmacnianej dynamicznym rozwojem kolei.³⁶ Od tego czasu sukcesywnie rozwijała się sieć miast w regionie. Obecnie jest ich 73, z czego 19 ma status miast na prawach powiatu a 12 z nich zamieszkuje więcej niż 100 tys. mieszkańców. Powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych stanowi 13% powierzchni regionu (średnio w Polsce jest to 6%)³⁷. Zaś udział gruntów rolnych, leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych jest najniższy w kraju. Najwięcej

³⁶ REGIONALNA POLITYKA MIEJSKA WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO, Załącznik nr 1 do Uchwały nr 2416/285/VI/2021 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 03.11.2021 r.

³⁷ Dane BDL-GUS na podstawie GUGiK.

obszarów wiejskich znajduje się na krańcach województwa: w Subregionie Północnym przy granicy z województwem łódzkim, na północnym wschodzie przy regionie świętokrzyskim, a także w gminach graniczących ze Słowacją w Subregionie Południowym i na zachodzie, przy granicy z województwem opolskim. Łącznie tereny wiejskie w województwie pokrywają około 70% powierzchni województwa i są zamieszkiwane przez około 1 mln ludzi, co stanowi 23% ludności³⁸. Samych tylko gmin wiejskich jest w regionie aż 96, co stanowi większość spośród 167 JST z tego poziomu. Część z nich jest położona na peryferiach regionu, w dużym oddaleniu od stolicy województwa, co przyczynia się do zagrożenia ich marginalizacją gospodarczą i społeczną powodowaną utrudnionym dostępem do usług publicznych³⁹. Jednak jak wskazują przedstawiciele IZ, część obszarów wiejskich graniczy bezpośrednio z miastami albo metropolią, lub nawet jest jej częścią. Te tereny są silnie rozwinięte pod względem infrastrukturalnym. Na tych obszarach część mieszkańców jest powiązana pracą i procesami społeczno-gospodarczymi z miastem, więc wiele procesów mocno się ze sobą przenika pomiędzy miastem a wsią.

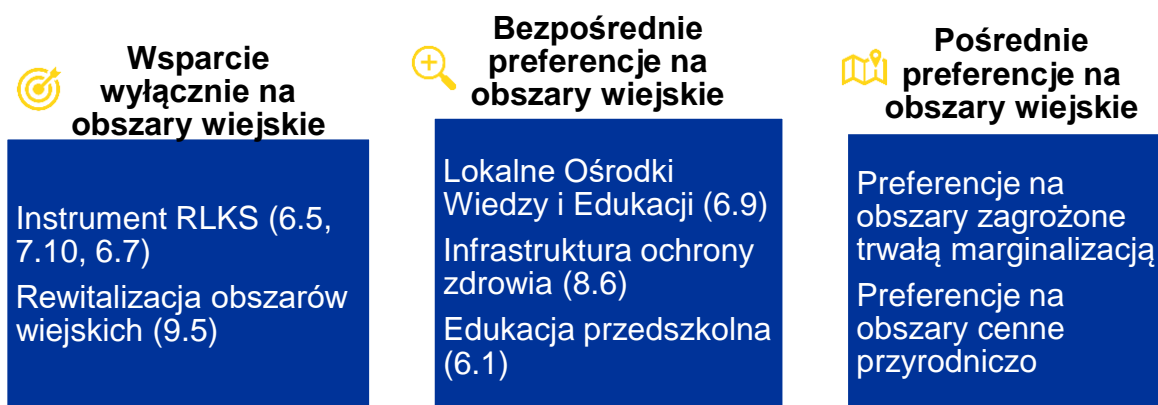
Natomiast w samym Programie FE SL 2021-2027 nie skierowano osobnego wsparcia na obszary wiejskie, poza pewnymi wyjątkami które zostaną opisane w dalszej części. W przypadku interwencji dostępnej na wszystkich obszarach regionu tylko w jednym działaniu zastosowano preferencję dla terenów o niskiej urbanizacji. Takie rozwiązanie wdrożono w naborach na wsparcie edukacji przedszkolnej poprzez organizację zajęć dodatkowych oraz doposażenie, gdzie w ramach kryteriów premiujących dodatkowe 2 punkty mógł otrzymać projekt realizowany na obszarach wiejskich definiowanych jako teren gminy wiejskiej lub miejsko-wiejskiej.⁴⁰ Preferencje przy wyborze projektów zostały także pośrednio skierowane do niektórych gmin wiejskich.

³⁸ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+. Załącznik do uchwały nr V / 26 / 2 / 2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r.

³⁹ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+. s. 79.

⁴⁰ Nabór nr FESL.06.01-IZ.01-019/23 oraz FESL.06.01-IZ.01-151/24.

Rysunek 8 Schematy wsparcia obszarów wiejskich w FE SL 2021-2027

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SZOP wersja 10.

W Działaniach 6.5 Wsparcie edukacyjne społeczności objętych LSR, 7.10 Wsparcie społeczności objętych LSR oraz 6.7 Upskilling pathways - RLKS o projekty będą mogły się ubiegać jedynie Lokalne Grupy Działania (LGD) wdrażające Lokalne Strategie Rozwoju (LSR) z obszarów poza miastami. W działaniach tych zastosowano instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS). Zgodnie z zapisami SZOP, zaplanowano wyłącznie realizację projektów w formule grantowej. Granty będą udzielane przez LGD na realizację inicjatyw oddolnych wynikających z LSR i zgłaszanych przez lokalną społeczność.

Inne podejście zastosowano w przypadku Działania 6.9 Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji – LOWE. Do spełnienia szczegółowego kryterium dostępu beneficjenci musieli wykazać, że projekt będzie realizowany na obszarach cechujących się trudniejszym dostępem do dobrej jakości oferty edukacyjnej, czyli na terenach wiejskich, marginalizowanych, oddalonych od dużych ośrodków edukacyjnych. Natomiast miasta (gminy miejskie i miejsko-wiejskie oraz miasta na prawach

powiatu) nie zostały wykluczone jako miejsce realizacji projektu.⁴¹ W odpowiedzi na Nabór nr.: FESL.06.09-IP.02-098/24 złożono 14 wniosków, z czego 8 pochodziło z gmin wiejskich, 5 z gmin miejsko-wiejskich a 1 z gminy miejskiej⁴².

W opisie Działania 8.6 Infrastruktura ochrony zdrowia także zapisano w SZOP preferencję dla projektów które wpłyną na wyrównywanie różnic geograficznych w dostępie do opieki zdrowotnej w szczególności na obszarach wiejskich oraz w powiatach, które charakteryzują się niskim wskaźnikiem liczby poradni na 10 tys mieszkańców. Sposób przełożenia tej preferencji na warunki naboru nie jest znany, ponieważ nie uruchomiono jeszcze procedury.

W szczególny sposób wyróżniono obszary wiejskie w przypadku działań rewitalizacyjnych. Z całej puli środków na rewitalizację, 18% wyodrębniono na Działanie 9.5 Rewitalizacja obszarów wiejskich, tym samym umożliwiając gminom wiejskim aplikowanie o środki bez konkurowania z ośrodkami miejskimi.

W planach IZ są także nabory, które mają zostać skierowane wyłącznie na obszary wiejskie. Dotyczy to uruchamianego w październiku 2024 konkursu na modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej wraz z działaniami edukacyjnymi związanymi z poprawą efektywności energetycznej (RSO2.1, Działanie 2.1), a także mającego się odbyć w tym samym terminie naboru na projekty obejmujące magazyny energii elektrycznej i ciepłej na potrzeby istniejącej instalacji OZE (RSO2.2, Działanie 2.6). Podobnie przygotowany jest nabór w Działaniu 2.14 w zakresie ochrony i regeneracji obszarów chronionych oraz ochrony bioróżnorodności (RSO2.7), który także zostanie skierowany wyłącznie na obszary wiejskie, gwarantując tym wyższy udział projektów na tych terenach.

Warto na preferencje wobec obszarów wiejskich spojrzeć także z perspektywy innych zmiennych. W niektórych naborach preferencje punktowe przyznawano obszarom cennym przyrodniczo. Te o najwyższych i wysokich walorach znajdują się

⁴¹ „Lokalny wymiar działalności ośrodka przejawia się również w ograniczeniu katalogu beneficjentów do organów prowadzących szkołę w rozumieniu ustawy o systemie oświaty, a więc de facto do gmin (wiejskich, miejsko-wiejskich lub miejskich mających status miasta na prawach powiatu). Tym samym zasięg projektu nie może wykroczać poza terytorium pojedynczej gminy.” [Strona www.fundusze.slaskie.pl - Pytania i odpowiedzi ws. naboru 6.9 - III aktualizacja.docx](#)

⁴² Tylko 9 z 14 wniosków skierowano do etapu negocjacji.

w większości w gminach wiejskich i miejsko wiejskich, co może zapewnić im dodatkowe punkty w naborach, w których są one premiowane. Jednocześnie, premiowanie w tych samych naborach terenów z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza niejako wyrównuje te preferencje, ponieważ przeważnie wysokie walory przyrodnicze wykluczają się z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza i występują najczęściej w miastach.

Tabela 5. Struktura województwa śląskiego względem walorów przyrodniczych w poszczególnych rodzajach gmin

Walory przyrodnicze	GW*	GMW*	GM*	MNP*	Łącznie
Najwyższe	71%	21%	8%	0%	100%
Wysokie	60%	28%	12%	0%	100%
Ponadprzeciętne	48%	19%	30%	4%	100%
Przeciętne	49%	12%	17%	22%	100%
Niskie lub brak	59%	3%	22%	16%	100%
Suma końcowa	56%	15%	18%	11%	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Województwa Śląskiego 2030.

*GW – gminy wiejskie, GMW – gminy miejsko-wiejskie, GM – gminy miejskie, MNP – miasta na prawach powiatu.

Inny rodzaj preferencji dla terenów wiejskich to wsparcie skierowane do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Spośród czterech takich gmin wskazanych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 w województwie śląskim są trzy gminy wiejskie i jedna miejsko-wiejska. Także wydzielanie alokacji lub premie punktowe dla tych terenów są poniekąd preferencją w stronę wybranych obszarów wiejskich.

Powyższe ukierunkowania, tam, gdzie zakończono nabory i podpisano umowy, częściowo znalazły już swoje odzwierciedlenie w strukturze projektów w realizacji. Na podstawie miejsc realizacji projektów, wskazanych przez beneficjentów, można oszacować jaka część uruchomionych środków trafiła do gmin wiejskich. Jedynie 2,2% dofinansowania UE alokowano w projektach wdrażanych wyłącznie na obszarze gmin wiejskich. Takich projektów finansowanych z EFS+ lub EFRR jest tylko 5, jednak po podpisaniu umów o dofinansowanie z naboru FESL.06.01-IZ.01-019/23 ich liczba znacznie wzrosła, ponieważ spośród 222 projektów wybranych do dofinansowania znaczna część dotyczy przedszkoli na terenach wiejskich. Kolejne 17% środków posłuży realizacji projektów, których beneficjenci jako miejsce realizacji

wskazali zarówno na tereny wiejskie, jak i miejskie i dotyczy to co czwartego przedsięwzięcia, które trafiło do realizacji⁴³. Dla pewnej części przedsięwzięć zasięg realizacji określono jako cały region, lub też całe powiaty. Przynajmniej część z tej interwencji będzie skierowana także na tereny o niskiej urbanizacji bądź do mieszkańców tych obszarów. Widać to na przykładzie liczby uczestników projektów w ramach ESO4.1. Według ostatnich dostępnych danych⁴⁴ spośród 2109 uczestników projektów z powiatowych urzędów pracy, 16% stanowią osoby z terenów wiejskich.

Jak widać, wsparcie na obszarach wiejskich, które zajmują istotną część regionu, przybiera różne formy. Jednak jak wskazują przedstawiciele instytucji systemu realizacji FE SL 2021-2027, silniejsze premiowanie nie jest konieczne, choć wsparcie nie rozkłada się równo poprzez wszystkie tereny wiejskie. Brak preferencji nie jest jednak decydującym czynnikiem w tym zakresie. Przykładowo, zainteresowanie projektami społecznymi było zawsze niższe na północnych terenach województwa, szczególnie w gminach powiatu częstochowskiego (z wyłączeniem Częstochowy). Jednak nie wynika to z braku preferencji dla tych obszarów ani niemożliwych do zaspokojenia potrzeb przez programy regionalne, ale z ogólnie niższej aktywności w tych gminach, braku tradycji sięgania po środki zewnętrzne i mniejszych oczekiwań społecznych w tym zakresie. Możliwe także, że kadry samorządów nie rozwijano w tym kierunku.

Obecny udział terenów wiejskich i ich mieszkańców w całej uruchomionej interwencji nie jest duży, ale znaczący, co jest też związane z tym, że nie uruchomiono jeszcze większości wsparcia dedykowanego obszarom wiejskim, o czym napisano powyżej. Realizacja planów IZ i IP w przyszłości powinna przełożyć się na zwieszenie udziału finansowania terenów nisko zurbanizowanych. **Funkcjonujący system wsparcia terenów wiejskich, na który składają się wydzielone działania, preferencje pośrednie i bezpośrednie oraz formuła ZIT obejmująca wszystkie gminy w regionie jest wystarczający dla zagwarantowania udziału obszarów wiejskich i zwiększania ich powiązań z miastami.** Dla zachowania elastyczności we

⁴³ Zliczono projekty i wartość unijnego dofinansowania tych projektów, które jako miejsce realizacji miały wskazaną przynajmniej 1 gminę wiejską lub miejsko-wiejską.

⁴⁴ [Dane zbiorcze dotyczące programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021-2027 - stan na 31 grudnia 2023 r.](#)

wdrażaniu nie należy wprowadzać dodatkowych instrumentów regulujących udział terenów wiejskich w Programie. Kluczowe narzędzia w tym zakresie już zaplanowano (w szczególności RLKS i LOWE). Warto przed uruchomieniem kolejnych naborów na inwestycje infrastrukturalne, w szczególności skierowane do samorządów i ich jednostek organizacyjnych, weryfikować czy wcześniejsze konkursy zapewniły wystarczający udział obszarów o niskiej urbanizacji, oddalonych od większych miast. W przypadku ich niewielkiego udziału lub braku dofinansowania wynikającego z niskiej oceny punktowej, premiować takie tereny poprzez kryteria wyboru.

Samo tylko wspieranie wsi jest niewystarczającym działaniem w kontekście spójności regionu. Rozwój terenów wiejskich powinien być wzmacniany powiązaniem funkcjonalnymi i komunikacyjnymi z miastami, szczególnie w kontekście dostępu do usług. W FE SL 2021-2027 wprost nie wpisano mechanizmów, które te połączenia miałyby zapewnić, ale zastosowany mechanizm Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Stowarzyszenia ZIT w województwie śląskim obejmują nie tylko miejskie obszary funkcjonalne składające się z głównych miast regionu i przyległych do nich gmin, ale całe subregiony, w tym wszystkie gminy wiejskie i wiejsko-miejskie oraz starostwa powiatowe. Każdy z członków Związku ZIT uczestniczy w przygotowaniu strategii subregionalnej. Tak więc dokumenty te są wynikiem wspólnej pracy JST z całego subregionu i co do zasady, zakładają realizację przedsięwzięć istotnych z perspektywy lokalnej. Takie podejście w swoich założeniach wzmacnia powiązania między miastami w subregionach a przylegającymi do nich terenami wiejskimi. Wskazują na to przede wszystkim zapisy poszczególnych Strategii ZIT, zarówno w warstwie diagnostycznej, jak i opisu podejścia do rozwoju. Jak wskazano w Strategii Terytorialnej Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, przedsięwzięcia planowane do realizacji wykazują się znacznym stopniem zintegrowania, czyli obejmują zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie, tak aby realizacja projektów miała wpływ na cały subregion nie tylko na pojedyncze miejscowości⁴⁵. Wizja przedstawiona w Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego przedstawia dążenie do zmiany w kierunku obszaru spójnego przestrzennie i

⁴⁵ Strategia Terytorialna Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, s. 147.

zintegrowanego w wielu wymiarach⁴⁶. Zaś w Strategii Rozwoju Subregionu Północnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 podkreślano szczególną wagę szerokiego partnerstwa samorządowego, co znalazło odzwierciedlenie na liście przedsięwzięć zintegrowanych (m.in. w zakresie rozwoju subregionalnego transportu publicznego i ścieżek rowerowych, a także innych przedsięwzięć realizowanych w ramach układów lokalnych i ponadlokalnych)⁴⁷. Zaś Strategia Zintegrowanego Rozwoju Terytorialnego Aglomeracji Beskidzkiej na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030) wskazuje wprost wśród głównych wyzwań rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego, w tym zintegrowanego systemu transportu, również na obszarze peryferyjnie położonych obszarów wiejskich, a także na szczególne znaczenie partnerstwa gmin z obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją wraz z gminami powiązаныmi funkcjonalnie, które funkcjonuje w tym subregionie⁴⁸. We wszystkich strategiach subregionalnych skupiono się na zjawiskach i potrzebach terenów wiejskich, wskazując przy tym na nasilające się zjawisko suburbanizacji, które samo w sobie zwiększa powiązania miast i wsi, a także podkreślając wstępowanie pewnych problemów szczególnie na wsiach (np. w zakresie dostępu do kanalizacji i nisko rozwiniętego ciepłownictwa oraz niższego wykształcenia mieszkańców). Wszystkie te wymiary znajdują odzwierciedlenie w zaplanowanych działaniach, także w ramach FE SL 2021-2027, który stanowi główne źródło finansowania strategii subregionalnych. Nie ma podstaw do poszukiwania i tworzenia innych mechanizmów wzmacniających połączenia wiejsko-miejskie, w szczególności w formie narzucanych odgórnie samorządom pomysłów. Funkcją Programu jest w tym zakresie umożliwienie realizacji działań zgłaszanych przez społeczności lokalne i ponadlokalne, o ile wpisują się one w ramy realizacji FE SL 2021-2027. Co do zasady, Program prawidłowo spełnia tę rolę.

⁴⁶ Strategia Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030, s. 70.

⁴⁷ Strategia Rozwoju Subregionu Północnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030, s. 67-81.

⁴⁸ Strategia Zintegrowanego Rozwoju Terytorialnego Aglomeracji Beskidzkiej na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030), s. 103-104, 107.

2.3 Wkład w realizację polityk unijnych

2.3.1 Wkład w realizację zasad Europejskiego Filaru Praw Socjalnych

Realizacja Europejskiego filaru praw socjalnych jest odpowiedzialnością polityczną instytucji Unii Europejskiej, organów krajowych, regionalnych i lokalnych, partnerów społecznych oraz społeczeństwa obywatelskiego, z których wszyscy mają rolę do odegrania zgodnie ze swoimi kompetencjami.⁴⁹

Europejski Filar Praw Socjalnych obejmuje trzy główne obszary: ochronę socjalną i integrację społeczną, równe szanse i dostęp do zatrudnienia i uczciwą pracę.

Komisja Europejska ponadto wyznaczyła trzy główne cele UE, które należy osiągnąć do końca 2030 roku w obszarach zatrudnienia, umiejętności i ochrony socjalnej, spójne z celami zrównoważonego rozwoju ONZ. Te cele określono łącznie dla całej Unii Europejskiej.

- Do 2030 r. co najmniej 78% ludności w wieku 20–64 lat powinno mieć zatrudnienie.
- Co najmniej 60% wszystkich dorosłych powinno co roku uczestniczyć w szkoleniach.
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym powinna do 2030 r. ulec zmniejszeniu o co najmniej 15 mln.

Analogicznie, cele te zostały określone dla każdego państwa członkowskiego. W przypadku Polski wynoszą one następująco:

- Do 2030 r. co najmniej 78,3% ludności w wieku 20–64 lat powinno mieć zatrudnienie.
- Co najmniej 51,7% wszystkich dorosłych powinno co roku uczestniczyć w szkoleniach.
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym powinna do 2030 r. ulec zmniejszeniu o co najmniej 1,5 mln.

⁴⁹ <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/pl/index.html#chapter3>

Podczas szczytu w Goteborgu w 2017 r. proklamowano 20 zasad filaru, które zawarto także w Planie działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych (COM(2021) 102 final). Te zasady szczegółowo opisujemy w Załączniku, poniżej prezentujemy ich skrócony przegląd.

Rysunek 9 Europejski filar praw socjalnych - 20 zasad filaru

Równość szans i dostęp do zatrudnienia

- Kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie
- Równość płci
- Równe szanse
- Aktywne wsparcie na rzecz zatrudnienia

Uczciwe warunki pracy

- Bezpieczne i elastyczne zatrudnienie
- Wynagrodzenie
- Informacje o warunkach zatrudnienia i ochrona w przypadku zwolnień
- Dialog społeczny i społeczne zaangażowanie pracowników
- Równowaga między życiem zawodowym a prywatnym
- Zdrowe, bezpieczne i dobrze dostosowane środowisko pracy oraz ochrona danych

Ochrona socjalna i włączenie społeczne

- Opieka nad dziećmi i wsparcie dla dzieci
- Ochrona socjalna
- Świadczenia dla osób bezrobotnych
- Minimalny dochód
- Świadczenie emerytalne i renty
- Opieka zdrowotna
- Integracja osób niepełnosprawnych
- Opieka długoterminowa
- Mieszkalnictwo i pomoc dla osób bezdomnych
- Dostęp do niezbędnych usług

Źródło: [Strona internetowa Dyrekcji Generalnej ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Włączenia Społecznego](#)

Zasady te stanowią podstawę do określenia na ile FE SL 2021-2027 przyczynia się do ich realizacji. Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 jako program zakłada realizację wielu wymiarów Europejskiego Filaru Praw Socjalnych. Na obecnym etapie wdrażania wiele przedsięwzięć jest dopiero planowanych, organizowane i przygotowywane są nabory. Tak więc potencjalnie FE SL 2021-2027 będzie miał istotny wpływ na wdrażanie szeregu zasad, co wynika z kształtu

Programu, przyjętych typów projektów określonych w SZOP i kryteriów wyborów projektów oraz zasad horyzontalnych.

EFS+ stanowi jeden z podstawowych instrumentów UE do finansowania realizacji filaru socjalnego i osiągnięcia trzech głównych proponowanych celów UE. W szczególności wsparcie tego funduszu będzie realizować **zasadę kształcenia, szkolenie i uczenie się przez całe życie**, w szczególności poprzez projekty z **Działania 6.6**, na które przeznaczono alokację w wysokości 79 067 168 EUR. W ramach tej interwencji przewidziano projekty w zakresie kompleksowego wsparcia osób dorosłych, które z własnej inicjatywy planują podnieść swoje umiejętności/kompetencje lub zmienić/nabyć nowe kwalifikacje. Ponadto, w ramach **Działania 6.8** zaplanowano realizację inicjatywy w zakresie podnoszenia kompetencji i umiejętności podstawowych, w tym cyfrowych poprzez tzw. ścieżki podnoszenia umiejętności "upskilling pathways", realizowane zgodnie z zaleceniem Rady z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych (2016/C 484/01), na którą przewidziano 1 117 648 EUR. Także **Działanie 6.9** Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji – LOWE miało na celu aktywizację i włączenie w różnorodne formy edukacji osoby dorosłe, w szczególności osoby z grup w niekorzystnej sytuacji, na rzecz rozwoju umiejętności, kwalifikacji i kompetencji, stanowiących podstawę dla uczenia się przez całe życie. Wszystkie te działania zostały przypisane do Celu Szczegółowego CP4.G, jednak na dzień 30.06.2024 nie było w realizacji żadnego projektu z tego obszaru. **Wpływ ten jest więc potencjalny. Oczekuje się, że do końca 2029 r. przynajmniej 64 046 osób dorosłych zostanie objętych usługami rozwojowymi, a 28 590 uzyska kwalifikacje.**

Także zasada **Aktywnego wsparcia na rzecz zatrudnienia** znajduje swoje odzwierciedlenie w Programie poprzez dostępność szerokiej gamy instrumentów na rzecz zatrudnienia. W szczególności **Działanie 5.1** Aktywizacja zawodowa poprzez PUP oferuje kompleksowe wsparcie w ramach aktywizacji zawodowej, tak aby zwiększyć możliwość trwałego zatrudnienia, oraz **Działanie 5.2** Aktywizacja zawodowa poprzez OHP, którego celem jest aktywizacja społeczna, zawodowa i ekonomiczna młodzieży w wieku 15-25 lat, mającej trudności z nauką. Do 30.06.2024 r. już **6706 osób bezrobotnych objęto wsparciem aktywizacyjnym, w tym 1 283 długotrwale bezrobotnych, a 1 846 osób otrzymało bezzwrotne**

środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie.⁵⁰ Spośród osób bezrobotnych i biernych zawodowo, objętych wsparciem, **3 798 pracowało** w terminie do czterech tygodni od zakończenia przez uczestnika udziału w projekcie.

FE SL bezpośrednio przyczyni się do poprawy sytuacji w zakresie zapewniania **opieki nad dziećmi i wsparcia dla dzieci**⁵¹. W FE SL 2021-2027 przewidziano wsparcie opieki przedszkolnej w **Działaniu 6.1** Edukacja przedszkolna, w tym możliwość tworzenia nowych miejsc opieki przedszkolnej (typ projektu 2), organizację zajęć dodatkowych oraz doposażenie (typ projektu 1) oraz edukację włączającą w wychowaniu przedszkolnym (typ projektu 3). Tym samym interwencja ma przyczynić się do podniesienia jakości edukacji przedszkolnej. W przypadku edukacji włączającej przewidziano zapewnienie każdemu dziecku ze specjalnymi potrzebami indywidualizacji procesu kształcenia, niezbędną pomoc pedagogiczną i psychologiczną oraz integrację dzieci z różnych środowisk, a także podnoszenie kompetencji kadry w stronę zapobiegania dyskryminacji, przemocy i uprzedzeniom. Tym samym przyczyni się do zwiększenia równości szans dzieci w niekorzystnej sytuacji. Dzięki EFS+ łatwiej będzie zachować **równowagę między życiem zawodowym a prywatnym**, ponieważ w Programie przewidziano możliwość tworzenia nowych miejsc opieki przedszkolnej, ułatwiając tym samym łączenie pracy zawodowej rodziców i opiekunów z opieką i wychowaniem. Na koniec czerwca 2024 r. jeszcze nie było w realizacji żadnego projektu z tego obszaru. Niemniej oczekuje się, że do końca 2029 r. **ponad 14 tys. dzieci zostanie objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej.**

Ważną zasadą filaru praw socjalnych jest zapewnienie **opieki zdrowotnej** mieszkańcom. Na poprawę dostępu do ochrony zdrowia alokowano z EFS+ w FE SL 2021-2027 kwotę 27 941 176 EUR w **Działaniu 7.6** Ochrona zdrowia. Zaplanowano sfinansować z tych środków działania w kierunku deinstytucjonalizacji opieki długoterminowej, co stanowi bezpośrednią odpowiedź na problemy i wyzwania wskazane w regionalnej polityce zdrowotnej i innych dokumentach regionalnych, zgodnie z kierunkami określonymi w Wytycznych dot. realizacji projektów z udziałem

⁵⁰ Dane z LSI na 30.06.2024

⁵¹ Zgodnie z przyjętą linią demarkacyjną, interwencja w zakresie opieki nad dziećmi i wspieraniu równowagi między życiem prywatnym i zawodowym będzie wdrażana na poziomie krajowym, poza FE SL 2021-2027.

EFS oraz dokumencie: Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027. Na dzień 30.06.2024 nie zakontraktowano jeszcze wsparcia w tym obszarze, jednak **oczekuje się objęcie usługami zdrowotnymi blisko 5,5 tys. osób** do końca 2029 r.

Opieka długoterminowa, w tym opieka świadczona w środowisku lokalnym, to ważny element programu. W ramach **Działania 7.4** Usługi społeczne przewidziano szereg możliwości w tym zakresie, w tym rozwój usług opiekuńczych, asystenckich, wytchnieniowych, usług świadczonych w ośrodkach wsparcia w formie dziennej, rozwój mieszkalnictwa chronionego i wspomaganego oraz i inne formy mieszkalnictwa wspólnego, w tym rodzinne domy pomocy, a przede wszystkim deinstytucjonalizację placówek całodobowych. Projekty z tego działania jeszcze nie trafiły do realizacji, jednak do końca okresu wdrażania blisko 14,5 tys. osób ma być objętych usługami społecznymi świadczonymi w społeczności lokalnej⁵². Także w ramach Działania 7.6 Ochrona zdrowia przewidziano istotne środki na deinstytucjonalizację opieki długoterminowej, w tym paliatywnej i hospicyjnej.

Integracja osób z niepełnosprawnościami i wsparcie tej grupy jest realizowane w FE SL 2021-2027 na trzech poziomach:

1. Projekty skierowane do osób z niepełnosprawnościami
2. Projekty, w których premiuje i monitoruje się udział osób z niepełnosprawnościami
3. Projekty, w których wprowadzane są udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami jako obowiązkowe elementy uzupełniające

Do projektów bezpośrednio skierowanych do osób z niepełnosprawnościami można zaliczyć inicjatywy w ramach wsparcia sektora ekonomii społecznej (**Działanie 7.1** Ekonomia społeczna), nastawionej na zwiększenie zatrudnienia, w szczególności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i osób z niepełnosprawnościami. Już rozpoczęto wdrażanie projektów Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w 6 subregionach województwa. Także interwencja w zakresie aktywizacji społecznej (**Działanie 7.2** Aktywna integracja) jest w dużej mierze nastawiona na potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Wyodrębniono typ projektu 2, w którym można wspierać

⁵² Karty wskaźników dla ESO4.11

nowe podmioty reintegracyjne oraz świadczenie w nich usług rehabilitacji zawodowej i społecznej, a także zatrudnienia w w/w podmiotach. Nie wyklucza się przy tym wsparcia w ramach WTZ i ZAZ, które są przeznaczone wyłącznie dla osób z niepełnosprawnościami.

W zakresie monitorowania oraz premiowania udziału osób z niepełnosprawnościami oraz wprowadzanie udogodnień dla przedstawicieli tej grupy w całym FE SL 2021-2027 do końca czerwca 2024 r. zakontraktowano osiągnięcie następujących efektów⁵³:

- 674 osób z niepełnosprawnościami do objęcia wsparciem w programie w ramach EFS+;
- 45 obiektów zostanie dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w ramach EFRR
- W 3 projektach z EFRR zaplanowano sfinansowanie kosztów racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami

Wartości nie są wysokie, jednak wraz z postępem kontraktacji ich poziom będzie wzrastać.

Kwestia **mieszkalnictwa i pomocy dla osób bezdomnych** także znalazła swoje miejsce w FE SL 2021-2027. Osoby w kryzysie bezdomności lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań to jedna z grup w szczególnej sytuacji, objętych wsparciem w Programie. Interwencja ma na celu reintegrować te osoby do życia w społeczeństwie i pomóc im w poprawie swojej sytuacji mieszkaniowej. Liczba osób w kryzysie bezdomności jest monitorowana we wszystkich działaniach z EFS+. Według danych monitoringowych na 30.06.2024 r. jedynie 23 takie osoby otrzymały pomoc. W szczególności do tej grupy zaplanowano wsparcie w **Działaniu 7.4 Usługi społeczne**, gdzie przewidziano wsparcie rozwoju mieszkalnictwa chronionego i wspomaganego oraz i inne formy mieszkalnictwa wspólnego, w tym rodzinne domy pomocy (Typ projektu 3). O realizację projektów w tym obszarze ubiega się 6 instytucji (rozstrzygnięcie konkursu planowane jest na III kwartał 2024). W całym CS

⁵³ Na dzień 30.06.2024.

4.L planuje się do 2029 r. wsparcie bezpośrednie 819 osób w kryzysie bezdomności i lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań.

Z EFRR, uzupełniająco wobec EFS+, finansowane będą infrastruktura i wyposażenie na potrzeby kształcenia i szkolenia oraz usług społecznych. W szczególności przebudowa i rozbudowa przedszkoli jest możliwa w ramach **Działania 8.2** Edukacja włączająca, realizując tym samym cele związane z zasadą zapewniania **opieki nad dziećmi i równowagi między życiem zawodowym a prywatnym**. Realizacja tych projektów może bowiem wpłynąć na dostępność miejsc opieki nad dziećmi w wieku 3-6 lat. Z kolei z **Działania 8.6** Infrastruktura ochrony zdrowia można będzie przeznaczyć 34 200 000 EUR na wyrównanie dostępu do opieki medycznej i odporności systemu opieki zdrowotnej poprzez projekty w zakresie wsparcia infrastruktury Centrów Zdrowia Psychicznego, wsparcie podmiotów podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej oraz podmiotów świadczących usługi opieki długoterminowej (budowa, rozbudowa, modernizacja, zakup niezbędnego sprzętu medycznego i wyposażenia, wdrożenie rozwiązań IT). Jest to bezpośrednie nawiązanie do zasady zapewnienia szybkiego dostępu do przystępnej cenowo, prewencyjnej i objawowej **opieki zdrowotnej** dobrej jakości. Dodatkowo, w ramach **Działania 8.5** zostaną zrealizowane programy cyfryzacji opieki zdrowotnej na wszystkich szczeblach jej świadczenia. Alokowano na ten cel 12 939 722 EUR.

Dostęp do **niezbędnych usług** wysokiej jakości jest rozwijany dzięki wielu innym działaniom zaplanowanym i wdrażanym w FE SL 2021-2027 ze środków z EFRR.

- **Woda i urządzenia sanitarne:** Infrastruktura wodno-kanalizacyjna jest wspierana i rozwijana w ramach **Działania 2.11**. Zakończono pierwszy nabór wniosków w tym działaniu. Już niedługo rozpocznie się budowa sieci kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej wraz z rozbudową oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Świerklaniec, uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w Wojkowicach, budowa sieci kanalizacji sanitarnej i przebudowa sieci wodociągowej w Gminie Psary, budowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z sięgaczami w gminie Blachownia. Docelowo planuje się 30 km

nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych zaopatrzenia w wodę oraz 154 km systemów odprowadzania ścieków

- **Energia:** w tym obszarze przewidziano wsparcie dla mieszkańców poprzez projekty z zakresu modernizacji energetycznej wielorodzinnych budynków komunalnych (**Działanie 2.3 i 2.4**), w których można sfinansować między innymi instalację urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii wraz z magazynem energii; wymianę/modernizację źródeł ciepła lub podłączenia do sieci ciepłowniczej/chłodniczej, wymianę/modernizację instalacji CO i CWU oraz wymiany oświetlenia na energooszczędne. Szeroki zakres wsparcia w zakresie odnawialnych źródeł energii dla mieszkańców przewidziano w **Działaniu 2.6**. Potencjalnie będą oni mogli skorzystać z dostępu do nowoczesnej i taniej energii m.in. dzięki projektom prosumentów zbiorowych i wirtualnych, projektom grantowym oraz projektom parasolowym. O wsparcie ubiegają się 22 gminy.
- **Transport:** w tym obszarze zaplanowano wsparcie w aż dwóch osiach priorytetowych: **Osi 3** (w zakresie zrównoważonej mobilności) i **Osi 4** (w zakresie budowy dróg i rozwoju kolei). W realizacji jest już 5 projektów, w tym trzy dotyczące **przebudowy drogi wojewódzkiej o długości łącznej 28 km** oraz dwa projekty w zakresie taboru kolejowego, w tym **zakup 26 sztuk nowoczesnego, energooszczędnego taboru** przystosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz rozbudowa i doposażenie zaplecza technicznego Kolei Śląskich. Obecnie na rozstrzygnięcie czekają kolejne nabory na zakup taboru autobusowego/ trolejbusowego, inwestycji związanych ze zrównoważoną mobilnością miejską, regionalne trasy rowerowe. Zakończono już nabór na realizację 6 projektów na budowę, przebudowę, modernizację lub zmianę przebiegu dróg wojewódzkich, w tym w miastach na prawach powiatu. Celem tego działania ma być także eliminacja barier i zwiększenie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami zgodnie z architektonicznym standardem dostępności.

- **Usługi łączności cyfrowej:** w FE SL 2021-2027 przewidziano możliwość finansowania usług cyfrowych, w tym e-usług publicznych (lokalnych, ponadlokalnych oraz regionalnych), świadczonych na rzecz mieszkańców i przedsiębiorców. Nabór w ramach **Działania 1.4** uruchomiono w czerwcu 2024. Szacuje się, że z nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych **będzie korzystało 300 tys. osób rocznie** dzięki wsparciu 54 instytucji publicznych na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych. Dodatkowo, w ramach **Działania 8.5** przewiduje się, że dzięki cyfryzacji 23 instytucji w zakresie E-zdrowia na opracowanie lub znaczne zmodernizowanie usług, produktów i procesów cyfrowych, dostęp do tych usług zwiększy się w społeczeństwie.

FE SL 2021-2027 to nie tylko projekty tematyczne w obszarach odpowiadających zasadom Europejskiego Filaru Praw Socjalnych. Istotny wkład w jego realizację mają także ściśle określone zasady horyzontalne. Przy ubieganiu się o wsparcie z FE SL wnioskodawcy muszą wykazać spełnianie kryterium horyzontalnego zgodności ze standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn, co odpowiada zasadzie **równości płci**. Standard ten został ujęty w załączniku do Wytocznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027. Brak spełniania tego kryterium jest wykluczający do otrzymania dofinansowania. Przestrzeganie zasady **równych szans** również jest obligatoryjne we wszystkich projektach FE SL 2021-2027. Odpowiednie zapisy zawarto w Programie, a także w regulaminach naborów. W ramach FE SL 2021-2027 wyznaczono koordynatorkę IZ ds. zasad równościowych, która ma czuwać nad realizacją zasad horyzontalnych w zakresie niedyskryminacji.

Ponadto, w zakresie wsparcia z EFS+ wymagane jest tzw. podwójne podejście, polegające na tym, że w programach na różnych poziomach są zaplanowane i realizowane działania/projekty bezpośrednio nakierowane na przeciwdziałanie dyskryminacji w związku z trudniejszą sytuacją osób z grup narażonych na dyskryminację, a także cele szczegółowe ukierunkowane bezpośrednio na wyrównywanie szans oraz działania uwzględniające zasady równościowe horyzontalnie na każdym etapie, w każdym procesie tj. podczas przygotowywania,

wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji, promocji i kontroli programów i w każdym celu szczegółowym.⁵⁴

Na poziomie Unii, tzw. semestr europejski na rzecz koordynacji polityki gospodarczej zapewnia ramy określania krajowych priorytetów w zakresie reform oraz monitorowania ich realizacji, w tym zasady Europejskiego filaru praw socjalnych⁵⁵. W czerwcu 2024 r. Komisja Europejska opublikowała Sprawozdanie krajowe 2024 odwołujące się do zaleceń Rady Europejskiej w ramach europejskiego semestru, gdzie poddano ocenie między innymi postępy Polski we wdrażaniu Europejskiego filaru praw socjalnych⁵⁶, analizując zmiany jakie zaszły w całym kraju w odniesieniu do wybranych wskaźników zatrudnienia, umiejętności i aktualnych wyzwań w zakresie polityki społecznej w świetle Europejskiego Filaru Praw Socjalnych. Część ocenianych zjawisk wynika wprost z polityk krajowych lub jest wypadkową wielu, mierzalnych i niemierzalnych, czynników. Niektóre jednak można wprost przypisać interwencji wdrażanych w ramach polityki spójności, także na poziomie regionalnym. Poniżej prezentujemy zestawienie wybranych wskaźników, do zmiany których przyczynia się lub może potencjalnie przyczynić się FE SL 2021-2027 w przyszłości.

⁵⁴ Wytoczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027.

⁵⁵ ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej

⁵⁶ [2024 European Semester: Country Specific Recommendation / Commission Recommendation – Poland](#) z 19 czerwca 2024 r. SWD(2024) 621 final

Tabela 6. Wybrane wskaźniki odwołujące się do Europejskiego Filaru Praw Socjalnych wraz z ich aktualnym i potencjalnym wpływem z EFS+ i EFRR z FE SL 2021-2027

Wskaźnik	Wartość docelowa dla Polski do 2030	Osiągnięta wartość dla Polski	Aktualny wpływ EFS+/EFRR z FE SL 2021-2027	Potencjalny wpływ EFS+/EFRR z FE SL 2021-2027
Zatrudnienie ludności w wieku 20–64 lat	78,3%	Od 74,2% w 2021 r. do 78,0% w 2024 r.	+3798 osób, które znalazły zatrudnienie ⁵⁷ odpowiada +0,1 p.proc. w regionie i 0,02 p.proc w Polsce ⁵⁸	+15 610 osób, które znajdą zatrudnienie do 2029 r. odpowiada +0,64 p.proc. w regionie i +0,07 p.proc w Polsce ⁵⁹
Dorośli uczestniczący w szkoleniach	51,7%	Uczenie się w ciągu ostatnich 4 tygodni: Z 5,6% w 2021 r. do 8,7% w 2023 r. wg EUROSTAT [25-64 lata]	Brak wpływu (nie wykazano osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi)	+171 tys. przez 7 lat, to jest ok. 24 tys. średniorocznie odpowiada 0,93 p. proc w skali województwa i 0,11 p. proc w skali kraju ⁶²

⁵⁷ Wskaźnik rezultatu bezpośredniego dla ESO4.1 „Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu”. Wartość osiągnięta na koniec czerwca 2024 r.

⁵⁸ Przeliczone wg danych GUS dla całkowitej liczby ludności w wieku 20-64 lata na koniec 2023 roku (liczba ludności w Polsce w wieku 20-64 lata: 22 510 890 osób, liczba ludności w województwie śląskim w 2023 roku w wieku 20-64 lata: 2 575 758)

⁵⁹ Wskaźnik rezultatu bezpośredniego dla ESO4.1 „Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu”. Wartość docelowa określona w Programie. Przeliczono względem prognozowanej liczby ludności w Polsce na 2030 rok osób w wieku 20-64 lata: 21 793 111 oraz w województwie śląskim: 2 432 689.

⁶² Wskaźnik uczestnictwa dorosłych w szkoleniach jest mierzony jako wskaźnik dotyczący samego uczestnictwa w kształceniu, niezależnie od tego czy zakończyło się ono nowymi umiejętnościami/ kompetencjami czy kwalifikacjami. Z tego powodu do oszacowania wpływu Programu na wartość tego wskaźnika zsumowano wartości planowanych do osiągnięcia wskaźników produktu, opisujących dorosłych uczestników projektów z zakresu podnoszenia kompetencji. Do obliczeń przyjęto sumę wartości

Wskaźnik	Wartość docelowa dla Polski do 2030	Osiągnięta wartość dla Polski	Aktualny wpływ EFS+/EFRR z FE SL 2021-2027	Potencjalny wpływ EFS+/EFRR z FE SL 2021-2027
		Uczenie się w ciągu ostatnich 12 miesięcy: 20,3% wg AES ⁶⁰ 21,0 % wg EUROSTAT ⁶¹ [dane dostępne od 2022 r. Dla grupy wiekowej 18-64]		
Zmiana liczby osób zagrożonych	-1,5 mln	-702 tys. ⁶³	Pośredni wpływ FE SL 2021-2027. Zakładając,	Pośredni wpływ FE SL 2021-2027. Zakładając,

docelowych wskaźników: ESO4.1 Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie, ESO4.2 Liczba pracowników instytucji rynku pracy objętych wsparciem w programie, ESO4.4 Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie, ESO4.3 Liczba osób objętych wsparciem w zakresie równości kobiet i mężczyzn, ESO4.7 Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi, ESO4.8 Liczba osób niezatrudnionych objętych wsparciem w programie, ESO4.1 Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie. Przyjęto wartości docelowa aktualne na 30.06.2024 r. wraz z korektą zaproponowaną przez Ewaluatorów tam, gdzie mogą one nie zostać osiągnięte.

⁶⁰ Dane z badania adult education survey (AES), z wyłączeniem przyuczenia w miejscu pracy. Na dane powołano się w dokumencie KE dot. Europejskiego semestru dla Polski, Załącznik 14.

⁶¹ Dane z badania EUROSTAT Labour Force Survey data (EU-LFS), kod zmiennej trng_lfs_22. Od 2022 r. co dwa lata Eurostat badana wskaźnik uczestnictwa osób dorosłych w szkoleniu w odniesieniu do ostatnich 12 miesięcy, zaś kwartalnie publikuje dane o uczestnictwie w uczeniu się w odniesieniu do ostatnich 4 tygodni. Obecnie przyjmuje się, że perspektywa 12 miesięcy jest bardziej miarodajna, niż perspektywa ostatnich 4 tygodni.

⁶³ Od 2020 r. GUS publikuje jedynie informacje dotyczące poziomu ubóstwa relatywnego, ustawowego i skrajnego z dokładnością do poziomu kraju. Nie publikuje się natomiast danych dla poszczególnych województw. EUROSTAT publikuje dane dot. osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (kod wskaźnika tgs00107) jako odsetek w populacji generalnej w podziale regionalnym na poziomie NUTS-2, jednak dopiero od 2019 r.

Wskaźnik	Wartość docelowa dla Polski do 2030	Osiągnięta wartość dla Polski	Aktualny wpływ EFS+/EFRR z FE SL 2021-2027	Potencjalny wpływ EFS+/EFRR z FE SL 2021-2027
ubóstwem lub wykluczeniem społecznym			że osoby znajdujące zatrudnienie na stałe zostaną wyłączone z kategorii osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, to -3798 os. odpowiada 0,27% celu krajowego.	że osoby znajdujące zatrudnienie na stałe zostaną wyłączone z kategorii osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, to -15 610 os. odpowiada 1,04% celu krajowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Europejskiego Semestru 2024, BDL GUS i danych z LSI2021.

Powyższa tabela przedstawia symulowany wpływ interwencji z FE SL 2021-2027 na główne miary odwołujące się do Europejskiego Filaru Praw Socjalnych, zgodnie z celami wyznaczonymi dla Polski. Należy przy tym zaznaczyć, że wskazano w niej jedynie te efekty interwencji, które bezpośrednio mogą przełożyć się na postęp w obszarze zatrudnienia, umiejętności i sytuacji społecznej. W szacunkach dotyczących zatrudnienia i zagrożenia ubóstwem założono, że wywołana zmiana będzie trwała, to znaczy, że osoby wracające do pracy utrzymują swój status i nie wrócą do rejestru osób bezrobotnych lub biernych zawodowo na stałe wpływając na zwiększenie wartości wskaźnika zatrudnienia i obniżenia liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. W przypadku tej ostatniej miary należy także zauważyć, że interwencja pośrednio może wpłynąć na ograniczenie ubóstwa nie tylko samych uczestników projektów, ale także ich rodzin, multiplikując tym samym pozytywny wpływ projektów. W przypadku sytuacji na rynku pracy także inne działania wdrażane w FE SL 2021-2027 mogą pośrednio pozytywnie oddziaływać na aktywność zawodową mieszkańców regionu. Sprzyjać temu będą projekty związane ze wsparciem przedsiębiorczości i inwestycjami w firmy, poprawa dostępu do przedszkoli czy zwiększenie kompetencji absolwentów szkół ponadpodstawowych oraz rozwój ekonomii społecznej. Te same działania pośrednio będą oddziaływać na zmniejszenie poziomu ubóstwa, co dodatkowo będzie wzmocnione interwencją w obszarze włączenia społecznego i usług społecznych.

Jak opisano powyżej, FE SL 2021-2027 realizuje wiele z licznych zasad Europejskiego Filaru Praw Socjalnych. Jednak ze względu na wczesny etap wdrażania Programu, jest to, póki co, wpływ potencjalny, który można będzie zweryfikować w kolejnych latach, w szczególności wykorzystując do tego wybrane wskaźniki monitorowania, określające zarówno strukturę uczestników projektów, jak i osiągnięte efekty.

2.3.2 Unijna wartość dodana

Europejska wartość dodana (EAV – European Added Value) to, w pewnym uproszczeniu, korzyść wynikająca z realizacji przedsięwzięć z wykorzystaniem środków unijnych, która przewyższa efekty możliwe do osiągnięcia wyłącznie ze środków krajowych. Mimo że na obecnym etapie wdrażania FE SL 2021-2027 trudno

jeszcze mówić o EAV przez pryzmat efektów zakończonych projektów, skala i zakres wsparcia w poszczególnych obszarach tematycznych, a także wnioski z analizy przedsięwzięć priorytetowych, wskazują, że program przyczyni się do jej tworzenia.

Po pierwsze, środki z programu regionalnego umożliwiły realizację projektów, które nie byłyby możliwe do sfinansowania ze środków krajowych lub których skala byłaby znacząco mniejsza. Jest to szczególnie widoczne w odniesieniu do przedsięwzięć priorytetowych, które charakteryzują się dużą skalą i znaczącym oddziaływaniem.

Wyniki przeprowadzonych wywiadów wskazują, że wiele przedsięwzięć priorytetowych nie doszłoby do skutku bez wsparcia środków unijnych lub ich zakres byłby ograniczony. Jest to szczególnie istotne w obszarze kultury, gdzie środki krajowe rzadko wystarczają na realizację dużych inwestycji. Beneficjenci z tego sektora podkreślali, że bez wsparcia z FE SL 2021-2027 realizacja ich projektów byłaby niemożliwa. W wielu przypadkach od lat poszukiwano środków na adaptację zdegradowanych obiektów do pełnienia nowych funkcji kulturalnych.

Po drugie, realizacja projektów finansowanych ze środków unijnych wymusza na beneficjentach uwzględnienie rozwiązań, które w przeciwnym razie mogliby pominąć. Dotyczy to szczególnie stosowania się do polityk horyzontalnych UE, takich jak zasady równości szans i niedyskryminacji, równości płci, zrównoważonego rozwoju oraz „nie czynienia poważnych szkód” (DNSH – Do Not Significant Harm). Poza spełnieniem minimalnych wymogów zasad horyzontalnych, w opinii niektórych beneficjentów, środki z FE SL 2021-2027 umożliwiają realizację bardziej „zielonych” inwestycji, np. poprzez szersze uwzględnienie odnawialnych źródeł energii (OZE) w projektowanych obiektach.

Zasady horyzontalne w FE SL 2021-2027

Zgodność projektu z zasadami horyzontalnymi UE badana jest na etapie oceny formalnej projektu we wszystkich działaniach FE SL 2021-2027. Ocena ma charakter 0/1, do otrzymania dofinansowania konieczna jest uzyskanie pozytywnej opinii na etapie analizowania poszczególnych kryteriów. Pod uwagę brana jest zgodność projektu z:

- zasadą zrównoważonego rozwoju w tym zasadą „nie czynienia poważnych szkód (DNSH)

- zasadą „zanieczyszczający płaci”
- zasadą równości kobiet i mężczyzn
- zasadą równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i wnioskodawcy.
- Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i wnioskodawcy.

w przypadku projektów infrastrukturalnych: odporność infrastruktury na zmiany klimatu.

Po trzecie, niektórzy beneficjenci przedsięwzięć priorytetowych, przygotowując się do realizacji dużych projektów, uczestniczą w wizytach studyjnych i korzystają z doświadczeń innych podmiotów (zarówno krajowych, jak i zagranicznych), które wcześniej realizowały podobne inwestycje. Dzięki temu ich projekty są lepiej przygotowane i wdrażają najlepsze praktyki. Jest to szczególnie cenne w wyspecjalizowanych obszarach, takich jak kultura czy transport, w których brak jest powszechnie przyjętych wzorców. Beneficjenci wybranych projektów priorytetowych podkreślali, że możliwość odbycia wizyt studyjnych i korzystania z doświadczeń innych jednostek pomogła im lepiej przygotować ich inwestycje.

Warto również zauważyć, że w FE SL 2021-2027, w obszarach związanych z transformacją energetyczną, preferowane jest wdrażanie dobrych praktyk wynikających z projektów realizowanych w ramach programów Interreg, LIFE+, Region Morza Bałtyckiego oraz Europa Środkowa. W procesie oceny projektów przewidziano nawet specjalne kryterium merytoryczne „współpraca transgraniczna i wykorzystanie dobrych praktyk,” za które można uzyskać dodatkowy punkt. Dotyczy ono szczególnie projektów bazujących na dobrych praktykach związanych z transformacją energetyczną, realizowanych w regionach przygranicznych Czech (Kraj Morawsko-Śląski) i Słowacji (Kraj Żyliński).

Po czwarte, środki unijne umożliwiają realizację projektów partnerskich. Jeden z beneficjentów przedsięwzięcia priorytetowego podkreślił, że chociaż projekty partnerskie bywają bardziej złożone, rola partnerów merytorycznych jest niezwykle cenna – szczególnie w zakresie edukacji, gdzie umożliwiają zastosowanie bardziej trafnych i użytecznych rozwiązań. Dodatkowo, w ramach niektórych działań preferowane są inicjatywy międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe. Realizacja projektu w partnerstwie jest również premiowana podczas oceny merytorycznej, w kryterium „partnerstwo w projekcie,” w ramach którego można uzyskać dodatkowy punkt.

Po piąte, poprzez wdrażanie instrumentów terytorialnych, FE SL 2021-2027 wspiera rozwój strategii dla poszczególnych obszarów, uwzględniając kluczowe dla nich inwestycje. Daje to możliwość sieciowania inwestycji, np. poprzez tworzenie szlaków turystycznych wykraczających poza granice jednej gminy oraz osiągnięcia efektu synergii. Choć na obecnym etapie wdrażania programu trudno jeszcze mówić o efektach takich projektów, samo wykorzystanie instrumentów terytorialnych przyczynia się do tworzenia europejskiej wartości dodanej. Bez tego rodzaju narzędzi i przypisanych im środków finansowych zintegrowany rozwój terytorialny byłby znacznie trudniejszy, a w niektórych przypadkach wręcz niemożliwy.

Podsumowując, choć na obecnym etapie nie można jeszcze wskazać konkretnych efektów interwencji FE SL 2021-2027, które przyczyniają się do tworzenia europejskiej wartości dodanej, skala i założenia programu wskazują na efekty, które byłyby nieosiągalne bez wsparcia ze środków unijnych.

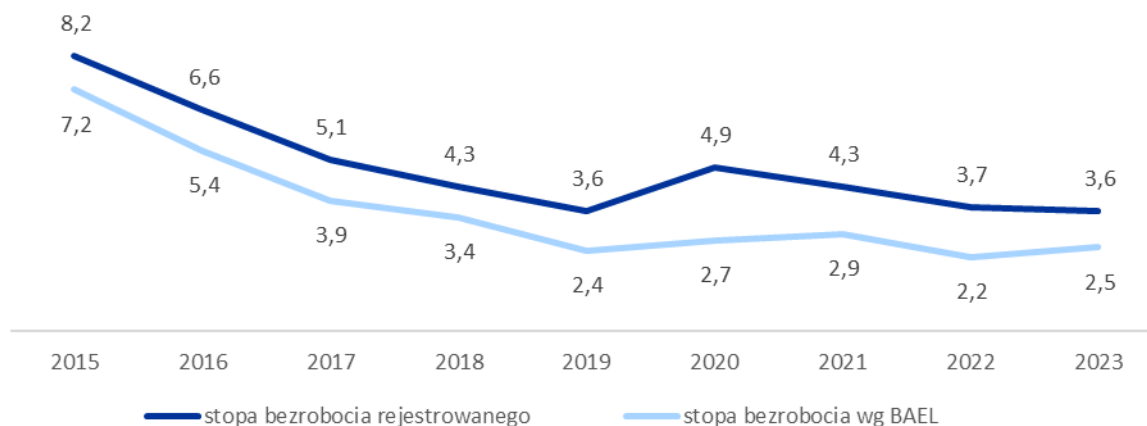
2.4 Aktualność założeń dla interwencji z FE SL 2021-2027

Diagnoza najważniejszych wyzwań rozwojowych dla FE SL 2021-2027 przygotowana została relatywnie niedawno, w oparciu o sytuację i dane z lat 2019-2021. W przeważającej części wyzwania i problemy zidentyfikowane na etapie Programowania są nadal aktualne w momencie przygotowywania niniejszego raportu. Co potwierdzają wnioski z analizy dostępnych danych statystycznych, obrazujących kluczowe wskaźniki sytuacji społeczno-gospodarczej.

Sytuacja na rynku pracy w woj. śląskim pozostaje bardzo dobra. Bezrobocie, zarówno rejestrowane, jak i szacowane wg metodologii BAEL, nawet nieznacznie

spadło, i utrzymuje się na historycznie niskich poziomach. Oznacza to, że w regionie bez pracy pozostaje jedynie ok. 50 tys. osób. Przy czym nie ma istotnych różnic w tym zakresie między kobietami i mężczyznami – stopa bezrobocia wśród kobiet wynosi 2,6%, a wśród mężczyzn 2,5%.

Wykres 2. Stopa bezrobocia rejestrowanego i wg BAEL w woj. śląskim (%)

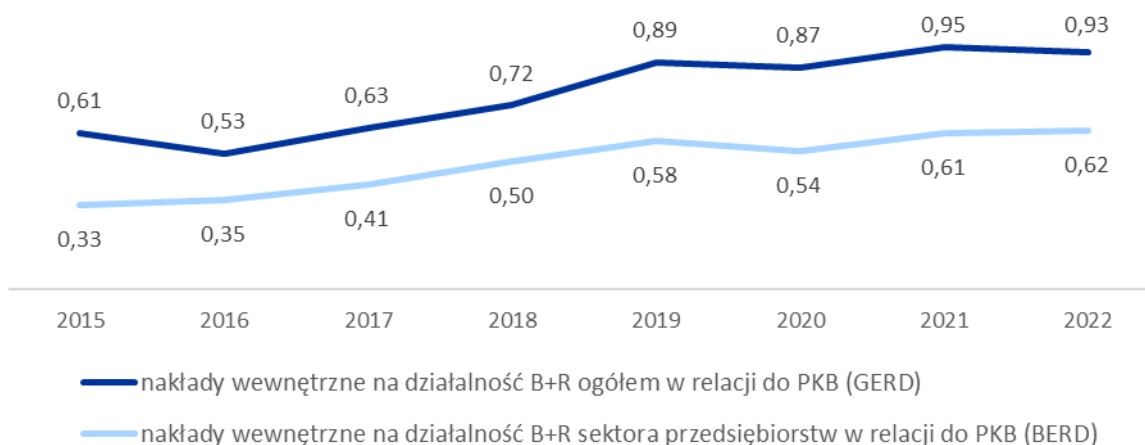

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Z ankiety CAWI z przedstawicielami PUP wynika, że w zdecydowanej większości powiatów, w ciągu ostatnich 2 lat nie zaszły istotne zmiany w strukturze osób rejestrujących się w Urzędzie Pracy. Dominują wśród nich osoby młode, w wieku do 30 lat, w szczególności bez kwalifikacji zawodowych, a także osoby powyżej 50 roku życia i długotrwale bezrobotni.

Jednym z istotnych wyzwań zdiagnozowanych w FE SL 2021-2027 była potrzeba dalszego zwiększania nakładów na prace badawczo-rozwojowe, co powinno przełożyć się na zwiększenie innowacyjności regionalnej gospodarki. Poziom nakładów GERD i BERD od momentu przygotowywania diagnozy nieznacznie wzrósł; zmiana ta nie jest jednak zbyt duża, więc potrzeba wzmocnienia tego obszaru wciąż jest aktualna.

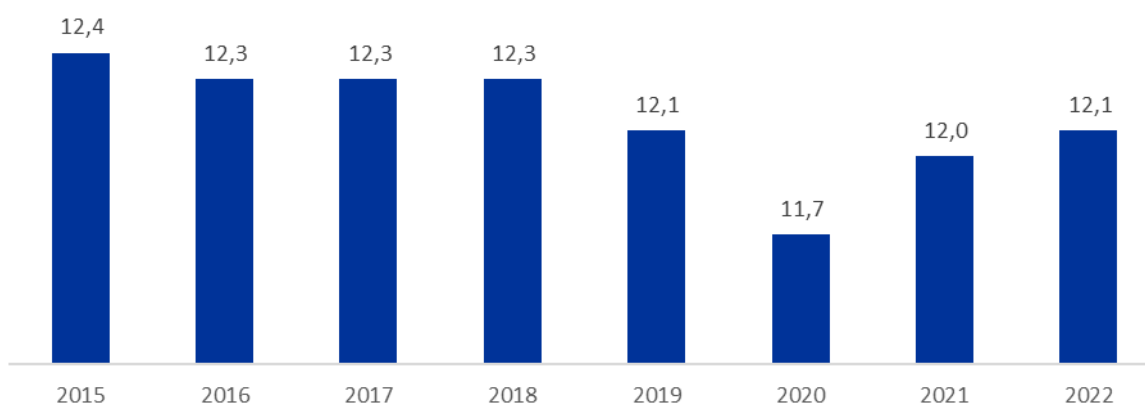
Wykres 3. Nakłady wewnętrzne na działalność B+R w woj. śląskim (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Kolejnym z istotnych wyzwań dla regionu było odwrócenie trendu negatywnej dynamiki wkładu regionu w krajowy PKB. Pomijając niestandardowy rok 2020 (pandemia COVID), można zauważyć lekką poprawę w tym obszarze. Udział ten wciąż jest jednak niższy niż we wcześniejszych latach.

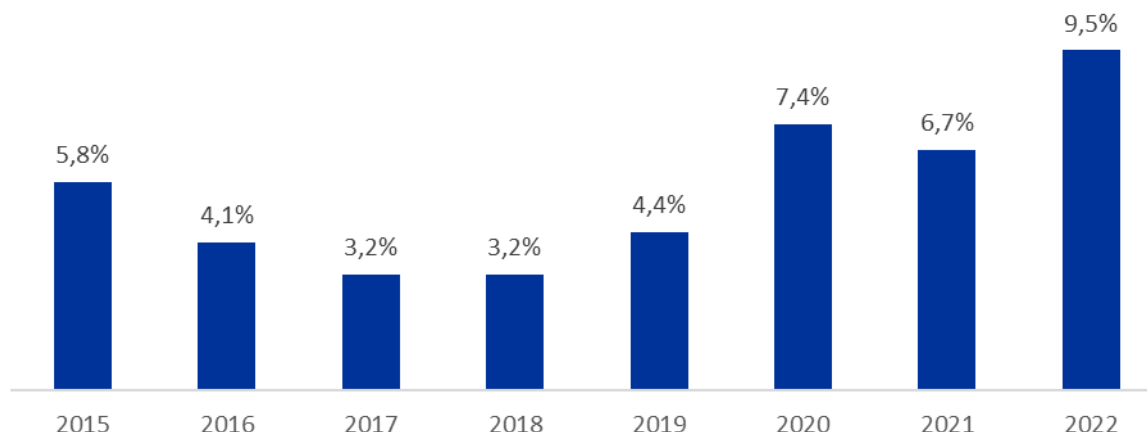
Wykres 4. Udział PKB woj. śląskiego w PKB Polski (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Od momentu przygotowywania diagnozy, nastąpiła dalsza poprawa udziału OZE w produkcji energii elektrycznej w woj. śląskim. Udział ten wciąż jest jednak relatywnie niski z powodu dominacji energetyki konwencjonalnej w regionie, co oznacza potrzebę dalszego wspierania OZE.

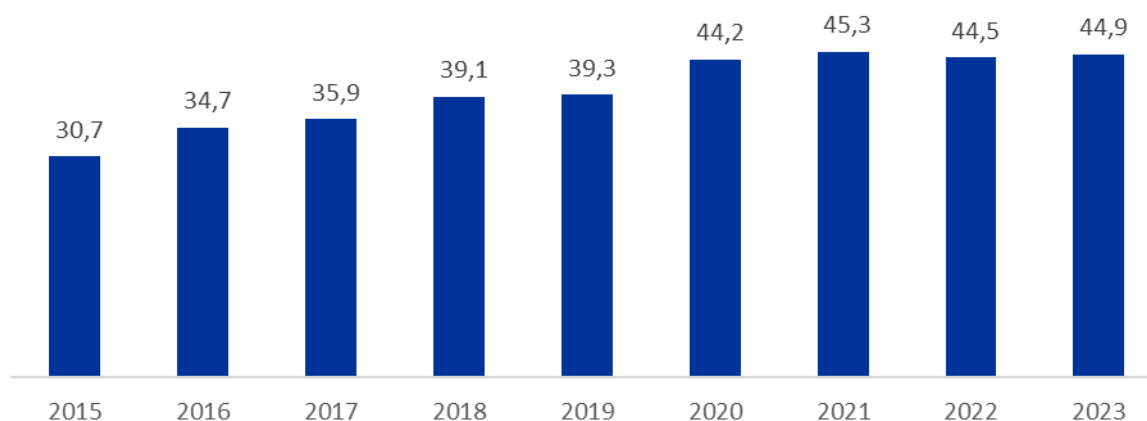
Wykres 5. Udział energii z OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem w woj. śląskim (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Od powstania diagnozy, niemal nie zwiększył się udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do odpadów ogółem, stabilizując się na poziomie ok. 45%. Również w tym obszarze, wyzwania z etapu programowania wciąż są aktualne i wymagają podjęcia działań inwestycyjnych przybliżających region do wypełnienia zobowiązań akcesyjnych w obszarze gospodarki odpadami.

Wykres 6. Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów w woj. śląskim (%)

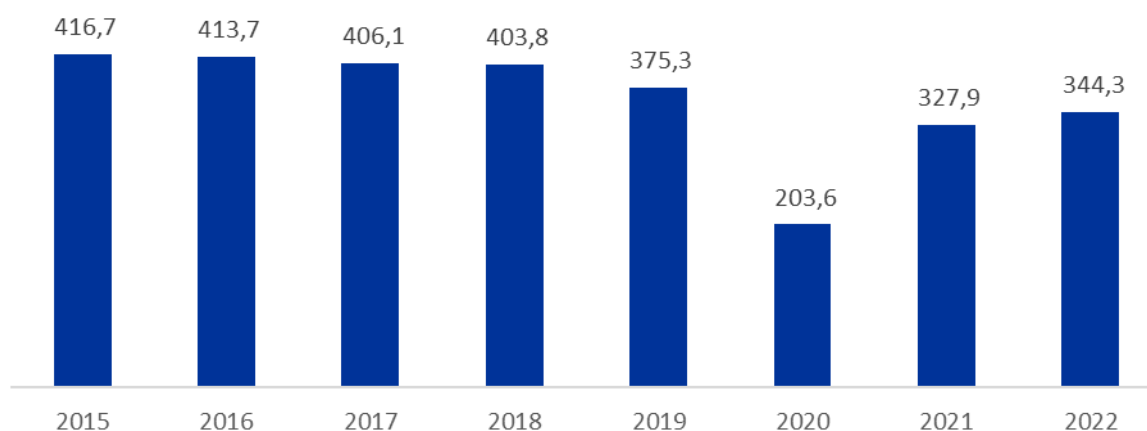

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Liczba pasażerów komunikacji miejskiej w woj. śląskim w latach poprzedzających pandemię systematycznie spadała, osiągając minimum w covidowym 2020 r. W latach 2021-2022 nastąpiła stopniowa poprawa w tym obszarze. Wciąż jednak potrzeba dalszych działań, w tym inwestycji w nowoczesny tabor oraz infrastrukturę,

które pozwoliłyby na trwałe odwrócenie negatywnego trendu związanego z odwrotem od transportu publicznego.

Wykres 7. Przewozy pasażerów komunikacji miejskiej w woj. śląskim (w mln osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Brak istotnych zmian obserwowanych na poziomie wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego, nie oznacza to jednak, że otoczenie geopolityczne, legislacyjne, społeczne czy gospodarcze w jakim wdrażane jest FE SL 2021-2027 pozostało bez zmian. Przeciwnie, dynamika wydarzeń była w ostatnim czasie na tyle duża, że konieczne jest ich ściśle monitorowanie i analiza ich wpływu na realizację Programu i aktualność przyjętego zakresu interwencji. Poniżej prezentujemy opis istotnych zmian, które nastąpiły od etapu programowania FE SL 2021-2027, wraz z oceną ich potencjalnego wpływu na wdrażanie Programu.

Wybuch pełnoskalowej wojny na Ukrainie i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski oraz migracje uchodźców z Ukrainy.

Wybuch pełnoskalowej wojny na Ukrainie nastąpił 24.02.2022 r., częściowo więc jego wpływ był już widoczny w okresie programowania wsparcia i pewne elementy z nim związane zostały wprowadzone do Programu. Jednak wpływ, jaki wywiera on na sytuację geopolityczną w Europie, bezpieczeństwo Polski i przepływy migracyjne są lepiej widoczne dopiero z perspektywy czasu.

Z perspektywy Polski najważniejszą konsekwencją agresji Rosji na Ukrainę jest znaczący wzrost ryzyka możliwego ataku Rosji również na Polskę, szczególnie w przypadku, gdyby Ukraina przegrała wojnę. Z przyczyn geograficznych, ryzyko potencjalnego konfliktu kinetycznego z Rosją jest większe w województwach leżących po wschodniej stronie Wisły; niemniej jednak budowa systemu odporności

Państwa (zarówno militarnego, jak i cywilnego) jest zadaniem dla całego kraju, i dotyczy również woj. śląskiego.

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

Aktualnie, w Programie FE SL 2021-2027 nie ma działań bezpośrednio ukierunkowanych na obronność i budowę systemu odporności państwa w sytuacji zagrożenia atakiem kinetycznym lub hybrydowym. Z uwagi na ograniczenia wynikające z założeń interwencji finansowanej ze środków Polityki Spójności oraz stopień zaawansowania wdrażania FE SL 2021-2027 w Programie tym możliwość wspierania budowy systemu odporności w sytuacji zagrożenia atakiem, czy szerzej w sytuacjach krytycznych są ograniczone. Niemniej warto rozważyć możliwość uwzględnienia w Programie wsparcia na działania wpisujące się w przygotowywaną nową Ustawę o obronie cywilnej i ochronie ludności, której kształt nie jest jeszcze rozstrzygnięty.⁶⁴ Potencjalne działania, które można rozważyć w obszarze obronności i – szerzej – wzmocnienia odporności w ramach wsparcia z FE SL 2021-2027, to m.in.:

- przygotowanie gminnych planów działania w sytuacji zagrożenia militarnego, obejmujących identyfikację schronów i miejsc schronienia na terenie gminy i informowania o nich mieszkańców, procedury schronienia lub ewakuacji mieszkańców, w tym identyfikację tras ewakuacji, przygotowanie koncepcji zakwaterowania dużych mas ludności ewakuującej się z terenów wschodniej Polski, tworzenia rezerw żywności, leków, wody, i zabezpieczenie ich przed sabotażem, zapewnienia alternatywnych miejsc pracy dla urzędników, identyfikacji alternatywnych źródeł energii na terenie gminy,
- sfinansowanie przygotowania kluczowych obiektów w regionie (szkół, urzędów, szpitali) na wypadek przerw w dostawach prądu, w tym zakupu generatorów energii elektrycznej i magazynów energii;
- rozszerzenie zakresu działań wspieranych w ramach modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych o elementy służące ochronie ludności, np. alternatywne źródła energii

⁶⁴ 18.09.2024 Rada Ministrów przesłała projektu Ustawy do sejmu.

elektrycznej, przygotowanie miejsc schronienia w parkingach podziemnych itp.,

- ukierunkowanie wsparcia na instalacje OZE i magazyny energii z falownikami umożliwiającymi spełnianie przez magazyn funkcji zasilania awaryjnego w okresie przerwy w dostawach prądu,
- wzmocnienie potencjału służb ratowniczych (w tym OSP, Sanepidu) w zakresie ochrony ludności i obrony cywilnej, w tym zakup niezbędnego sprzętu i finansowanie szkoleń,
- rozszerzenie zakresu usług rozwojowych dla kadr administracji samorządowej o działania z zakresu zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej, w tym w warunkach wojennych.

Warto podkreślić, że powyższe inicjatywy przydatne są nie tylko w czasie konfliktu zbrojnego, ale i w trakcie katastrof naturalnych i katastrof wywołanych przez człowieka. Co więcej, co do zasady wpisują się one również w zakres wsparcia dostępnego w ramach FE SL 2021-2027, m.in. w obszarze działań mitygacyjnych związanych z adaptacją do zmian klimatu. Potencjalnie najszybsze do wprowadzenia byłyby działania wdrażane w ramach istniejącego już wsparcia, poprzez rozszerzenie zakresu wsparcia o nowe typy projektów (np. gminne plany działania w sytuacji zagrożenia w Dz. 2.8, wzmocnienie potencjału służb ratowniczych na wypadek zagrożenia w Dz. 2.10, szkolenia dla pracowników samorządowych z zakresu zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej w Dz. 5.14) lub zastosowanie preferencji dla określonych rozwiązań (np. dla magazynów energii z falownikami działającymi off-grid w Dz. 2.6 i 2.7).⁶⁵

Gwałtowny wzrost inflacji, po pandemii COVID-19 i wybuchu wojny na Ukrainie. Silne skumulowanie środków z różnych programów w najbliższych latach.

⁶⁵ Takie podejście jest spójne z koncepcją dual-use, które dotyczy łączenia funkcji cywilnych i wojskowych, np. w zakresie rozwoju nowych technologii czy budowanej infrastruktury (np. budowa dróg, kolei czy lotnisk z uwzględnieniem potrzeb mobilności wojskowej, drony podwójnego zastosowania, autonomiczne pojazdy itp.). Tutaj proponujemy rozwiązania dual use, ale łączące przede wszystkim funkcje cywilne na czas pokoju, wojny lub klęski żywiołowej, zwiększającej odporność państwa i możliwości obrony cywilnej na wypadek zagrożeń (np. zapewnienie dostępności do elektryczności, wzmocnienie potencjału i wyposażenia służb na wypadek różnych zagrożeń, uwzględnienie możliwości tworzenia miejsc schronienia przy termomodernizacji budynków i wymianie instalacji wentylacyjnych itp.

Inflacja zaczęła rosnać już w 2021 r., jednak jej gwałtowne przyspieszenie nastąpiło po agresji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 r. i drastycznym wzroście kosztów energii. W rezultacie, średnioroczna inflacja wyniosła w 2022 r. 14,4%, a w 2023 r. 11,4%. Jednocześnie, z powodu znaczących opóźnień m.in. we wdrażaniu KPO oraz akceptacji programów unijnych, w najbliższych latach nastąpi silne skumulowanie środków z różnych programów wsparcia (fundusze unijne krajowe, regionalne, fundusze Polskiego Ładu, KPO), które spowoduje dalszy wzrost kosztów realizacji projektów (w tym materiałów, usług wykonawców). Efekt ten wzmocnią jeszcze skutki powodzi z września 2024 r., które wygenerują olbrzymie zapotrzebowanie m.in. na materiały budowlane i prace firm budowlanych.

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

Koszty realizacji projektów w ramach FE SL 2021-2027 mogą być istotnie wyższe, niż zakładano na etapie programowania wsparcia. Mogą wystąpić trudności ze znalezieniem odpowiednich wykonawców i z dostępnością materiałów budowlanych, co przyczyni się do opóźnień w realizacji projektów, zwiększenia ich kosztów, i potencjalnych problemów z realizacją zakładanych wartości wskaźników. Już na obecnym etapie, po analizie danych z wniosków o dofinansowanie widać, że w niektórych obszarach koszty realizacji inwestycji są zdecydowanie wyższe, niż zakładano na etapie szacowania wskaźników. Problem ten będzie się prawdopodobnie jeszcze pogłębiał z uwagi na ww. czynniki.

Spadek kursu euro w trakcie wdrażania programu i pojawienie się negatywnych różnic kursowych.

Kurs EUR/PLN w szczytowym momencie w marcu 2022 r. osiągnął poziom 5 zł, a w dniu przyjęcia programu FE SL 2021-2027 (15.12.2022 r.) wynosił on 4,68 zł. Wg stanu na 30.06.2024, kurs ten wynosił 4,31 zł, co oznacza spadek o 7,9% od momentu akceptacji Programu.

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

Spadek kursu euro powoduje spadek dostępnej alokacji w poszczególnych działaniach, w przeliczeniu na PLN. W rezultacie, konieczne będzie zmniejszenie

budżetu naborów względem wcześniejszych szacunków lub poszukiwanie oszczędności w innych działaniach i przesunięcia alokacji.

Pojawienie się bardzo restrykcyjnej interpretacji KE i MFiPR dotyczącej art. 7 ust. 1 lit. h Rozporządzenia EFRR/EFIS+, de facto eliminującej możliwość finansowania maszyn, urządzeń, środków transportu etc. w projektach wspieranych z FE SL 2021-2027, i kolejnej interpretacji dopuszczającej wyjątki w tym zakresie.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. h Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (dalej Rozporządzenie EFRR) – wsparcia z EFRR i Funduszu Spójności nie udziela się na „inwestycje w zakresie produkcji, przetwarzania, transportu, dystrybucji, magazynowania lub spalania paliw kopalnych, z wyjątkiem (...)”.

Początkowo, powyższe zapisy interpretowane były jako wyłączenia sektorowe, wykluczające wsparcie dla działań związanych z rozwojem przemysłu paliw kopalnych. W lutym 2024 pojawiła się interpretacja MFiPR tego zapisu, zgodnie z którą należy go czytać literalnie, wobec czego wszystkie wydatki na elementy projektów z innych dziedzin (np. służących rozwojowi MŚP, turystyki czy szkolnictwa zawodowego), związane z zakupem maszyn czy urządzeń wykorzystujących paliwa kopalne (np. zakup maszyn i urządzeń wyposażonych w silniki spalinowe, wyposażenia pracowni w szkołach gastronomicznych zasilanych gazem itp.), są niekwalifikowalne i należy wykluczyć je z dofinansowania ze środków EFRR. Jednak 9.09.2024 pojawiła się kolejna interpretacja KE, która dopuszcza możliwość finansowania maszyn / urządzeń wykorzystujących paliwa kopalne, jeśli nie ma dla nich dostępnej realnej technologii alternatywnej, lub gdy zakup maszyny z alternatywnym napędem jest niezasadny ekonomicznie (zbyt kosztowny).

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

Początkowa, bardzo restrykcyjna interpretacja w/w zapisów Rozporządzenia EFRR/EFIS+ znacząco ograniczała zakres możliwych do sfinansowania wydatków w ramach poszczególnych działań, co powodowało istotne ryzyko zmniejszenia zainteresowania beneficjentów uzyskaniem wsparcia, m.in. w obszarze inwestycji MŚP (w tym pożyczek inwestycyjnych w ramach Działania 1.9, a także – choć

pewnie w mniejszym stopniu – dotacji dla MŚP w ramach Działania 10.3), jak również w obszarze wsparcia szkół zawodowych.

Kolejna interpretacja KE z września 2024, dzięki dopuszczeniu wyjątków, znacząco ogranicza to ryzyko. Niemniej jednak, kluczowa dla wdrażania wsparcia będzie praktyczna interpretacja tych przepisów (np. jak interpretować sytuację, gdy zeroemisyjna alternatywa jest istotnie droższa niż ta wykorzystująca paliwa kopalne).

Przyjęcie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z 29.02.2024 w sprawie ustanowienia Platformy na rzecz Technologii Strategicznych dla Europy (STEP).

Rozporządzenie ustanawia Platformę na rzecz Technologii Strategicznych dla Europy (STEP), która ma wspierać rozwój krytycznych i powstających technologii strategicznych oraz ich łańcuchów wartości w odpowiednich sektorach. Celem rozporządzenia jest zwiększenie suwerenności i bezpieczeństwa UE oraz zmniejszenie jej zależności od krajów spoza UE w strategicznych sektorach, w tym w zakresie technologii cyfrowych, czystych i zasobooszczędnych technologii oraz biotechnologii, w tym produktów leczniczych.

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

Rozporządzenie umożliwia alokowanie całości lub części kwoty elastyczności w ramach FE SL 2021-2027 na lata 2026-2027 na odrębne priorytety dotyczące inwestycji przyczyniających się do realizacji celów STEP. Decyzja w tej kwestii należy jednak do Instytucji Zarządzającej; taka zmiana wiązałaby się m.in. z koniecznością utworzenia nowego Priorytetu, określenia jego założeń, przygotowania dokumentacji do naborów (regulaminów, kryteriów itp.).

Zmiany legislacyjne w obszarze OZE

W lutym 2023 r. została znowelizowana tzw. Ustawa wiatrakowa. Wprowadzone zmiany pozwalają na zmniejszenie minimalnej odległości turbin wiatrowych od zabudowań mieszkalnych do 700 metrów, jeśli takie rozwiązanie zostanie przyjęte w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego. W przeciwnym wypadku nadal obowiązuje tzw. zasada 10h, która oznacza, że turbiny nie mogą być

instalowane w odległości mniejszej niż 10-krotność wysokości wiatraka. W praktyce, większość budowanych obecnie w Polsce elektrowni wiatrowych ma wysokość całkowitą od 150 do 200 metrów, co daje minimalną odległość od zabudowy między 1500 a 2000 metrów. Nowa ustawa ułatwia budowę elektrowni wiatrowych, ale w znacznie mniejszym stopniu, niż byłoby to możliwe w przypadku zmniejszenia minimalnej odległości do 500 m. W 2 połowie 2024 r. może być wprowadzona kolejna nowelizacja tej Ustawy, która zmniejsza minimalną odległość od zabudowań mieszkalnych do 500 m.

Natomiast od 1 kwietnia 2022 r. obowiązują nowe zasady w rozliczeniach prosumentów produkujących energię w mikroinstalacji fotowoltaicznych. W nowym systemie (tzw. net-billing), prosumenci sprzedają wytworzoną nadwyżkę energii do sieci po cenach rynkowych, a w okresach niedoboru energii kupują ją po cenach detalicznych, ponosząc dodatkowo koszty dystrybucji energii. System ten jest generalnie mniej korzystny niż poprzednio obowiązujący system opustów (net-metering), w ramach którego można było odzyskać bez dodatkowych kosztów 80% (dla instalacji poniżej 10 kW) i 70% (dla instalacji od 10 kW do 50 kW) energii oddanej do sieci. W nowym systemie rozliczeń wzrosła opłacalność instalowania magazynów energii, dzięki którym prosument może większą część produkowanej energii zużywać na własne potrzeby, co ogranicza konieczność jej zakupu od dostawców w okresach mniejszej produkcji lub jej braku (np. wieczorem / w nocy).

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

W przypadku tzw. Ustawy wiatrakowej, jej wpływ na zwiększenie atrakcyjności wsparcia OZE w ramach FE SL 2021-2027 będzie zapewne ograniczony. Z jednej strony, nie są to popularne inwestycje woj. śląskim m.in. ze względu na dużą gęstość zaludnienia i znaczący udział obszarów miejskich. Z drugiej – wsparcie w ramach Programu kierowane jest przede wszystkim do podmiotów publicznych (w tym JST), a w przypadku przedsiębiorstw – wyłącznie na inwestycje w OZE produkujące energię na potrzeby własne firmy. Ustawa wiatrakowa ma natomiast wpływ przede wszystkim na duże inwestycje przedsiębiorstw, produkujących energię na sprzedaż.

Natomiast zmiany rozliczeń prosumentów fotowoltaicznych mogą zwiększyć atrakcyjność inwestycji w magazyny energii przez osoby fizyczne w ramach

projektów parasolowych i grantowych wdrażanych w Działaniu 2.6, i jednocześnie (teoretycznie) ograniczyć zainteresowanie inwestycjami wyłącznie w instalacje do produkcji OZE przez osoby fizyczne i przedsiębiorstwa z powodu spadku ich opłacalności.⁶⁶

Zmiana władz lokalnych po wyborach samorządowych w kwietniu 2024 r.

W wyniku przeprowadzenia wyborów samorządowych 7 i 21 kwietnia 2024 r., w wielu jednostkach samorządu terytorialnego z woj. śląskiego nastąpiła zmiana władz lokalnych.

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

Zmiana władzy w części JST powoduje zmiany priorytetów inwestycyjnych, co ma wpływ m.in. na zmiany w listach projektów zaplanowanych do realizacji w ramach strategii ZIT i negatywnie wpływa na tempo realizowanych przez ZIT projektów.

Zmiany legislacyjne wprowadzające obowiązek przygotowania MPA (Miejski Plan Adaptacji do Zmian Klimatu), w miastach pow. 20 tys. mieszkańców.

Aktualnie trwa proces konsultacji projektu nowelizacji ustawy Prawo Ochrony Środowiska, zgodnie z którą wszystkie miasta liczące co najmniej 20 tys. mieszkańców będą musiały do 2 stycznia 2028 r. uchwalić miejskie plany adaptacji do zmian klimatu (MPA), w których wskażą m.in., w jaki sposób zagospodarują wody opadowe i rozpadowe, oraz w jaki sposób chcą zwiększyć ilość terenów zielonych.

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

Zgodnie z przyjętą demarkacją, wsparcie opracowania MPA na poziomie regionalnym będzie możliwe wyłącznie w gminach miejskich o liczbie mieszkańców poniżej 20 tys. Wpływ nowelizacji Ustawy na wdrażanie wsparcia w ramach Dz. 2.8 i 2.9 będzie więc ograniczony. Niemniej jednak, uchwalenie nowelizacji Ustawy pośrednio może zwiększyć zainteresowanie wsparciem w opracowaniu MPA i działań związanych z adaptacją do zmian klimatu (np. przeciwdziałanie skutkom

⁶⁶ Przy czym z uwagi na atrakcyjność wsparcia (dotacje na poziomie 85%, nieoprocentowane pożyczki z umorzeniami na poziomie 40-45%) i ogromne zainteresowanie inwestycjami w OZE nie spodziewamy się, by zmiany te spowodowały realne trudności z wykorzystaniem alokacji w obszarze OZE.

suszy, inwestycje przeciwpowodziowe, czy rozwiązania z zakresu błękitnej i zielonej infrastruktury) również w gminach poniżej 20 tys. mieszkańców, poprzez większą promocję tego zagadnienia na spotkaniach z gminami w regionie.

Powódź na terenie woj. śląskiego we wrześniu 2024 r.

12 września 2024 r. na południu Polski, w tym na terenie woj. śląskiego rozpoczęła się powódź, która trwała kilka dni i spowodowała poważne zniszczenia. Najbardziej ucierpiały południowe powiaty województwa. Stan klęski żywiołowej ogłoszono na terenie powiatów: bielskiego, cieszyńskiego, pszczyńskiego, raciborskiego i miasta Bielsko-Biała. Intensywne opady spowodowały zalanie wielu posesji, budynków publicznych i infrastruktury. Dokładna skala zniszczeń w chwili tworzenia niniejszego raportu nie jest jeszcze znana, niemniej jej znaczenie dla postępów realizacji FE SL 2021-2027 może być istotne.

Potencjalny wpływ na aktualność założeń i wdrażanie Programu

Skutki powodzi mogą być FE SL wielorakie:

- po pierwsze powódź wystąpiła na obszarach, na których realizowane są lub planowane do realizacji projekty współfinansowane z programu, w związku z tym konieczna będzie weryfikacja tego na ile skutki powodzi wpłyną na dofinansowane projekty oraz plany inwestycyjne beneficjentów i potencjalnych wnioskodawców. Może się okazać, że w wyniku powodzi niemożliwa będzie realizacja niektórych projektów zgodnie z wcześniejszymi założeniami (zarówno, jeśli chodzi o ich zakres, koszty jak i harmonogram realizacji),
- po drugie, skala zniszczeń na południu Polski oznacza, bardzo duże zapotrzebowanie na materiały budowlane i prace firm budowlanych w najbliższych miesiącach i latach. To z kolei oznaczać może wzrost kosztów realizacji inwestycji infrastrukturalnych oraz wydłużenie terminów ich realizacji.

Co więcej, pomimo tego, że co do zasady pomoc dla powodzian będzie realizowana w znacznym stopniu z poziomu krajowego, może się okazać, że zasadne będzie wydzielenie z FE SL 2021-2027 środków na wsparcie obszarów dotkniętych przez powódź. Może to dotyczyć m.in. przeniesienia części środków na

budowę / modernizację dróg lokalnych w powiatach, które ucierpiały wskutek powodzi, czy zwiększenia wprowadzenie (w ramach wyjątku) dotacji na termomodernizację budynków publicznych na terenach popowodziowych lub bezzwrotnego wsparcia dla przedsiębiorstw, które ucierpiały wskutek powodzi. Obecnie jednak za wcześnie jest na wskazanie propozycji konkretnych rozwiązań. W pierwszej kolejności konieczne będzie oszacowanie szkód wyrządzonych przez powódź.

Zalecenia dla krajowego planu reform Polski na 2024 r. i 2025 r.

Oprócz wymienionych wyżej zmian, w czerwcu 2024 roku, Komisja Europejska opublikowała Sprawozdanie krajowe 2024 dla Polski, wraz z Zaleceniami Rady UE w sprawie polityki gospodarczej, polityki społecznej, polityki zatrudnienia, polityki strukturalnej i polityki budżetowej Polski.⁶⁷ W swoich zaleceniach, Rada wskazała na potrzebę podjęcia w latach 2024 / 2025 działań mających na celu:

1. Terminowe przedłożenie średniookresowego planu budżetowo-strukturalnego. Ograniczenie – zgodnie z wymogami zreformowanego paktu stabilności i wzrostu – wzrostu wydatków netto w 2025 r. do wskaźnika umożliwiającego obniżenie deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych do określonej w Traktacie wartości odniesienia wynoszącej 3 % PKB oraz utrzymanie długu sektora instytucji rządowych i samorządowych na ostrożnym poziomie w średnim okresie. Poprawienie efektywności wydatków publicznych, w tym przez lepsze ukierunkowanie świadczeń społecznych, a także większą przejrzystość planowania inwestycji i powszechniejsze stosowanie znormalizowanych procedur oceny i wyboru projektów. Zapewnienie adekwatności przyszłych świadczeń emerytalnych i stabilności systemu emerytalnego, m.in. przez wprowadzenie środków służących podwyższaniu rzeczywistego wieku przejścia na emeryturę i przez reformę preferencyjnych systemów emerytalnych.

⁶⁷ ZALECENIE RADY w sprawie polityki gospodarczej, polityki społecznej, polityki zatrudnienia, polityki strukturalnej i polityki budżetowej Polski, z dnia 19.6.2024, oraz Sprawozdanie krajowe 2024 – Polska, z dnia 19.6.2024.

Dostęp: https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/869bf64a-a2f1-4059-a991-66da32de8c7d_en?filename=SWD_2024_621_1_EN_Poland.pdf

2. Wzmocnienie zdolności administracyjnych w zakresie zarządzania planem odbudowy i zwiększania odporności, przyspieszenie inwestycji i utrzymanie tempa wdrażania reform. Nadrobienie pojawiających się opóźnień, aby umożliwić kontynuowanie szybkiej i skutecznej realizacji planu odbudowy i zwiększania odporności, w tym rozdziału REPowerEU, oraz zapewnić zakończenie reform i inwestycji do sierpnia 2026 r. Przyspieszenie wdrażania programów polityki spójności. W kontekście przeglądu śródkresowego – dalsze koncentrowanie się na uzgodnionych priorytetach, podjęcie działań w celu lepszego wspierania i integracji obywateli państw trzecich, przy jednoczesnym uwzględnieniu możliwości oferowanych przez inicjatywę „Platforma na rzecz technologii strategicznych dla Europy” w zakresie poprawy konkurencyjności.
3. Podjęcie działań na rzecz zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy grup defaworyzowanych, w tym przez poprawę jakości domowej i środowiskowej formalnej opieki długoterminowej oraz dostępu do takiej opieki. Wspieranie konkurencji w procedurach udzielania zamówień publicznych przez poprawę ich efektywności i zmniejszenie uciążliwości, zwłaszcza dla MŚP. Wspieranie inwestycji prywatnych przez propagowanie cyfryzacji przedsiębiorstw.
4. Podjęcie działań w celu przyspieszenia stopniowego wycofywania paliw kopalnych w sektorze ciepłowniczym przez przejście na energię ze źródeł odnawialnych. Poprawienie polityk w zakresie ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych w celu zapewnienia długoterminowego zrównoważonego charakteru sektorów, które są zależne od usług ekosystemowych.

Część spośród powyższych zaleceń⁶⁸ de facto nie dotyczy poziomu regionalnego, tylko krajowego. Natomiast szereg z nich jest wspieranych w ramach działań ujętych w FE SL 2021-2027. W ramach wyzwania nr 2, w kontekście przeglądu śródkresowego, wskazano na kluczowe priorytety, które powinny być realizowane, w tym:

- inwestycje w innowacyjną i inteligentną transformację gospodarczą opartą na działalności badawczo-rozwojowej, wdrażanie nowych technologii i

⁶⁸ nr 1, część zaleceń z punktów nr 2, 3 i 4

zacieśnienie współpracy między środowiskiem naukowym a przedsiębiorstwami;

- odejście od węgla, przyspieszenie zielonej transformacji, produkcja czystej energii, produkcja technologii neutralnych emisyjnie oraz zmniejszenie zużycia energii i zanieczyszczenia powietrza;
- inwestycje w umiejętności, zwłaszcza w uczenie się dorosłych oraz umiejętności cyfrowe i ekologiczne, oparte na kompleksowej strategii i wzmocnienie środków wspierających kobiety i osoby z niepełnosprawnościami w znalezieniu pracy, m.in. przez wykorzystanie pełnego potencjału gospodarki społecznej;
- niwelowanie różnic terytorialnych w dostępie do wysokiej jakości i przystępnej cenowo opieki nad dziećmi, w tym inwestycje służące zwiększeniu liczby pracowników tego sektora, podnoszeniu ich kwalifikacji i poprawie ich warunków pracy;
- zwiększenie dostępu do wysokiej jakości, przystępnych cenowo i dostępnych usług długoterminowej opieki środowiskowej, przy jednoczesnej poprawie warunków pracy i równowagi między życiem zawodowym a prywatnym opiekunów.

Priorytety te w zdecydowanej większości są wspierane i realizowane w ramach FE SL 2021-2027. Wsparcie w obszarze innowacji i współpracy między nauką a biznesem realizowane jest w ramach Priorytetu I, w tym poprzez wsparcie infrastruktury i prac B+R przedsiębiorstw (oraz partnerstw przedsiębiorstw z ośrodkami badawczymi) w Działaniu 1.2, oraz infrastruktury B+R ośrodków naukowych w ramach Działania 1.1. Kwestie związane z odejściem od węgla, ograniczaniem zużycia energii i zanieczyszczenia powietrza, oraz produkcja czystej energii wspierane są w działaniach Priorytetu II (w tym Działanie 2.1-2.5 – zwiększanie efektywności energetycznej, Działania 2.6-2.7 – rozwój OZE). Rozwój umiejętności i kwalifikacji dorosłych wspierany jest w ramach Priorytetu VI (Działania 6.6, 6.8, 6.9) a wykorzystanie potencjału gospodarki społecznej do aktywizacji określonych grup – w ramach Działania 7.1 Priorytetu VII. Obszar poprawy dostępu do wysokiej jakości opieki nad dziećmi zaadresowany jest w ramach Działania 6.1, wspierającego powstawanie nowych miejsc w opiece w przedszkolach oraz zwiększanie jakości tej opieki, m.in. poprzez podnoszenie kwalifikacji kadry oraz organizację dodatkowych zajęć. Działania ukierunkowane na zwiększenie dostępu

do usług długoterminowej opieki środowiskowej, realizowane są w ramach Priorytetu VII (Działania 7.4, 7.5), a wsparcie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym opiekunów – w tym ich powrotu na rynek pracy – w Działaniu 5.11.

W ramach wyzwania nr 2, wspierana jest również integracja obywateli państw trzecich, w tym uchodźców z Ukrainy, poprzez Działanie 7.3.

W ramach wyzwania nr 3, poprawa jakości domowej i środowiskowej formalnej opieki długoterminowej oraz dostępu do takiej opieki wspierana jest w Działaniach 7.4 i 7.5. Cyfryzacja przedsiębiorstw jest wspierana w ramach Działania 1.8.

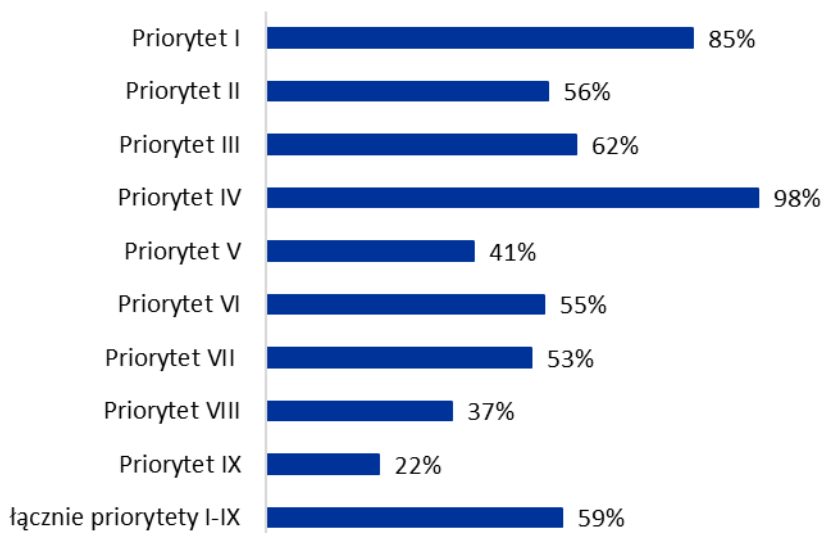
W obszarze wyzwania nr 4, wsparcie nie jest realizowane ze środków EFRR w ramach FE SL 2021-2027.

Podsumowując, należy stwierdzić, że wsparcie z FE SL 2021-2027 przyczynia się do wypełnienia zaleceń dla Polski określonych w tzw. CSR oraz w Sprawozdaniu krajowym dla Polski i Zaleceniach Rady UE z czerwca 2024 r. i nie ma w tym względzie potrzeby wprowadzania modyfikacji w Programie.

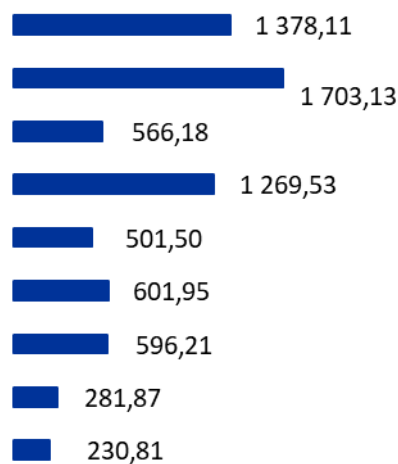
3 POSTĘP WDRAŻANIA FE SL 2021-2027

Program Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 został przyjęty przez Komisję Europejską 22 grudnia 2022 r. Zgodnie z danymi z CST2021 od początku wdrażania, do końca czerwca 2024 r., w priorytetach I-IX uruchomiono łącznie 88 naborów, na które przeznaczono niemal 7,13 mld zł alokacji UE, tj. niemal 59% dostępnego w tych priorytetach wsparcia. Nominalnie, największe środki uruchomiono dotychczas w ramach Priorytetu II i I, natomiast w ujęciu procentowym I i IV. Najmniejsze wsparcie uruchomiono dotychczas w ramach Priorytetu IX, dedykowanego rozwojowi terytorialnemu. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów wiąże się to z brakiem odpowiedniej liczby gotowych gminnych programów rewitalizacji, stanowiących warunek konieczny do możliwości ubiegania się o dofinansowanie z Programu oraz opóźnień w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych dla naborów wdrażanych w formule ZIT.

Wykres 8. Poziom zaangażowania alokacji w naborach uruchomionych (w tym zakończonych) do 30.06.2024 r.

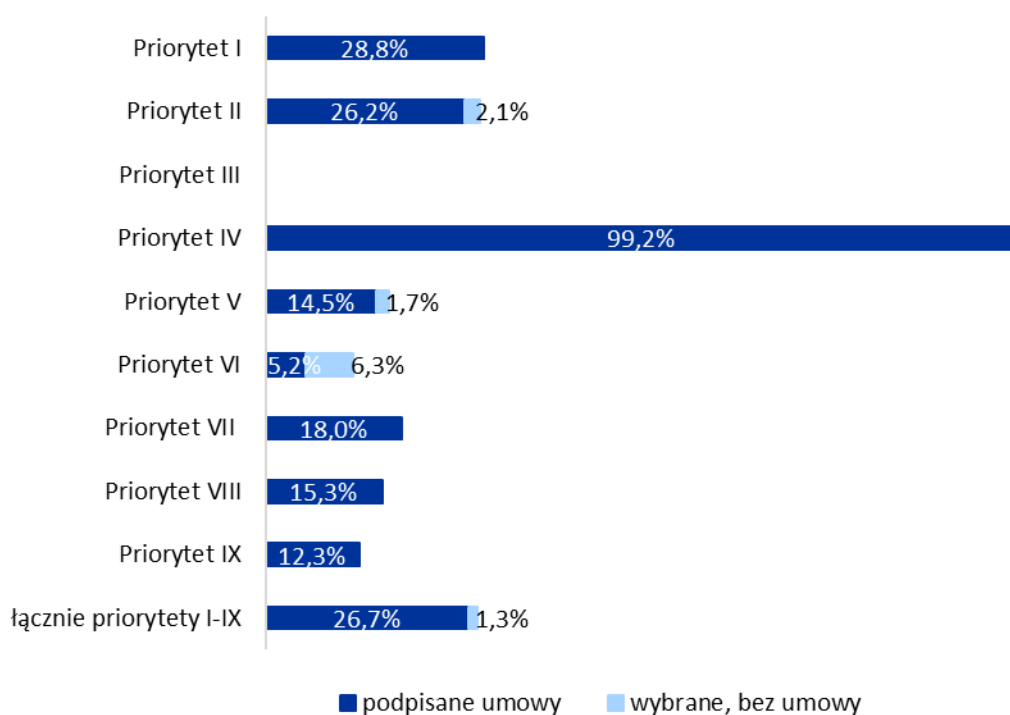
Wykres 9. Alokacja zaangażowana w naborach na priorytety FE SL 2021-2027 (mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SZOP FE SL 2021-2027 oraz danych IZ FE SL 2021-2027 (opracowanie „FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ŚLĄSKIEGO 2021-2027- stan na dzień 1 lipca 2024 r.”)

W naborach tych wpłynęły łącznie 1804 wnioski o dofinansowanie aplikujące o ponad 8 mld zł dofinansowania UE. Do końca czerwca 2024 r. z tej puli do dofinansowania wybrano 128 projektów, konsumujących niemal 3,39 mld zł dofinansowania UE, tj. około 28% alokacji dla priorytetów I-IX, w tym w zasadzie wszystkie środki dostępne w Priorytecie IV. Oprócz tego, duży postęp kontraktacji odnotowano w priorytetach I, II i VII, przy czym w dwóch pierwszych wynika on w dużej mierze z zakontraktowania środków na instrumenty finansowe. Jedynie w Priorytecie III nie wybrano do dofinansowania żadnego projektu. Wszystkie złożone wnioski nadal podlegają ocenie.

Wykres 10. Udział zaangażowanych środków UE w stosunku do dostępnej alokacji – projekty wybrane do dofinansowania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LSI2021 (stan na 30.06.2024)

W kolejnych sekcjach tego rozdziału omawiamy postępy wdrażania w ramach Priorytetów I-IX FE SL 2021-2027. Szczegółowa analiza wdrażania poszczególnych działań, przypisanych do każdego z celów szczegółowych zawarta jest w załączniku nr 3 do niniejszego raportu.

3.1 Priorytet I Fundusze Europejskie na inteligentny rozwój

3.1.1 Stan wdrażania

W ramach Priorytetu I przewidziano łącznie 10 działań realizowanych w ramach trzech celów szczegółowych, na które przeznaczono około 376,5 mln euro dofinansowania ze środków UE. Do 30 czerwca 2024 r. ogłoszono nabory we wszystkich trzech celach szczegółowych, z łącznym budżetem około 1,378 mld zł ze środków unijnych. W odpowiedzi na te nabory złożono 303 wnioski o dofinansowanie, opiewające na łączną kwotę 1,73 mld zł. Spośród nich wybrano do dofinansowania trzy projekty o łącznej wartości 468,7 mln zł, co stanowi 29% całkowitej alokacji dla Priorytetu I.

Tabela 7. Stan wdrażania Priorytetu I

	RSO1.1	RSO1.2	RSO1.3	Łącznie
Alokacja EUR (wkład UE)	174 060 260	70 000 000	132 465 719	376 525 979
Alokacja PLN	751 731 451	302 316 000	572 092 947	1 626 140 398
Liczba ogłoszonych oraz uruchomionych naborów	3	2	4	9
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN⁶⁹	606 508 502	201 147 527	570 452 142	1 378 108 170
Procent uruchomionego wsparcia	81%	67%	100%	85%
Liczba wniosków złożonych	196	0	107	303

⁶⁹ Przeliczone po kursie z dnia uruchomienia naboru

	RSO1.1	RSO1.2	RSO1.3	Łącznie
Wartość wniosków złożonych (wkład UE) PLN	1 098 208 848	0	632 373 969	1 730 582 817
Procent alokacji we wnioskach złożonych	146%	0%	111%	106%
Liczba wniosków wybranych do dofinansowania	1	0	2	3
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	8 363 471	0	460 317 500	468 680 971
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	1%	0%	80%	29%
Liczba podpisanych umów	1	0	2	3
Wartość podpisanych umów	8 363 471	0	460 317 500	468 680 971

	RSO1.1	RSO1.2	RSO1.3	Łącznie
Procent alokacji w podpisanych umowach	1%	0%	80%	29%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).

Ogólnie rzecz biorąc, postęp wdrażania Priorytetu I można ocenić umiarkowanie pozytywnie. Do tej pory uruchomiono nabory na 85% dostępnych środków, co spotkało się z dużym zainteresowaniem beneficjentów. Jednak proces kontraktacji postępuje wolno – zawarte umowy obejmują jedynie 29% całkowitej alokacji Priorytetu I. Znaczna część zakontraktowanych środków dotyczy instrumentu finansowego wdrażanego przez BGK, a pozostałe środki przypisano do projektów priorytetowych, takich jak InterGlobal i Regionalne Obserwatorium Innowacji.

Nabory konkursowe na infrastrukturę B+R dla jednostek badawczych, które rozstrzygnięto w sierpniu 2024 r., cieszyły się dużym zainteresowaniem – dofinansowano 9 projektów, co wymagało zwiększenia pierwotnej alokacji. W przypadku wsparcia prac i infrastruktury B+R w przedsiębiorstwach, zainteresowanie również było duże, jednak jakość złożonych wniosków okazała się niska, co może skutkować niewykorzystaniem części alokacji. Środki przeznaczone na innowacje cyfrowe w sektorze MŚP są natomiast dobrze dopasowane do potrzeb – oczekuje się pełnego ich wykorzystania.

Alokacja na instrumenty finansowe i inne projekty priorytetowe, jak Śląska Sieć Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Regionalne e-usługi dla jednostek samorządowych Województwa Śląskiego, również powinna zostać w pełni zrealizowana. Ryzyko niewykorzystania środków istnieje jedynie w kilku obszarach o mniejszych alokacjach, takich jak wsparcie cyfryzacji w ochronie zdrowia (CS 1.2) oraz rozwój klastrów (CS 1.3). Nabory w tych obszarach powinny być w miarę szybko uruchamiane, tak by w sytuacji braku wystarczającego zainteresowania beneficjentów można było potencjalnie przesunąć niewykorzystaną alokację na inne obszary.

3.1.2 Postęp realizacji celów ⁷⁰

Cele pośrednie

Cele pośrednie ustalono dla czterech wskaźników w ramach CS 1.1 oraz dwóch wskaźników w CS 1.3. W analizowanym okresie – zarówno na 30 czerwca, jak i na 1 września – nie podpisano jeszcze żadnych umów, które by te wskaźniki realizowały. Nawet jeśli nabory zostaną szybko rozstrzygnięte, a umowy o dofinansowanie zostaną podpisane, nie ma już realnych szans na zakończenie tych projektów do końca 2024 roku. W efekcie cele pośrednie dla tych wskaźników pozostaną nieosiągnięte.

Tabela 8. Wskaźniki produktu RSO1.1-1.3 – cele pośrednie

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
1.1	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) [przedsiębiorstwa]	7	0	Cele pośrednie niemożliwe do osiągnięcia - brak podpisanych umów w działaniach pracujących na te wskaźniki (1.1, 1.2) wg stanu na 01.09.2024, nie ma możliwości zakończenia realizacji

⁷⁰ W tabelach dotyczących postępu rzeczowego wykorzystywane są następujące pojęcia:

- wartość pośrednia - wartość z FE SL na 2024 rok
- wartość docelowa - wartość z FE SL na 2027 rok
- szacowana realizacja - wartość wskaźnika na podstawie podpisanych umów,
- realizacja - wartość wskaźnika na podstawie wniosków o płatność
- nowa wartość docelowa – wartość zaproponowana w badaniu

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
				projektów do końca 2024 r. Wynika to przede wszystkim z późnego uruchomienia perspektywy 2021-2027.
1.1	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji [przedsiębiorstwa]	7	0	Patrz wyżej
1.1	Naukowcy pracujący we wspieranych obiektach badawczych [roczny EPC]	9	0	Patrz wyżej
1.1	Liczba wspartych laboratoriów badawczych [szt.]	2	0	Patrz wyżej
1.3	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) [przedsiębiorstwa]	2	0	Cel pośredni powinien zostać osiągnięty, dzięki szybkiemu uruchomieniu pożyczek w Dz. 1.9.

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
1.3	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji [przedsiębiorstwa]	2	0	Cel pośredni niemożliwy do osiągnięcia - brak podpisanych umów jedynym działaniu pracującym na wskaźnik (1.8) wg stanu na 01.09.2024, nie ma możliwości zakończenia realizacji projektów do końca 2024 r. Wynika to przede wszystkim z późnego uruchomienia perspektywy 2021-2027.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Cele końcowe

W ramach Priorytetu I przyjęto dziewięć wskaźników produktu. Cele końcowe powinny zostać osiągnięte lub prawie osiągnięte w przypadku siedmiu z nich. Wyjątek stanowią dwa wskaźniki w CS 1.1, dotyczące liczby wspartych przedsiębiorstw (zarówno tych, które otrzymały wsparcie w formie dotacji, jak i

wsparcie ogółem). Wartości docelowe nie zostaną zrealizowane ze względu na wzrost kosztów jednostkowych widoczny w złożonych wnioskach o dofinansowanie. Głównym czynnikiem wpływającym na tę sytuację jest wyższa niż zakładano inflacja w Polsce.

Aby osiągnąć cele końcowe, konieczne byłoby wybieranie wniosków o niższych kwotach wsparcia (co byłoby trudne ze względu na przyjęte kryteria wyboru, które uwzględniają wiele czynników wpływających na osiągniętą ocenę projektu).

Alternatywnie można by arbitralnie obniżyć poziom dofinansowania, by zwiększyć liczbę wspartych przedsiębiorstw. Oba podejścia wydają się jednak w praktyce niemożliwe do zrealizowania i nie są rekomendowane.

Pewną szansą na osiągnięcie wartości docelowej może być natomiast obniżenie średniej wartości dotacji w zaplanowanym naborze na wdrożenia wyników B+R i/lub zwiększenie alokacji w tym naborze. Dodatkowo, minimalnie mniejsza wartość docelowa zostanie osiągnięta w przypadku wskaźnika Naukowcy pracujący we wspieranych obiektach badawczych.

Tabela 9. Wskaźniki produktu RSO1.1-1.3 – cele końcowe

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
1.1	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) [przedsiębiorstwa]	144	0	95	Cele końcowe nie zostaną osiągnięte, ze względu na znaczący wzrost kosztów w złożonych wnioskach (w tym w wyniku inflacji).
1.1	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji [przedsiębiorstwa]	144	0	95	Patrz wyżej

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
1.1	Naukowcy pracujący we wspieranych obiektach badawczych [roczny EPC]	185	0	173	Cel końcowy zostanie prawie osiągnięty (po zwiększeniu alokacji w Dz. 1.1)
1.1	Liczba wspartych laboratoriów badawczych [szt.]	37	0	37	Cel końcowy powinien zostać osiągnięty (dzięki zwiększeniu alokacji w Dz. 1.1)
1.1	Udział podmiotów instytucjonalnych w procesie przedsiębiorczego odkrywania [szt.]	5	9	9	Cel końcowy zostanie osiągnięty
1.2	Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych [instytucje]	54	0	54	Jest realna szansa na osiągnięcie celów końcowych, m.in. dzięki planowanemu wsparciu 25 instytucji publicznych w ramach projektu priorytetowego „Regionalne e-usługi dla samorządowych jednostek organizacyjnych

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					Województwa Śląskiego”
1.3	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) [przedsiębiorstwa]	583	550	583	Cel końcowy powinien zostać osiągnięty (szczególnie jest obejmie wsparcie niefinansowe w projektach priorytetowych – 1.6, 1.10)
1.3	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji [przedsiębiorstwa]	33	0	40	Cel końcowy powinien zostać lekko przekroczony
1.3	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych [przedsiębiorstwa]	550	550	550	Cel końcowy realny do osiągnięcia (średnia pożyczka musi być poniżej 716 tys. zł), ale zależny od faktycznej struktury wartościowej udzielanych pożyczek i udziału pożyczek dużych w portfelu PF (maksymalna wartość pożyczki to 5 mln zł).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Spośród 7 wskaźników rezultatu przypisanych do Priorytetu I, cele końcowe nie zostaną osiągnięte dla 4 z nich. Na wskaźniki mierzące liczbę MŚP wdrażających innowacje w CS 1.1 pracuje tylko 1 typ projektu w Działaniu 1.2 – tj. wdrożenia wyników prac B+R. Nabór w tym działaniu nie został jeszcze przeprowadzony, natomiast przeznaczono na niego jedynie 17% alokacji dostępnej w tym działaniu, a na etapie programowania zakładano, że cała alokacja z Dz. 1.2 będzie pracowała na ten wskaźnik. Ewentualną szansą na osiągnięcie wartości docelowej może być w wypadku tych wskaźników jedynie obniżenie średniej wartości dotacji w zaplanowanym naborze oraz zwiększenie alokacji w tym naborze.

W przypadku wskaźnika odnoszącego się do liczby utworzonych miejsc pracy (CS 1.3), trudność w osiągnięciu celów końcowych wynika z wyższych kosztów jednostkowych w Dz. 1.8, oraz niedostosowania tego wskaźnika do specyfiki instrumentów finansowych (brak preferencji dla firm tworzących miejsca pracy, brak okresu trwałości). Również cel końcowy dla wartości inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne dla CS 1.3 jest nierealny do osiągnięcia, co wynika przede wszystkim z obniżenia wkładu własnego pośredników finansowych w instrumencie finansowym wdrażanym przez BGK z 15% do 5%.

Tabela 10. Wskaźniki rezultatu RSO1.1-1.3

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
1.1	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe) [EUR]	89 814 683	1152,3	89 814 683	Cel końcowy powinien zostać osiągnięty
1.1	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP)	124	0	14	Cele końcowe nie zostaną osiągnięte - na wskaźniki pracuje

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe [przedsiębiorstwa]				tylko 1 typ projektu w Dz. 1.2 (wdrożenia wyników prac B+R), na który przeznaczono jedynie 17% alokacji
1.1	MŚP wprowadzające innowacje marketingowe lub organizacyjne [przedsiębiorstwa]	106	0	12	Patrz wyżej
1.2	Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych [użytkownicy / rok]	300 361	0	300 361	Brak projektów realizujących cele. Osiągnięcie celu końcowego zależne m.in. od struktury projektów (back-office czy e-usługi publiczne)
1.3	Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach [roczny EPC]	824	529	39	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty, z powodu wyższych kosztów utworzenia 1 miejsca pracy w projektach dotacyjnych (1.8) oraz nieadekwatności

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					tego wskaźnika do instrumentów finansowych (brak preferencji dla firm tworzących miejsca pracy, brak okresu trwałości).
1.3	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe) [EUR]	42 946 847	15 078 252 ⁷¹	21 564 206	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty, z powodu obniżenia wkładu własnego PF z 15% do 5% w IF, oraz z powodu niższej alokacji i wyższego udziału dotacji w wydatkach ogółem w złożonych wnioskach Dz. 1.8.
1.3	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadzające innowacje produktowe lub	28	0	28	Cel końcowy powinien zostać osiągnięty

⁷¹ Wartość wkładu własnego BGK z podpisanej umowy, przeliczona na EUR wg kursu z 30.06.2024 (4,313).

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	procesowe [przedsiębiorstwa]			a	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.2 Priorytet II Fundusze Europejskie na zielony rozwój

3.2.1 Stan wdrażania

W ramach Priorytetu II zaplanowano łącznie 16 działań, w ramach 6 celów szczegółowych. Alokowano na nie w sumie nieco ponad 703,5 mln euro dofinansowania UE. Do 30.06.2024 r. uruchomiono nabory dedykowane działaniom przypisanym do 5 celów szczegółowych, na które przeznaczono łącznie około 1,703 mld zł dofinansowania UE. W analizowanym okresie złożono wnioski o dofinansowanie starające się o łącznie niemal 1,4 mld zł dofinansowania. Z tej puli do połowy 2024 r. pozytywnie oceniono 12 projektów, z tego z 9 podpisano umowy. Przedsięwzięcia te wykorzystują łącznie 859 mln zł dofinansowania UE (z tego 796 mln zł w przypadku projektów z podpisanymi umowami), odpowiadającego około 28% alokacji w ramach Priorytetu II.

Największe środki alokowano do RSO2.1 na wspieranie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków wielorodzinnych i przedsiębiorstw. Jest to obszar, który cieszy się ogromnym zainteresowaniem beneficjentów i nie powinno być żadnych problemów z wykorzystaniem całej dostępnej w nim alokacji. Jedynym ryzykiem jest ewentualny niższy popyt na wsparcie w zakresie termomodernizacji budynków komunalnych – nabory w tym obszarze nie zostały jeszcze jednak uruchomione.

W przypadku RSO2.2 (OZE w subregionie północnym), uruchomiono praktycznie całą dostępną alokację, ale mniejszym zainteresowaniem cieszył się nabór dotacyjny na wsparcie ograniczone wyłącznie do magazynów energii.

Największą niewiadomą w Priorytecie II jest dotychczas RSO2.4 (adaptacja do zmian klimatu), w którym nie uruchomiono jeszcze żadnych naborów. Jest to również obszar interwencji cieszący się zazwyczaj umiarkowanym zainteresowaniem ze strony beneficjentów, jednak zmiany z ustawodawstwie dotyczącym ochrony środowiska, jak również rosnąca świadomość samorządów w tym obszarze dają nadzieję na wykorzystanie całego dostępnego wsparcia.

W przypadku pozostałych celów szczegółowych (RSO2.5 – infrastruktura wodno-kanalizacyjna, RSO2.6 – gospodarka odpadami / GOZ, RSO2.7 – ochrona bioróżnorodności / rekultywacja terenów zdegradowanych), pierwsze nabory zostały uruchomione, a z przeprowadzonej ankiety CAWI wynika, że obszary te cieszą się dużym zainteresowaniem JST i nie powinno być problemów z wykorzystaniem dostępnej alokacji.

Tabela 11. Stan wdrażania Priorytetu II

	RSO2.1	RSO2.2	RSO2.4	RSO2.5	RSO2.6	RSO2.7	Łącznie
Alokacja EUR	426	36 175	68 982	45 124	36 000	90 783	703 541
(wkład UE)	475	808	530	169	000	071	121
	543						
Alokacja PLN	1 841	156	297	194	155	392	3 038 453
	862	236	921	882	476	073	393
	575	080	751	261	800	927	
Liczba ogłoszonych oraz uruchomionych naborów	6	3	0	1	1	3	14
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN ⁷²	1 077	154	0	195	64 882	209	1 703 129
	934	742		635	500	934	712
	403	855		835		119	
Procent uruchomionego wsparcia	59%	99%	0%	100%	42%	54%	56%
Liczba wniosków złożonych	93	32	0	9	1	18	153
Wartość wniosków złożonych (wkład UE) PLN	861	125	0	120	64 882	225 42	1 398 072
	832	027		903	500	6 545	599
	254	863		437			

⁷² Przeliczone po kursie z dnia uruchomienia naboru

	RSO2.1	RSO2.2	RSO2.4	RSO2.5	RSO2.6	RSO2.7	Łącznie
Procent alokacji we wnioskach złożonych	47%	80%	0	62%	42%	57%	46%
Liczba wniosków wybranych do dofinansowania	1	1	0	8	1	1	12
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	503 250 669	69 968 458	0	108 353 428	64 882 500	112 539 999	858 995 054
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	27%	45%	0	56%	42%	29%	28%
Liczba podpisanych umów	1	1	0	5	1	1	9
Wartość podpisanych umów	503 250 669	69 968 458	0	45 780 762	64 882 500	112 539 999	796 422 388
Procent alokacji w podpisanych umowach	27%	45%	0	23%	42%	29%	26%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).

Ogółem postęp wdrażania w Priorytecie II należy ocenić umiarkowanie pozytywnie. Jest to Priorytet, do którego alokowano największe środki w ramach całego FE SL

2021-2027 (poza Priorytetem X). Dotychczas uruchomiono nabory na 56% alokacji, a do dofinansowania wybrano wnioski konsumujące 28% dostępnych środków. Przy czym największe środki zakontraktowano w ramach instrumentów finansowych wdrażanych przez EBI (638 mln zł), co oznacza, że ich wydatkowanie uzależnione jest jeszcze od skutecznego wyboru pośredników finansowych i zdolności pośredników do dystrybucji pożyczek wśród odbiorców ostatecznych.

3.2.2 Postęp realizacji celów

Cele końcowe

Spośród 21 wskaźników produktu dla Priorytetu II, cele końcowe nie zostaną najprawdopodobniej osiągnięte w przypadku 6 z nich. W przypadku 2 wskaźników z RSO2.1, problem z osiągnięciem celów końcowych wynika z wyższego niż szacowano na etapie programowania wzrostu cen w budownictwie. W RSO2.2 przyczyną jest przede wszystkim przeznaczenie znaczącej części alokacji na magazyny energii, które nie pracują na przyjęty wskaźnik produktu. W przypadku 2 wskaźników z RSO2.5 oraz jednego wskaźnika z RSO2.6, cele końcowe są niemożliwe do osiągnięcia z uwagi na wielokrotnie wyższe od szacowanych koszty jednostkowe.

Tabela 12. Wskaźniki produktu RSO2.1-2.7 – cele końcowe

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
2.1	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) [przedsiębiorstwa]	33	33	33	Cele końcowe powinny zostać osiągnięte (zakładając, że do firm trafi 1/3 alokacji w IF)
2.1	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych [przedsiębiorstwa]	33	33	33	Patrz wyżej
2.1	Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce	18 884	4 299	11 054	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty z

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	energetycznej [lokale mieszkalne]				powodu wyższego wzrostu cen w budownictwie
2.1	Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej [metry kwadratowe]	1 441 656	239 622	1 030 206	Patrz wyżej
2.1	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]	4 455 877	0	4 455 877	Cel końcowy zostanie osiągnięty (przy założeniu utrzymania dotychczasowej metodologii liczenia wskaźnika)
2.1	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [wkłady na rzecz strategii]	4	0	4	Cel końcowy zostanie osiągnięty
2.2	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym:	47	21	11	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty z powodu przeznaczenia

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	energii elektrycznej, energii cieplnej) [MW]				znacznej części alokacji na magazyny energii oraz wzrost kosztów, mimo przyjęcia większej szacowanej realizacji na umowie z EBI.
2.2	Liczba powstałych magazynów energii elektrycznej [szt.]	nd	nd	2023	Proponowany nowy wskaźnik produktu dla wsparcia w zakresie magazynów energii
2.2	Pojemność magazynów energii elektrycznej [MWh]	Nd	nd	16	Proponowany nowy wskaźnik produktu dla wsparcia w zakresie magazynów energii
2.4	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w	233	0	233	Aktualnie brak projektów realizujących

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	celu przystosowania się do zmian klimatu [hektary]				cele RSO 2.4. Jednak nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych
2.4	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]	501 095	0	501 095	Patrz wyżej
2.4	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [wkłady na rzecz strategii]	1	0	1	Patrz wyżej
2.4	Pojemność obiektów małej retencji [m3]	83 438	0	83 438	Patrz wyżej
2.5	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych	30	2,036	18	Cele końcowe niemożliwe do osiągnięcia z uwagi na wielokrotnie wyższe od

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	systemów zaopatrzenia w wodę [km]				szacowanych koszty realizacji wskaźników.
2.5	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków [km]	154	21,7172	63	Patrz wyżej
2.6	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) [przedsiębiorstwa]	7	0	7	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych.
2.6	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych [przedsiębiorstwa]	7	0	7	Patrz wyżej.
2.6	Inwestycje w obiekty do selektywnego	24 705 882	0	24 705 882	Patrz wyżej.

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	zbierania odpadów [EUR]				
2.6	Liczba wspartych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) [szt.]	24	0	18	Cel końcowy niemożliwy do osiągnięcia z uwagi na wyższe od szacowanych koszty realizacji wskaźnika.
2.7	Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu [hektary]	72	0	72	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych.
2.7	Powierzchnia wspieranych zrekultywowanych gruntów [hektary]	64	0	64	Patrz wyżej
2.7	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego	4 455 877	0	4 455 877	Patrz wyżej

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	rozwoju terytorialnego [osoby]				
2.7	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [wkłady na rzecz strategii]	4	0	4	Patrz wyżej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Z przeprowadzonych analiz wynika, że spośród 10 wskaźników rezultatu, wartości docelowe nie zostaną osiągnięte w przypadku 6 wskaźników. Przyczyną trudności z osiągnięciem celów końcowych są przede wszystkim wzrosty kosztów jednostkowych realizacji poszczególnych inwestycji. Dodatkowo, w przypadku części wskaźników problem z realizacją celu końcowego wynika z realizacji mniejszej niż pierwotnie szacowano wartości powiązanych z nimi wskaźników produktu (taka sytuacja ma miejsce w odniesieniu do liczby PSZOK oraz wytworzonej energii z OZE).

Tabela 13. Wskaźniki rezultatu RSO2.1-2.7

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
2.1	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych) [MWh / rok]	661 494 (bazowa 778 228)	109 949	661 494 (bazowa 778 228)	Cel końcowy (zakładany spadek zużycia energii pierwotnej) powinien zostać osiągnięty

RS O	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
2.1	Szacowana emisja gazów cieplarnianych [tony]	222 851 (bazowa 318 359)	51 703	122 719 (bazowa 175 313)	Cel końcowy (zakładany spadek emisji gazów cieplarnianych) nie zostanie osiągnięty (szacunek metodą pośrednią z wykorzystaniem spadku energii pierwotnej i wskaźników emisyjności)
2.2	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna) [MWh/rok]	51 354	22 963	12 491	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty z powodu mniejszej dodatkowej mocy zainstalowanej w źródłach OZE, mimo przyjęcia większej szacowanej realizacji wskaźnika na umowie z EBI.

RS O	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
2.4	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem (oprócz powodzi lub niekontrolowanych pożarów) [osoby]	6 638	0	6 638	Aktualnie brak projektów realizujących cele RSO 2.4. Jednak nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych
2.4	Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury [osoby]	244 207	0	244 207	Patrz wyżej
2.5	Ludność przyłączona do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę [osoby]	5 510	0	1101	Cele końcowe niemożliwe do osiągnięcia z uwagi na wielokrotnie wyższe od szacowanych koszty realizacji wskaźników.
2.5	Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania	31 666	0	5 297	Patrz wyżej

RS O	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	ścieków co najmniej II stopnia [osoby]				
2.6	Odpady poddane recyklingowi [tony/rok]	85 758	0	30 558	Cel końcowy niemożliwy do osiągnięcia z uwagi na mniejszą niż szacowano liczbę PSZOK objętych wsparciem oraz nieprawidłowe założenia przyjęte na etapie szacowania.
2.6	Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów komunalnych [osoby]	283 591	0	216 540	Cel końcowy niemożliwy do osiągnięcia z uwagi na mniejszą niż szacowano liczbę PSZOK objętych wsparciem.
2.7	Ludność mająca dostęp do nowej lub	515 760	0	515 760	Nie zidentyfikowano przesłanek

RS O	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	udoskonalonej zielonej infrastruktury [osoby]				świadczących o problemach z realizacją celu końcowego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.3 Priorytet III Fundusze Europejskie dla zrównoważonej mobilności

3.3.1 Stan wdrażania

Do połowy 2024 roku w ramach Priorytetu III ogłoszono łącznie 10 naborów, w ramach których zaangażowano około 61,5% dostępnej alokacji. W odpowiedzi na nabory zakończone do 30.06.2024 r. wpłynęło 20 wniosków, na łączną kwotę ponad 262 mln zł, odpowiadającą większości alokacji w nich udostępnionej. W analizowanym okresie nie podpisano żadnej umowy o dofinansowanie.

Tabela 14. Stan wdrażania Priorytetu III

	RSO2.8
Alokacja EUR (wkład UE)	219 900 000
Alokacja PLN	919 472 520
Liczba ogłoszonych oraz uruchomionych naborów	10
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN	566 181 092
Procent uruchomionego wsparcia	61,58%
Liczba wniosków złożonych	20
Wartość wniosków złożonych (wkład UE) PLN	262 439 930,17
Procent alokacji we wnioskach złożonych	29%

	RSO2.8
Liczba wniosków wybranych do dofinansowania	0
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	0
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	0
Liczba podpisanych umów	0
Wartość podpisanych umów	0
Procent alokacji w podpisanych umowach	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).

Pomimo braku zakontraktowanych projektów do połowy 2024 roku, postęp we wdrażaniu wsparcia w Priorytecie III można ocenić pozytywnie. Trwające oraz planowane do uruchomienia jeszcze w 2024 roku nabory, w połączeniu z zakończonymi dotychczas, obejmują łącznie około 85% dostępnej alokacji, co świadczy o znacznym zaangażowaniu zasobów. Ponieważ Priorytet III jest w całości realizowany w ramach instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), istnieje duże prawdopodobieństwo, że zapotrzebowanie na projekty zostanie w pełni pokryte.

Wyzwanie może stanowić jednak mobilizacja wnioskodawców do przygotowania dokumentacji aplikacyjnej niezbędnej do ubiegania się o środki z funduszy FE SL 2021-2027, co jest generalnie wyzwaniem również w pozostałych obszarach wsparcia wdrażanych w ramach ZIT.

3.3.2 Postęp realizacji celów

Cele pośrednie

W analizowanym okresie w ramach Priorytetu III nie podpisano żadnych umów o dofinansowanie, co oznacza, że cele pośrednie wskaźników monitorujących realizację tego priorytetu nie zostaną osiągnięte. Nawet gdyby nabory dla działań w Priorytecie III zostały ogłoszone i szybko rozstrzygnięte wkrótce po przyjęciu

programu, osiągnięcie celów pośrednich byłoby nierealne. Średni czas realizacji inwestycji w tym obszarze wynosi około 2,5 roku⁷³, natomiast regionalne programy operacyjne na bieżącą perspektywę finansową zostały zatwierdzone dopiero w grudniu 2022 roku. Oznacza to, że IZ nie mogła podjąć żadnych działań zaradczych, ponieważ przyczyną nieosiągnięcia zakładanych celów jest opóźnienie w uruchomieniu perspektywy finansowej 2021-2027.

Tabela 15. Wskaźniki produktu RSO2.8 – cele pośrednie

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego [os.]	1 096	0	Z uwagi na późne uruchomienie perspektywy finansowej 2021-2027 oraz specyfikę projektów transportowych osiągnięcie celów pośrednich jest niemożliwe. Inwestycje w tym obszarze trwają kilka lat, a nabory zakończono w 2024 r.
Wspierana infrastruktura rowerowa [km]	16	0	Patrz wyżej.
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	222 794	0	Patrz wyżej.

⁷³ Wartość określona na podstawie danych historycznych dla analogicznego zakresu wsparcia w programach regionalnych perspektywy finansowej 2014-2020.

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	4	0	Patrz wyżej.
Liczba wspartych zintegrowanych węzłów przesiadkowych [szt.]	1	0	Patrz wyżej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Cele końcowe

W przeciwieństwie do celów pośrednich z przeprowadzonych analiz wynika, że niezagrażona jest realizacja większości celów końcowych wskaźników produktu RSO2.8. Jedyny wyjątek stanowi w tym przypadku infrastruktura rowerowa.

Dostępne dane wskazują, że inwestycje w tym obszarze będą zdecydowanie bardziej kosztowne niż pierwotnie szacowano. Jedynym sposobem na osiągnięcie zakładanego celu byłoby zwiększenie alokacji na wsparcie tej kategorii interwencji.

Tabela 16. Wskaźniki produktu RSO2.8 – cele końcowe

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego [os.]	10 956	0	10 956	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
Wspierana infrastruktura rowerowa [km]	323	0	178	Cel końcowy nie zostanie zrealizowany ze względu na znaczny wzrost kosztów inwestycji.
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	4 455 877	0	4 455 877	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	4	0	4	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.
Liczba wspartych zintegrowanych węzłów przesiadkowych [szt.]	29	0	29	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Nieco inaczej wygląda możliwość osiągnięcia celów końcowych wskaźników rezultatu. W związku z mniejszą niż zakładano długością wspartych dróg rowerowych, mniejsza będzie również liczba ich użytkowników. Zdecydowanie więcej niż zakładano powinno być za to użytkowników transportu publicznego.

Na podstawie dostępnych danych niemożliwa jest rzetelna weryfikacja możliwości osiągnięcia wskaźnika dot. Szacowanej emisji gazów cieplarniach. W pierwszej

kolejności konieczne jest zweryfikowanie sposobu szacowania tego wskaźnika w ramach projektów starających się o wsparcie. Z przeprowadzonej analizy wynika, że wnioskodawcy stosują w tym obszarze różne podejścia, co uniemożliwia agregowanie sprawozdawanych przez nich wartości, a co za tym idzie mierzenie poziomu realizacji celu końcowego.

Tabela 17. Wskaźniki rezultatu RSO2.8

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
Szacowana emisja gazów cieplarnianych [tony ekwiwalentu CO2/rok]	7 383	0	bd	Szacunek możliwy do przeprowadzenia po weryfikacji danych z wniosków o dofinansowanie dla projektów wybranych do wsparcia.
Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego [użytkownicy/rok]	10 901 220	0	22 678 920	Szacunki przeprowadzone na podstawie danych z wniosków o dofinansowanie wskazują na możliwość ponad dwukrotnego przekroczenia celu końcowego.
Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej [użytkownicy/rok]	5 390 300	0	932 898	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty ze względu na mniejszą niż zakładano długość wspartych dróg rowerowych oraz przeciętniej mniejszą liczbę ich użytkowników.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.4 Priorytet IV Fundusze Europejskie dla sprawnego transportu

3.4.1 Stan wdrażania

W ramach Priorytetu IV przeprowadzono 3 nabory, na które alokowano niemal całą dostępną alokację. W konkursach tych złożono łącznie 8 wniosków, starających się o niemal 1,62 mld zł dofinansowania UE, co odpowiadało około 124% udostępnionego wsparcia. Do dofinansowania wybrano 5 projektów, które skonsumowały niemal całą alokację.

Tabela 18. Stan wdrażania Priorytetu IV

	RSO3.2
Alokacja EUR (wkład UE)	301 240 000
Alokacja PLN	1 300 995 312
Liczba ogłoszonych oraz uruchomionych naborów	3
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN	1 269 526 883
Procent uruchomionego wsparcia	97,56%
Liczba wniosków złożonych	8
Wartość wniosków złożonych (wkład UE) PLN	1 618 336 790
Procent alokacji we wnioskach złożonych	124%
Liczba wniosków wybranych do dofinansowania	5
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	1 290 858 892
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	99,2%
Liczba podpisanych umów	5

	RSO3.2
Wartość podpisanych umów	1 290 858 892
Procent alokacji w podpisanych umowach	99,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).

W związku z zakontraktowaniem niemal wszystkich środków z Priorytetu IV, postęp wydatkowania wsparcia w tym obszarze ocenić należy pozytywnie.

3.4.2 Postęp realizacji celów

Cele końcowe

Cele końcowe wskaźników produktu dotyczące wsparcia dróg nie zostaną zrealizowane w związku z wykorzystaniem całej alokacji i rezygnacją – przynajmniej na dotychczasowym etapie wdrażania – z wsparcia dróg lokalnych. Przedsięwzięcia drogowe okazały się zdecydowanie bardziej kosztowne niż zakładano na etapie szacowania, a drogi lokalne, które miały pracować na większość wskaźników nie zostały ostatecznie wsparte w FE SL 2021-2027. Przekroczona natomiast zostanie wartość docelowa wskaźnika dedykowanego kolei.

Jedynym sposobem na osiągnięcie przyjętych w programie celów byłoby zwiększenie alokacji na Priorytet IV i jednocześnie przywrócenie wsparcia dla dróg lokalnych, które jak wynika z badania CAWI spotkałoby się z dużym zainteresowaniem po stronie samorządów. Jednak z przeprowadzonych wywiadów wynika, że rozwiązanie to jest niemożliwe do wdrożenia, ze względu na skomplikowane warunki finansowania dróg lokalnych, wymagane przez KE.

Tabela 19. Wskaźniki produktu RSO3.2 – cele końcowe

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
Długość nowych lub rozbudowanych dróg – poza TEN-T [km]	19,75	0,69	0,69	W ramach RSO3.2 wykorzystano niemal całą alokację. Koszty realizacji większości typów

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
				projektów okazały się zdecydowanie wyższe niż zakładano. Wsparciem nie objęto też dróg lokalnych, które w dużej mierze odpowiadać miały za realizację wskaźników dot. Długości wspartych dróg.
Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych – poza TEN-T [km]	66,32	0	27,62	Patrz wyżej.
Liczba zakupionych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego [szt.]	10	26	nd	Wskaźnik zostanie przekroczony.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Pomimo tego, że nie uda się osiągnąć wskaźników produktu dedykowanych wsparciu dróg, z danych z wniosków o dofinansowanie wynika, że zrealizowany zostanie cel jednego wskaźnika rezultatu dedykowanego dla tego Priorytetu.

Tabela 20. Wskaźniki rezultatu RSO3.2

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
Roczna liczba użytkowników nowo wybudowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych dróg [pasażerokilometr/rok]	166 997 313	164 162 364,54	nd	Realizacja celu końcowego nie jest zagrożona.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.5 Priorytet V Fundusze Europejskie dla rynku pracy

3.5.1 Stan wdrażania

Priorytet V to aż 16 działań, podzielonych na 4 cele szczegółowe. Alokowano na nie w sumie nieco ponad 281,5 mln euro dofinansowania UE, które uzupełnia 55,8 mln euro wkładu krajowego. Do 30.06.2024 r. uruchomiono około 502 mln zł dofinansowania UE otwierając nabory w każdym z 4 celów szczegółowych. W odpowiedzi na ogłoszone nabory wpłynęło łącznie 118 wniosków aplikujących o 585 mln zł dofinansowania UE. Z tej puli do połowy 2024 r. wybrano do dofinansowania 47 projektów na kwotę 197 mln zł, co stanowi około 16% alokacji całego priorytetu. Umowy podpisano z 32 beneficjentami, kontraktując tym samym 14,5% dostępnych środków. Z uwagi na udostępnienie w naborach ponad 40% alokacji można się spodziewać, że kontraktacja będzie sukcesywnie wzrastać w następnych miesiącach wraz z oceną kolejnych wniosków o dofinansowanie. Dane z września 2024 r. potwierdzają wzrost kontraktacji, co pozwala pozytywnie ocenić zaawansowanie wdrażania Priorytetu V biorąc pod uwagę krótki czas od uruchomienia Programu.

W ESO4.1 największe środki zaangażowano dotychczas na projekty aktywizacji zawodowej w PUP. W ogłoszonym naborze z powodzeniem wystartowało wszystkie

31 urzędów pracy, dzięki czemu zakontraktowano 31% całej alokacji na to Działanie 5.1. Podobna kontraktację zarejestrowano w Działaniu 5.2, w którym 1 projekt OHP konsumuje już 1/3 środków tego działania. Dużym zainteresowaniem cieszył się nabór konkurencyjny na projekty w zakresie aktywizacji zawodowej osób pracujących, w którym wnioskowane wsparcie dwukrotnie przekraczało dostępną alokację Działania 5.4, co pozwala przypuszczać, że można się spodziewać pełnej kontraktacji w tym obszarze wsparcia jeszcze w 2024 roku. Kontraktacji można się spodziewać w ciągu kolejnych miesięcy także w zakresie usług EURES, skierowanych do polskich bezrobotnych i poszukujących pracy, przebywających za granicą. W ESO4.1 jedynie nie uruchomiono jeszcze naborów na staże zagraniczne dla młodych w ramach inicjatywy ALMA, ponieważ działanie to wprowadzono do SZOP w późniejszym terminie.

Dla każdego z działań w ESO4.2 uruchomiono po jednym naborze, przy czym jedynie w przypadku szkoleń dla pracowników instytucji rynku pracy odbyło się to w trybie konkurencyjnym. Nabór ten nie został jeszcze rozstrzygnięty, a w odpowiedzi na ogłoszenie do 30.06.2024 wpłynęły 2 wnioski na łączną kwotę dofinansowania UE 161 202 zł⁷⁴. W pozostałych działaniach wpłynęło po jednym wniosku z uwagi na niekonkurencyjny charakter naborów. We wszystkich beneficjentem jest Województwo Śląskie, a projekty wdraża WUP. W Działaniach 5.7 i 5.8 były to wnioski na realizację przedsięwzięć priorytetowych, wpisanych do załącznika do Kontraktu Programowego dla Województwa Śląskiego (odpowiednio „Opracowanie modelu prognozowania i monitorowania zmian na rynku pracy” oraz „Budowanie sieci współpracy międzyinstytucjonalnej i promocji w zakresie poradnictwa zawodowego”).

Cały ESO4.3 jest wdrażany poprzez jedno działanie, koncentrujące się na zrównoważonym pod względem płci uczestnictwie w rynku pracy, równych warunkach pracy oraz lepszej równowadze między życiem zawodowym a prywatnym poprzez projekty szkoleniowo-doradcze przy wykorzystaniu systemu popytowego. Są one dostępne dla przedsiębiorców i ich pracowników (Typ 1) oraz pracowników JST (Typ 2). Możliwe będzie także sfinansowanie szkoleń i wsparcia psychologicznego dla osób powracających na rynek pracy po przerwie związanej z opieką nad dzieckiem/osobą zależną (Typ 3). Do 30.06.2024 uruchomiono jeden nabór, jednak

⁷⁴ Do końca września wpłynęły kolejne wnioski, łącznie 27 wniosków na łączną dofinansowania UE 6 680 923,23 zł.

wnioski wpłynęły w nim w późniejszym terminie, więc nie zostały uwzględnione w tabeli poniżej. Wiadomo już jednak, że wnioskodawcy zgłosili 25 projektów na kwotę dofinansowania 32 454 709 zł, czyli 90% uruchomionej alokacji.⁷⁵

ESO4.5 to aż 5 działań o zróżnicowanym zakresie tematycznym. Regionalne programy zdrowotne planowane są do wdrożenia w Działaniu 5.12, zaś w Działaniu 5.13 pracodawcy będą mogli sfinansować eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy jako działanie dostosowane do potrzeb danego zakładu pracy i jego pracowników. Działanie 5.16 przewiduje wsparcie outplacementowe, realizowane poprzez ścieżki reorientacji zawodowej jako elementów w programie wsparcia. W trzech opisanych wyżej obszarach jeszcze nie uruchomiono dedykowanych im naborów. Działanie 5.14 przeznaczono na sfinansowanie przedsięwzięcia priorytetowego „Podniesienie kompetencji kadr Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego” oraz realizowanych w subregionach projektów szkoleniowych i studiów podyplomowych dla pracowników gminnych i powiatowych jednostek samorządu terytorialnego w celu usprawnienia i poprawy jakości świadczonych usług publicznych i współpracy z klientem zewnętrznym. Mimo złożenia wniosków przez każdy subregion, nie wykorzystano uruchomionej alokacji. Z kolei Działanie 5.15 ma na celu wsparcie przedsiębiorców w zakresie usług rozwojowych poprzez rozwój umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji ich pracowników przy wykorzystaniu Podmiotowego Systemu Finansowania. W naborze, który zakładał wybór operatorów w trybie konkurencyjnym, wpłynęło 15 wniosków na kwotę stanowiącą 149% alokacji naboru, z czego 9 zostało skierowanych do negocjacji. Można więc przewidywać, że całość alokacji naboru, czyli połowa środków z tego działania przewidziana w perspektywie 2021-2027, zostanie zakontraktowana w niedługim czasie.

⁷⁵ [Strona naboru FESL.05.11-IP.02-130/24](#)

Tabela 21. Stan wdrażania Priorytetu V

	ESO4.1	ESO4.2	ESO4.3	ESO4.4	Łącznie
Alokacja EUR (wkład UE)	130 967 421	5 500 000	15 000 000	130 000 000	281 467 421
Alokacja PLN	565 622 098	23 753 400	64 782 000	561 444 000	1 215 601 498
Liczba ogłoszonych oraz uruchomionych naborów	4	5	1	6	16
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN	212 299 611	18 345 139	32 441 250	238 415 204	501 501 205
Procent uruchomionego wsparcia	37,53%	77,23%	50,08%	42,46%	41,25%
Liczba wniosków złożonych	93	6	0	21	120
Wartość wniosków złożonych (wkład UE) PLN	269 265 964	9 906 363	0	306 285 848	585 458 175
Procent alokacji we wnioskach złożonych	48%	42%	0%	55%	48%
Liczba wniosków wybranych do dofinansowania	42	3	0	4	47
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	177 247 408	9 745 160	0	13 563 548,16	196 946 175
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	31%	41%	0%	2%	16%
Liczba podpisanych umów	32	4	0	2	37
Wartość podpisanych umów	160 209 090	9 745 160	0	10 486 296	176 830 604
Procent alokacji w podpisanych umowach	28,3%	41,0%	0,0%	1,9%	14,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).

Ogólnie, postęp wdrażania Priorytetu V należy ocenić pozytywnie, biorąc pod uwagę przede wszystkim uruchomienie wsparcia w okresie od początku Programu. Postęp jest ciągły, za czym przemawiają kolejne uruchamiane nabory, np. następna edycja projektów aktywizacji zawodowej w której wnioski złożyły wszystkie PUP z regionu, a na którą przeznaczono przeszło 166 mln zł dofinansowania, a także uruchomienie pierwszego naboru na wsparcie outplacementowe z EFS+ z dofinansowaniem na poziomie ponad 17 mln zł. Instytucje systemu wdrażania będą już niedługo otwierać nabory w obszarze zdrowia, które wydawały się być najbardziej problematyczne do przygotowania między innymi z uwagi na konieczność zatwierdzenia zakresu i kryteriów wsparcia przez Komitet Sterujący do spraw koordynacji wsparcia w ochronie zdrowia, działający na poziomie krajowym⁷⁶.

Postęp widać jednak przede wszystkim w kontraktacji. Na 1.09 w realizacji były 62 projekty (a więc prawie dwukrotnie więcej, niż na koniec czerwca 2024) o wartości dofinansowania UE na poziomie 220 378 299,09 zł, czyli o 38% więcej, niż 30.06.2024. Tym samym wdrażanie jest realizowane w dobrym tempie i nie wymaga stosowania innych, niż dotychczasowe, mechanizmów zaradczych zwiększających tempo prac po stronie IZ i ION.

⁷⁶ [Strona Komitetu sterującego do spraw koordynacji wsparcia w sektorze zdrowia](#)

3.5.2 Postęp realizacji celów

Cele pośrednie

Dla wszystkich wskaźników produktu w ESO4.1 przewidziano niezerowe cele pośrednie. W przypadku trzech z nich zostały one już osiągnięte, a wartości docelowe określone na 2024 przekroczone kilkukrotnie. „Wskaźnik Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie” przekroczone 5-krotnie, co wynika z wczesnego uruchomienia wsparcia przez wszystkie PUP w regionie, jest także pochodną zliczania uczestników projektów na początku wsparcia.

Miara określająca „liczbę osób w wieku 18-29 lat objętych wsparciem w programie” przekroczyła już wartość przewidzianą na 2029 r. W przypadku wskaźnika „Liczba osób w wieku poniżej 18 lat objętych wsparciem w programie” do końca 2024 r. można się spodziewać osiągnięcia lub nawet przekroczenia celu pośredniego. Dla wskaźnika opisującego liczbę osób pracujących, objętych wsparciem jest szansa wykazania osiągnięcia wartości pośredniej przewidzianej w Programie o ile proces podpisywania umów przebiegnie sprawnie, a w projektach rekrutacja przebiegnie pomyślnie.

Tabela 22. Wskaźniki produktu ESO4.1 – cele pośrednie

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie [os.]	159	0	Wartość zostanie osiągnięta, jeżeli kontraktacja i rekrutacja w uruchamianych projektach przebiegną sprawnie.

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Liczba osób w wieku poniżej 18 lat objętych wsparciem w programie [os.]	94	0	Wartość zostanie osiągnięta, jeżeli rekrutacja w uruchamianym projekcie przebiegnie sprawnie.
Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie [os.]	1 356	6 706	Wartość osiągnięta
Liczba osób w wieku 18-29 lat objętych wsparciem w programie [os.]	135	3 080	Wartość osiągnięta
Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie [os.]	404	1 846	Wartość osiągnięta

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Dla ESO4.2 określono wskaźnik z niezerową wartością pośrednią, jednak do 30.06.2024 nie wykazano w żadnym projekcie realizacji tego wskaźnika. Niemniej beneficjenci czterech projektów już będących w realizacji zadeklarowali do końca swoich projektów objąć wsparciem 421 takich osób. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, w przypadku samego tylko projektu „Budowanie sieci współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie poradnictwa zawodowego” przewiduje się do

końca roku rozpocząć wsparcie około 100 ze 140 osób zaplanowanych do objęcia szkoleniami z uwagi na fakt, że rekrutacja miała ruszać około połowy roku. Tym samym wydaje się, że realizacja celu pośredniego tego wskaźnika nie jest zagrożona.

Tabela 23. Wskaźniki produktu ESO4.2 – cele pośrednie

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Liczba pracowników instytucji rynku pracy objętych wsparciem w programie [os.]	108	0	Realizacja celu pośredniego tego wskaźnika nie jest zagrożona

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

W przypadku wskaźnika opisującego liczbę osób pracujących, objętych wsparciem. oczekuje się, że do końca 2024 roku takich osób będzie przynajmniej 2406. Do 30.06.2024 nie zgłoszono ani jednego uczestnika, spełniającego kryteria dla tak zdefiniowanego wskaźnika produktu. W systemach sprawozdawczych zarejestrowano jednak, że już rozpoczęte projekty przewidują objęcie wsparciem 4269 pracowników, co odpowiada wartościom deklarowanym w projekcie „Szkolenie kadr jednostek samorządowych na terenie Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego - etap 1 oraz „Sprawny Urząd. Szkolenia dla pracowników JST i ich jednostek z terenu Subregionu Północnego Województwa Śląskiego lata 2024 - 2026”. Łącznie więc na podpisanych umowach do objęcia wsparciem zaplanowano 4269 osób. Rekrutacja w projekcie realizowanym przez ZIT Subregionu Centralnego już ruszyła, podobnie jak w przypadku projektu ZIT Subregionu Północnego. Rozpoczęto także wsparcie uczestników. Jest więc wciąż możliwe, że cel pośredni zostanie osiągnięty.

Tabela 24. Wskaźniki produktu ESO4.4 – cele pośrednie

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie [os.]	2 406	0	Jest wciąż możliwe, że cel pośredni zostanie osiągnięty

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.5.2.1 Cele końcowe

W Priorytecie V monitorowanych na poziomie Programu jest 9 wskaźników produktu. Dla większości z nich nie zidentyfikowano zagrożeń nieosiągnięcia celu końcowego, przyjętego na 2029 rok lub szacunki wartości docelowej nieznacznie tylko odbiegają od wartości przyjętych w Programie. Już w 2024 r. przekroczono cel dla wskaźnika określającego liczbę osób pracujących, objętych wsparciem. Oczekuje się także przekroczenia na koniec okresu programowania miary opisującej liczbę osób w wieku 18-29, która skorzystała z projektów. Problematiczna wydaje się na tym etapie możliwość zrealizowania celu określonego dla liczby pracowników instytucji rynku pracy objętych wsparciem w programie. Szacuje się, że wskaźnik zostanie zrealizowany mniej więcej w połowie oczekiwanej wartości docelowej. Nie ma możliwości objęcia wsparciem wszystkich pracowników Publicznych Służb Zatrudnienia poziomu powiatowego, jak zakładano, z uwagi na ograniczone zainteresowanie poszczególnych PUP i wysokie koszty jednostkowe wsparcia.

Z kolei osiągnięcie wyższej niż szacowana, realizacji wskaźnika „Liczba osób w wieku poniżej 18 lat objętych wsparciem w programie” zależy od struktury uczestników projektów OHP. Jeśli w strukturze kolejnych projektów uda się zwiększyć udział osób w tym przedziale wiekowym, to możliwe będzie osiągnięcie celu. Zachowanie aktualnej struktury przełoży się na około 64% wartości docelowej.

Tabela 25. Wskaźniki produktu ESO4.1-4.4 – cele końcowe

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.1	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie [os.]	3 176	0	4796	Przewiduje się przekroczenie wartości docelowej bazując na deklaracjach wnioskodawców.
4.1	Liczba osób w wieku poniżej 18 lat objętych wsparciem w programie [os.]	1 875	400	1200	Realizacja zależy od struktury uczestników projektów OHP. Jeśli struktura zostanie zachowana, to uda się osiągnąć około 64% wartości docelowej.
4.1	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale	27 114	8 768	27 114	O ile koszty istotnie nie wzrosną w kolejnych latach,

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	bezrobotnych, objętych wsparciem w programie [os.]				możliwe będzie osiągnięcie wartości docelowej tego wskaźnika do końca okresu wdrażania.
4.1	Liczba osób w wieku 18-29 lat objętych wsparciem w programie [os.]	2 696	3 688	pow. 4000 os.	Wartość zostanie znacznie przekroczona.
4.1	Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie [os.]	8 081	3 010	8 081	Oczekuje się osiągnięcia wartości zbliżonej do szacowanej.
4.2	Liczba pracowników instytucji rynku pracy objętych	2 160	281	1082	Osiągnięcie celu końcowego przy aktualnej alokacji i bieżących

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	wsparcie w programie [os.]				kosztach jednostkowych jest niemożliwe
4.3	Liczba osób objętych wsparciem w zakresie równości kobiet i mężczyzn [os.]	36 610	0	bd	Brak danych do oszacowania, niemniej średni koszt przyjęty w szacunkach jest około 2,5 raza mniejszy od maksymalnego kosztu określonego w naborze, więc może się nie udać zrealizować celu końcowego. Niecała alokacja Działania pracuje na wskaźnik (tylko typ 1 i 2).
4.4	Liczba osób objętych wsparciem w obszarze zdrowia [os.]	26 918	0	bd	Brak uruchomionych naborów, przez co nie ma danych do

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					weryfikacji realności oszacowania.
4.4	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie [os.]	48 113	4 269	48 113	Nie zidentyfikowano zagrożeń osiągnięcia wartości docelowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Dla Priorytetu V przyjęto także 9 wskaźników rezultatu. W większości są to miary rezultatu bezpośredniego, mierzone na koniec udziału w projekcie lub niedługo później. Z uwagi na wczesny etap wdrażania, w przypadku niektórych wskaźników brakowało aktualnych danych, pozwalających z większą precyzją ocenić realność przyjętych celów. Niemniej przeprowadzona analiza ujawniła pewne problemy także tam, gdzie do tej pory nie wpłynęły wnioski o dofinansowanie. Szczególnie problematyczny okazał się wskaźnik „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu”, dla którego na etapie szacowania wartości docelowej przyjęto niewłaściwy wskaźnika bazowy, zawiązując tym samym cel prawie pięciokrotnie. Korekta wartości tego wskaźnika powinna znaleźć się w Programie. Z kolei miara „Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu” dla ESO4.2 zostanie osiągnięta w połowie szacowanej

wartości docelowej, co wynika bezpośrednio z zawyżonej wartości bazowego wskaźnika produktu.

Choć nie uruchomiono jeszcze naborów w ESO4.4 w obszarze zdrowia, to wydaje się, że szacunki wskaźnika opisującego liczbę osób, które dzięki interwencji w obszarze zdrowia będą kontynuowały pracę lub podejmą zatrudnienie, oszacowano na zawyżonym poziomie, co może wywołać tzw. „efekt creamingu”, czyli kierowanie wsparcia do osób najlepiej rokujących, a nie najbardziej go potrzebujących, w szczególności w zakresie regionalnych programów zdrowotnych, dla których jest to jedyny wskaźnik rezultatu monitorowany na poziomie Programu. Dla pozostałych wskaźników nie zidentyfikowano istotnych zagrożeń realizacji. Szczegółowo zostały one opisane w poniższej tabeli.

Tabela 26. Wskaźniki rezultatu ESO4.1-4.4

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja (na umowach)	Nowa wartość docelowa (nasze szacunki)	Komentarz
4.1	Uczestnicy pracujący sześć miesięcy po zakończeniu udziału w programie [os.]	9 210	Nd /szacowane w badaniu ewaluacyjnym/	9 210	Brak zagrożeń nieosiągnięcia wartości docelowej
4.1	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po	6 244	Nd /szacowane w badaniu ewaluacyjnym/	1270	Wartość docelowa nie zostanie osiągnięta. W szacunkach przyjęto

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja (na umowach)	Nowa wartość docelowa (nasze szacunki)	Komentarz
	opuszczeniu programu [os.]				nieprawidłową metodę szacowania.
4.1	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu [os.]	15 610	5833	15 610	Brak zagrożeń nieosiągnięcia wartości docelowej.
4.1	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.]	6 888	803	Pow. 6 888	Wartość docelowa prawdopodobnie zostanie znacznie przekroczona
4.2	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu	1728	222	865	Przy aktualnej alokacji i bieżących kosztach jednostkowych możliwe jest

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja (na umowach)	Nowa wartość docelowa (nasze szacunki)	Komentarz
	programu [os.]				osiągnięcie około połowy oczekiwanego celu końcowego.
4.3	Liczba osób, które podniosły poziom wiedzy w zakresie równości kobiet i mężczyzn dzięki wsparciu w programie [os.]	32 949	0	bd	Brak danych z wniosków o dofinansowanie, jednak z uwagi na zidentyfikowane zagrożenia dla wsk. produktu, wsk. rezultatu także może nie osiągnąć wartości celu końcowego.
4.4	Uczestnicy znajdujący się w lepszej sytuacji na rynku pracy po upływie sześciu miesięcy od opuszczeniu	19 245	nd	bd	Wskaźnik rezultatu długoterminowego, szacowany w odrębnym badaniu ewaluacyjnym.

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja (na umowach)	Nowa wartość docelowa (nasze szacunki)	Komentarz
	programu [os.]				Oszacowany prawidłowo.
4.4	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.]	37 982	3 467	37 982	Osiągnięcie oczekiwanej wartości będzie możliwe.
4.4	Liczba osób, które dzięki wsparciu w obszarze zdrowia podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie [os.]	28 333	0	bd	Brak danych z naborów. Niemniej przyjęta wartość wydaje się zawyżona, stanowiąc 95% wartości bazowej wsk. produktu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.6 Priorytet VI Fundusze Europejskie dla edukacji

3.6.1 Stan wdrażania

Wsparcie z EFS+ w obszarze edukacji jest wdrażane w dwóch celach szczegółowych: ESO4.6 poświęcony jest wsparciu dzieci i młodzieży, a ESO4.7 obejmuje kształcenie osób dorosłych. W ramach Priorytetu VI wdrażanych jest

łącznie 9 działań o alokacji 252 mln euro wkładu UE, który uzupełnia wkład krajowy na poziomie 44,5 mln euro. Do 30.06.2024 r. uruchomiono nabory we wszystkich działaniach, oprócz tych wynikających z formuł RLKS, które wymagały dodatkowych przygotowań po stronie wszystkich zaangażowanych instytucji. Dopiero 14 marca 2024 r. przyjęto ogólne rekomendacje dotyczące wyłaniania projektów grantowych w RLKS w ramach polityki spójności na szczeblu krajowym⁷⁷. Do 30.06.2024 rozpoczęto nabory na wsparcie wynoszące ponad 55% alokacji, a kontraktacji doczekało się 45 projektów z ESO4.6. W ESO4.7 procedury wyboru projektów do dofinansowania wciąż trwały.

W przypadku ESO4.6 uruchomione nabory cieszyły się dużym zainteresowaniem wnioskodawców, którzy złożyli wnioski znacznie przekraczające dostępne środki w obszarze edukacja przedszkolnej i kształcenia ogólnego. Pewnym zainteresowaniem cieszyły się także projekty staży w kształceniu zawodowym. Udało się także uruchomić 2 przedsięwzięcia priorytetowe („Śląskie. Inwestujemy w talenty PLUS - I edycja” oraz „Pierwszy krok w Kosmos”), a kolejne dwa uzyskały pozytywną decyzję o dofinansowaniu przed wrześniem 2024 r. („Śląskie. Zawodowcy 2” oraz „Śląskie. Obserwatorium edukacji”).

W zakresie ESO4.7 rozpoczęto procedury naborów nie tylko w obszarze kształcenia dorosłych w ramach Podmiotowego Systemu Finansowania, znanego z poprzedniej perspektywy finansowej, ale także z wykorzystaniem nowatorskich instrumentów: Upskilling pathways oraz LOWE, przy czym ten ostatni model wsparcia z uwagi na jego innowacyjność i skierowanie na obszary oddalone od dużych ośrodków edukacyjnych, w tym na tereny wiejskie, marginalizowane, nie cieszył się, póki co dużym zainteresowaniem gmin. Sukces pierwszych projektów może zachęcić kolejnych wnioskodawców w następnych naborach.

Tabela 27. Stan wdrażania Priorytetu VI

	ESO4.6	ESO4.7	Łącznie
Alokacja EUR (wkład UE)	173 423 557	79 000 000	252 423 557
Alokacja PLN	748 981 658	341 185	1 090 166 858
Liczba ogłoszonych oraz	8	3	11

⁷⁷ [Uchwała nr 1/2024 w sprawie przyjęcia rekomendacji dotyczących wyłaniania projektów grantowych w RLKS w ramach polityki spójności.](#)

	ESO4.6	ESO4.7	Łącznie
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN	400 372 832,69	201 574 401,27 zł	601 947 234
Procent uruchomionego wsparcia	53,5%	59,1%	55,2%
Liczba wniosków złożonych	628	74	702
Wartość wniosków złożonych	556 789 524	326 514	883 304 136
Procent alokacji we wnioskach	74%	96%	81%
Liczba wniosków wybranych do	47	0	47
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	126 254 505	-	126 254 505
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	16,9%	-	11,6%
Liczba podpisanych umów	45	-	45
Wartość podpisanych umów	57 219 147,95	-	57 219 147,95
Procent alokacji w podpisanych umowach	7,6%	-	5,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).
 Choć kontraktacja w Priorytecie VI na koniec czerwca 2024 była niewielka, to kolejne miesiące przyniosły istotny postęp w tym zakresie. Na 1.09.2024 w realizacji było już 110 projektów konsumujących 22% alokacji, to jest czterokrotnie więcej niż na koniec czerwca. Postęp na tym etapie można już uznać za zadowalający, w szczególności biorąc po uwagę późne uruchomienie programu i znaczące obciążenie pracą ION. Nie ma konieczności wdrażać specyficznych rozwiązań przyspieszających wdrażanie, obecne działania sprawnie realizują nabory i kontraktację.

3.6.2 Postęp realizacji celów

Cele pośrednie

Przeprowadzone rozmowy i analizy wskazują na fakt, iż nie uda się do końca 2024 roku zrealizować celów pośrednich przypisanych do Działania 6.5, w szczególności wesprzeć wszystkich 14 strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, choć same LSR zostały już przyjęte i zatwierdzone Uchwałą nr 15/III/2023 Komisji do

spraw wyboru strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność na lata 2023-2027 z dnia 07.12.2023 r. przez Dyрекcję Departamentu Terenów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Nabór bowiem ruszy najwcześniej pod koniec 2024 roku.

Dzięki wczesnemu i sprawnemu przeprowadzeniu naborów w Działaniu 6.3, udało się osiągnąć blisko 100% realizację celu pośredniego wskaźnika „Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich”.

Wskaźnik mierzący liczbę dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej pozostaje na poziomie zerowym, jednak wynika to z wciąż trwającej oceny wniosków z Działania 6.1 i początkowej fazy wdrażania projektu priorytetowego „Pierwszy krok w kosmos”. Wnioski złożone w naborze konkurencyjnym pozytywnie rokują w zakresie objęcia wsparciem dzieci, o ile uda się sprawnie podpisać umowy i rozpocząć realizację projektów. We wrześniu 2024 pozytywną ocenę uzyskały już 223 wnioski, w których beneficjenci deklarowali wsparcie ponad 27 tys. dzieci w wieku przedszkolnym. Z uwagi na przekroczenie alokacji w konkursie, nie wszystkie wnioski zostaną skierowane do realizacji, jednak nie ma obaw, że wartości pośredniej oraz docelowej nie uda się osiągnąć. Także jeśli projekt priorytetowy zostanie zrealizowany zgodnie z planem, to jest nie później niż do dnia 30.09.2024 r. zostanie przygotowany hol księżycowy⁷⁸, a rekrutacja placówek do projektu zaplanowana na wrzesień 2024 zakończy się powodzeniem, już w listopadzie, jak wynika z deklaracji beneficjenta, pierwsze dzieci, w tym dzieci przedszkolne, będą uczestniczyć we wsparciu. Beneficjent szacuje, że tygodniowo objęcie wsparciem do 150 dzieci, zaś 25% z nich będą to dzieci w edukacji przedszkolnej⁷⁹. Istnieje więc duża szansa, że przedsięwzięcie to przyczyni się do realizacji wskaźnika jeszcze w 2024 r.

⁷⁸ Wynika ze specyfikacji warunków zamówienia na zaprojektowanie, wykonanie, aranżacja, dostawa, montaż oraz uruchomienie wyposażenia przestrzeni przeznaczonej do przystosowania jako „Holu Księżycowego” wraz z dostawą sprzętu do Planetarium Śląskiego Parku Nauki na potrzeby projektu „Pierwszy krok w Kosmos”. Znak sprawy: PLS-AS.253.2.2024

⁷⁹ Należy pamiętać, że nie w każdym tygodniu 25% uczestników będą to dzieci w edukacji przedszkolnej. Proporcja ta dotyczy wszystkich uczestników na przestrzeni 2 lat realizacji projektu. Założono wsparcie 1000 dzieci w wieku przedszkolnym i 3000 w wieku wczesnoszkolnym.

Do 30.06.2024 nie udało się wykazać realizacji wskaźnika „Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem”. Jednak można liczyć na wykazanie realizacji tego wskaźnika w miesiącach jesiennych 2024 r. Dotyczy to przede wszystkim przedsięwzięć priorytetowych, a więc omawianego wcześniej projektu „Pierwszy krok w kosmos”, który na jesieni i zimą planuje objęcie wsparciem pierwszych uczestników, oraz stypendiów w ramach „Śląskie. Inwestujemy w talenty PLUS - I edycja”, w którym zaplanowano wsparcie zarówno uczniów edukacji zawodowej, jak i ogólnej. W pierwszym naborze przyznano stypendia 436 uczniom szkół ogólnokształcących i artystycznych⁸⁰. Kolejny nabór ma ruszyć jeszcze w 2024 roku. Daje to szansę na osiągnięcie wartości pośredniej określonej na koniec tego roku. Wskaźnik opisujący liczbę uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem już osiągnął wartość pośrednią.

Tabela 28. Wskaźniki produktu ESO4.6 – cele pośrednie

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	25 166	0	Nie uda się osiągnąć celu pośredniego.
Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność [szt.]	14	0	Patrz wyżej.
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich [os.]	300	294	Cel prawie osiągnięty

⁸⁰ [Lista rankingowa na stronie projektu.](#) [dostęp 6.09.2024]

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej [os.]	290	0	Istnieje duża szansa, do osiągnięcia celu pośredniego wskaźnika
Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem [os.]	1088	0	Możliwe jest osiągnięcie wartości pośredniej określonej na koniec tego roku
Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem [os.]	223	294	Cel pośredni został przekroczony.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Brak podpisanych umów w CS 4.7 na projekty wdrażane w RLKS na koniec czerwca 2024 przekłada się na zerową realizację wskaźników, a w przypadku miar „Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego” oraz „Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” oznacza także brak możliwości realizacji celu pośredniego.

W przypadku wskaźnika „Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi” trudno stwierdzić jednoznacznie, czy możliwe będzie osiągnięcie wartości pośredniej jego realizacji. Wydaje się to wciąż możliwe, z uwagi na fakt skierowania do realizacji projektów z Działania 6.6. Są one co prawda na bardzo wczesnym etapie wdrażania, ale ponieważ wskaźnik jest mierzony w momencie rozpoczęcia udziału danej osoby w usłudze rozwojowej, to beneficjenci mogą jeszcze zdążyć wykazać jego realizację z końcem 2024 roku.

Tabela 29. Wskaźniki produktu ESO4.7 – cele pośrednie

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	18 159	0	Cel pośredni nie zostanie zrealizowany.
Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność [szt.]	10	0	Cel pośredni nie zostanie zrealizowany.
Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi [os.]	1 281	0	Na obecną chwilę trudno stwierdzić, czy możliwe będzie osiągnięcie wartości pośredniej jego realizacji. Wydaje się to wciąż możliwe.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Cele końcowe

Spośród 10 wskaźników produktu monitorowanych w Priorytecie VI na poziomie Programu, dla których określono wartości docelowe, część celów prawdopodobnie nie zostanie osiągnięta z uwagi na wyższe od szacowanych koszty realizacji

wskaźnika. Dotyczy to miary „Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem”, która prawdopodobnie osiągnie wartość około 80% celu, oraz „Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi”, którą szacuje się obecnie na 73% wartości docelowej.

Z kolei w przypadku oczekiwanej liczby około 11 tys. uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem występuje niespójność ponieważ oczekuje się, że przynajmniej 17 tys. uczniów skorzysta ze staży zawodowych u pracodawców, a łączna liczba uczniów objętych wsparciem obejmuje zarówno uczestników staży, odbiorców stypendiów jak i osoby uczestniczące w innych projektach realizowanych w szkołach branżowych i technicznych. Tak więc wartość docelowa wskaźnika opisującego liczbę uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem powinna być wyższa, niż cel końcowy miary wskazującej na uczestnictwo w samych tylko stażach zawodowych. A w Programie jest odwrotnie.

Tabela 30. Wskaźniki produktu ESO4.6 i 4.7 – cele końcowe

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.6	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	1 258 282	0	1 258 282	Proponuje się pozostawić wartość docelową wynikającą z szacunków ludności objętych LSR.
4.6	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez	14	0	14	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	społeczność [szt.]				realizacją celów końcowych.
4.6	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich [os.]	15 000	8838	17 043	Oczekuje się, że wartość końcowa przekroczy założony cel.
4.6	Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej [os.]	14 509	1000	14 509	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych.
4.6	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem [os.]	54 376	3 885	43 868	Cel końcowy niemożliwy do osiągnięcia z uwagi na wyższe od szacowanych koszty realizacji wskaźnika.
4.6	Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek	11 126	8838	19 728	Oczekuje się, że wartość końcowa

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	kształcenia zawodowego objętych wsparciem [os.]				przekroczy założony cel.
4.7	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	907 926	0	907 926	Proponuje się pozostawić wartość docelową wynikającą z szacunków ludności objętych LSR.
4.7	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność [szt.]	10	0	14	Wartość powinna zostać przekroczona, wszystkie 14 LSR zostało przyjętych.
4.7	Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi [os.]	64 046	0	46 504	Cel końcowy niemożliwy do osiągnięcia głównie z uwagi na wyższe od szacowanych koszty realizacji wskaźnika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

W przypadku wskaźników rezultatu monitorowanych w Programie dla Priorytetu VI, jeden z nich (zliczający uczniów, którzy nabyli kwalifikacje) może nie zostać osiągnięty na oczekiwanym poziomie, ale powinien osiągnąć około 80% celu. Z kolei analogiczny wskaźnik określający liczbę osób dorosłych, które nabyły kwalifikacje, prawdopodobnie zostanie przekroczony o kilkanaście procent. Nie są to wartości, których korekty muszą się znaleźć w Programie, niemniej w przypadku drugiego z omawianych wskaźników warto pilnować, aby wsparcie, w szczególności świadczone za pośrednictwem BUR, faktycznie prowadziło do uzyskiwania kwalifikacji.

Tabela 31. Wskaźniki rezultatu ESO4.6 i 4.7

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.6	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.]	55 467	12 777	45 509	Cel końcowy niemożliwy do osiągnięcia z uwagi na zmiany wartości docelowej bazowych wskaźników produktu.
4.7	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.]	28 590	0	32 552	Mimo skorygowania w dół wartości wskaźnika bazowego produktu, sugeruje się podniesienie

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					oczekiwanej efektywności projektów w zakresie uzyskiwania kwalifikacji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.7 Priorytet VII Fundusze Europejskie dla społeczeństwa

3.7.1 Stan wdrażania

W ramach Priorytetu VII zaplanowano łącznie 12 działań, w ramach 4 celów szczegółowych, na które alokowano 262,4 mln euro. Do 30.06.2024 r. uruchomiono nabory w każdym z 4 celów szczegółowych, a ich łączny budżet wyniósł około 596,2 mln zł dofinansowania UE. W uruchomionych naborach złożono 448 wniosków na łączną kwotę 1,032 mld zł. Do dofinansowania wybrano 76 wniosków na kwotę 292,8 mln zł, co konsumuje 26% alokacji Priorytetu VII.

Tabela 32. Stan wdrażania Priorytetu VII

	ESO4.8	ESO4.9	ESO4.11	ESO4.12	Łącznie
Alokacja EUR (wkład UE)	89 300 679	19 000 000	88 197 941	65 900 000	262 398 620
Alokacja PLN	385 671 772	82 057 200	380 909 268	284 608 920	1 133 247 160
Liczba ogłoszonych oraz uruchomionych naborów	2	1	4	4	11
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN ⁸¹	239 767 713	40 705 600	118 451 856	197 281 178	596 206 347
Procent uruchomionego wsparcia	62%	50%	31%	69%	53%
Liczba wniosków złożonych	155	0	192	101	448
Wartość wniosków złożonych (wkład UE) PLN	459 728 602	0	415 724 723	156 143 392	1 031 596 717
Procent alokacji we wnioskach złożonych	119%	0%	109%	55%	91%

⁸¹ Przeliczone po kursie z dnia uruchomienia naboru

	ESO4.8	ESO4.9	ESO4.11	ESO4.12	Łącznie
Liczba wniosków wybranych do dofinansowania	6	0	1	69	76
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	119 459 816	0	51 472 166	121 838 748	292 770 730
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	31%	0%	14%	43%	26%
Liczba podpisanych umów	6	0	1	2	9
Wartość podpisanych umów	119 459 816	0	51 472 166	32 846 157	203 778 139
Procent alokacji w podpisanych umowach	31%	0%	14%	12%	18%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).

Postęp wdrażania w Priorytecie VII można ocenić w miarę pozytywnie. Uruchomiono środki na ponad połowę dostępnej alokacji. Obecny etap wdrażania nie przełożył się jeszcze jednak na wysoką kontraktację – wg stanu na 30.06, do dofinansowania wybrano wnioski konsumujące 26% dostępnej alokacji dla Priorytetu VII, a podpisane umowy wykorzystują 18% alokacji.

Bardzo wysokie zainteresowanie było obserwowane w naborach konkursowych w ramach ESO 4.8, 4.11 i 4.12 (działania 7.2, 7.4, 7.7), a wartość złożonych w nich wnioskach o dofinansowanie nawet kilkakrotnie przekraczała budżety naborów. Z uwagi na niedawne rozstrzygnięcia w tych naborach i zwiększenia ich budżetów (w tym przeniesienia alokacji z innych działań), kontraktacja w Priorytecie VII powinna w najbliższych miesiącach znacząco przyspieszyć. W kilku działaniach, wciąż nie przeprowadzono żadnego naboru, dlatego trudno ocenić jakie będzie rzeczywiste zainteresowanie wnioskodawców (działania 7.6 oraz 7.9-7.12).

3.7.2 Postęp realizacji celów

Cele pośrednie

Cel pośredni został określony tylko w przypadku jednego wskaźnika z Priorytetu VII - Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie. Cel ten prawdopodobnie nie zostanie osiągnięty, z powodu późnego zakończenia naboru (trwał do 30.09), i braku wystarczającej ilości czasu na ocenę wniosków, podpisanie umów w beneficjentami, rekrutację uczestników i uruchomienie wsparcia.

Tabela 33. Wskaźniki produktu ESO4.8-4.12 – cele pośrednie

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
4.9	Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie [osoby]	73	0	Cel pośredni raczej nie zostanie osiągnięty – nabór trwał do 30.09, brak wystarczającej ilości czasu na podpisanie umów, rekrutację uczestników i uruchomienie wsparcia. Wynika to przede wszystkim z późnego uruchomienia perspektywy 2021-2027.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Cele końcowe

Dla Priorytetu VII przyjęto 11 wskaźników produktu. W znacznej części z nich odpowiadające im wsparcie nie zostało jeszcze uruchomione i na obecnym etapie nie

ma podstaw do korekty wartości docelowych, chociaż ryzykiem dla osiągnięcia celów końcowych jest w ich przypadku znaczący wzrost inflacji obserwowany w ostatnich latach, co może negatywnie wpłynąć na rzeczywistą wysokość kosztów jednostkowych. W przypadku 2 wskaźników dla ESO4.8, przeprowadzone oszacowanie na podstawie kosztów jednostkowych ze złożonych wniosków o dofinansowanie wskazuje, że cele końcowe zostaną prawie osiągnięte. W przypadku jedyne go wskaźnika produktu dla ESO 4.11, cel końcowy nie zostanie osiągnięty z powodu wyższych kosztów jednostkowych w złożonych wnioskach w działaniach 7.4 i 7.6 oraz niższych wartości wskaźnika przyjętych w projektach strategicznych (Dz. 7.5). Szansą na ewentualne osiągnięcie wartości docelowej mogłoby być znaczące zwiększenie alokacji dla tego celu szczegółowego.

Tabela 34. Wskaźniki produktu ESO4.8-4.12 – cele końcowe

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.8	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie [osoby]	4 687	344	4 545	Cel końcowy zostanie prawie osiągnięty
4.8	Liczba osób niezatrudnionych objętych wsparciem w programie [osoby]	13 310	0	12 217	Cel końcowy zostanie prawie osiągnięty
4.8	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem [szt.]	1 179	1288	1288	Cel końcowy zostanie nieznacznie przekroczony (na podstawie podpisanych umów)

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.9	Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie [osoby]	3 661	0	bd	Na obecnym etapie brak przesłanek do korekty wartości docelowej, ale ryzyko nieosiągnięcia celu końcowego z powodu wzrostu kosztów
4.11	Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie [osoby]	20 082	2400	13 246	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty – z powodu wyższych kosztów jednostkowych w Dz. 7.4 i 7.6 i niższych wartości wskaźnika przyjętych w projektach strategicznych (7.5)

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.12	Całkowita liczba osób objętych wsparciem [osoby]	1 266 238	1520	bd	Wskaźnik stanowi sumę 4 innych wskaźników, cel końcowy możliwy do osiągnięcia, przy założeniu utrzymania interpretacji definicji wskaźnika „Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego”
4.12	Liczba osób należących do mniejszości, w tym społeczności marginalizowanych takich jak Romowie, objętych wsparciem w programie [osoby]	535	0	bd	Na obecnym etapie brak przesłanek do korekty wartości docelowej, ale ryzyko wzrostu kosztów jednostkowych z powodu wyższej inflacji.

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.12	Liczba osób w kryzysie bezdomności lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań, objętych wsparciem w programie [osoby]	819	0	bd	Patrz wyżej.
4.12	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]	1 258 282	0	bd	Cel końcowy powinien zostać osiągnięty przy założeniu utrzymania dotychczasowej interpretacji definicji wskaźnika
4.12	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność [sztuki]	14	0	bd	Na obecnym etapie brak przesłanek do korekty wartości docelowej, ewentualne ryzyko trudności z objęciem wsparciem

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					zakładanej liczby LGD.
4.12	Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej [osoby]	6 602	1270	13 246	Cel końcowy zostanie przekroczony z powodu niższych kosztów jednostkowych w złożonych wnioskach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Spośród 7 wskaźników rezultatu przypisanych do Priorytetu VII, cele końcowe nie zostaną osiągnięte dla 2 z nich. W przypadku jednego wskaźnika dla ESO 4.11, cel końcowy nie zostanie osiągnięty z powodu wyższych kosztów jednostkowych oraz wprowadzonej przez MFIPR zmiany interpretacji definicji wskaźnika, zgodnie z którą do wskaźnika mają się wliczać tylko te osoby, które otrzymały np. wsparcie szkoleniowe, dzięki którym mogą one zwiększyć jakość świadczonych usług społecznych. Wcześniej były to wszystkie osoby świadczące takie usługi, które były wynagradzane w ramach projektu. Cel końcowy nie zostanie osiągnięty również w przypadku wskaźnika odnoszącego się do liczby miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej (ESO 4.12), z powodu znaczącego wzrostu kosztów jednostkowych w złożonych wnioskach.

Tabela 35. Wskaźniki rezultatu ESO4.8-4.12

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.8	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych [szt.]	1 089	1162	1162	Cel końcowy zostanie nieznacznie przekroczony (na podstawie podpisanych umów)
4.8	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu [osoby]	6 119	0	6119	Cel końcowy zostanie osiągnięty
4.9	Uczestnicy pracujący po zakończeniu udziału w programie [osoby]	293	0	293	Cel końcowy zostanie osiągnięty
4.9	Uczestnicy pracujący sześć miesięcy po zakończeniu udziału w programie [osoby]	56	0	56	Cel końcowy zostanie osiągnięty
4.11	Liczba osób świadczących usługi w społeczności	4 697	140 ⁸²	3 654	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty z

⁸² Dodatkowo, już po 30.06.2024, podpisano umowę w drugim projekcie priorytetowych z Działania 7.5 (Kształcenie kadr i wsparcie nowych pracowników systemu pomocy i integracji społecznej w województwie śląskim”), z wartością docelową dla tego wskaźnika deklarowaną w projekcie na poziomie 1503 (czyli łącznie na umowach jest 1643).

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	lokalnej dzięki wsparciu w programie [osoby]				powodu wyższych kosztów jednostkowych i zmiany interpretacji definicji wskaźnika
4.12	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu [osoby]	460	300	460	Cel końcowy powinien zostać osiągnięty (założono 34% uczestników ze społeczności marginalizowanych i w kryzysie bezdomności, dodatkowo doszło 300 osób z pr. Strategicznych w Dz. 7.8)
4.12	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu [szt.]	2 470	0	1 527	Cel końcowy nie zostanie osiągnięty z powodu znaczącego wzrostu kosztów jednostkowych w

ESO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					złożonych wnioskach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.8 Priorytet VIII Fundusze Europejskie na infrastrukturę dla mieszkańca

3.8.1 Stan wdrażania

W ramach Priorytetu VIII zaplanowano 8 działań wdrażanych w 4 celach szczegółowych. Alokacja na projekty z zakresu infrastruktury dla mieszkańców to prawie 177 mln euro wkładu UE, który uzupełnia przeszło 30 mln euro wkładu krajowego. Do końca czerwca 2024 r. wystartowały nabory w dwóch z czterech celów szczegółowych, uruchamiając dofinansowanie UE w wysokości 282 mln zł, stanowiące około 37% alokacji. W analizowanym okresie wnioskodawcy aplikowali o ponad 206 mln zł dofinansowania w 10 projektach. Z tej puli do połowy 2024 r. wybrano do dofinansowania 2 projekty i podpisano umowy z ich beneficjentami. Przedsięwzięcia te konsumują łącznie 15 % dofinansowania UE w ramach Priorytetu VIII.

W pierwszej kolejności uruchomiono wsparcie dla przedsięwzięć priorytetowych w obszarze kultury i turystyki, w których ogłoszono 8 naborów w ESO4.6 udostępniając tym samym większość wsparcia dla tego celu szczegółowego. Pierwsze nabory przeprowadzono także w obszarze infrastruktury szkolnictwa (ESO4.2), gdzie 1 projekt z zakresu infrastruktury edukacji wyższej skonsumował większą część alokacji na działanie. Zaś w naborze dotyczącym inwestycji w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego, dostępnym dla podmiotów z terenu ZIT Północnego, wpłynęły wnioski przekraczające wartość uruchomionych środków.

Do końca czerwca 2024 r. nie rozpoczęto jeszcze zbierania wniosków w na wsparcie w zakresie infrastruktury usług społecznych (RSO4.3) ani zdrowia (RSO4.5).

Przeprowadzone badanie wskazuje, że zainteresowanie potencjalnych wnioskodawców tym wsparciem może być ograniczone, podobnie jak ich gotowość do aplikowania o wsparcie. Po przeprowadzeniu naborów w tych obszarach możliwa będzie ocena realnego popytu na te obszary interwencji, aby na tej podstawie podjąć decyzje o ewentualnym przesunięciu alokacji na działania z większym potencjałem absorpcyjnym.

Tabela 36. Stan wdrażania Priorytetu VIII

	RSO4.2	RSO4.3	RSO4.5	RSO4.6	Łącznie
Alokacja EUR (wkład UE)	71 533 717	20 823 393	47 139 722	37 180 403	176 677 235
Alokacja PLN	308 939 817	89 932 070	203 587 031	160 574 724	763 033 643
Liczba ogłoszonych oraz uruchomionych naborów	2	0	0	8	10
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN	116 939 900	0	0	164 932 254	281 872 154
Procent uruchomionego wsparcia	37,9%	0,0%	0,0%	102,7%	36,9%
Liczba wniosków złożonych	6	-	-	5	11
Wartość wniosków złożonych (wkład UE) PLN	121 323 468	-	-	85 205 379,45	206 528 848
Procent alokacji we wnioskach złożonych	39,3%	-	-	53,1%	27,1%
Liczba wniosków wybranych do dofinansowania	1	-	-	1	2

	RSO4.2	RSO4.3	RSO4.5	RSO4.6	Łącznie
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	98 991 621	-	-	17 883 619	116 875 240
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	32,0%	-	-	11,1%	15,3%
Liczba podpisanych umów	1	-	-	1	2
Wartość podpisanych umów	98 991 621	-	-	17 883 619	116 875 240
Procent alokacji w podpisanych umowach	32,0%	0,0%	0,0%	11,1%	15,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).

Ostatecznie postęp kontraktacji jest niewielki i bazuje na dofinansowaniu dwóch projektów o znacznych budżetach. Na 1.09.2024 kontraktacja pozostawała na tym samym poziomie. Pomiędzy końcem czerwca na początku września nie uruchomiono również nowych naborów. Postęp widać jedynie na poziomie wniosków. Oceniono pozytywnie dokumenty aplikacyjne kolejnych 3 projektów oraz wpłynął wniosek dotyczący przedsięwzięcia priorytetowego „Modern Lib. Wzmocnienie Biblioteki jako centrum aktywizacji społecznej”. Całościowo można więc ocenić, że wdrażanie Priorytetu VIII jest bardzo mało zaawansowane, a w najbliższym czasie możliwość wzrostu kontraktacji możliwa jest przede wszystkim poprzez sprawne ocenianie kolejnych wniosków, które wpłynęły w odpowiedzi na uruchomione nabory i podpisywanie umów z beneficjentami.

3.8.2 Postęp realizacji celów

Cele pośrednie

Dla dwóch wskaźników produktu z Priorytecie VIII przewidziano cel pośredni, monitorowany na koniec 2024 roku. Aby osiągnąć zakładaną wartość, przynajmniej 1 obiekt musi zostać zakończony, co będzie potwierdzane stosownym protokołem. Jedyne projekty w realizacji, zakładające budowę Beskidzkiego Centrum Narciarstwa im. Adama Małyszka, realizowany przez Gminę Wiśla, nie zostanie zakończony w 2024 roku, co potwierdza beneficjent. W czerwcu 2024 uruchomiono procedurę przetargową na roboty budowlane, a 14 sierpnia wyłoniono wykonawcę. Będzie on miał ponad rok od podpisania umowy na zakończenie prac. Jest ono więc przewidywane nie wcześniej niż w 2025 roku.

Tabela 37. Wskaźniki produktu RSO4.6 – cele pośrednie

Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość pośrednia	Realizacja	Komentarz
Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem [obiekty kulturalne i turystyczne]	1	0	Cel pośredni nie zostanie osiągnięty
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami [szt.]	1	0	Cel pośredni nie zostanie osiągnięty

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.8.2.1 Cele końcowe

W Priorytecie VIII na poziomie Programu monitorowanych jest aż 13 wskaźników produktu. Zmiany struktury finansowej i rzeczowej Priorytetu VIII mają swoje odzwierciedlenie w realności osiągania celów określonych wskaźnikami. W szczególności, nie uda się zapewnić oczekiwanej pojemności klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych, z uwagi na przesunięcia alokacji, a także znacznie wyższe, niż przewidziano, koszty jednostkowe wsparcia. Także z tych samych powodów nie będzie możliwe wsparcie aż 4 uczelni. W przypadku pozostałych wskaźników, także tych dla których nie uruchomiono wsparcia, na obecnym etapie problematyczne może być osiągnięcie wartości docelowej głównie z uwagi na wyższą, niż oczekiwano, inflację. Oznacza to, że aktualne wartości dla miar powiązanych z wydatkami remontowo-budowlanymi są zawyżone o około 23%.

Tabela 38. Wskaźniki produktu RSO4.2, 4.3, 4.5, 4.6 – cele końcowe

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.2	Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych [os.]	193 697	0	29 255	Zmiany alokacji i znacznie wyższe koszty jednostkowe uniemożliwiają realizację wskaźnika na założonym poziomie.
4.2	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	501 095	0	501 095	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych.
4.2	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [wkłady na rzecz strategii]	1	0	1	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych.

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.2	Liczba wspartych uczelni [szt.]	4	0	2	Zmiana alokacji i realizacja wysokokosztowych projektów uniemożliwi wsparcie aż 4 uczelni.
4.2	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami [szt.]	10	0	8	Zmniejszenie liczby wspartych uczelni ma konsekwencje w postaci zmniejszonej liczby obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
4.3	Pojemność nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych [os.]	763	0	599	Przyjęty wskaźnik inflacyjny wymaga korekty, jest zbyt niski w szczególności jak na branżę remontowo-budowlaną, w której

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					odnotowano wysokie wzrosty cen.
4.3	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami [szt.]	5	0	5	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych.
4.5	Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych [inst. publ.]	23	0	18	Z uwagi na brak naborów w ramach RSO4.5 pozwalający na weryfikację zakładanego popytu na wsparcie oraz urealnienie kosztów jednostkowych wskaźników sugerujemy ich modyfikację w oparciu o zaktualizowany wskaźnik inflacji 55%, czyli zmniejszenie wartości

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					docelowej wskaźników o około 23%.
4.5	Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej [osoba/rok]	1 227 981	0	625 191	Przeliczone zgodnie z nową wartością docelową wsk. Liczba wspartych podmiotów wykonujących działalność leczniczą [szt.]
4.5	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami [szt.]	80	0	22	Patrz wyżej.
4.5	Liczba wspartych podmiotów wykonujących działalność leczniczą [szt.]	795	0	65	Podczas planowania wartości docelowych nie brane były dane z projektów realizowanych przez szpitale, więc koszt

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					<p>jednostkowy był na zaniżonym poziomie. Zdecydowano skierować interwencję na psychiatrię, stąd wzięto pod uwagę dane historyczne także z projektów szpitalnych i koszt jednostkowy znacznie wzrósł. Dodatkowo, zastosowano 55% wskaźnik inflacji.</p>
4.6	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem [obiekty kulturalne i turystyczne]	8	1	8	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych.

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.6	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami [szt.]	6	1	6	Nie zidentyfikowano przesłanek świadczących o problemach z realizacją celów końcowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Osiągnięcie celów końcowych wskaźników rezultatu w Priorytecie VIII jest zagrożone podobnie, jak odpowiadających im wskaźników produktu. Weryfikacja realności możliwości osiągnięcia celów opierała się głównie na zmianach alokacji (w przypadku rocznej liczby użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych) oraz korekty wskaźników inflacyjnych. Na obecnym etapie nie można skazać zaleceń dla IZ, które przyczyniłyby się do realizacji celów zgodnie z wartościami aktualnie obowiązującymi w Programie, bez szkody dla jakości interwencji. Tym samym nie rekomendujemy działań naprawczych, a zmiany wartości docelowych w przypadku tych miar, które są szczególnie przeszacowane.

Tabela 39. Wskaźniki rezultatu RSO4.2, 4.3, 4.5, 4.6

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
4.2	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych [użytkownicy/rok]	193 697	0	29 255	Zmiany alokacji i znacznie wyższe koszty jednostkowe uniemożliwiają realizację wskaźnika na założonym poziomie.
4.3	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych [os.]	763	0	599	Przyjęty wskaźnik inflacyjny wymaga korekty, jest zbyt niski w szczególności jak na branżę remontowo-budowlaną, w

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					której odnotowano wysokie wzrosty cen.
4.5	Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych [użytkownicy/rok]	21 288	0	16 446	Z uwagi na brak danych do weryfikacji założeń, sugerujemy ich modyfikację w oparciu o zaktualizowany wskaźnik inflacji 55%, czyli zmniejszenie wartości docelowej wskaźników o około 23%.
4.5	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej [użytkownicy/rok]	1 227 981	0	625 191	Przeliczone zgodnie z nową wartością docelową wskaźnika Liczba wspartych podmiotów wykonujących

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
					działalność leczniczą [szt.]
4.6	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem [osoby odwiedzające/rok]	512 373	12 000	236 863	Dane z wniosków o dofinansowanie wskazują na znacznie wyższe koszty jednostkowe niż założono na bazie danych historycznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

3.9 Priorytet IX Fundusze Europejskie na rozwój terytorialny

3.9.1 Stan wdrażania

W ramach Priorytetu IX wdrażane są 2 cele szczegółowe dotyczące wspierania zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa. RSO 5.1 dedykowane jest wsparciu na obszarach miejskich, natomiast RSO5.2 na obszarach innych niż miejskie.

Do połowy 2024 r. uruchomiono wsparcie jedynie dla RSO5.2. Na 4 ogłoszone nabory przeznaczono około 25% alokacji dla tego RSO, odpowiadające niemal 22,5% alokacji na priorytet. W odpowiedzi na ogłoszone konkursy wpłynęło 21 wniosków, starających się o niemal 224 mln zł. Z tej puli dotychczas wybrano i podpisano umowy na realizację 3 projektów, którym przyznano niemal 126,2 mln zł

dofinansowania UE. Pozwoliło to na zakontraktowanie około 14% alokacji RSO5.,1 tj. 12,3% alokacji z Priorytetu IX.

Tabela 40. Stan wdrażania Priorytetu IX

	RSO5.1	RSO5.2	Łącznie
Alokacja EUR (wkład UE)	215 820 829	22 139 517	237 960 346
Alokacja PLN	932 086 996	95 616 146	1 027 703 142
Liczba ogłoszonych oraz uruchomionych naborów	4	0	4
Uruchomione wsparcie (wkład UE) w PLN	230 807 258	0	230 807 258
Procent uruchomionego wsparcia	25%	0	22,46%
Liczba wniosków złożonych	21	0	21
Wartość wniosków złożonych (wkład UE) PLN	223 848 744	0	223 848 744
Procent alokacji we wnioskach złożonych	24%	0	22%
Liczba wniosków wybranych do dofinansowania	3	0	3
Wartość wniosków wybranych do dofinansowania (wkład UE) PLN	126 187 614	0	126 187 614
Procent alokacji we wnioskach wybranych do dofinansowania	14%	0	12,3%

	RSO5.1	RSO5.2	Łącznie
Liczba podpisanych umów	3	0	3
Wartość podpisanych umów	126 187 614	0	126 187 614
Procent alokacji w podpisanych umowach	14%	0	12,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024).

Postęp finansowy związany z wdrażaniem Priorytetu IX nie może być na obecnym etapie oceniony pozytywnie z uwagi na uruchomienie relatywnie niewielkiej części alokacji, dla tylko 1 RSO.

Na obecnym etapie trudno ocenić na ile realne będzie wykorzystanie całości alokacji dostępnej w tym priorytecie. Doświadczenia z poprzedniej, jak i obecnej perspektywy wskazują, że interwencja w obszarach wymagających w pierwszej kolejności ustalenia dokumentów strategicznych (w tym wypadku strategii ZIT i GPR) i wspólnego wypracowania listy projektów, jest zazwyczaj opóźniona. Z tego względu dla sprawnego wdrażania Priorytetu IX niezwykle ważne będzie odpowiednie zmotywowanie przedstawicieli poszczególnych ZIT i gmin do terminowego przygotowywania dokumentów aplikacyjnych. Jeśli IZ zidentyfikuje zagrożenia w tym obszarze, powinna podjąć działania naprawcze, które w skrajnej sytuacji oznaczać mogą przeniesienie części alokacji z obszarów, w których wydatkowanie środków w ramach czasowych perspektywy finansowej 2021-2027 będzie zagrożone, do tych w których mogą one zostać efektywnie wykorzystane.

3.9.2 Postęp realizacji celów

Cele końcowe

Weryfikacja metodologii szacowania wskaźników bazująca m.in. na danych ze złożonych wniosków o dofinansowanie pozwoliła na identyfikację wskaźników, których celów końcowych nie uda się zrealizować. Problem taki dotyczy 2 wskaźników produktu dla RSO5.1 i 2 dla RSO 5.2. Co istotne, tylko w 1 przypadku wiąże się on z istotnym wzrostem kosztów realizacji inwestycji (w tym priorytecie

dotyczy to infrastruktury kulturalnej i turystycznej). Problemy wpływające na osiągnięcie celów końcowych wskazane zostały w tabeli poniżej.

Tabela 41. Wskaźniki produktu RSO5.1 i 5.2 – cele końcowe

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
5.1	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]	4 455 877	3196326	4 455 877	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.
5.1	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [wkłady na rzecz strategii]	51	2	51	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.
5.1	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem [obiekty kulturalne i Turystyczne]	444	0	40	Cel końcowy niemożliwy do osiągnięcia z uwagi na wielokrotnie wyższy od szacowanego koszt realizacji wskaźnika.
5.1	Otwarta przestrzeń utworzona lub	659 074	0	197 722	Cel końcowy niemożliwy do realizacji z uwagi na

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	rekultywowana na obszarach miejskich [m2]				odmienny od zakładanego charakter wspieranych projektów (dominacja wsparcia obiektów, a nie otwartych przestrzeni).
5.1	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]	73	19	73	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.
5.2	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]	77 178	0	56 597	Ryzyko nieosiągnięcia celu końcowego z uwagi na zbyt ambitne założenia przyjęte na etapie szacowania. ⁸³
5.2	Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	28	0	28	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.

⁸³ Założono, że projektami w ramach poszczególnych GPR objęta zostanie maksymalna, dopuszczalna ustawą liczba osób, tj. 30% ludności danej gminy. Z danych GUS wynika, że na obszarach wiejskich jest to średnio 22% ludności.

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	[wkłady na rzecz strategii]				
5.2	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich [m2]	100 002	0	0	Wskaźnik nieadekwatny dla zakresu wsparcia w ramach RSO 5.2, który dedykowany jest obszarom innym niż miejskie.
5.2	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]	10	0	10	Realizacja celu końcowego nie powinna być zagrożona.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

Czynniki wpływające na możliwość realizacji celów końcowych wskaźników produktu, przełożyły się na analogiczne problemy w przypadku wskaźników rezultatu. Zgodnie z przeprowadzonymi szacunkami, niemożliwe będzie osiągnięcie celów żadnego z wskaźników rezultatu dla Priorytetu IX.

Tabela 42. Wskaźniki rezultatu RSO5.1 i 5.2

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
5.1	Liczba osób odwiedzających	2 102 908	0	768 160	Cel końcowy został zbyt ambitnie oszacowany, w

RSO	Nazwa wskaźnika [JM]	Wartość docelowa	Szacowana realizacja	Nowa wartość docelowa	Komentarz
	obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem [osoby odwiedzające/rok]				oparciu o podejście, które zawyża jego wartość ⁸⁴ .
5.1	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji [osoby]	762 666	0	610 133	Ryzyko nieosiągnięcia celu końcowego z uwagi na zbyt ambitne założenia przyjęte na etapie szacowania. ⁸⁵
5.2	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji [osoby]	77 178	0	56 597	Ryzyko nieosiągnięcia celu końcowego z uwagi na zbyt ambitne założenia przyjęte na etapie szacowania. ⁸⁶

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FE SL 2021-2027 (wersja 1.2), danych z LSI2021 (stan na 30.06.2024) oraz szacunków przeprowadzonych na potrzeby badania

⁸⁴ W metodologii szacowania wskaźnika, służącej wyznaczeniu jego celu końcowego oparto się na koszcie jednostkowym, który w tego typu wskaźnikach zazwyczaj prowadzi do zawyżania wartości docelowych.

⁸⁵ Założono, że projektami w ramach poszczególnych GPR objęta zostanie maksymalna, dopuszczalna ustawą liczba osób, tj. 30% ludności danej gminy. Z danych GUS wynika, że na obszarach miejskich jest to średnio 24% ludności.

⁸⁶ Założono, że projektami w ramach poszczególnych GPR objęta zostanie maksymalna, dopuszczalna ustawą liczba osób, tj. 30% ludności danej gminy. Z danych GUS wynika, że na obszarach wiejskich jest to średnio 22% ludności.

Z uwagi na charakter czynników wpływających na niemożność osiągnięcia celów końcowych wybranych wskaźników produktu i rezultatu, IZ nie może podjąć żadnych działań mających na celu ich eliminację. Nie są one bowiem zależne od sposobu zaprogramowania czy wdrażania wsparcia. Wynikają ze specyfiki obszaru objętego interwencją i nie zawsze trafnych założeń przyjętych na etapie szacowania.

3.10 Postęp realizacji przedsięwzięć priorytetowych

W Kontrakcie Programowym Województwa Śląskiego przedsięwzięcia priorytetowe zostały określone jako projekty lub grupy projektów finansowanych w ramach Programu Regionalnego, które mają szczególne znaczenie dla rozwoju regionu lub kraju. Wykaz takich przedsięwzięć zawarto w Załączniku nr 10 do Kontraktu zgodnie z uchwałą Zarządu Województwa nr 458/490/VI/2024 z dnia 28 lutego 2024 r. Na liście, aktualnej na dzień 30 czerwca 2024 r., znajdują się 33 przedsięwzięcia priorytetowe przeznaczone do realizacji w ramach Priorytetów I-IX FE SL 2021-2027. Większość (20) z nich zaplanowano w ramach wsparcia finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), a 13 – z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+). Na inicjatywy tego typu przeznaczono około 13% alokacji dostępnej w ramach priorytetów I-IX. Zakres tematyczny przedsięwzięć priorytetowych jest bardzo zróżnicowany, co obrazuje poniższa tabela. Projekty tego typu przewidziano w 8 priorytetach (wyjątek stanowi priorytet III). W niektórych obszarach tematycznych wsparcie wdrażane jest tylko z pośrednictwem przedsięwzięć priorytetowych. Sytuacja taka występuje w przypadku wsparcia:

- tworzenia ekosystemu dla rozwoju RIS (Działanie 1.3),
- przedsiębiorczości (Działanie 1.6),
- internacjonalizacji przedsiębiorstw (Działanie 10.10),
- regionalnego taboru kolejowego (Działanie 4.3),
- opracowania modelu prognozowania zmian na rynku pracy (Działanie 5.7),
- budowania sieci współpracy w zakresie poradnictwa zawodowego (Działanie 5.8)

- strategicznych projektów dla obszaru edukacji (Działanie 6.4), usług społecznych (Działanie 7.5) i rodziny (Działanie 7.8),
- infrastruktury szkolnictwa wyższego (Działanie 8.1),
- obszaru kultury (Działanie 8.7).

Zgodnie z dostępnymi danymi w 2023 r. planowano rozpoczęcie nieco ponad jednej czwartej przedsięwzięć priorytetowych. Większość z nich (około 58%) zakładała rozpoczęcie realizacji w 2024 r., a pojedyncze projekty zaplanowane były na późniejsze lata.

W analizowanym okresie uruchomiono niemal wszystkie nabory dla przedsięwzięć priorytetowych. Wyjątek stanowią inwestycje z działań 2.9 (gospodarka odpadami komunalnymi), 2.8 (adaptacja do zmian klimatu) oraz 8.1 (szkolnictwo wyższe). Z realizacji dwóch projektów ostatecznie zrezygnowano.

Do połowy 2024 r. do dofinansowania wybrano łącznie 17 projektów, z tego ostateczną decyzję o dofinansowaniu, będącą odpowiednikiem podpisanej umowy, wydano dla 14 z nich. Część wniosków znajduje się nadal w ocenie, a dla pozostałych nabory nadal trwały, niekiedy przedłużane na prośbę wnioskodawców. Szczegółowe informacje o statusie każdego z przedsięwzięć zawiera poniższa tabela.

Tabela 43. Zestawienie przedsięwzięć priorytetowych z Priorytetów I-IX FE SL 2021-2027 – kolejność wg okresu realizacji

Fun- dusz	Dz.	Nazwa przedsięwzięcia	Status	Okres realizacji ⁸⁷
EFRR	2.9	Kompleksowa modernizacja Zakładu Zagospodarowania Odpadów Częstochowskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o.o. w	nie zaplanowano naboru	I 2023-I 2025

⁸⁷ Pierwotne terminy realizacji projektów określone w zestawieniu przekazanym przez UMWSL.

Fun- dusz	Dz.	Nazwa przedsięwzięcia	Status	Okres realizacji ⁸⁷
		Sobuczynie w latach 2023-2030		
EFRR	8.1	Centrum Innowacyjnej Dydaktyki Medycznej w Zabrze	umowa podpisana	III 2023 - IX 2029
EFS+	7.5	ŚLĄSKI SENIOR – wsparcie i aktywizacja	nabór unieważniony	III 2023 - XII 2027
EFRR	8.7	Modernizacja infrastruktury Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu wraz z budową nowych wystaw stałych, w aspekcie rozwijania kompetencji kulturowych społeczeństwa	w ocenie	III 2023- -XI 2027
EFS+	7.5	Zmiana sposobu funkcjonowania DPS w województwie śląskim	rezygnacja z realizacji projektu	IV 2023 -XII 2026
EFRR	4.3	Rozbudowa i doposażenie zaplecza technicznego Spółki Koleje Śląskie Sp. z o.o. w Katowicach	umowa podpisana	VI 2023 - XII 2026
EFS+	6.4	Śląskie. Inwestujemy w talenty PLUS (projekt realizowany w edycjach)	umowa podpisana	I edycja: VIII 2023 - XII 2025
EFRR	2.8	Śląskie Centrum Klimatu - etap I	nie zaplanowano naboru	IV kw. 2023 - IV kw. 2025

Fun- dusz	Dz.	Nazwa przedsięwzięcia	Status	Okres realizacji ⁸⁷
EFS+	7.8	Skoordynowane wsparcie pre i post adopcyjne (projekt realizowany w edycjach)	umowa podpisana	X 2023 - XII 2026
EFRR	1.3	PPO WSL 2030. Utworzenie Regionalnego Obserwatorium Innowacji	umowa podpisana	XI 2023 - X 2025
EFS+	7.5	Kształcenie kadr i wsparcie nowych pracowników systemu pomocy i integracji społecznej w województwie śląskim	w ocenie	IV 2024 - XII 2027
EFRR	2.14	EKOPARK zielona perła Śląska – podróż do bioróżnorodności	umowa podpisana	IV 2024 - XII 2029
EFS+	5.7	Opracowanie modelu prognozowania i monitorowania zmian na rynku pracy	umowa podpisana	I 2024 - III 2028
EFS+	6.4	Śląskie. Obserwatorium edukacji (projekt realizowany w edycjach)	wybrany do dofinansowania	I 2024 - VI 2026
EFS+	5.8	Budowanie sieci współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie poradnictwa zawodowego	umowa podpisana	I 2024 - VI 2027
EFS+	6.4	Pierwszy krok w Kosmos	umowa podpisana	I 2024 - VIII 2026

Fun- dusz	Dz.	Nazwa przedsięwzięcia	Status	Okres realizacji ⁸⁷
EFRR	8.7	Beskidzkie Centrum Narciarstwa im. Adama Małysza	umowa podpisana	I 2024 - XII 2025
EFRR	8.7	"Modern Lib". Wzmocnienie Biblioteki jako centrum aktywizacji społecznej	złożony po 30.06, w ocenie	I 2024 - XII 2026
EFS+	7.5	CUS – nowe spojrzenie na usługi społeczne	umowa podpisana	I 2024 - XII 2027
EFS+	7.8	Deinstytucjonalizacja i wsparcie wojewódzkiej pieczy zastępczej	umowa podpisana	I 2024 - XII 2027
EFRR	1.10	InterGlobal - internacjonalizacja przedsiębiorstw z sektora MŚP z województwa śląskiego	umowa podpisana	I 2024 - XII 2028
EFS+	6.4	Śląskie. Zawodowcy 2	wybrany do dofinansowania	I 2024 - XII 2029
EFRR	2.14	Ochrona i regeneracja obszarów cennych przyrodniczo wraz z działaniami edukacyjnymi na obszarze Aglomeracji Beskidzkiej	złożony po 30.06, w ocenie	I 2024-X XII 2027
EFRR	1.6	Śląska Sieć Rozwoju Przedsiębiorczości	w ocenie	I 2024-XII 2027

Fun- dusz	Dz.	Nazwa przedsięwzięcia	Status	Okres realizacji ⁸⁷
EFRR	9.1	Stacja Beskidy - Śląskie Centrum Dostępności Górskiej i Turystyki Zrównoważonej im. Grzegorza Szetyńskiego	nabór trwający, wniosek nie złożony	III 2024 - III 2026
EFRR	8.1	Podniesienie jakości kształcenia w zakresie rehabilitacji na poziomie szkolnictwa wyższego	nie zaplanowano naboru	2024 - 2027
EFRR	8.7	Rozbudowa Teatru Zagłębia w Sosnowcu	złożony po 30.06, w ocenie	2024 – 2027
EFRR	8.7	Przekształcenie Studia Filmów Rysunkowych w Centrum Przemysłu Kreatywnego	nabór trwający, wniosek nie złożony	2024-2025
EFS+	5.14	Podniesienie kompetencji kadr Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego	wybrany do dofinansowania	VI 2024 – X 2026
EFRR	8.7	Skarbiec Dziedzictwa - nowa przestrzeń dla aktywnej edukacji i kultury w Muzeum GPE w Chorzowie. Podniesienie atrakcyjności oferty Muzeum „GPE w Chorzowie” poprzez utworzenie nowoczesnej bazy edukacyjno-kulturalnej	w ocenie	IX 2024 - VIII 2026

Fun- dusz	Dz.	Nazwa przedsięwzięcia	Status	Okres realizacji ⁸⁷
		sprzyjającej integracji społecznej i uwzględniającej osoby ze szczególnymi potrzebami		
EFRR	8.7	Rewitalizacja budynku gospodarczego, budynku oficyny wraz z otoczeniem i przystosowanie do prowadzenia działalności muzealnej	w ocenie	I 2025- XII 2027
EFRR	4.3	Zakup zeroemisyjnego taboru kolejowego	umowa podpisana	VI 2026-VIII 2027
EFRR	1.4	Regionalne e-usługi dla samorządowych jednostek organizacyjnych Województwa Śląskiego	Nabór wydłużony na prośbę beneficjenta z 30.04.2024 na 31.10.2024	brak danych o planowanym terminie uruchomienia, planowana długość projektu 24 mc

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez UM SWL oraz informacji z LSI2021 (stan na 30.06.2024). i wywiadów z beneficjentami.

Oceniając postęp realizacji przedsięwzięć priorytetowych przez pryzmat ich zgodności z zakładanymi harmonogramami realizacji widać, że część z nich jest opóźniona, niekiedy istotnie. Zmiany harmonogramów wynikają nie tylko z późniejszego zatwierdzenia Programu i opóźnionego uruchamiania naborów przez Instytucję Obsługującą Nabory (ION), lecz także z wniosków samych beneficjentów. Terminy naborów są przedłużane na ich prośbę, aby umożliwić przygotowanie

dokumentów aplikacyjnych, które często nie są gotowe w wyznaczonych pierwotnie ramach czasowych.

Realizacja części z projektów uzależniona jest od przyjęcia dokumentów strategicznych dla danego obszaru (WPGO w przypadku gospodarki odpadami komunalnymi) lub wnioskodawcy oczekują na przyjęcie nowego prawodawstwa, aby móc uwzględnić w projekcie wszystkie kluczowe kwestie z tym związane (ustawa o ochronie środowiska w przypadku wsparcia działań związanych z adaptacją do zmian klimatu).

Korekta harmonogramów projektów priorytetowych wynika też z konieczności dostosowania kosztorysów inwestycji, do aktualnych kosztów ich realizacji. Pomiędzy etapem przygotowania wstępnego kosztorysu, a realizacją projektu następowały często bardzo duże zmiany w tym obszarze. Problem ten pogłębia również zmienność kursu euro, co wpływa na wartość dostępnego dofinansowania. Wszystkie te zmiany muszą być uwzględniane we wnioskach o dofinansowanie, a ich uwzględnienie wymusza niekiedy zmianę pierwotnych założeń.

Oprócz kosztorysów etap przekształcania założeń projektów priorytetowych w szczegółowe plany realizacji często wymaga również pogłębionej weryfikacji wszystkich zaplanowanych działań i zadań, uwzględniającej wytyczne zewnętrzne (np. zasady deinstytucjonalizacji czy regulacji przyznawania stypendiów). Czasami te wytyczne wpływają na kształt projektów lub decydują o możliwości ich realizacji (patrz ramka poniżej).

Ramka 1. Wybrane projekty priorytetowe w obszarze pomocy społecznej i usług społecznych – Działanie 7.5

Spośród 4 projektów priorytetowych przewidzianych w Działaniu 7.5, dotychczas podpisano umowę na realizację 2 („CUS – nowe spojrzenie na usługi społeczne” oraz „Kształcenie kadr i wsparcie nowych pracowników systemu pomocy i integracji społecznej w województwie śląskim”). Natomiast nabór na projekt „ŚLĄSKI SENIOR – wsparcie i aktywizacja” został unieważniony. Celem tego projektu było wsparcie seniorów i ich opiekunów w zakresie świadczenia usług opiekuńczych. Projekt miał obejmować 10 gmin, z preferencją dla tych, które wcześniej nie korzystały ze wsparcia z funduszy EFS. Mimo dwukrotnego naboru

nie udało się zebrać wymaganej liczby gmin, dlatego zdecydowano o rezygnacji z jego realizacji, a środki przesunięto na konkursowe projekty w ramach Działania 7.4.

Nie ogłoszono również naboru na czwarty projekt priorytetowy, „Zmiana sposobu funkcjonowania DPS w województwie śląskim”. Projekt ten miał na celu większe otwarcie Domów Pomocy Społecznej i rozwój usług środowiskowych, m.in. poprzez utworzenie dziennych domów opieki na ich terenie. Termin jego realizacji był wielokrotnie przesuwany, początkowo planowany na styczeń 2024. Główne bariery to niezgodność założeń projektu z wytycznymi Komisji Europejskiej (KE) dotyczącymi deinstytucjonalizacji, brak wystarczającego personelu w DPS-ach oraz wymóg zaangażowania przynajmniej 10 powiatów z województwa. Z powodu większej liczby gmin zgłaszających się do projektu wsparcia CUS, środki przesunięto częściowo na ten cel, a wymóg liczby powiatów w projekcie DPS zmniejszono do sześciu. ROPS zaproponował w lutym 2024 r. również znaczące zmiany w fiszce projektu, w myśl której wsparcie byłoby kierowane do nowoutworzonych, oddzielnych podmiotów – środowiskowych centrów opieki na wsparcie osób zależnych w ich środowisku, tak by zapobiegać konieczności objęcia ich opieką w ramach DPS. Ostatecznie jednak zrezygnowano z jego realizacji, a alokację przeznaczono na projekty w ramach Działania 7.4.

Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że realizacja projektów priorytetowych, dla których złożono wnioski lub podpisano umowy, nie jest obecnie zagrożona. Projekty te powinny co do zasady zostać zrealizowane zgodnie z założeniami zawartymi w dokumentach aplikacyjnych. Przy czym zakończenie ich realizacji, a więc i termin osiągnięcia zakładanych efektów będą prawdopodobnie przesunięte w czasie, względem pierwotnych założeń. Nie stanowi to zagrożenia dla procesu kontraktacji, ponieważ wszystkie te inwestycje będą zrealizowane w okresie kwalifikowalności wsparcia z FE SL 2021-2027, oznacza jednak późniejszą certyfikację wydatków.

Wyzwaniem mogą się okazać te projekty, dla których w okresie objętym niniejszym badaniem nie złożono jeszcze wniosków o dofinansowanie. Pomimo tego, że w trakcie wywiadów z przedstawicielami beneficjentów przedsięwzięć priorytetowych nie zidentyfikowano istotnych ryzyk dla realizacji tych projektów, to Instytucja Zarządzająca (IZ) powinna nadal monitorować proces ich przygotowania i reagować

w momencie identyfikacji realnego zagrożenia dla wykorzystania wsparcia dedykowanego danemu projektowi. Rozwiązaniem może być wyznaczenie terminów granicznych dla złożenia kompletnej dokumentacji aplikacyjnej, poza które nie można przesunąć naboru na dany projekt. Warto także identyfikować kolejne projekty, które mogą znaleźć się na liście przedsięwzięć priorytetowych. IZ z powodzeniem uzupełnia tę listę o planowane inicjatywy. Także w przypadku tych nowych projektów należy weryfikować harmonogram ich realizacji, aby udało się przygotować i przeprowadzić procedury naborów oraz zrealizować całość przedsięwzięć w okresie kwalifikowalności wydatków.

3.11 Podsumowanie postępu wdrażania

Postęp kontraktacji w ramach priorytetów I-IX FE SL 2021-2027 ocenić należy co do zasady pozytywnie, szczególnie biorąc pod uwagę uwarunkowania w jakich Program jest wdrażany. Po pierwsze, obecna perspektywa finansowa jest mocno opóźniona. FE SL 2021-2027 przyjęty został w grudniu 2022 r., tj. 2 lata po początku obowiązywania bieżącej perspektywy finansowej. Dla porównania RPO WSL 2014-2020 przyjęto w grudniu 2014 roku. Oznacza to, że rozpoczęcie wdrażania programu regionalnego w obecnej perspektywie finansowej zaczęło się rok później w porównaniu do programu z okresu 2014-2020. Pomimo tego w ramach FE SL 2021-2027, w priorytetach I-IX wybrano już – półtora roku od rozpoczęcia wdrażania Programu – do dofinansowania projekty konsumujące 28% alokacji, a zakontraktowano niemal 27%. Z kolei w takim samym okresie od rozpoczęcia wdrażania RPO WSL 2014-2020 zakontraktowano 2,8% alokacji⁸⁸.

Analizując postęp wdrażania FE SL 2021-2027 należy odnotować, że opóźnienie w opracowaniu programu regionalnego nie wynika z opóźnień po stronie Instytucji Zarządzającej, a jest pochodną opóźnienia w uruchomieniu całej perspektywy, w tym w przyjęciu Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027, którą Komisja Europejska zaakceptowała w czerwcu 2022 r., podczas gdy ta dla perspektywy finansowej 2014-2020 była ona przyjęta w maju 2014 r. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, jednym z istotnych czynników, wpływających na opóźnienie obecnej perspektywy

⁸⁸ Dane na dzień 30.06.2016, na podstawie listy projektów dofinansowanych.

finansowej, była pandemia COVID-19, która wymusiła m.in. zdalny tryb pracy nad opracowaniem kluczowych dla tego okresu dokumentów, zarówno tych poziomu unijnego, jak i krajowych.

Pomimo uruchomienia istotnej części alokacji i stosunkowo szybkiego zakontraktowania jej dużej części, z uwagi na skróconą perspektywę finansową obecne tempo wydatkowania środków zagraża realizacji wymaganych poziomów certyfikacji. Do połowy 2024 r. zatwierdzono wnioski o płatność w wysokości niemal 437 mln zł, a certyfikowano niemal 176,4 mln zł. Taki postęp wydatkowania grozi – co potwierdzają wywiady – ryzykiem niewypełnienia zobowiązań finansowych zgodnie z zasadą n+3 i w efekcie niesie ryzyko utraty części alokacji. Oczywiście wraz z czasem upływającym od podpisania umów o dofinansowanie i rozpoczęcia realizacji inwestycji tempo wydatkowania środków będzie szybciej rosnąć. Niemniej należy pamiętać, że duża część projektów infrastrukturalnych to przedsięwzięcia zaplanowane na lata, w których postęp finansowy nie jest tak szybki, jak w projektach skoncentrowanych na zakupach sprzętu czy świadczeniu usług. Oznacza to, że nawet zakontraktowanie dużej alokacji na początku wdrażania Programu, nie gwarantuje w ich przypadku szybkiego wydatkowania i certyfikacji.

Konsekwencje późniejszego uruchomienia perspektywy finansowej 2021-2027 dla procesu wydatkowania alokacji z FE SL 2021-2027

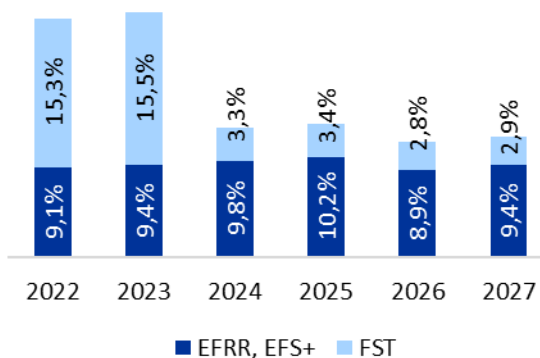
Późne uruchomienie wsparcia w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 stawia przed Województwem Śląskim wyzwanie szybkiego wydatkowania znacznie większych środków w krótszym czasie. Program Fundusze Europejskie dla Śląska (FE SL) na lata 2021-2027, który jest największym programem regionalnym w Unii Europejskiej, obejmuje fundusze z EFRR, EFS+ oraz ponad 2,1 miliarda euro z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Duża część alokacji FST, wynosząca około 56%, finansowana jest z instrumentu Next Generation EU i musi zostać rozliczona do końca 2026 roku,⁸⁹ natomiast pozostałe wsparcie, w tym ze środków EFRR i EFS+ do końca 2029 r.

⁸⁹ Środki The Next Generation EU mają perspektywę finansową na lata 2019-2024, zgodnie z zasadą n+2 należy je rozliczyć do końca 2026 r.

W planie finansowym środki bieżącej perspektywy rozłożone są na lata 2022-2027, ponieważ w 2021 r. program nie był jeszcze gotowy. W pewnym uproszczeniu taka kumulacja oznacza, że każdego roku należy wydatkować średnio o 12,5% więcej środków niż w sytuacji, w której program zatwierdzony byłby w 2021 r. Co więcej, dla FST perspektywa wydatkowania dużej części środków jest jeszcze krótsza, a kumulacja w przypadku tego funduszu przypada na lata 2022-2023.

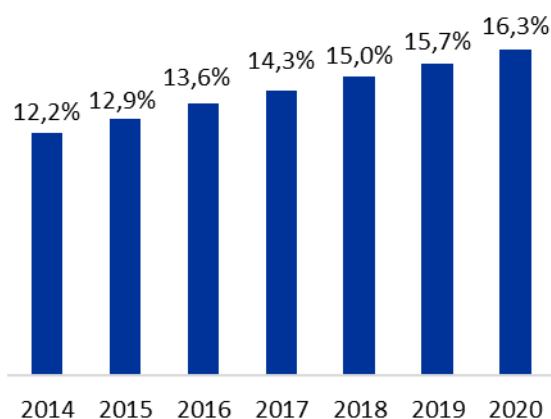
Aby spełnić wymogi n+3 (i n+2 dla części środków FST), program zakłada, że do końca 2026 roku powinno zostać wydatkowane 49% całej alokacji, co odpowiada kwocie zaplanowanej na lata 2022 i 2023. Dla porównania, w perspektywie finansowej 2014-2020, plan finansowy na pierwsze 2 latach wdrażania zakładał uruchomienie 25,1% dostępnych środków. W kolejnych latach te wartości systematycznie rosły, osiągając szczyt w 2020 roku. Obecnie, w perspektywie 2021-2027, struktura wydatkowania została odwrócona, głównie ze względu na dodatkowe środki z FST,

Wykres 11. Udział alokacji dla FE SL 2021-2027 przypisanej do danego roku w planie finansowym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie planu finansowego dla Programu FE SL 2021-2027, wersja z grudnia 2022 r.

Wykres 12. Udział alokacji dla RPO WSL 2014-2020 przypisanej do danego roku w planie finansowym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie planu finansowego dla Programu RPO WSL 2014-2020, wersja z grudnia 2014 r.

Obowiązujący obecnie plan finansowy i wynikające z niego zobowiązania wydatkowania i certyfikacji środków mogą się okazać niemożliwe do wykonania. W związku z tym wskazane byłoby wprowadzenie modyfikacji w planie finansowym,

jako że niemożność jego zrealizowania wynika raczej ze zbyt ambitnych założeń w nim przyjętych, niż błędów popełnionych przez IZ FE SL 2021-2027.

Drugim wyzwaniem we wdrażaniu środków FE SL 2021-2027 jest długi czas oceny wniosków. Na dzień 30 czerwca 2024 roku w trakcie oceny pozostawało 1620 wniosków, wynikających z trwających naborów. Proces ten jest wydłużony ze względu na znaczne obciążenie Instytucji Organizujących Nabory (ION), które odpowiadają za ocenę dokumentacji nie tylko dla EFRR i EFS+, lecz także dla priorytetu X FE SL 2021-2027. W ramach tego priorytetu, do połowy 2024 roku, złożono 1491 aplikacji. W obecnych warunkach trudno jest wdrożyć skuteczne działania przyspieszające ocenę i kontraktację projektów. Potencjalnym rozwiązaniem jest zwiększenie zatrudnienia w ION, co już obecnie częściowo się dzieje, ponieważ do oceny projektów delegowani są pracownicy innych referatów/wydziałów. Zatrudnienie nowych osób może być jednak wyzwaniem, które nie przyniesie na obecnym etapie oczekiwanych efektów. W obecnej perspektywie finansowej czas niezbędny do rekrutacji i przeszkolenia nowych pracowników (tj. osób spoza IZ i IP), mógłby zająć więcej czasu niż newralgiczny okres wdrażania FE SL 2021-2027. Warto jednak rozważyć zwiększenie liczby etatów w Instytucji Zarządzającej (IZ) i Instytucji Pośredniczącej (IP) w przyszłych perspektywach finansowych, jeśli będą one wdrażały podobną skalę wsparcia.

Kolejnym wyzwaniem jest wydłużanie trwających naborów na prośbę wnioskodawców, opóźniające kontraktację. Dotyczy to zarówno otwartych naborów konkurencyjnych, jak i tych dedykowanych Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym (ZIT) oraz przedsięwzięciom priorytetowym. Jak tłumaczą przedstawiciele IZ, teoretycznie można uruchamiać nabory dla niewielkiej (w stosunku do założeń) liczby projektów lub nie przedłużać naborów trwających, pomimo próśb ze strony wnioskodawców. Ale to rozwiązanie ma swoje wady. W przypadku działań lub naborów dedykowanych ZIT lub przedsięwzięciom priorytetowym oznacza, że prawdopodobnie część z wniosków nie zostałaaby złożona, a obciążenie pracą związane z przygotowaniem naboru – szczególnie w przypadku przedsięwzięć priorytetowych – poszłoby na marne. Tym co IZ może zrobić – i jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, już robi – jest stałe

monitorowanie procesu przygotowania przedsięwzięć priorytetowych, a w przypadku wsparcia w formule ZIT, motywowanie przedstawicieli ZIT do szybszego przygotowania dokumentów aplikacyjnych. Jednocześnie warto rozważyć, wyznaczenie wnioskodawcom (z naborów dedykowanych ZIT i przedsięwzięciom priorytetowym) terminów nieprzekraczalnych dla zakończenia naborów. Po upływie takich terminów niewykorzystana alokacja mogłaby zostać przekierowana do projektów rezerwowych lub działań z dużym potencjałem absorpcyjnym, gotowych do wdrożenia. Wnioskodawcom należałoby również jasno komunikować ryzyko utraty środków przy przekroczeniu terminów. Wprowadzenie terminu granicznego mogłoby opierać się na przeciętnym czasie realizacji podobnych projektów w oparciu o dane historyczne, harmonogram inwestycji oraz bufor bezpieczeństwa (np. 1 rok), uwzględniając maksymalny termin realizacji środków do 2029 roku.

3.12 Zidentyfikowane ryzyka dla wdrażania i osiągnięcia zakładanych celów FE SL 2021-2027

Analiza doświadczeń z wdrażania środków UE w ramach poprzednich perspektyw finansowych, jak również pierwszych doświadczeń z wdrażania FE SL 2021-2027 prowadzi do identyfikacji czynników, które mogą zagrażać sprawnemu wdrażaniu programu oraz osiągnięciu zakładanych w nim celów. Czynniki te podzielić można na dwie grupy. Pierwsza z nich obejmuje wyzwania typowe dla realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE, często niezależnie od obszaru tematycznego takiego wsparcia. Druga grupa, dotyczy ryzyk związanych z wdrażaniem nowego rodzaju projektów lub wykorzystywaniem nowej formuły wsparcia, wcześniej nieprzetestowanej w RPO WSL 2014-2020 i 2007-2013.

Do wyzwań typowych zaliczyć należy przede wszystkim:

- **Wzrost kosztów realizacji projektów:** koszty inwestycji często znacznie rosną między etapem przygotowania kosztorysu a realizacją projektu, co obserwuje się już w projektach priorytetowych, których wyceny były przygotowywane kilka lat wcześniej. Wzrost kosztów bywa znaczący nawet w projektach szacowanych bezpośrednio przed złożeniem wniosku.

- **Wydłużone postępowania przetargowe** wydłużają okres realizacji projektów. Doświadczenia poprzedniej i tej perspektywy finansowej wskazują, że do kluczowych powodów przedłużania postępowań przetargowych należą wspomniane wcześniej wzrosty kosztów, które sprawiają, że oferowane ceny nie mieszczą się w zaplanowanych budżetach, w wyniku czego konieczne jest powtarzanie przetargów. Drugi z powodów, zgłaszany przez beneficjentów obecnej perspektywy, to bardzo duża liczba składanych ofert i częste protesty. Wiąże się to m.in. z pewnym przestojem na rynku, związanym z przerwą pomiędzy poprzednią perspektywą, a uruchomieniem obecnej perspektywy finansowej. Z powodu tego przestoju więcej wykonawców startuje w przetargach, co oznacza często potrzebę dłuższego czasu niezbędnego do zaznajomienia się ze wszystkimi ofertami. Pojawiają się również protesty oferentów, które danego przetargu nie wygrały, co znowu wydłuża całą procedurę.
- **Złożony proces uzgadniania dokumentacji naborów** z szeregiem interesariuszy przedłuża proces kontraktacji. Co do zasady, jest to postępowanie jak najbardziej uzasadnione, jednak ma swoje przełożenie na gotowość do uruchomienia wsparcia. Kryteria naboru są weryfikowane nie tylko wewnątrz przez IZ i ION oraz na posiedzeniu Komitetu Monitorującego FE SL 2021-2027, ale w przypadku wsparcia w obszarze zdrowia, także z Komitetem sterującym do spraw koordynacji wsparcia w sektorze zdrowia, działającym na poziomie centralnym przy Ministerstwie Zdrowia. W przypadku instrumentu RLKS w planowaniu wsparcia należy uwzględnić prace Podkomitetu ds. rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, także działającego centralnie jako podkomitet ds. Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027. Dodatkowe procedury muszą być również ustalane z Lokalnymi Grupami Działania (LGD) w zakresie procesu wyboru projektów grantowych. Z kolei w obszarze wsparcia prac B+R stawka jednostkowa dla personelu badawczego musiała zostać najpierw uzgodniona na poziomie krajowym.

- **Ograniczenia wynikające z zasad deinstytucjonalizacji** mogą być pewnym hamulcem ograniczającym zainteresowanie wnioskodawców niektórymi naborami. Przekłada się to na dłuższe przygotowanie naborów i konieczność weryfikacji zakresu planowanego wsparcia czy to poprzez projekty priorytetowe, czy też w naborach otwartych. Brak możliwości wspierania szkół specjalnych w zakresie edukacji włączającej czy też domów pomocy społecznej w obszarze integracji wymaga przemodelowania koncepcji poszczególnych działań, a nawet rezygnacji z dofinansowania niektórych przedsięwzięć priorytetowych. W przypadku DPS, jak najbardziej zasadny może być większy nacisk na rozwój opieki środowiskowej, ale obecne regulacje praktycznie wykluczają te instytucje z wsparcia, a z powodu starzenia się społeczeństwa, potrzeby w tym obszarze są ogromne.
- **Zmiany legislacyjne i problemy interpretacyjne** w trakcie trwania naborów lub już po ich zakończeniu wydłużają i komplikują wdrażanie wsparcia. Przykładowo, w obszarze wsparcia prac B+R przedsiębiorstw, zmieniła się definicja konsorcjów, co wykluczyło z wsparcia konsorcja kilku przedsiębiorstw. Dużym problemem było pojawienie się bardzo restrykcyjnej interpretacji KE i MFiPR dotyczącej artykułu 7 ust. 1 lit. h Rozporządzenia EFRR/EFSD+, de facto eliminującej możliwość finansowania maszyn, urządzeń, środków transportu etc. wykorzystujące paliwa kopalne w projektach wspieranych z FE SL 2021-2027 (później została ona złagodzona).
- **Brak gotowości technicznej wnioskodawców** jest często barierą wdrożeniową do złożenia wniosków, w tym przygotowania wszystkich potrzebnych dokumentów i zezwoleń. W przypadku inwestycji budowlanych, występują opóźnienia w uzyskiwaniu pozwoleń na budowę i przyłączeń do sieci elektroenergetycznej.

Najistotniejsze, zidentyfikowane na obecnym etapie wdrażania FE SL 2021-2027 wyzwania specyficzne obejmują następujące obszary wsparcia.

- **Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji LOWE⁹⁰:** W Działaniu 6.9 wprowadzono innowacyjny instrument, który testowano w ramach POWER w latach 2017-2022. W województwie śląskim powstały tylko 3 testowe ośrodki tego typu.⁹¹ Mimo silnego promowana idei Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji w perspektywie 2021-2027 zainteresowanie tym instrumentem jest ograniczone. W ramach pierwszego naboru aplikację złożyło jedynie 14 gmin, a wnioskowane wsparcie pokryło połowę dostępnych środków. Powodów takiego stanu rzeczy jest kilka. Przede wszystkim, LOWE to nowy, innowacyjny mechanizm. Z tego powodu może zostać uznany za trudny do wdrożenia, szczególnie przez samorządy o niewielkim doświadczeniu w realizacji inicjatyw ze środków EFS/EFS+. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, większe zainteresowanie samorządów tą inicjatywą nastąpić może po tym, jak zobaczą one w swoim otoczeniu pierwsze udane efekty projektów LOWE.

Innym z wyzwań mogą się okazać ograniczone zasoby kadrowe i brak doświadczenia gmin kwalifikujących się do wsparcia. Jest to o tyle prawdopodobne, że jest ono skierowane na obszary cechujące się trudniejszym dostępem do dobrej jakości ofert edukacji tj.: do gmin oddalonych od dużych ośrodków edukacyjnych, na tereny wiejskie, marginalizowane.

Ponadto, bogata oferta wsparcia dla organów prowadzących szkoły w pierwszej kolejności skłania je do sięgnięcia po środki na projekty dla uczniów i nauczycieli, a w dalszej kolejności do wspierania osób dorosłych spoza własnej kadry. Istnieje więc ryzyko niewykorzystania środków i potencjału, jaki stwarzają LOWE.

Na obecnym etapie wdrażania programu, poza dalszą promocją tego rozwiązania, w szczególności na bazie najnowszych doświadczeń z

⁹⁰ LOWE to centra organizowania i animowania edukacji pozaformalnej i nieformalnego uczenia się osób dorosłych, uruchamiane przy szkole lub placówce systemu oświaty.

⁹¹ [Ewaluacja Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji. Raport końcowy](#)

pierwszych projektów wdrażanych w regionie, trudno wskazać inne działania, które można by podjąć w celu przeciwdziałania opisanym trudnościom.

- **Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność** (RLKS, ang. Community-led local development – CLLD): Instrument RLKS ma być wdrażany przez Lokalne Grupy Działania (LGD), w oparciu o Lokalne Strategie Rozwoju. Wsparcie to przewidziane w formule grantowej, wdrażane jest w działaniach 6.5 Wsparcie edukacyjne społeczności objętych LSR oraz 7.10 Wsparcie społeczności objętych LSR. Beneficjentami projektu grantowego będą LGD, które będą przyznawać granty na realizację inicjatyw oddolnych wynikających z LSR i zgłaszanych przez lokalną społeczność. Instrument RLKS oparty jest na metodzie LEADER stosowanej w perspektywie finansowej 2007-2013, a później także 2014-2020, ale w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, który cechował się innymi warunkami wsparcia, niż interwencja finansowana z EFRR i EFS. Do tej pory LGD intensywnie działały w regionie na rzecz wdrażania wybranych inicjatyw z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, z którymi Samorząd Województwa zawarł umowy ramowe na lata 2023-2027⁹². Jednak zasady wdrażania wsparcia z inicjatywy PROW i FE SL 2021-2027 znacząco się różnią, przez co przedstawiciele LGD nie znali specyfiki wdrażania projektów polityki spójności. Ponadto, konieczne było wypracowanie mechanizmów i rozwiązań pomiędzy Lokalnymi Grupami Działania i Instytucją Zarządzającą, jak na przykład przygotowanie dokumentu określającego warunki udzielenia wsparcia oraz weryfikacja procedur wyboru projektów grantowych, które LGD przedłożyły do Urzędu Marszałkowskiego.

Pewnym ograniczeniem jest też brak rozstrzygnięć z poziomu centralnego, które ułatwiłyby sprawne wdrażanie tego instrumentu od początku obowiązywania bieżącej perspektywy finansowej. W przygotowaniu są dokumenty wdrożeniowe, w szczególności wytyczne dotyczące zasad realizacji wyboru dla lokalnych grup działania. Prace prowadzi Podkomitet do spraw rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, powołany 19

⁹² [Opis inicjatywy LEADER na stronie PROW 2014-2020.](#)

kwietnia 2023 r. Dopiero 14 marca 2024 r. przyjęto rekomendacje dotyczące wyłaniania projektów grantowych w RLKS w ramach polityki spójności⁹³, przy czym zdaniem przedstawicieli IZ są to, póki co, zasady dość ogólne, które na późniejszym etapie powinny zostać uszczegółowione, aby mogły być wdrożone.

- **Housing First - Najpierw Mieszkanie:** W Priorytecie VII nowym instrumentem wsparcia jest pomoc osobom w kryzysie bezdomności z wykorzystaniem metody „Najpierw mieszkanie”. Choć idea „housing first” nie jest nowa i z powodzeniem była wdrażana w wielu krajach, to narzędzie to nie było wykorzystywane w RPO WSL w perspektywie 2014-2020, dlatego IZ nie ma doświadczeń w realizacji projektów skierowanych do tej grupy społecznej. Brak doświadczeń w tym obszarze powoduje trudności z wiarygodnym oszacowaniem kosztów jednostkowych wsparcia, które bazują na projektach z Działania 9.2 RPO WSL dotyczących mieszkań chronionych/wspomaganych. Dopiero pierwsze wnioski o dofinansowanie pozwolą zrewidować przyjęte założenia finansowe wsparcia oraz pozwolą ocenić możliwe zainteresowanie osób w kryzysie bezdomności tego typu pomocą, zgodną z modelem „Najpierw mieszkanie”. Na obecnym etapie istnieje spore ryzyko związane z tym, że rozwiązanie to okaże się zdecydowanie bardziej kosztowne, niż pierwotnie szacowano, co ograniczy liczbę osób nim objętych, ponieważ IZ nie ma doświadczeń w realizacji projektów z wykorzystaniem tej metody.
- **Innowacyjne rozwiązania cyfrowe w ochronie zdrowia:** Z wywiadów wynika, że istnieją pewne bariery, które mogą ograniczać zainteresowanie beneficjentów środkami z Działania 1.5 na zaprojektowanie i wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w zakresie diagnostyki i farmakoterapii. W działaniu tym finansowane mają być najbardziej innowacyjne rozwiązania, w szczególności wykorzystujące sztuczną inteligencję. Aby uniknąć realizacji wsparcia pod reżimem pomocy publicznej (co ogranicza intensywność wsparcia do 20-30%), beneficjent powinien mieć kontrakt z NFZ. Często

⁹³ [Uchwała nr 1/2024 w sprawie przyjęcia rekomendacji dotyczących wyłaniania projektów grantowych w RLKS w ramach polityki spójności.](#)

jednak najbardziej innowacyjne rozwiązania powstają w podmiotach leczniczych, które takiego kontraktu nie mają. Dodatkowo, wszystkie projekty z obszaru informatyzacji w ochronie zdrowia muszą przejść ocenę przez krajowy Komitet Sterujący ds. Zdrowia, co dodatkowo komplikuje cały proces. Z uwagi na relatywnie niewielkie środki, rozważane jest również przeprowadzenie naboru w trybie niekonkurencyjnym, jeśli pojawi się pomysł na odpowiedni projekt priorytetowy. Aktualny plan postępowania IZ zakłada przyjęcie do grudnia 2024 r kryteriów dla tego działania i, jeśli do tego czasu nie zapadnie decyzja o zamianie procedury na niekonkurencyjną, ogłoszenie naboru. Natomiast w sytuacji braku odpowiedniego zainteresowania, alokacja z tego działania może zostać przeniesiona na Działanie 1.4 lub inne obszary. Postępowanie takie wydaje się racjonalne i właściwe. Dzięki takiemu podejściu pozostawia się możliwość wdrożenia najnowocześniejszych rozwiązań, a jednocześnie nie blokuje się środków w wypadku braku zainteresowania ze strony beneficjenta/ów.

Zidentyfikowane problemy, zarówno te typowe dla wdrażania inwestycji ze środków UE, jak i specyficzne, wynikające z uwzględnienia w programie nowych obszarów wsparcia, mogą utrudniać realizację interwencji. Trudności te dotyczyć mogą postępu kontraktacji i wydatkowania środków, jak i osiągnięcia zakładanych celów. Ponieważ wiele z nich wiąże się z obiektywnymi trudnościami i czynnikami niezależnymi od działań IZ i IP, trudno wskazać działania, które można podjąć celem ich eliminacji, inne niż bieżące monitorowanie postępu wdrażania interwencji oraz pojawiających się problemów oraz reagowanie na nie na bieżąco. Sprawnej reakcji na pojawiające się wyzwania niewątpliwie sprzyjałoby zachowanie możliwe dużej elastyczności we wdrażaniu wsparcia.

3.13 Kwota elastyczności

Zgodnie z art. 86 ust. 1 Rozporządzenia ogólnego, zatrzymuje się kwotę odpowiadającą 50% alokacji wkładu UE na lata 2026 i 2027, a decyzję o jej ostatecznym przyznaniu w ramach danego programu KE podejmuje po przeglądzie śródkresowym. W FE SL 2021-2027 środki te zostały uwzględnione w planie finansowym, w którym przypisano kwotę elastyczności do każdego z priorytetów. Na

obecnym etapie wdrażania nie ma przesłanek do innego ukierunkowania tych środków. Ewentualne sugerowane przesunięcia alokacji obejmują zmiany pomiędzy działaniami lub celami szczegółowymi w ramach jednego priorytetu.

Niemniej z uwagi na dynamiczną sytuację związaną z powodzią, jaka wystąpiła w Polsce, w tym w województwie Śląskim we wrześniu 2024 r., możliwe jest wystąpienie takich przesłanek po ustaleniu skali zniszczeń i związanych z tym potrzeb inwestycyjnych. Należy zatem zachować możliwie elastyczne podejście do kwestii przesunięcia alokacji w ramach FE SL 2021-2027, nie tylko jeśli chodzi o kwotę elastyczności, ale i całą alokację nadal dostępną w Programie.

3.14 Ocena systemu monitorowania

System monitorowania postępu wdrażania priorytetów I-IX FE SL 2021-2027 co do zasady pozwala na trafne, skuteczne i rzetelne mierzenie poziomu realizacji celów programu. Wskaźniki w niemal wszystkich przypadkach dobrane są poprawnie i adekwatnie do zakresu wsparcia. Wyjątek stanowi wskaźnik „Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich”, mierzony w ramach RSO5.2, które dedykowane jest obszarom innym niż miejskie. Z uwagi na definicję wskaźnika oraz obszary objęte wsparciem w ramach RSO5.2, poziom jego realizacji przez projekty wybrane do wsparcia musiałyby wynosić 0. Z tego powodu powinien on zostać usunięty z listy wskaźników dedykowanych dla tego celu szczegółowego.

Z analizy danych z systemu LSI2021 oraz przeprowadzanych wywiadów wynika, że w przypadku części wskaźników mogą się pojawić problemy interpretacyjne związane ze sposobem mierzenia wskaźników. Dotyczą one m.in. wskaźnika „Szacowana emisja gazów cieplarnianych [tony ekwiwalentu CO₂/rok]” monitorowanego w ramach Priorytetu III. Przegląd informacji ze złożonych wniosków o dofinansowanie wskazuje na brak spójnego podejścia do mierzenia wartości bazowej i docelowej wskaźnika pomiędzy poszczególnymi projektami. To z kolei utrudni agregację raportowanych wartości oraz rzetelny pomiar osiągniętych celów. Wyzwaniem niekiedy okazywały się relatywnie łatwe wskaźniki, dotyczące liczby wspartych obiektów. W przypadku działania poświęconego sektorowi kultury (Działanie 8.7), część wnioskodawców utożsamiała wskaźnik „Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem [obiekty kulturalne i turystyczne]”, z

liczbą wspartych instytucji kultury⁹⁴. Prowadzić to może do zaniżenia wartości raportowanej w danym projekcie, a w konsekwencji do obniżenia wartości wskaźnika monitorowanego w Programie. Niektórzy wnioskodawcy mieli również wątpliwości dotyczące tego jaką liczbę obiektów należy wskazać, gdy główna część projektu obejmuje budowę lub rozbudowę 1 obiektu instytucji kultury, ale w ramach dodatkowych działań prowadzonych w ramach inwestycji, planowane jest również niewielkie wsparcie dla innych obiektów, należących do wnioskodawcy.

Kolejnym z wyzwań dotyczących procesu raportowania i agregowania wskaźników na poziomie priorytetów i programu są wskaźniki określające:

- „Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby]” – jest to wskaźnik monitorowany w ramach kilku priorytetów.
- „Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji [osoby].
- „Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [wkłady na rzecz strategii]”.

Powyższe wskaźniki agregowane powinny być przez IZ na poziomie poszczególnych celów szczegółowych oraz priorytetów, unikając podwójnego liczenia wskaźnika na każdym z tych poziomów. Przeprowadzone wywiady wskazują, że takie podejście będzie stosowane. Niemniej na poziomie LSI2021, beneficjenci zazwyczaj wskazują jako wartość docelową tych wskaźników liczbę osób korzystających z efektów projektów, tj. liczbę użytkowników, a nie ludność nimi objętą oraz liczbę strategii w ramach, których realizowane są ich projekty (jest to wartość 1). Podobnie zresztą wyglądało podejście do tych wskaźników w perspektywie finansowej 2014-2020. Rozdźwięk ten nie będzie problemem, jeśli osoby przygotowujące sprawozdania z postępów realizacji celów oraz raporty ewaluacyjne będą pamiętać będą o specyficznym podejściu do definiowania i liczenia tych wskaźników i nie będą agregować wartości sprawozdawanych przez beneficjentów w LSI2021. To bowiem doprowadzi do wielokrotnego zliczania tych samych osób oraz strategii.

⁹⁴ Informacje te bazują na przeprowadzonych wywiadach i dotyczą projektów jeszcze nie zatwierdzonych do dofinansowania. Może się więc okazać, że problem ten został rozwiązany w trakcie oceny wniosku.

Kwestią dyskusyjną jest także utożsamianie wartości wskaźników produktu i rezultatu. Taka sytuacja zachodzi w Priorytecie VIII. W założeniach metodologicznych przyjęto, że liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych (rezultat) będzie tożsama z pojemnością klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych (produkt). Dane z wniosków o dofinansowanie pokazują, że w niektórych projektach wyższa jest wartość wskaźnika rezultatu, w innych zaś produktu. Wniosków jest jednak za mało, aby móc rozstrzygnąć czy wskaźnik rezultatu powinien zostać przeliczony inaczej niż wskaźnik produktu, z którym jest powiązany. Podobne podejścia zastosowano dla wskaźników „Pojemność nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych [os.]” oraz „Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych [os.]”, jednak w tym celu szczegółowym nie są jeszcze dostępne dokumenty naboru ani dane z wniosków o dofinansowanie, aby móc rozstrzygnąć jakie podejście zostało zastosowane przez wnioskodawców.

Aby system monitorowania trafnie i skutecznie oraz rzetelnie mierzył poziom realizacji celów programu, należy w nim skorygować błędy na poziomie szacowania oraz relacje pomiędzy wskaźnikami, które mierzą podobne zjawiska w ramach tej samej interwencji. W przypadku koniecznych korekt przede wszystkim należy przeliczyć wartość docelową wskaźnika opisującego liczbę uczestników znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy po upływie sześciu miesięcy od opuszczeniu programu dla ESO4.1. Powinien on bazować na liczbie osób pracujących na wejściu do projektu, które otrzymały wsparcie z EFS+ i które przeszły z niepewnego do stabilnego zatrudnienia lub z niepełnego zatrudnienia do pełnego zatrudnienia, lub zmieniły stanowisko pracy na wymagające wyższych kompetencji / umiejętności / kwalifikacji, wiążące się z większą odpowiedzialnością lub otrzymały awans lub podwyższenie wynagrodzenia powyżej rocznej stopy inflacji płac w kraju, 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie EFS+. Natomiast przy jego liczeniu posłużono się wskaźnikiem EECR04 jako bazowym, czyli liczbą osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek po opuszczeniu programu. Jest to miara rezultatu określająca efektywność zatrudnieniową osób bezrobotnych objętych wsparciem, a nie osób pracujących. Prawdłowo byłoby uwzględnić jako bazowy

wskaźnik produktu EECO05 „Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie.

W przypadku wskaźnika „Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach” w RSO1.3, kwestią dyskusyjną jest założenie znaczącej kontrybucji do jego wartości docelowej wsparcia udzielanego w formie instrumentów finansowych. W tym wypadku, inaczej niż w przypadku dotacji, przedsiębiorca nie ma żadnych korzyści ani preferencji w dostępie do wsparcia, jeśli zatrudni dodatkowego pracownika w ramach realizowanej inwestycji. W instrumentach finansowych nie obowiązuje również wymóg zachowania okresu trwałości; co utrudnia weryfikację osiągnięcia wartości wskaźnika w rok po udzieleniu pożyczki. Mimo więc, że zapewne w przypadku części inwestycji realizowanych dzięki środkom z IF powstaną nowe miejsca pracy, osiągnięcie odpowiednich wartości docelowych w przypadku IF dla tego wskaźnika nie powinno być wymagane.

4 TABELA WNIOSKÓW I REKOMENDACJI

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
1	Analiza danych z wniosków o dofinansowanie złożonych w ramach naborów z Priorytetów I-IX FE SL 2021-2027, uzupełniona danymi z badania CAWI oraz zaktualizowanymi danymi na temat wskaźnika inflacji wskazuje, że niemożliwe będzie osiągnięcie celów pośrednich 17 i	Należy zaktualizować w FE SL 2021-2027 wartości celów końcowych wskaźników, zgodnie z rekomendacjami zawartymi w raporcie.	W ramach przeglądu śródk okresowego należy zmienić zapisy Programu dotyczące wartości docelowych zidentyfikowanych w ewaluacji mid-term wskaźników.	Instytucja Zarządzająca FE SL 2021-2027	31 grudnia 2025	Rekomendacja programowa strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	końcowych dla 56 wskaźników produktu i rezultatu. Problem z realizacją celów na zakładanym poziomie wiąże się głównie ze znacznym wzrostem cen realizacji większości typów inwestycji oraz realizacji usług, w stosunku do tego zakładanego na etapie szacowania. (s. 129-209)					
2	W FE SL 2021-2027 w większym stopniu niż w poprzednich	Należy ściśle monitorować w pierwszym okresie	Monitorowanie wdrażania pożyczki i ewentualna korekta	Instytucja Zarządzająca FE SL 2021-	31 grudnia 2026 r.	Rekomendacja programowa strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	perspektywach finansowych wykorzystywane będą instrumenty finansowe, w tym w obszarze zwiększania efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkaniowych komunalnych. Wnioski z przeprowadzonych wywiadów wskazują, że samorządy dosyć niechętnie podchodzą do tej formy wsparcia i	wdrażania rzeczywiste zainteresowanie podmiotów publicznych instrumentem finansowym na zwiększenie efektywności energetycznej. W sytuacji, gdyby po pierwszym roku / 2 latach wdrażania okazało się ono istotnie mniejsze od założeń proponujemy podniesienie poziomu umorzenia do 50% wartości pożyczki dla	założeń strategii inwestycyjnej dla pożyczki z umorzeniem ofertowanej przez EBI w ramach Działania 2.5.	2027 / Europejski Bank Inwestycyjny		

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	<p>mogą rezygnować z części planów inwestycyjnych, w przypadku braku dotacji. Jednocześnie należy podkreślić, że w bieżącej perspektywie finansowej oferta instrumentów finansowych jest dla potencjalnych odbiorców zdecydowanie bardziej atrakcyjna z uwagi na możliwość umorzenia części pożyczki (obecnie 30%+10% za</p>	<p>podmiotów publicznych.</p>				

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	<p>PPP lub EPC) oraz bardzo preferencyjne oprocentowanie (1%), względem oferty rynkowej. Ponieważ instrumenty finansowe w tym obszarze nie zostały jeszcze uruchomione, rzeczywiste zainteresowanie podmiotów publicznych tego typu wsparciem nie jest znane. Niemniej, należy ściśle monitorować pierwszy okres wdrażania</p>					

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	<p>pożyczki z umorzeniem, tak by ocenić, na ile odpowiada ona na potrzeby samorządów w zakresie modernizacji energetycznej budynków. Jeśli zainteresowanie to będzie niewielkie, dla zachęcenia samorządów do korzystania z instrumentów finansowych należy rozważyć uatrakcyjnienie oferty.</p>					

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	(Załącznik nr 3 do raportu, s. 31-32)					
3	Stosunkowo słaby postęp wdrażania interwencji w działaniach, w których warunkiem ubiegania się o wsparcie jest przygotowanie dokumentów strategicznych (strategii ZIT i GPR) oraz wpisania projektu na listy przedsięwzięć w tych dokumentach stanowi pewne zagrożenie dla wykorzystania	Konieczne jest monitorowanie postępów potencjalnych beneficjentów w tym obszarze, motywowanie ich do przyspieszenia procesu przygotowania niezbędnej dokumentacji. Jeśli IZ zidentyfikuje ryzyka dla wykorzystania alokacji dedykowanej tym instrumentom,	Stałe monitorowanie stanu prac nad przygotowaniem dokumentacji aplikacyjnej do planowanych naborów oraz informacji o czasie niezbędnym do przygotowania danego typu inwestycji (od momentu podpisania umowy o dofinansowanie). Rozważenie wyznaczenia terminów granicznych dla	Instytucja Zarządzająca FE SL 2021-2027	31 grudnia 2025 r.	Rekomendacja programowa operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	wsparcia dedykowanego ZIT i GPR. (s. 206-207)	powinna rozważyć przeniesienie środków, które mogą nie zostać wykorzystane do innych obszarów wsparcia (np. działań o dużym potencjale absorpcyjnym).	przygotowania dokumentacji, aby w razie braku gotowości móc przenieść zagrożoną niewykorzystaniem część alokacji na inne działania.			
4	We wrześniu 2024 r. w południowej Polsce wystąpiła powódź, która objęła też część gmin z województwa śląskiego. W wyniku tego zdarzenia zniszczeniu uległa m.in. infrastruktura	Potrzeby związane z odbudową gmin dotkniętych powodzią z września 2021-2027 są obecnie niemożliwe do oszacowania. Po ich poznaniu warto rozważyć wyodrębnienie w	Sposób I. Po analizie skali i zakresu potrzeb inwestycyjnych wprowadzenie w Programie stosownych zmian (dodanie nowego priorytetu i/lub działań lub typów projektów w ramach	Instytucja Zarządzająca FE SL 2021-2027 (dla I sposobu) MFiPR (dla II sposobu)	31 grudnia 2025	Rekomendacja programowa strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	publiczna oraz obiekty prywatne. W momencie przygotowywania raportu straty te nie zostały jeszcze oszacowanie, niemniej można przypuszczać, że będą one na tyle duże i dotkliwe, że wymagać będą wsparcia, które przynajmniej częściowo mogłoby być zaadresowane w ramach FE SL 2021-2027. (s. 120-121)	programie wsparcia dedykowanego tym obszarom, np. w formie oddzielnych naborów w ramach istniejących działań lub stworzenia działań/priorytetu im dedykowanych, na kształt wsparcia z instrumentu REACT-EU. Wsparcie to nie powinno być obwarowane takimi samymi warunkami, jak standardowo wspierane projekty z	istniejących działań lub zaplanowanie naborów dedykowanych obszarom dotkniętym powodzią). Sposób II. Przygotowanie dedykowanych warunków wspierania inwestycji na obszarach popowodziowych, dostosowanych do specyfiki potrzeb tych terenów. W warunkach tych			

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
		<p>EFRR. Konieczne jest zapewnienie możliwie prostych zasadach, aby umożliwić możliwie szybkie rozpoczęcie inwestycji służących odbudowie terenów dotkniętych powodzią.</p>	<p>powinno się pozwolić na odstąpienie od warunków wymaganych przy analogicznych inwestycjach finansowanych z EFRR (np. w przypadku wsparcia infrastruktury dróg lokalnych należy odstąpić od warunku dostępowego, związanego z wymogiem aby wsparta droga stanowiła połączenie z siecią TEN-T,</p>			

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
			przejściami granicznymi, innymi gałęziami transportu lub terminalami intermodalnymi, centrami logistycznymi, terenami inwestycyjnymi)			
5	Sytuacja geopolityczna w Europie i zagrożenie konfliktem zbrojnym, jak również zagrożenia związane z klęskami naturalnymi i wywołanymi przez człowieka, wskazują	Warto rozszerzyć zakres wsparcia dostępnego w ramach wybranych działań FE SL 2021-2027 o typy projektów związane ze zwiększeniem odporności regionów. Inicjatywy takie	Wprowadzenie do katalogu projektów w SZOP nowych typów projektów / zastosowanie preferencji dla określonych rozwiązań	Instytucja Zarządzająca FE SL 2021-2027	31 grudnia 2025 r.	Rekomendacja programowa strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	<p>na potrzebę podjęcia działań przygotowawczych, zwiększających odporność regionów na nie. Część tego typu działań mogłaby być realizowana w ramach wsparcia z FE SL 2021-2027.</p> <p>Dotyczy to m.in.: przygotowania gminnych planów działań w sytuacji zagrożenia, przygotowania kluczowych obiektów w regionie na</p>	<p>finansować można m.in. w ramach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Działania 2.8 (w zakresie przygotowania gminnych planów działań w sytuacji zagrożenia (w tym planów ewakuacji ludności), przygotowania kluczowych obiektów w regionie na wypadek przerw w dostawach prądu). • Działania 2.10 (wzmocnienia 				

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	<p>wypadek przerw w dostawach prądu, rozszerzenia zakresu działań wspieranych w ramach modernizacji energetycznej budynków o elementy służące ochronie ludności, wsparcia magazynów energii z falownikami umożliwiającymi zasilanie awaryjne w czasie przerwy w dostawie prądu, wzmocnienia potencjału służb ratowniczych oraz</p>	<p>potencjału służb ratowniczych)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Działania 2.1-2.5 w zakresie uzupełnienia modernizacji energetycznej budynków o elementy służące ochronie ludności (w tym instalację magazynów energii off-grid, potencjalne przygotowanie kondygnacji podziemnych do pełnienia funkcji 				

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	<p>rozszerzenia zakresu usług rozwojowych dla kadr administracji samorządowej o działania z zakresu zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej. (s. 112-114)</p>	<p>miejsca doraźnego schronienia)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Działania 2.6-2.7 w zakresie preferencji lub wymogu dla wsparcia magazynów energii i falowników działających off-grid • Działania 5.14 w zakresie szkoleń dla pracowników samorządowych z zakresu zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej. 				

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
6	W Programie występują zapisy umożliwiające stosowanie preferencji dla OSI, umożliwiając elastyczne kształtowanie interwencji w zależności od aktualnych potrzeb i rozłożenia terytorialnego dotychczasowego wsparcia bez konieczności modyfikacji Programu. W przypadku interwencji w obszarze	Sugeruje się rezygnację z zapisów Programu wprowadzających obligatoryjne preferencje dla OSI w przypadku ESO4.9 (integracja społeczno-gospodarcza obywateli państw trzecich, w tym migrantów) oraz ESO4.11 (usługi społeczne i ochrony zdrowia) i ESO4.12 (integracja społeczna osób zagrożonych ubóstwem lub	W przypadku CS ESO4.9, ESO4.11, ESO4.12 proponuje się zmianę zapisów Programu z „(...) preferencje będą miały projekty (...) OSI Gminy tracące funkcje społeczno – gospodarcze wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030” na zapis „Dopuszcza się możliwość przeprowadzania	Instytucja Zarządzająca FE SL 2021-2027	31 grudnia 2025	Rekomendacja programowa strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	<p>usług społecznych i ochrony zdrowia oraz dotyczącej integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a także integracji obywateli państw trzecich w Programie pojawił się zapis wskazujący na konieczność (a nie tylko możliwość) zastosowania preferencji dla wybranych gmin OSI. Jednak wsparcie,</p>	<p>wykluczeniem społecznym). Ten zakres wsparcia powinien w pierwszej kolejności docierać do osób potrzebujących wsparcia, niezależnie od tego na jakim terenie mieszkają</p>	<p>procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji OSI Gminy tracące funkcje społeczno – gospodarcze wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”.</p>			

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	kierowane do grup w najtrudniejszej sytuacji społecznej, powinno w pierwszej kolejności docierać do osób go potrzebujących, niezależnie od tego na jakim terenie mieszkają. (s. 83-84)					
7	Dotychczasowe sposoby wspierania OSI były niewystarczające dla skutecznego skierowania wsparcia na wybrane obszary. Stosowano jedynie,	Dla silnego premiowania gmin OSI wskazane jest zwiększenie premii punktowych albo wydzielenie puli środków dla wybranych gmin, przy	Sugeruje się przyznawanie wyższej premii punktowej gminom o ponadprzeciętnych, walorach przyrodniczych oraz z III obszaru	Instytucja Zarządzająca FE SL 2021-2027	31 grudnia 2025	Rekomendacja programowa strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	poza jednym wyjątkiem, preferencje punktowe, które realnie dawały najczęściej 1 lub 2 punkty przewagi projektom zlokalizowanym na terenie premiowanych gmin, mając ograniczony wpływ na ich usytuowanie na listach rankingowych. W części kryteriów premiowano wszystkie gminy w regionie, co osłabiło siłę tych premii. Ponadto, w	czym rekomendujemy to pierwsze rozwiązanie z uwagi na ułatwienia wdrożeniowe. Sugeruje się modyfikację sposobu premiowania OSI cennych przyrodniczo tak, by przyznanie dodatkowych punktów wynikało z oceny walorów środowiskowych. Podobnie zaleca się zwiększenie preferencji dla projektów na	problemowego w zakresie jakości powietrza. Zaproponowane modyfikacje przede wszystkim zaleca się wdrożyć tam, gdzie SZOP przewiduje preferowane warunki wsparcia dla OSI, a dla których nie przyjęto jeszcze kryteriów i nie wykorzystano alokacji. Co do zasady bowiem przyjęte kryteria, które były stosowane w naborach już			

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji	Klasa rekomendacji
	<p>kryteriach naboru z Działania 2,6 zrównano gminy o ponadprzeciętnych, przeciętnych, jak i niskich walorach przyrodniczych przyznając im po 1 punkcie. (s. 83-84)</p>	<p>obszarach gmin z istotnym problemem w zakresie jakości powietrza.</p>	<p>uruchomionych, nie były błędne, więc nie ma silnych podstaw do ich modyfikacji. W tych działaniach proponuje się rozważyć zwiększenie premii do więcej niż 3 punktów.</p>			

5 ANEKSY

5.1 Szczegółowy opis sposobu w jaki wsparcie z Priorytetów I-IX FE SL 2021-2027 przyczynia się do realizacji zasad Europejskiego Filaru Praw Socjalnych

Oddzielny plik.

5.2 Lista wskaźników z rekomendowaną zmianą wartości docelowej

Oddzielny plik.

5.3 Szczegółowy opis postępu wdrażania FE SL 2021-2027

Oddzielny plik.